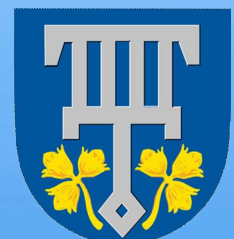

*LOHJAN KAUPUNKI
TILINPÄÄTÖS
2008*

LOHJA • LOJO

KAUPUNGINHALLITUS 06.04.2009
KAUPUNGINVALTUUSTO 10.06.2009

TILINPÄÄTÖS 2008

Toimittaja: Lohjan kaupunki
Ulkoasu ja taitto: Hallinto- ja talouspalvelut
Kuvat: Lohjan kaupunki
Painopaikka: Karprint Oy

KAUPUNGINJOHTAJAN KATSAUS.....	1
TOIMINTAKERTOMUS.....	3
1 TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMINEN JA SISÄLTÖ	3
2 YLEINEN TALOUDELLINEN KEHITYS	3
3 LOHJA TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ.....	4
3.1 Toimintaympäristö ja haasteet	4
3.2 Väestö ja muuttoliike.....	5
3.3 Tontinmyynti ja rakennusluvut	7
3.4 Asuminen ja asuntotuotanto	7
3.5 Työllisyys ja elinkeinot.....	8
4 KAUPUNGIN HALLINTO	11
4.1 Organisaatio.....	11
4.2 Toimielimien poliittinen jakauma ja puheenjohtajat	11
4.3 Lohjan kaupungin henkilökunta	12
5 ALUEELLINEN YHTEISTYÖ	13
5.1 Kunta- ja palvelurakennemuutoksen toteuttaminen	13
5.2 Kuntayhtymät.....	13
5.3 Seutuyhteistyö.....	14
6 SISÄISEN VALVONNAN JÄRJESTÄMINEN	15
7 TILIKAUDEN TULOKSEN MUODOSTUMINEN JA TOIMINNAN RAHOITUS.....	15
7.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen.....	15
7.2 Investoinnit ja toiminnan rahoitus	18
7.3 Rahoitusasema ja sen muutokset.....	21
7.4 Kokonaistulot ja menot.....	23
8 KAUPUNKIKONSERNIN TOIMINTA JA TALOUS	24
8.1 Lohjan konsernirakenne.....	24
8.2 Tytäryhtiöiden tärkeimmät tapahtumat	24
8.3 Konsernituloslaskelma ja sen tunnusluvut	26
8.4 Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut	27
8.5 Konsernitaseen tarkastelu	28
8.6 Konsernivalvonnan järjestäminen	30
9 KAUPUNGINHALLITUKSEN ESITYS TILIKAUDEN TULOKSEN KÄSITTELYSTÄ JA TALouden TASAPAINOTTAMISTA KOSKEVISTA TOIMENPITEISTÄ	31
9.1 Tilikauden tuloksen käsittely.....	31
9.2 Arvio tulevasta kehityksestä.....	31
10 VUODEN 2008 TOIMINTA JA TALOUSARVION TOTEUTUMINEN	33
10.1 Käyttötalouden toteutuminen	33

Keskusvaalilautakunta	33
Tarkastuslautakunta	34
Yleinen luottamushenkilöhallinto	35
Keskushallinto.....	36
Perusturvalautakunta.....	39
Opetuslautakunta	42
Sivistys- ja vapaa-aikalautakunta	44
Tekninen lautakunta	46
Ympäristölautakunta.....	48
10.2 Tuloslaskelman toteutuminen (ulkoiset ja sisäiset erät)	52
10.3 Investointi- ja rahoitusosan toteutuminen	56
10.4 investointiosan toteutuminen.....	57
10.5 Rahoituslaskelman toteutuminen (ulkoiset ja sisäiset erät)	59
10.6 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta	60
11 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA LIITETIEDOT	63
11.1 Lohjan kaupunki, Tuloslaskelma	65
11.2 Lohjan kaupunki, Rahoituslaskelma	66
11.3 Lohjan kaupunki, Tase	67
11.4 Konsernituloslaskelma.....	69
11.5 Konsernin rahoituslaskelma	70
11.6 Konsernitase	71
11.7 Tilinpäätöksen liitetiedot.....	73
11.8 Tuloslaskelman liitetiedot	75
11.9 Taseen liitetiedot.....	77
11.10 Lohjan vesi- ja viemärlaitos	82
11.11 Käyttöomaisuus	85
11.12 Omistukset muissa yhtiöissä	86
11.13 Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista ja säilytystavoista.....	87
12 TILINTARKASTUSKERTOMUS.....	88
13 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTIKERTOMUS.....	90
13.1 Tiivistelmä vuoden 2008 arviointikertomuksen keskeisistä havainnoista.....	90
13.1.1 Tarkastuslautakunnan painopistealueet vuoden 2008 arvioinnissa.....	90
13.1.2 Kaupungin ja konsernin taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen	90
13.2 Toimialakohtainen tarkastelu	91
13.2.1 Keskushallinto	91
13.2.2 Perusturvakeskus	91
13.2.3 Opetuslautakunnan arviointi	92
13.2.4 Sivistys- ja vapaa-aikalautakunta.....	93

13.2.5 Tekninen lautakunta	93
13.2.6 Ympäristölautakunta	94
13.3 Tarkastuslautakunnan toiminnan painopisteet.....	95
14 TOIMINNALLISTEN JA TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN.....	96
14.1 Arviointikriteerit.....	96
14.2 Seutuyhteistyö	97
14.2.1 Kunta- ja palvelurakennemuutos Lohjan näkökulmasta	97
14.2.2 Seudullinen yhteistyö vuonna 2008 ja valtuustokauden 2005-2008 aikana	97
14.3 Kaupungin taloudellinen asema.....	98
14.3.1 Talouden kehitys ja kaupungin talousarvion toteutuminen tilikaudella 2008 ja valtuustokaudella	98
14.3.2 Kaupunkistrategian toteutuminen valtuustokaudella 2005-2008.....	101
14.4 Valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	102
14.4.1 Yleinen luottamushenkilöhallinto.....	102
14.4.2 Keskushallinto	102
14.4.3 Perusturvalautakunta	108
14.4.4 Opetuslautakunta.....	114
14.4.5 Sivistys- ja vapaa-aikalautakunta.....	117
14.4.6 Tekninen lautakunta	121
14.4.7 Ympäristölautakunta	125
15 INVESTOINNIT JA RAHOITUSLASKELMA/KAUPUNKITASO	128
16 KAUPUNKIKONSERNIN TOIMINTA JA TALOUS	129
16.1 Konsernintalous	129
16.1.1 Energiayhtiöt	129
16.1.2 Vuokrataloyhtiöt.....	130
16.1.3 Yrityspalvelut	131
16.1.4 Lohjan Liikuntakeskus Oy (LLK Oy)	132
17 JOHTOPÄÄTÖKSET	133

KAUPUNGINJOHTAJAN KATSAUS

Vuosi 2008 oli monella tavalla merkkinvuosi Lohjan historiassa. Ulkoisen toimintaympäristön kannalta suurin asia oli Helsingin ja Turun välisen moottoritien valmistuminen, jota on suunniteltu ja rakennettu jo puolen vuosisadan ajan. Tärkeätä on nyt ottaa uudesta väylästä kaikki se hyöty, jonka vuoksi olemme sitä toivoneet ja odottaneet.

Vuonna 2008 tuli kuluneeksi jo kolme valtuustokautta kahden erillisen Lohjan kuntaliitoksesta. Nämä kaksitoista vuotta ovat olleet ripeän kehityksen aikaa, joka nyt saa jatkokseen Sammatin kunnan alueella, väestöllä ja kulttuurilla täydennetyin uuden Lohjan. Ja lisää seuraa, kun Karjalohjan kunnan liittymisestä Lohjaan vuonna 2013 on jo sovittu.

Myös palvelurakenteen osalta vuosi 2008 oli perusteellisen suunnittelun aikaa, kun 1.1.2009 käynnistynyt sosiaali- ja terveysaluetta rakennettiin Siuntion, Inkoon ja Karjalohjan kanssa toimivaksi kokonaisuudeksi.

Taloudelliselta kannalta katsottuna vuosi 2008 muodostui Lohjan kaupungille - niin kuin koko Suomen kuntataloudelle - todennäköisesti pitkään aikaan viimeiseksi kohtuullisen tasapainon vuodeksi. Vaikka käyttötalouden toimintakate kasvoi niinkin paljon kuin 7 prosenttia, kasvoivat talouden kannalta keskeiset tuloerät sitäkin enemmän - verotulot 10 prosenttia ja valtionosuudet peräti 13.5 prosenttia. Tämän johdosta vuosikate nousi kohtuulliselle tasolle, noin 10 miljoonaan euroon.

Laskennallisten poistojen jälkeen tilikauden tulos jäikin ensimmäisen kerran sitten vuoden 2004 positiiviseksi. Silti toteutuneiden investointien rahoittamiseen ei tämän suuruisen vuosikatteen tuottama tulorahoitus riittänyt. Varsin normaaliksi katsottava investointitaso jouduttiin siis rahoittamaan osittain lainarahalla. Uutta lainaa otettiin noin 4 miljoonaa euroa.

Lainanoton tasoa huolestuttavampi tieto on se, että edes nousukaudella - ja veroprosentin korotuksen jälkeenkään - ei Lohjan kaupungin taloutta saatu hoidettua ottamatta uutta velkaa. Kun nyt suhdanteet ovat kääntyneet huonompaan, on kaupungin perintönä sekä tilapäinen tulovaje että pysyvä rakenteellinen ongelma.

Tällä hetkellä on taloudellinen maisema Suomessa aivan toisenlainen kuin vielä syksyllä kun vuoden 2009 talousarviota laadittiin. Nyt ovat edessä poikkeuksellisen suuren kansainvälisen taantuman vaikutukset, joiden johdosta Lohjankin verotulot uhkaavat jäädä tänä ja ensi vuonna selkeästi alle syksyllä talousarvioon merkittyä pienemmiksi. Edessä on vaikeita ratkaisuja ja pitkä sopeutumisen tie. Tilanteesta selvittää vain päättäjien, viranhaltijoiden ja kaupunkilaisten yhteisellä ja avoimella yhteistyöllä.

Taloudellisesti haasteelliset ajat eivät saa merkitä näköalattomuutta tulevaisuuden edessä. Päinvastoin, alkavaa valtuustokautta tulevat leimaamaan ennakkoluuloton strategiatyöskentely ja pitkävaikutteiset yleiskaavaratkaisut. Sieltä löytyy vankka pohja Lohjan ja koko Lohjan seudun menestykselle.

*Simo Juva
kaupunginjohtaja*

TOIMINTAKERTOMUS

1 TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMINEN JA SISÄLTÖ

Kuntalain 68 §:n mukaan tilikaudelta on laadittava tilinpäätös, joka on saatettava valtuuston käsiteltäväksi tilikautta seuraavan vuoden kesäkuun loppuun mennessä. Tilinpäätökseen kuuluvat tuloslaskelma, tase ja niiden liitetiedot sekä talousarvion toteutumisvertailu ja toimintakertomus. Lisäksi kunnan, jolla on määräämisvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernituloslaskelma, konsernin rahoituslaskelma ja konsernitase liitteineen. Kuntalain 67 §:n perusteella kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen laadinnassa noudatetaan kuntalain ja soveltuvin osin kirjanpitolain säännöksiä. Kirjanpitolain säännösten soveltamisesta antaa ohjeet kirjanpitolautakunnan kuntajaosto.

Toimintakertomus on osa tilinpäätöstä, jonka sisällöstä säädetään kuntalain 69 §:ssä. Toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta. Toimintakertomuksessa on myös annettava tietoja sellaisista kunnan talouteen ja konsernitaseeseen liittyvistä olennaisista asioista, joista ei ole tehtävä selkoa tuloslaskelmassa tai taseessa. Tämän tilinpäätöksen toimintakertomuksessa on noudatettu Suomen Kuntaliiton tilinpäätösmallin rakennetta ja sisältöä.

2 YLEINEN TALOUDELLINEN KEHITYS

Kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden epävakaus paheni kriisiksi alkusyksystä ja vuoden lopulla sen vaikutukset levisivät ympäri maailmaa. Laaja-alaiset tukitoimet rauhoittivat pankkien välisiä lyhyen rahan markkinoita, mutta eivät juurikaan helpottaneet luottomarkkinoiden tilaa etenkin yritysasiakkaiden kannalta. Rahoituskriisi pääsi leviämään reaalityömarkkinoihin, mikä näkyi taloudellisen kehityksen voimakkaana heikkenemiskierteenä. Vuoden lopussa lähes kaikki teollisuusmaat olivat taantumassa ja erityisen rajusti putosi teollisuustuotanto.

Suomessa pitkän korkeasuhdanteen jälkeen laskusuhdanne käynnistyi odotetusti jo kesän kynnyksellä ja syksyllä kansantalous siirtyi yllättävän nopeasti matalasuhdanteeseen. Muihin euromaihin verrattuna Suomen teollisuus kuitenkin säilytti tuotannon korkean tasonsa pisimpään. Samoin rakentaminen jatkui alkuvuoden tuotantomahdollisuuksien ylärajoilla, sillä uudisrakentamisen vastapainona korjausrakentaminen sekä maa- ja vesirakentaminen jatkuivat vilkkaana. Vuoden 2008 kolmen ensimmäisen neljänneksen aikana bruttokansantuote kasvoi lähes 2 % edellisen vuoden vastaavaan jaksoon verrattuna. Uusien tilausten nopea vähentyminen ja vanhojen peruuntuminen sekä nopeasti pahentuneet rahoitusongelmat käänsivät kokonaistuotannon vuoden loppujaksolla jyrkkään laskuun. Koko vuoden osalta kokonaistuotannon kasvu jäi 0,9 prosenttiin.

Työllisyys säilyi korkealla tasolla aina vuoden 2008 loppupuolelle saakka ja työllisten määrä kasvoi keskimäärin 36 000 henkeä eli 1,4 %. Työllisyysaste nousi 70,6 prosenttiin ja työttömyysaste aleni 6,4 prosenttiin. Suhteessa tuotannon kasvuun työllisten ja etenkin työtuntien määrän kasvu oli nopeaa ja ylitti jopa tuotannon kasvun. Osin tämä selittyy tuotantoympäristön nopealla muutoksella ja tuotannon supistumisella pääomavaltaisilla toimialoilla. Vuoden lopulla työllisyystilanne alkoi kuitenkin heikentyä uusrekrytointien pysähtyessä ja lomautusten laajentuessa, vaikka vielä lokakuussa työttömyysaste oli alempi kuin vuotta aiemmin.

Usean rauhallisen vuoden jälkeen inflaatio kiihtyi heti vuoden alussa tuntuvasti ja nousi elokuussa 4,7 prosenttiin. Kustannuspaineita aiheuttivat korkeaksi sovitut palkankorotukset. Palkansaajien ansiotasoindeksi kohosi vuonna 2008 keskimäärin 5,2 % edellisestä vuodesta. Polttoainehintojen nopean halpenemisen ja korkojen laskun vuoksi inflaatio kuitenkin hidastui vuoden lopulla ja hintataso oli vuonna 2008 keskimäärin 4,1 % korkeampi kuin edellisenä vuonna.

Kuntien talous jäi vuonna 2008 edelleen lievästi alijäämäiseksi verotulojen ja valtionosuuksien 7,5 prosentin kasvusta huolimatta. Pitkään jatkuneesta korkeasuhdanteesta huolimatta kuntatalouden velkaantuminen jatkui ja kuntien varautuminen taantumaan ja väestön ikääntymisen aiheuttamiin haasteisiin on heikko.

Talouden tunnuslukujen muutokset	2004	2005	2006	2007*	2008*	2009**
Bruttokansantuote markkinahintaan	3,5	2,8	4,9	4,2	0,9	-5,0
Kulutus	2,8	2,9	3,0	2,5	1,9	-0,7
Investoinnit	4,1	3,5	4,8	8,7	1,0	-9,0
Työllisyysaste, %	67,2	68,0	68,9	69,9	70,6	67,3
Työttömyysaste, %	8,8	8,4	7,7	6,9	6,4	9,0
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	0,2	0,9	1,6	2,5	4,1	0,9
Ansioitasoindeksi, muutos, %	3,8	3,9	3,0	3,4	5,2	5,0
Lyhyet korot (Euribor 3kk), %	2,1	2,2	3,1	4,3	4,8	2,0
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10v), %	4,1	3,4	3,8	4,3	4,1	4,1
*Ennuste						

Tiedot: Suhdanekatsaus/Maaliskuu2009/NM kansantalousosasto

3 LOHJA TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

3.1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA HAASTEET

Väestö keskittyy Etelä-Suomeen ja Helsingin metropolialueelle. Asumisväljyyden kasvu, ruokakuntakuntakoon pieneneminen ja omakotitaloihanteen säilyminen yhdessä myötävaikuttavat rakenteen leviämiseen kaupunkiseutujen ulkopuolelle. Elinympäristön laatu ja turvallisuus sekä palveluiden saavutettavuus nähdään yhä tärkeämpänä tekijänä asuinpaikkaa valittaessa. Tässä kehitystrendissä Lohjalla on avainasema liikenteellisen ja ympäristöllisen sijaintinsa ansiosta.

Liikennejärjestelmällisesti Lohjan keskeisenä haasteena on joukkoliikennemuotojen kehittäminen, ja tässä erityisasemassa ovat rataratkaisut, koska jo pelkästään Lohjalta kulkee YTV-alueella päivittäin töihin lähes 4 000 henkeä, mikä on 22,9 % työssäkäyvistä työvoimasta. Lohjalla käynnissä oleva kaavoitusohjelma pyrkii omalta osaltaan vastaamaan liikenteelliseen ja asuinympäristölliseen kehityshaasteeseen, mutta toisaalta tuo siitä heijastuvien investointitarpeiden kautta omia paineitaan kuntatalouteen.

Lohjan imago ja tunnettuus ei ole tutkimuksissa kovin vahva. Vahvuuksina nähdään hyvän asuinympäristön turvallisuus ja viihtyisyys, lapsiystävällisyys ja kohtuulliset asumiskustannukset. Heikoimmat arviot tulevat opiskelumahdollisuuksista ja työpaikkojen tarjonnasta. Todellisiin vahvuuksiin perustuvaa imagoa on kehitettävä, koska maineella on suuri merkitys myös vetovoimatekijänä. Väestön ikääntymisen ja elintapojen muutosten myötä terveydenhoitomenot kasvavat, jolloin ennaltaehkäisy ja työkyvyn ylläpidon merkitys kasvaa. Vanhusväestölle suunnattaville palveluille tulee jatkossa olemaan enenevässä määrin kysyntää. Toisaalta on huolehdittava myös nuorison tarpeista, että Lohja näyttäytyisi heille mielekkäänä asuinpaikkana pidemmälläkin tähtäimellä ja sitä kautta osaltaan varmistettaisiin työvoiman saatavuutta tulevaisuudessakin.

Elinkeinorakenteen pohjalta kansainvälisenä haasteena on kilpailun kiristyminen, toimintojen globaali keskittyminen ja verkostoista riippuvuuden kasvu. Lohjalaisittain elinkeinoelämän kehittämisen haasteita ovat perinteisen teollisuuden uusiutumiskyky ja rakennemuutoksen aiheuttamat paineet, uuden yritystoiminnan ja uusien työpaikkojen aikaansaaminen sekä osaamistason nostaminen. Tietoyhteiskuntakehityksessä mukana pysyminen edellyttää tietoverkkojen kattavuutta ja nopeutta. Myös energiakysymykset ja niiden vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen ja ilmastomuutoksen hillintään on voitava ratkaista.

Lohjan väestönkasvu on ollut viime vuosina keskimäärin prosentin vuodessa. Tällä kasvuvauhdilla nykyisen Lohjan alueella olisi vuonna 2025 yli 45 000 asukasta. Toimintaympäristönä Lohjan kaupunki on osa metropolialuetta, monipuolinen, kaksikielinen teollisuus- ja koulutuskaupunki. Lohjan seutu on Suomen parhaiten menestyviä seutuja, mutta tutkimus- ja tuotekehityspanostusten sekä korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden määrässä ja tulotasossa Lohjan seudulla on edelleen parannettavaa.

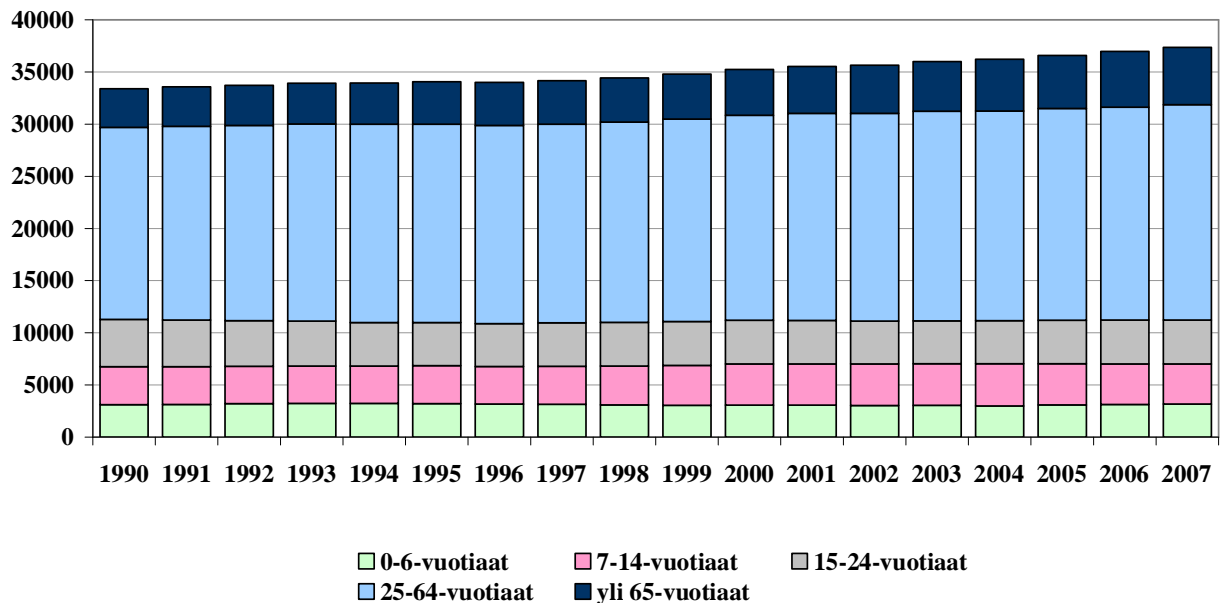
3.2 VÄESTÖ JA MUUTTOLIIKE

Kaupungin väestömäärä oli vuoden 2008 lopussa 37 774 asukasta. Kasvu edellisestä vuodesta oli 422 asukasta eli 1,13 %. Väestöstä n. 46 % asuu Lohjan keskustan osa-alueella, 23 % Pohjois-Lohjalla, 22 % Etelä-Lohjalla ja 9 % Länsi-Lohjalla. Ruotsinkielisen väestön osuus vuonna 2007 oli 4,1 %.

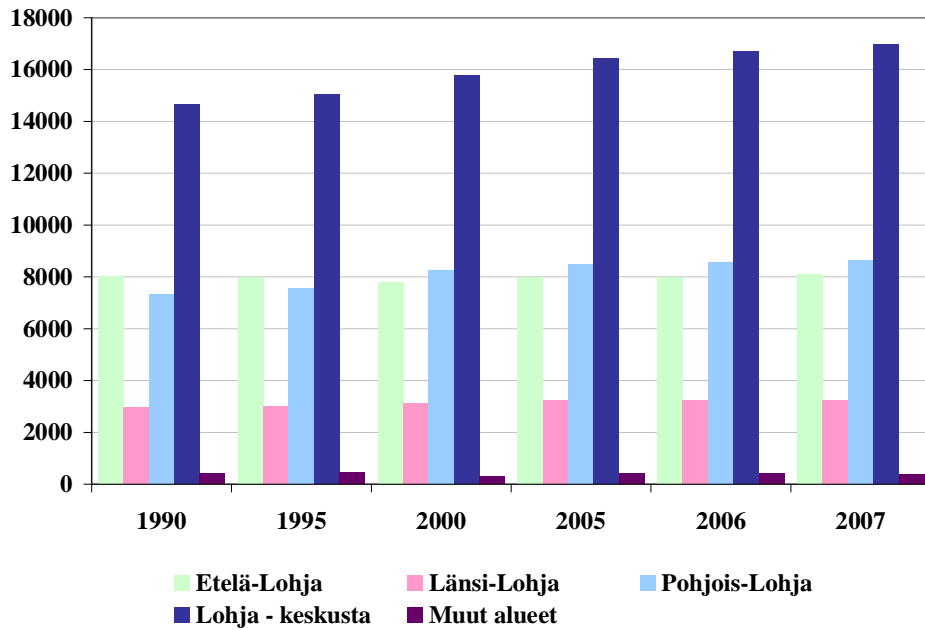
Syntyneiden määrä oli vuonna 2007 edellisvuosien tasolla (+ 442 lasta). Luonnollinen väestönkasvu oli 136 henkilöä. Kokonaisnettomuuton osuus vuonna 2007 oli 238 henkilöä eli noin 63 % väestön kokonaiskasvusta (378 henkilöä). Muista kunnista Lohjalle muutti 1 943 henkilöä ja Lohjalta muihin kuntiin 1 771 henkilöä. Vuosina 2002–2007 nettomuutto pääkaupunkiseudun kunnista on vaihdellut 118–271 henkilön välillä. Suurinta muutto on ollut Espoosta. Lähikunnista muuttoliike molempiin suuntiin on suurinta Lohjan ja Vihdin välillä. Muuttovoitto syntyy lapsiperheistä, joilla on alle kouluikäisiä lapsia. Eläkeläisten muuttamista Lohjalle vuosina 2006 ja 2007 tapahtui edellisiä vuosia enemmän. Vuoden 2006 nettomuutossa poikkeuksellisen suurta oli nettomaahanmuutto (+86 henk./30 % nettomuutosta), mikä oli kaksinkertainen aikaisempiin vuosiin verrattuna. Vuonna 2007 nettomaahanmuutto oli 66 hengen suuruinen.

Väestössä nuorten ikäluokkien suhteellinen osuus on ollut vähenevä vuosina 1990–2007. Suurinta vähenys on ollut 15–24-vuotiaiden ikäluokissa, mihin vaikuttaa nuorten poismuutto. Vuodesta 2000 lähtien päivähoito- ja peruskouluikäisten kokonaismäärä on pysynyt lähes ennallaan, mutta ikäryhmän sisällä on vuosittaista vaihtelua. Aikuisväestön määrä on kasvanut erityisesti ikäluokissa 50–64-vuotiaat, mihin vaikuttavat ns. suuret ikäluokat. 25–44-vuotiaiden määrä on vähentynyt ja ikäryhmän suhteellinen osuus väestöstä pienentynyt vuoden 1990 noin 34 %:sta noin 26 %:iin vuonna 2007. Vuonna 2007 kasvu edellisestä vuodesta oli 116 henkilöä. Yli 65-vuotiaiden määrä on kasvanut kaupungin kaikilla osa-alueilla, mutta vuosina 2000–2007 keskustassa enemmän kuin muilla alueilla yhteensä.

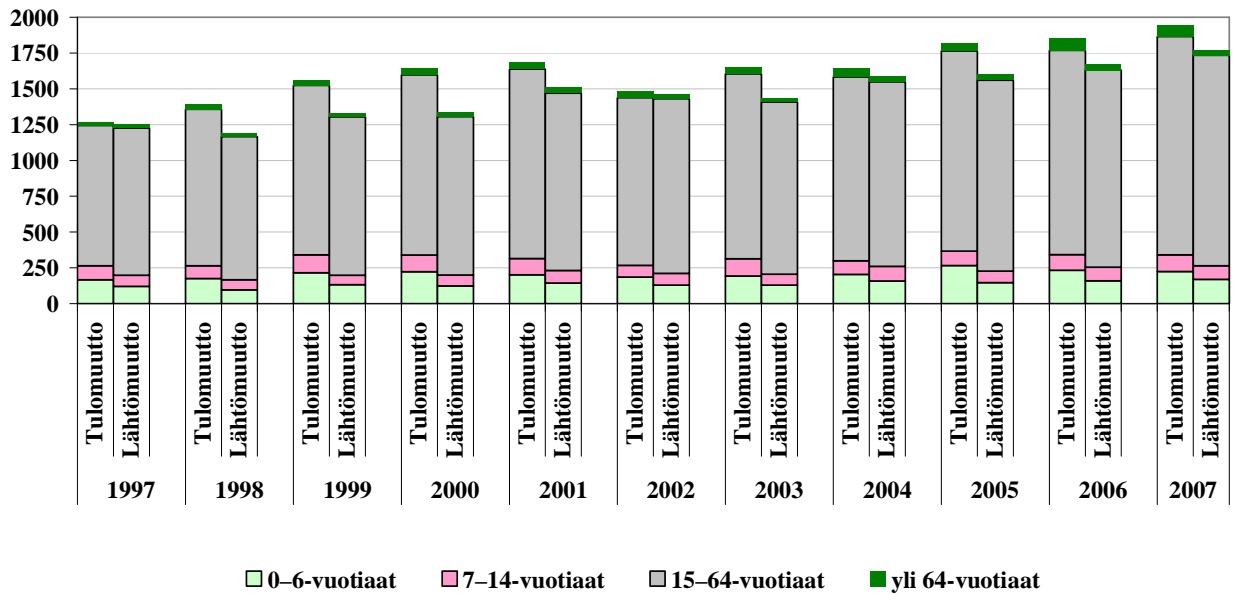
Väestö ikäryhmittäin 1990–2007

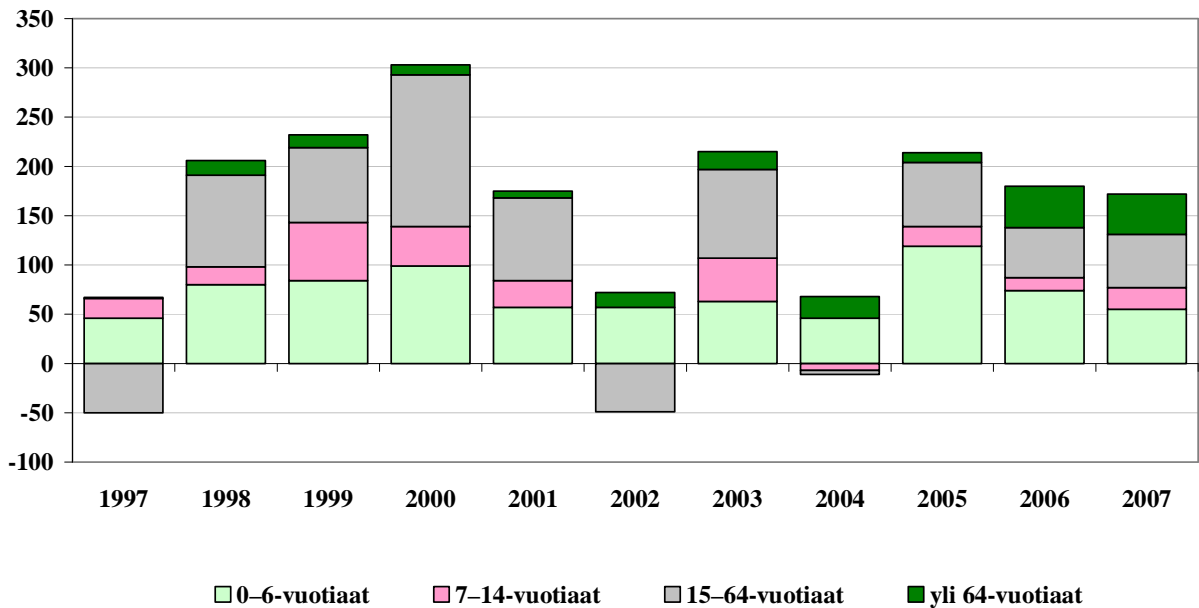
Väestö osa-alueittain

Tulo- ja lähtömuutto ikäryhmittäin 1997–2007

Nettomuutto ikäryhmittäin 1997–2007

3.3 TONTINMYyntI JA RAKENNUSLUVAT

Kaupunki on myynyt omakotitontteja kaavoitetuilta alueilta keskimäärin 38 tonttia vuodessa ajanjaksolla 2000 – 2008. Yksityiset maanomistajat ovat myyneet kaava-alueilta keskimäärin 40 tonttia vuodessa ja haja-asutusalueilta keskimäärin 30 tonttia. Vuonna 2008 tonttien myynnissä tapahtui huomattava lasku ja vastaavat myyntimäärät olivat 3, 38 ja 13. Lohjalla omakotitonttien ostajista 69 % oli lohjalaisia, 7 % naapurikunnista, 20 % pääkaupunkiseudulta ja 4 % muualta. Kaupungin kaava-alueilta myymien omakotitonttien hinnat olivat vuonna 2008 keskimäärin 35 euroa/m². Yksityisten kaavatonttien keskihinta oli 57 euroa/m² ja ilman Jönsbölestä myytyjä tontteja 46 euroa/m².

Vuonna 2008 myönnettiin rakennuslupia uusille asuinrakennuksille 84 kpl, yhteensä 141 asunnolle. Lupia myönnettiin 78 erillispientalolle, 6 rivitalolle (24 asuntoa) ja yhdelle kerrostalolle (39 asuntoa). Vuosina 2000-2008 on pientaloille myönnetty keskimäärin 143 lupaa vuodessa ja taloja on valmistunut keskimäärin 136 kpl vuodessa.

3.4 ASUMINEN JA ASUNTOTUOTANTO

Asuntokunnat ja asumisväljyys

Kaupungin asuntokanta oli vuoden 2007 lopussa 18 013 asuntoa, joista omakotitaloasuntoja 42 %, kerrostaloasuntoja 42 % ja rivitaloasuntoja 15 %. Vuosina 1997 - 2007 kaupungin asuntokanta on kasvanut 2 439 asunnolla ja asuntokuntien määrä 2286 asuntokunnalla. Asuntokannan vuosittainen kasvu on ollut keskimäärin 1,5 % ja asuntokuntien määrän kasvu 1,5 %, kun taas koko kaupungin väestön kasvu vastaavana aikana oli 0,9 % vuodessa. Tämä kehitys näkyy asumisväljyyden kasvuna, asuntojen pinta-alan kasvamisena sekä toisaalta asuntokunnan keskikoon pienentymisenä. Asuntokunnan keskikoko vuonna 2007 oli 2,17 henkilöä (1997: 2,32) ja pinta-ala 38,5 m²/henkilö (1997: 34,8 m²/hlö). Asumisväljyys on haja-asutusalueilla taajama-alueita hieman suurempaa, 43 m²/henkilö vuonna 2000.

Asuntokuntien keskikoon pienentyminen ilmenee myös perhetyyppien muuttumisessa, sillä yksin asuvien määrä kasvaa ja yli 2 henkilön asuntokuntien määrä laskee. Yhden henkilön asuntokuntia oli 36,4 % kaupungin asuntokunnista vuonna 2007, kun vuonna 1990 osuus oli 28 %. Näistä asuntokunnista 65 % asui kerrostaloasunnoissa. Valtaosa eli noin 58 % asuntokunnista on 2 – 4 henkilön asuntokuntia. Yli 65-vuotiaiden asuntokuntien määrä vuoden 2007 lopussa oli 4 038, joka on 24 % kaikista asuntokunnista. Yli 75-vuotiaiden asuntokuntia oli 1 873.

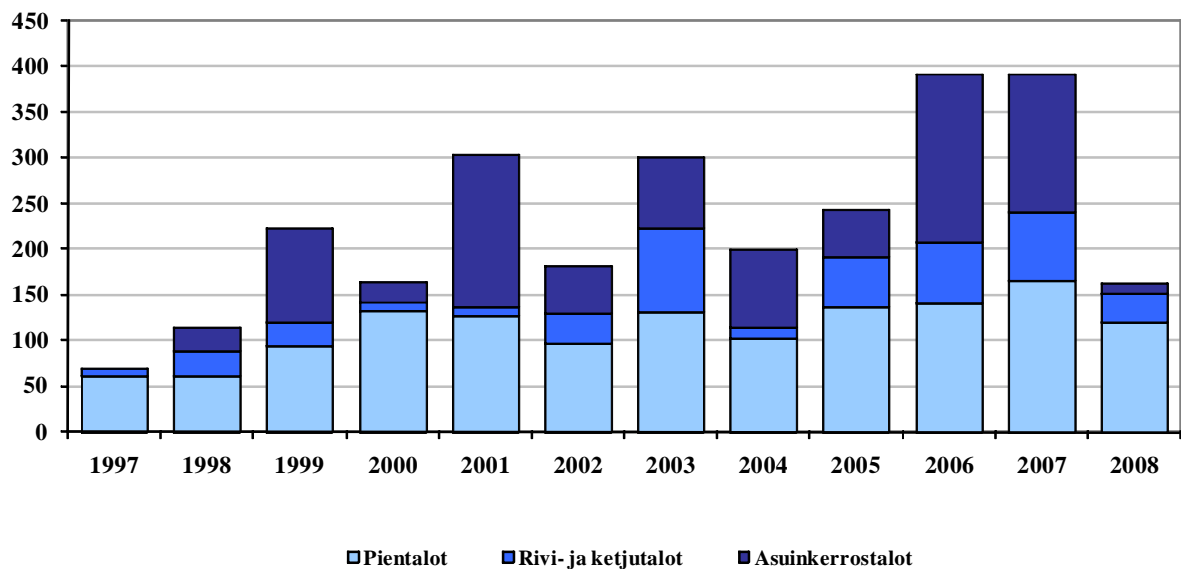
Asuntotuotanto Lohjalla

Vuonna 2008 Lohjalla valmistui yhteensä 153 asuntoa. Kerrostaloasuntoja valmistui 12 (8 %), rivi- tai ketjutaloasuntoja 31 (20 %) ja omakotitaloja 110 (72 %). Valmistuneiden asuntojen määrä laski edellisvuodesta (2007: 386 asuntoa) alle puoleen, mihin vaikutti erityisesti valmistuneiden kerrostaloasuntojen määrän putoaminen. Vuonna 2008 valmistui vain yksi kerrostalokohde Karnastenkadulle kaupungin keskustaan. Rivitaloasuntoja valmistui Vappulaan ja Muijalaan. Asemakaavoitetuille omakotitaloalueille taloja valmistui mm. Vappulaan, Haukkavuoreen ja Vienolaan.

Vuosien 1997- 2008 aikana kaupunkiin on valmistunut yhteensä 2 711 asuntoa eli keskimäärin 226 asuntoa vuodessa. Valmistuneiden asuntojen lukumäärä on ylittänyt 300 asuntoa vuosina 2001, 2003, 2006 ja 2007. Kyseisinä vuosina on valmistunut useita kerrostalokohdeita. Hajarakentamisen osuus vuosittain valmistuneista omakotitaloista on 2000-luvulla ollut noin 30 %.

Haja-asutusalueelle on vuosien 2000 - 2007 aikana tehty yhteensä 363 (keskimäärin 45 kpl/vuosi) myönnteistä uuden omakotitalon rakentamista koskenutta suunnittelutarveratkaisua tai poikkeamislupapäätöstä. Hajarakentamisesta ajanjaksolla 2000 - 2007 on suuntautunut Pohjois-Lohjalle 60 %, Länsi-Lohjalle 21 % ja Etelä-Lohjalle 19 %.

Valmistuneet uudet asunnot 1997–2008

Vuokra- ja asumisoikeusasuntotilanne

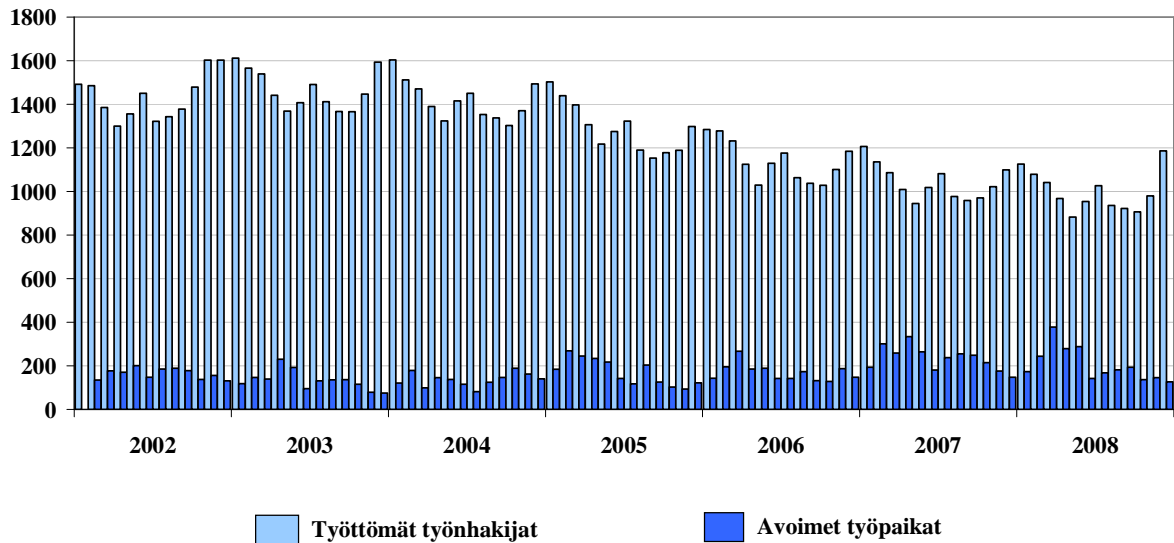
Omistusasuntojen määrä kasvaa, jolloin taas vuokra-asuntojen osuus vähenee. Asunnoista omistusasuntoja oli vuonna 2007 noin 64 %, vuokra-asuntoja 27 % ja asumisoikeusasuntoja 1,5 %. Vuokra-asunnossa asuvien osuus Lohjalla vuonna 1995 oli vielä lähes 33 %. Uudellamaalla vuokra-asunnoissa asuvien osuus on noin 38 %. Aravavuokra-asuntojen osuus Lohjalla (6,3 asuntoa 100 asukasta kohti) oli vuonna 2007 valtakunnallista keskiarvoa (7,3) alempi. Asumisoikeusasuntojen osuudessa ei viime vuosina ole tapahtunut muutoksia.

3.5 TYÖLLISYYS JA ELINKEINOT

Lohjan työllisyys kääntyi lamavuosien jälkeen nousuun vuonna 1995. Lohjan työttömyysaste pysyi vuosina 2002–2004 keskimäärin 7,7 prosentin tasolla, minkä jälkeen työttömyys alkoi jälleen pienentyä. Vuoden 2008 aikana työttömyys vaihteli 4,7 ja 6,3 prosentin välillä. Vuoden 2008 joulukuussa työttömiä

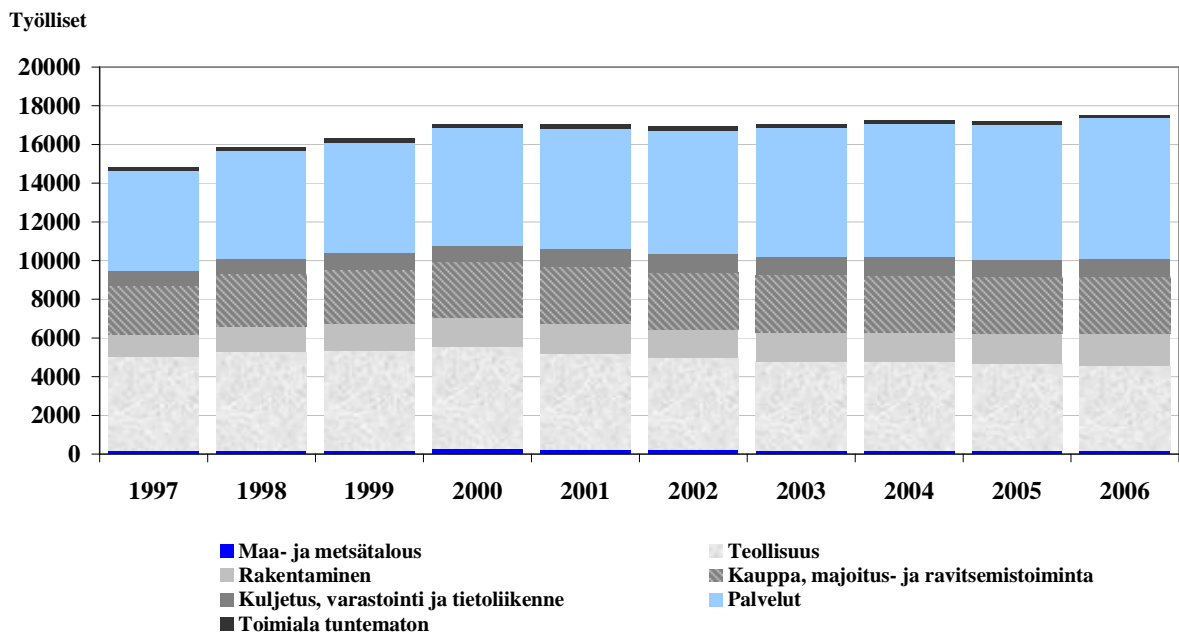
työnhakijoita oli 1 186 ja työttömyysaste 6,3 %, kun se vuotta aikaisemmin oli 5,9 %. Avoimia työpaikkoja oli joulukuussa 127. Työttömyydestä huolimatta työvoimakapeikkoja esiintyi yhä useammalla alalla.

Työttömät työnhakijat / avoimet työpaikat kuukausittain

Vuoden 2006 lopullisten tietojen mukaan Lohjalla oli 15 093 työpaikkaa. Suurimmat työllistäjät ovat palvelut ja teollisuus. Vuonna 1997 palvelujen osuus oli 36 %, teollisuuden osuus 32 % sekä kaupan, ravitsemus- ja majoitustoiminnan osuus vajaat 16 % kaikista työpaikoista. Palvelujen osuus on kasvanut ja oli vuonna 2006 runsaat 40 %. Teollisuuden osuus on pienentynyt noin 26 %:iin, mutta kaupan, ravitsemus- ja majoitustoiminnan osuus on pysynyt noin 15 %:ssa. Maa- ja metsätalouden osuus on 1,3 % kaikista työpaikoista. Logistiikka- ja informaatiosektorin työpaikkojen osuus on vaihdellut 5,6 ja 6,4 % välillä vuosina 2000–2006, vuonna 2006 se oli 6,0 %.

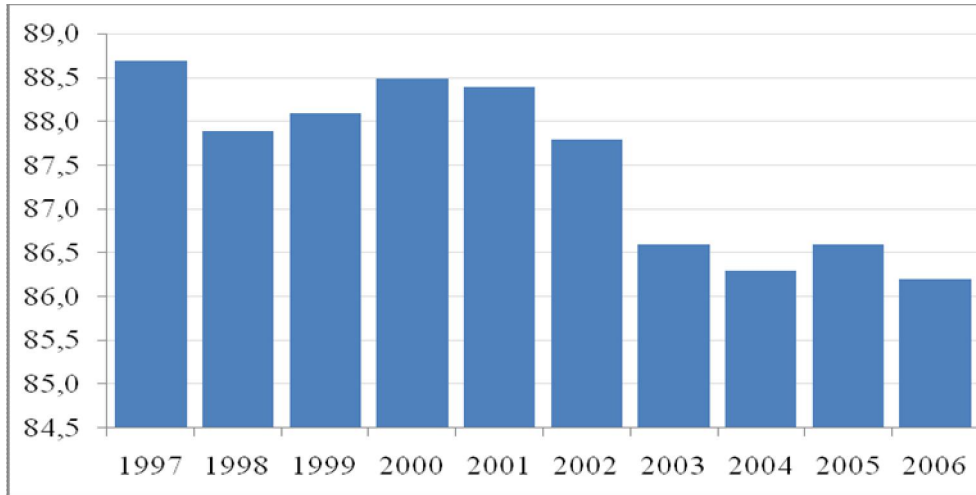
Elinkeinorakenne 1997–2006

Länsi-Uusimaa ja pääkaupunkiseutu yhtenäistyvät työssäkäyntialueena. Vuosina 2001–2006 lohjalaisten pendelöinti pääkaupunkiseudulle on kasvanut 690 henkilöllä eli 21 %. Muualla kuin omassa kunnassa työssäkävien osuus työvoimasta on 35,5 % eli 6 212 henkilöä, josta pääkaupunkiseudulla työssäkävijöi-

tä on 3 977 henkilöä. Helsingissä käy työssä 1 872 henkilöä, Espoossa 1 660 henkilöä ja Vantaalla 445 henkilöä. Vihdissä käy työssä 652 henkilöä.

Muista kunnista kävi vuonna 2006 Lohjalla työssä 3 800 henkilöä, joista Vihdistä 647, Nummi-Pusulasta 298, Espoosta 327 ja Helsingistä 350 henkilöä. 2000-luvun aikana Lohjan työpaikkaomavaraisuus on jonkin verran laskenut.

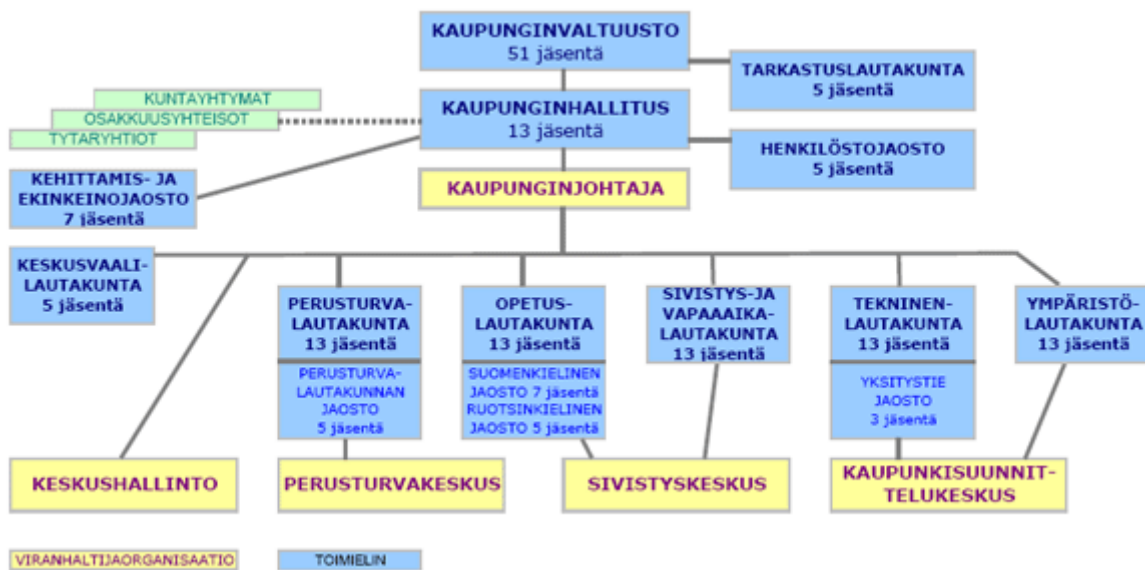
Lohjan työpaikkaomavaraisuusprosentit vuodesta 1997.

4 KAUPUNGIN HALLINTO

4.1 ORGANISAATIO

Vuoden 2008 aikana kaupungin luottamushenkilö- ja viranhaltijaorganisaatiossa ei tapahtunut muutoksia. Marraskuun valtuustossa tarkistettiin kaikki johtosäännöt, joiden muutokset tulivat voimaan 1.1.2009 lukien. Merkittävimmät muutokset aiheutuivat Lohjan, Siuntion, Inkoon ja Karjalohjan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminnan käynnistämisestä, Samatkan kuntaliitoksesta ja seudullisen ympäristöterveyslautakunnan asettamisesta. Perusturvan toimieliminä ovat perusturvalautakunnan lisäksi yhteistoiminta-alueen sosiaali- ja terveyslautakunta sekä sen yksilö- ja perhejaosto ja ruotsinkielinen jaosto. Sivistys- ja vapaa-aikalautakunnan nimi muutettiin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnaksi. Luottamushenkilöorganisaation lisäksi tarkistettiin johtosäännöissä henkilöstöorganisaatiota ja ratkaisuvaltaan liittyviä vastuita.

Lohjan kaupungin organisaatio vuonna 2008

4.2 TOIMIELIMIEN POLIITTINEN JAKAUMA JA PUHEENJOHTAJAT

Valtuuston kokoonpano vuonna 2008 oli seuraava: SDP 17, Kokoomus 11, Vasemmistoliitto 8, Keskusta 5, Meidän Lohja 4, RKP 3 ja Vihreät 3. Kokoomus, Keskusta ja RKP muodostavat yhdessä oikeisto- ja keskiryhmien valtuustoryhmän.

Kaupunginhallituksen 13 paikkaa jakautuvat seuraavasti: SDP 4, Kokoomus 3, Vasemmistoliitto 2, Keskusta 1, RKP 1, Meidän Lohja 1 ja Vihreät 1.

Valtuuston puheenjohtajana toimi Jussi Patinen (Kok) ja hallituksen puheenjohtajana Pirjo Silvennoinen (SDP). Tilinpäätöskertomuksen liiteosaan sisältyy yhteenveto eri toimielinten kokoonpanosta.

4.3 LOHJAN KAUPUNGIN HENKILÖKUNTA

Lohjan kaupungin henkilökunta 31.12.2008:

Palvelukeskus	Vakinaiset				Määräaikaiset			Työllistetyt		Oppisopimus		Yht.	Yht. ilman työllistettyjä
	koko-aik.	osa-aik.	osa-aik. eläk.	sivu-toimiset	koko-aik.	osa-aik.	sivu-toimiset	koko-aik.	osa-aik.	koko-aik.	osa-aik.		
Keskushallinto	63	4	1	1	11	0	3	1	0	1	0	85	84
Perusturvakeskus	446	35	17	0	113	11	5	3	0	10	0	640	637
Sivistyskeskus(sis. sivu-toim.tuntiopett. ja kerho-ohjaajat)	837	77	12	9	246	31	192	3	4	3	9	1423	1416
Kaupunkisuunn.kes.	335	19	9	1	40	3	1	7	0	0	0	415	408
Yhteensä 31.12.2008	1681	135	39	11	410	45	201	14	4	14	9	2563	2545
Yhteensä 31.12.2007	1670	120	42	18	401	35	181	10	2	4	9	2492	2480

Lohjan kaupungin palveluksessa oli vuoden 2008 lopussa 2 563 (vuonna 2007: 2492) henkilöä. Näistä vakinaisia oli 1 866 (1 850), määräaikaisia 656 (617) sekä työllistettyjä ja oppisopimusopiskelijoita 41 (25). Henkilöstön sukupuolijakaumassa miesten osuus laski jonkin verran vuoden 2008 aikana. Miehiä vakinaisesta henkilökunnasta oli 17,5 (17,7) % ja naisia 82,5(82,3) %. Koko henkilökunnan keski-ikä vuonna 2008 oli 44,2 vuotta (v. 2006:44,1). Yli 50-vuotiaita henkilöstöstä oli 950 (921) eli 37,1 (37,0) %. Vakinaisesta henkilökunnasta 42,1 % (43,5) % on ollut Lohjan kaupungin palveluksessa yli 15 vuotta. Alle viisi vuotta kaupungin palveluksessa olleita on 23,3 (24,1) % vakinaisesta henkilöstöstä.

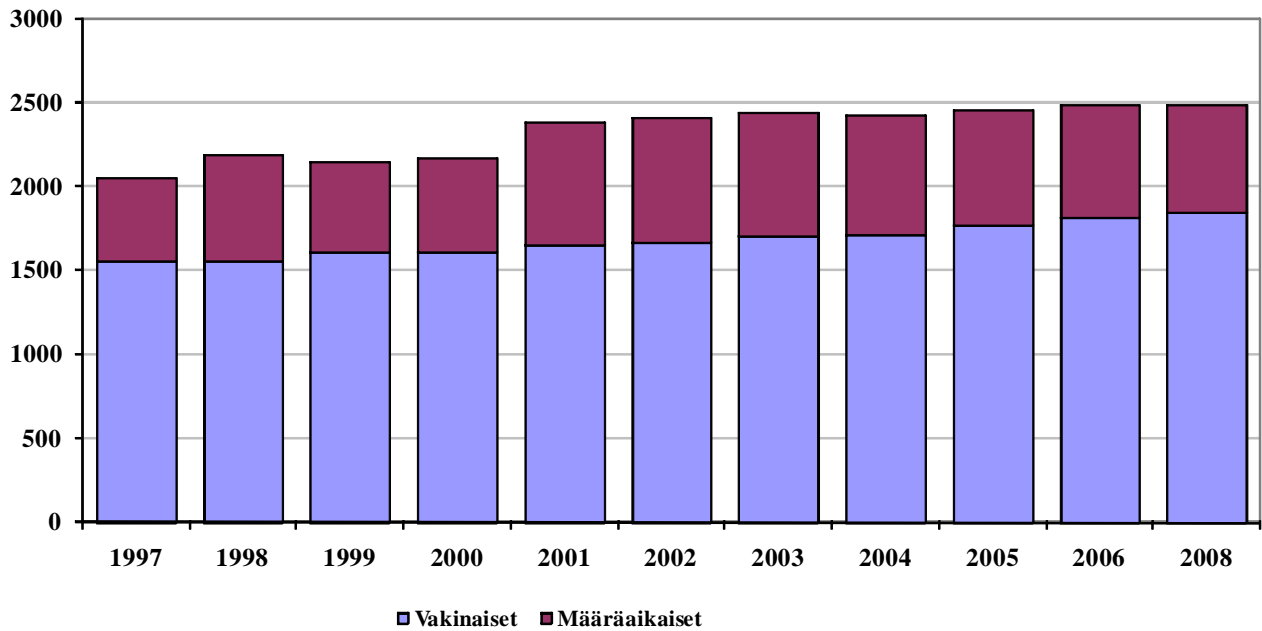
Eläkkeelle vuonna 2008 jäi 65 henkilöä (v. 2007:49), joista vanhuuseläkkeelle 24 (22) ja työkyvyttömyyseläkkeelle 12 (10). Osa-aika-eläkkeelle siirtyi 8 (4) työntekijää, osatyökyvyttömyyseläkkeelle 6 (4), kuntoutustuelle 14 (5) ja työttömyyseläkkeelle 2 (4).

Kaupungin henkilöstöstä 20,7 (19,8) %:lla on ylempi korkeakoulututkinto tai tutkijan koulutus, 28,2 (28,3) %:lla alimman korkea asteen (merkonomit, sairaanhoitajat) tai alemman korkeakouluasteen (tradenomit, AMK) tutkinnot ja 38,1 (38,2) %:lla keskiasteen tutkinto. Kaupungin henkilöstöstä 13,0 (11,7) %:lta puuttuu ammattitutkinto kokonaan.

Vuonna 2008 sairauspoissaolot lisääntyivät edellisestä vuodesta 8,6 %. Yhteensä sairauspoissaolopäiviä oli 39 669 (vuonna 2008: 34 257). Vuodesta 2005 lukien sairauspoissaolot työntekijää kohden ovat lisääntyneet 8,2 %. Sairauspoissaolot olivat korkeimmat niillä tulosalueilla, joissa työ on fyysisesti raskasta. Työterveyshuollon viesti kuitenkin on, että näilläkin sektoreilla yhä useammin poissaolojen syyt ovat psyykkisiä. Sairasajalta maksettiin palkkoja 2 322 717 euroa, mikä oli 469 700 euroa enemmän kuin edellisenä vuonna. KELA maksoi päivärahoja sairaus- ja äitiyslomien ajalta yhteensä 1 068 000 euroa, jolloin kaupungin kustannuksiksi jäi 1 254 000 euroa. Työtapaturmia koko henkilökunnalle sattui 119 (83), joista aiheutui 940 (348) poissaolopäivää. Pääasiassa ne olivat lieviä ja liittyivät työssä tai työmatkalla sattuneisiin putoamisiin, nostamisiin, liukastumisiin ja kompastumisiin. Sairaspäivien määrä huolestuttaa, mutta toisaalta 973 (1 023) työntekijällä ei ollut vuonna 2008 yhtään sairauspoissaolopäivää ja 463 (414) työntekijällä oli vain 1 - 3 sairaspäivää.

Työterveyshuollossa kirjattiin henkilökunnalle 5 258 (5 186) käyntiä lääkärille ja 1 986 (3 209) käyntiä terveydenhoitajalle sekä suoritettiin 7 748 laboratoriotutkimusta ja 789 radiologista tutkimusta.. Työterveyshuolto sisälsi lakisääteisen työterveyshuollon sekä yleislääkäritasoisien sairaanhoidon, minkä lisäksi henkilökunnan käytettävissä oli työ-fysioterapeutti, psykologi ja tarvittaessa erikoislääkärikonsultaatiot. Henkilöstökoulutuksessa vuonna 2008 jatkettiin esimieskoulutusta Jet- ja miniJet-koulutuksen muodossa, prosessiajattelun kehittämiskoulutusta ja toimistojärjestelmien atk-koulutusta..

Henkilöstömäärän kehitys 1997-2008

5 ALUEELLINEN YHTEISTYÖ

5.1 KUNTA- JA PALVELURAKENNEUUDISTUKSEN TOTEUTTAMINEN

Valtioneuvostolle esitetyn PARAS-lain toimeenpanosuunnitelmaan liittyvät valmistelu- ja suunnittelutehtävät olivat vuoden 2008 aikana Lohjan ja naapurikuntien välisten neuvottelujen keskeisimmät asiat. Valtioneuvosto vahvisti heinäkuussa Sammatin kunnan liittymisen Lohjan kaupunkiin 1.1.2009 alkaen. Syksyn kunnallisvaalit käytiin jo kuntien yhteisenä. Henkilöstön siirtymisestä Lohjan kaupungin palvelukseen laadittiin erillinen sopimus.

Myös Karjalohjan kunnan kanssa käydyt neuvottelut päättyivät siihen, että Karjalohja teki valtioneuvostolle esityksen kunnan liittämisestä Lohjaan 1.1.2013 alkaen. Karjalohjan kanssa valmisteltu kuntaliitos-sopimus hyväksyttiin Lohjan ja Karjalohjan valtuustoissa vuoden 2008 aikana. Karjalohjan kanssa solmittiin hallinnon ja palvelujen järjestämisestä sopimus, joka noudatteli pääpiirteissään Sammatin kunnan kanssa aiemmin solmittua sopimusta. Kuntien välistä yhteistoimintaa lähdettiin jo vuoden 2008 aikana kehittämään mm. valmistelemalla rakennustarkastuksen osalta toimintamallia, jossa Karjalohja os-taisi ko. palvelut Lohjalta jo vuodesta 2009 lähtien.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa muodostettiin Siuntion, Inkoon ja Karjalohjan kuntien kanssa yhteistoiminta-alue siten, että kuntien koko sosiaali- ja terveydenhuolto henkilöstöineen siirrettiin Lohjan kaupungin yhteislautakunnan alaisuuteen 1.1.2009 lukien. Asiaan liittyviä valmistelutöitä suoritettiin vuoden 2008 aikana. Tuloksena on kokonaisuutena yli 50 000 asukasta käsittävä yhteistoiminta-alue, jonka avulla turvataan kuntien vastuulla olevat hyvinvointipalvelut.

Lohjan ja Porvoon kaupungit tekivät pääkaupunkisedun ja kehyskunnille yhteisen esityksen, että ne hyväksyttäisiin Helsingin metropolialueen yhteistoimintaan.

5.2 KUNTAYHTYMÄT

Alueen ruotsinkielisestä ammatillisesta koulutuksesta vastannut Västra Nylands Yrkesskola –kuntayhtymä purettiin 1.8.2008 alkaen. Kuntayhtymän koulutuslupa siirtyi Axxell Utbildning Ab:lle. Suomenkielisen ammatillisen koulutuksen puolella esillä oli Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian ja Länsi-Uudenmaan ammattikoulutuskuntayhtymän yhdistäminen. Lohjan kaupunki ei kuitenkaan nähnyt hanketta

tarpeellisena. Uudenmaan erityispalvelut –kuntayhtymä ja Pääjärven kuntayhtymä yhtyivät 1.1.2009 alkaen Eteva kuntayhtymäksi.

Kunnat hyväksyivät loppuvuodesta Länsi-Uudenmaan jätehuollon liikelaitoskuntayhtymän perustamisen. Päätöstä ei valituksen vuoksi kuitenkaan vielä pantu täytäntöön.

5.3 SEUTUYHTEISTYÖ

Länsi-Uudenmaan aluekeskusohjelma on koonnut jo vuoden 2007 alusta lukien Hiiden ja Raaseporin alueet yhtenäiseksi toiminta-alueeksi. Kaupunkipoliittinen ohjelma yhdistää Tammisaaren ja Lohjan seutukuntien elinkeinopolitiikan yhdeksi kokonaisuudeksi. Lähtökohtana on kehittää Länsi-Uuttamaata osana metropolialuetta yhteisten vahvuuksista pohjalta ja ottaen huomioon alueiden omat erityispiirteet. Kehittämistyötä kohdistettiin toimialakohtaisiin klustereihin, yleisten yritysälähtöisten toimintaedellytysten kehittämiseen ja käynnistettiin toimintaympäristön parantamiseksi maankäytön, asumisen ja liikenteen eli MAL -työn koordinointi koko Länsi-Uudenmaan alueella.

PARAS-laissa edellytettiin lisäksi tietyiltä maakuntakeskuksilta maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) alueellista suunnittelua. Hiiden ja Raaseporin alueen kunnat laativat vapaaehtoiselta pohjalta yhteisen suunnitelman, jonka toteuttamista edistettiin vuoden 2008 aikana. Syksyllä 2008 kunnat palkkasivat yhteisen MAL-koordinaattorin. Koordinaattorin tehtäväksi tulee Länsi-Uudenmaan yhteisen maankäytön, asumisen ja liikenteen rakennemallin muodostaminen osoituksena kuntien yhteisestä tahtotilasta alueen kehittämisen suhteen.

Kaupunkipoliittisen ohjelman strategiset painopisteet ovat kohdentuneet avainklustereihin, joita ovat teknologiateollisuus, hoiva- ja hyvinvointi, matkailu sekä bioenergia, sekä näiden tukitoimintoihin. Metallin osaamiskeskittymän kehitystyö saatettiin käyntiin, rakennustuoteklusterin alku hahmottui, kaupan- ja palveluiden sekä luovien toimialojen osalta tehtiin sektoreiden peruskartoituksia sekä matkailun tulo- ja työllisyysvaikutusten arviointi. Innovaatiotoimintaa ja osaamisperustaa vahvistettiin osallistumalla valtakunnallisiin teemaverkostoihin ja tekemällä oppilaitosyhteistyötä. Vuonna 2010 käynnistyvää Kilpailukyky- ja koheesio –ohjelmaa KOKO valmisteltiin seudullisessa prosessissa työ- ja elinkeinoministeriön ohjauksessa.

Hiiden alueella kuntapalvelujen kehittämishankkeissa kunnat käynnistivät yhteisen sosiaalipäivystyksen sekä hyväksyivät ympäristöterveyden- ja eläinlääkintähuoltoa koskevan yhteistoimintasopimuksen, jonka mukaisesti Lohja vastaa palvelujen järjestämisestä 1.1.2008 lukien. Kuntien henkilöstö siirtyi Lohjan kaupungin palvelukseen. Lisäksi kunnat päättivät palkata yhteisen hankinta-asiantuntijan sijaintikuntana Karkkila sekä seutuliikenteen kehittäjäksi henkilöliikennelogistikon sijaintikuntana Siuntio.

Hiiden kuntien eri toimialojen työryhmätyöskentely jatkui. Ympäristö- ja tekninen työryhmä keskittyi seudullisen vesihuoltoyksikön, tilahallinnon sekä ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminnan kehittämiseen. Tietohallinnon yhteistoiminta laajentui sosiaali- ja terveydenhuollon lisäksi myös taloushallinnon järjestelmäpalveluihin. Sivistus- ja seutuviestintätyöryhmien toiminnat ulottuivat myös koko Länsi-Uudenmaan alueelle. Seutuviestinnässä on laadittu viestinnän puitesuunnitelmaa, yhtenäistä ilmettä ja länsi.fi portaalia alueen imagoselvityksen pohjalta..

Lohja osallistui Uudenmaan liiton puitteissa toimivan kehyskuntaryhmän työskentelyyn kehystoimikunnassa ja erilaisissa työryhmissä. Alueellista edunvalvontaa ovat palvelleet edelleen myös Länsi-Uudenmaan kansanedustajien ja kunnallisjohtajien säännölliset tapaamiset.

6 SISÄISEN VALVONNAN JÄRJESTÄMINEN

Lohjan kaupungin sisäinen valvonnan järjestämisestä vastaa kaupunginhallitus. Sisäisen valvontaympäristön perustana ovat hallintosääntö ja toimialakohtaiset johtosäännöt, muut pysyväisluonteiset ohjeet ja toimintaperiaatteet, johdon etiikka ja kaupungissa vallitseva organisaatiokulttuuri, henkilöstöpolitiikka sekä riskienhallinta. Käytännössä sisäistä valvontaa on vuoden aikana toteutettu ylimmän (toimialajohtajat) sekä operatiivisen johdon (lähinnä tulosalueiden esimiehet) jatkuvalla toimintaprosesseihin liittyvien työvaiheiden ja talousarvion puitteissa tapahtuvan varojen käytön valvonnalla, luottamushenkilöiden seurannalla tehtyjen päätösten toimeenpanon ja talousarvion sekä toiminnallisten tavoitteiden noudattamisen ja saavuttamisen osalta sekä sisäisen tarkastuksen pistokokein suorittamalla arviointi- ja varmistustehtävillä.

Vuoden 2008 aikana sisäisen valvonnan toimivuutta on arvioitu esimerkiksi ostolaskujen hyväksymisprosessia tarkastamalla, viranhaltijapäätösten oikeellisuutta ja asianmukaisuutta seuraamalla sekä säännöllisellä talousarvion toteutumisen seurannalla. Lohjan kaupungissa tehostettiin vuoden 2008 alussa sisäistä valvontaa kartoittamalla perusturvakeskuksen riskit ja laatimalla kokonaisvaltainen henkilöstö- ja johtamisriskit, strategiset riskit, tietoteknologia- ja tietoturvariskit, juridiset riskit, taloudelliset riskit sekä työprosesseihin ja työväliseisiin liittyvät toiminnalliset riskit kattava riskienhallintasuunnitelma. Riskienhallintasuunnitelmien toteutumista on myös valvottu vuoden aikana, mistä esimerkkinä on tietohallinnon raportointi toiminnallisten tavoitteiden seurannan yhteydessä hallintakeinojen toteutumisen asteesta. Riskienhallinta on olennainen osa kaupungin operatiivista ja strategista suunnittelu- ja johtamisprosessia, jonka kattavuuteen ja seurantaan panostetaan kuluvalle valtuustokaudella.

7 TILIKAUDEN TULOKSEN MUODOSTUMINEN JA TOIMINNAN RAHOITUS

7.1 TILIKAUDEN TULOKSEN MUODOSTUMINEN

Yhteisöveron pienentymisestä huolimatta verotulojen kasvu jatkui voimakkaana vuoden aikana toisaalta tuloveroprosentin korotuksen ja toisaalta veropohjan kasvun johdosta. Valtionosuudet kasvoivat edellisestä vuodesta 13,5 %. Lohjan kaupungin vuosikatteen muodostui 10,0 milj. euroa, joka oli 264,75 euroa asukasta kohden ja 5,0 % toimintatuottojen, verotulojen ja valtionosuuksien yhteismäärästä. Edellisen vuoden vuosikate oli 4,3 milj. euroa, joten asukasta kohden laskettuna vuosikate parani edellisestä vuodesta peräti 150,43 euroa. Vuosikatteen paranemisen keskeisinä tekijöinä olivatkin verotulojen ja valtionosuuksien kasvu kulujen kasvua nopeammin, minkä lisäksi vuoden 2007 tilinpäätöksen vuosikatetta heikensi pakollisten varausten lisäys 1,8 milj. eurolla. Toisaalta vuoden 2008 toimintatuotoissa toimintakatteeseen heikentävästi vaikutti 1,6 milj. euroa edellistä vuotta pienemmät käyttömaksuuksien myyntivoitot. Myyntivoittoa kirjattiin tilinpäätöksessä yhteensä noin 1,5 milj. euroa.

Toimintakate heikkeni 7,0 % tuottojen kasvaessa vain 0,2 % ja kulujen 5,8 %. Ympäristölautakunnan ulkoinen toimintakate heikkeni 44,9 %, perusturvalautakunnan 7,7 %, keskushallinnon 6,2 %, opetuslautakunnan 4,0 % ja sivistys- ja vapaa-aikalautakunnan 3,7 %. Teknisen lautakunnan ulkoinen toimintakate parani 1,2 %. Vertailtavuutta kuitenkin vääristi edellisenä vuonna kuluihin kirjatut pakolliset varaukset, joita ilman toimintakate olisi heikentynyt 10,4 %. Opetuslautakunnan sekä sivistys- ja vapaa-aikalautakunnan toimintakatteen muutos on kolmen viimeisen vuoden aikana selvästi alittanut verotulojen kasvun. Ympäristölautakunnan toimintakatteen heikkenemiseen on vaikuttanut rakennusvalvontamaksutuottojen jääminen edellistä vuotta alhaisemmalle tasolle sekä se, että maankäyttösopimuksista ei kertynyt lainkaan korvauksia, kun niistä edellisenä vuonna kertyi 492 000 euroa.

Toimintatuotoissa myyntituottojen kasvu johtui suurimmalta osin ympäristöterveydenhuollon sekä perusterveydenhuollon palvelujen myynnistä naapurikunnille. Maksutuottojen muutokset heijastivat palvelututannon kysyntää perusterveydenhuollon ja vanhustenhuollon laitospalvelujen sekä varhaiskasvatuksen maksutulojen kasvaessa. Suhdannemuutosta puolestaan heijasti rakennusvalvontamaksujen pieneneminen edellisestä vuodesta. Avustustuotot hieman pienenivät edellisestä vuodesta projekteihin saatujen avustusten pienentyessä.

Toimintakuluissa henkilöstökulut kasvoivat 6,5 %. Henkilöstökuluihin sisältyi lomapalkkavarauksen kas-

vu 0,9 milj. euroa, jonka vaikutus oli 1,0 prosenttiyksikköä. Palkat kasvoivat 7,4 % henkilöstösivukulujen kasvaessa 5,2 %. Edellisestä vuodesta poikkeava sivukulujen palkkoja hitaampi kasvu johtui eläkkeiden omavastuuosuuden ja tapaturmavakuutusmaksujen pienenemisestä sekä eläkemenoperusteisten maksujen palkkoja hitaammasta kasvusta. Ulkoisten palvelujen ostot kasvoivat 7,0 %. Kasvuun vaikuttivat erityisesti vanhus- ja vammaishuollon, lastensuojelun laitoshoidon sekä perusterveydenhuollon palvelujen ostot. Tarvike- ja materiaalihankinnat kasvoivat kustannustason nousua vastaavasti 4,7 %. Avustusmenoja pienensivät edellisestä vuodesta mm. lasten kotihoidontuen alv-palautukset ja työmarkkinatuen kuntaosuus. Muita toimintakuluja pienensi edellisestä vuodesta luottotappioiden ja muihin kuluihin kirjattujen tulojen palautusten pieneneminen.

Verotuloissa tuloveron tuotto kasvoi 11,3 %, kiinteistöveron tuotto 6,7 %. Yhteisöveron tuotto pieneni 6,6 %, mikä johtui Lohjan kaupungin kuntaosuuden pienentymisestä. Vuodelta 2007 maksuunpantu tulovero jatkoi kasvuaan edellisen vuoden tapaan ja oli 8,2 % suurempi kuin edellisenä vuonna. Vuoden 2008 verotulojen kasvuun vaikuttivat vielä hyvästä talouskehityksestä ja edellisiä vuosia suuremmista palkan- korotuksista johtunut veronpidätysten kasvu sekä veroprosentin korotus 0,5 prosenttiyksiköllä. Yhteisöveron tuoton pienenemiseen vaikuttivat Lohjalla toimivien yritysten vuosien 2005 - 06 tulokset ja niiden perusteella edellisvuotta alhaisemmaksi määräytyneet osuus yhteisöveron kertymästä. Ennen verotulojen tasauksen vaikutusta laskennallisten valtionosuuksien kasvu edellisestä vuodesta oli 4,7 milj. euroa eli 12,6 %. Lohjan parantuneen verotulokehityksen johdosta tasaus kasvoi 0,3 milj. euroa.

Vuoden 2005 lopulla alkanut korkotason kohoaminen jatkui myös pitkälle vuoteen 2008, mutta kansainvälisen rahamarkkinakriisin johdosta kääntyi jyrkkään laskuun vuoden lopulla. Kun 6 kuukauden euribor-korko oli vuoden 2006 lopussa 3,853 %, vuoden 2007 lopussa 4,707 % ja 9.10.2008 jo 5,448, oli se vuoden 2008 lopussa 2,971 %. Korkotason nousu ei vaikuttanut täysimääräisesti korkokuluihin, koska pääosa kaupungin lainoista vuonna 2008 oli kiinteäkorkoisia tai suojattuja korkovaihteluilta.

Kun kaupunginvaltuuston hyväksymän poistosuunnitelman mukaiset poistot olivat 7,9 milj. euroa, muodostui tilikauden tulos 2 082 420 euroa ylijäämäiseksi. Edellisen kerran kaupungin vuosikate riitti selvästi poistojen kattamiseen vuonna 2003.

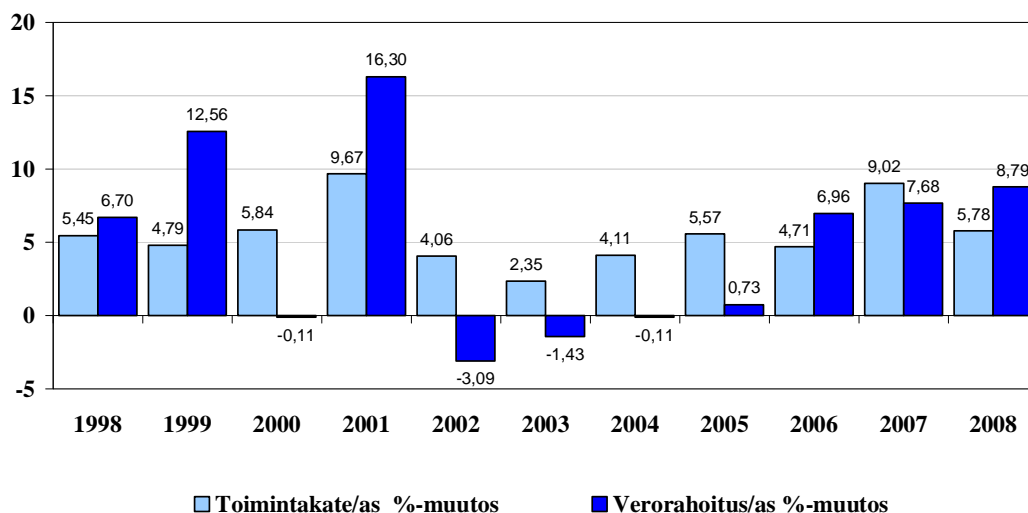
Vesi- ja viemärlaitos sisältyy kaupungin tilinpäätöksen lukuihin. Vesihuoltolaitoksesta kuitenkin esitetään liitetietoina erikseen vesihuoltolain 20 §:n mukainen eriytetty tilinpäätös.

Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut (ulkoiset erät) 1000 euroa

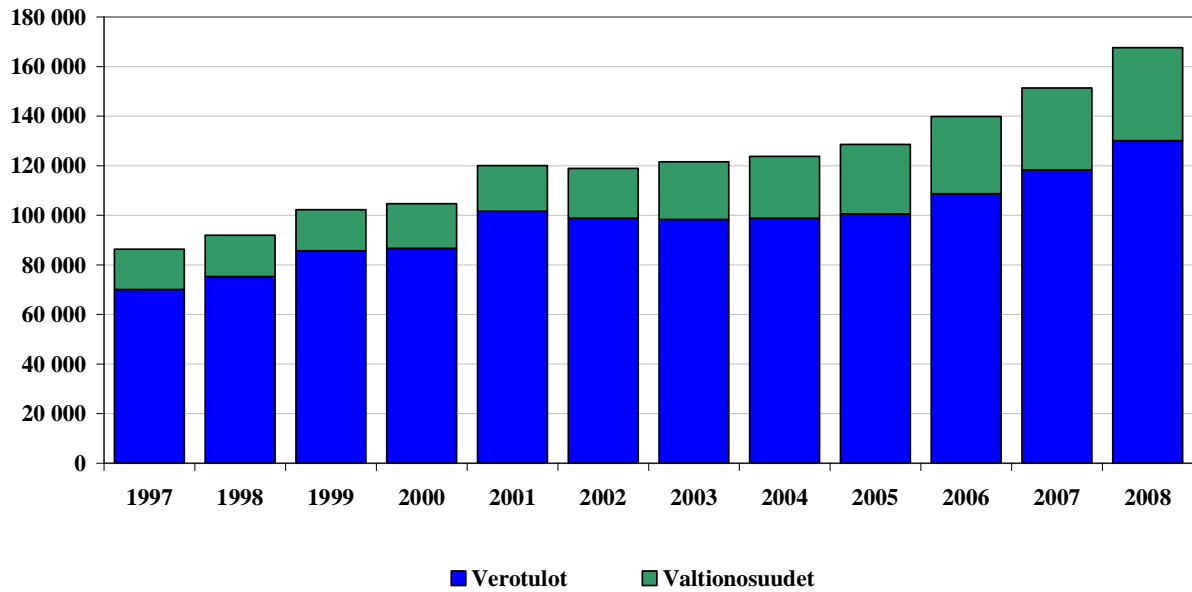
	2008	2007	07-08 Muutos-%
Toimintatuotot	31017	30956	0,2
Toimintakulut	187334	177078	5,8
Toimintakate	-156317	-146122	7,0
Verotulot	130100	118255	10,0
Valtionsuudet	37541	33073	13,5
Rahoitustuotot ja -kulut			
Korkotuotot	222	243	-8,5
Muut rahoitustuotot	780	844	-7,6
Korkokulut	2272	2014	12,8
Muut rahoituskulut	53	9	511,4
Vuosikate	10001	4270	134,2
Poistot ja arvonalentumiset	7918	7695	2,9
Tilikauden tulos	2082	-3425	-160,8
Poistoeron lisäys(-) tai vähennys(+)	21	21	0,0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	2104	-3404	-161,8

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

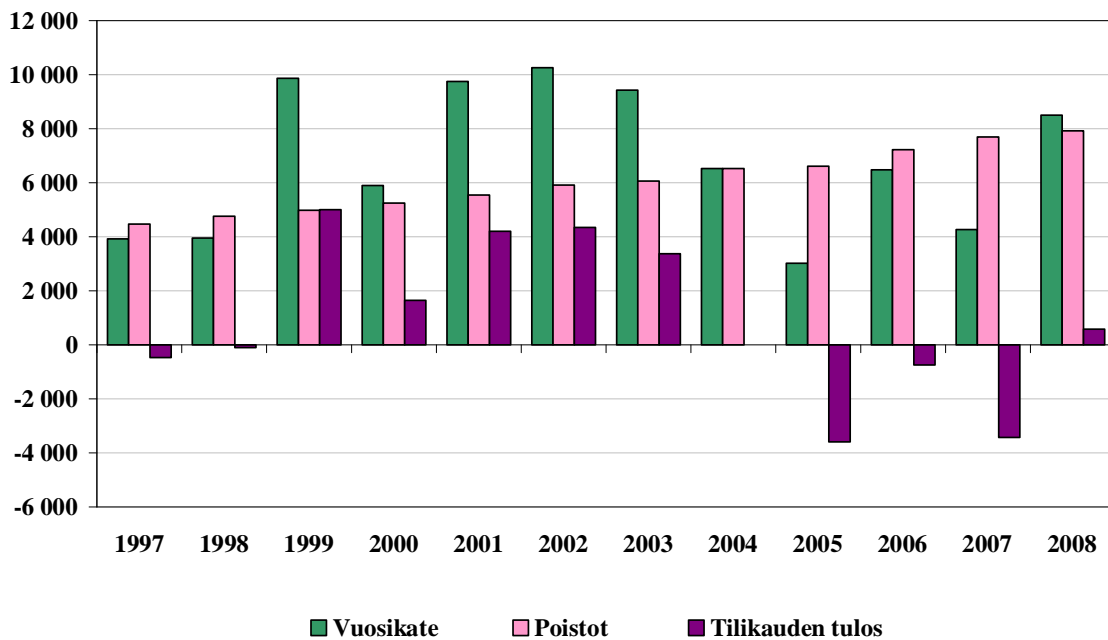
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	16,6	17,5
Vuosikate/Poistot, %	126,3	55,5
Vuosikate, €/asukas	264,75	114,32
Asukasmäärä (ei vahvistettu)	37774	37352

Toimintakate ja verorahoitusmuutos vuosina 1998-2008

Verotulot ja valtionosuudet 1997-2008 (1000 €)

Vuosikate, poistot, tilikauden tulos 1997-2008

7.2 INVESTOINNIT JA TOIMINNAN RAHOITUS

Kun tiukan budjetoinnin johdosta vuoden 2007 talousarvion investoinnit jäivät alhaiselle tasolle ja kun toisaalta aikataulullisista ja kustannuksellisista syistä eräät hankkeet siirtyivät osittain tai kokonaan vuoden 2008 puolelle, kasvoivat investoinnit 39,9 % edellisestä vuodesta. Vaikka tulo-rahoitus paranikin huomattavasti, rahoituksen näkökulmasta ongelmana oli edelleen se, että normaaleja investointeja on jouduttu toteuttamaan lainarahoituksella.

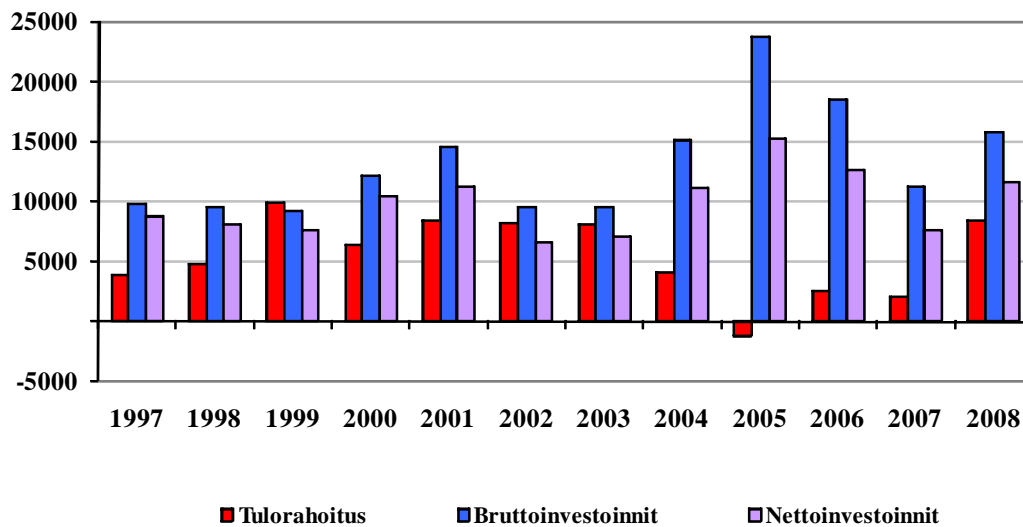
Tilahankkeissa vuoden 2008 suurimmat kohteet olivat Källhagenin koulun peruskorjaus ja lukion salin rakentaminen Tennarin yhteyteen, minkä lisäksi toteutettiin lukuisia, pieniä peruskorjauksia. Kaikkiaan tilahallinnon hankkeisiin käytettiin 6,9 milj. euroa. Vesi- ja viemärlaitoksen hankkeisiin käytettiin 1,6 milj.

euroa ja liikenneväylien ja yleisten alueiden rakentamiseen 4,3 milj. euroa, joista suurin kohde oli Hiiden­salmen sisääntulotien maapohjan puhdistaminen ja rakentaminen. 720 000 euroa käytettiin Lohjan Ener­giahuolto Oy Loherin osakkeiden lunastamiseen ja noin 1,0 milj. euroa kiinteän omaisuuden hankintaan. Loppuosa investoinneista muodostui irtaimisto- ja ohjelmistohankinnoista, joista tietohallinnon hankinnat olivat 580 000 euroa.

Investointeihin oli vuonna 2008 käytettävissä tulorahoitusta 8,4 milj. euroa sekä valtionosuuksia ja naapu­rikuntien maksuosuuksia 2,3 milj. euroa. Investointien rahoituksessa omaisuuden myynnin merkitys pie­neni ja siitä kertyi yhteensä 1,9 milj. euroa. Toiminnan ja investointien kokonaisrahavirrassa menot olivat 3,2 milj. euroa suuremmat kuin tulot. Rahoitustarve katettiin antolainojen lyhennyksillä, liittymismaksutu­loilla sekä lainamäärän ja korottomien velkojen lisäyksellä. Saamisiin sitoutui rahoituksen rahavirrasta 1,0 milj. euroa ja kassavarojen lisäykseen runsaat 0,5 milj. euroa. Pitkäaikaisia lainoja otettiin 5,0 milj. euroa ja lyhennettiin 4,7 milj. euroa, ja kun lyhytaikaisten lainojen määrä kasvoi 3,7 milj. euroa, kasvoi kaupun­gin lainojen kokonaismäärä 4,0 milj. eurolla.

Rahoitusosuuksilla vähennetyistä investoinneista rahoitettiin tulorahoituksella 74,3 %, kun vastaava pro­sentti edellisenä vuonna oli vain 38,4. Pääomamenojen tulorahoitusosuus kuvaa vuosikatteen suhdetta in­vestointien omahankintamenon, antolainojen nettolisäyksen ja lainanlyhennysten yhteismäärään, joka vuonna 2008 oli 55,1 %.

Tulorahoitus, bruttoinvestoinnit, nettoinvestoinnit 1997-2008

Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut (ulkoiset erät) 1 000 euroa

	2008		2007	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	10 001		4 270	
Satunnaiset erät				
Tulorahoituksen korjauserät	-1 607	8 394	-2 224	2 046
Yhteensä				
Investoinnit				
Investointimenot	-15 749		-11 258	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 281		142	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 906	-11 562	3 510	-7 606
Toiminnan ja investointien rahavirta		-3 168		-5 560
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainojen lisäykset			-43	
Antolainojen vähennykset			133	90
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	5 000		20 000	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-4 698		-2 631	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	3 690	3 992	-15 412	1 957
Yhteensä				
Oman pääoman muutokset				
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääom. muutokset	57		-46	
Vaihto-omaisuuden muutos	4		1	
Pitkäaikaisten saamisten muutos				
Lyhytaikaisten saamisten muutos				
Saamisten muutos	-1 021		-71	
Korottomien velkojen muutos	295		2 574	
Liittymismaksut	389	-277	629	3 087
Rahoituksen rahavirta		3 715		5 134
Kassavarojen muutos		547		-426
Rahavarojen muutos		547		-426
Rahavarat 31.12.; 1000 €		4 437		3 890
Rahavarat 1.1.; 1000 €		3 890		4 316
Rahoituslaskelman tunnusluvut				
Investointien tulorahoitus, %	74,3		38,4	
Pääomamenojen tulorahoitus, %	55,1		31,3	
Lainanhoitokate	1,8		1,4	
Kassan riittävyys (pv)	7,7	(1,02*)	7,4	(-0,3*)
Asukasmäärä	37 774		37 352	

* ilman konsernitiliä

7.3 RAHOITUSASEMA JA SEN MUUTOKSET

Pysyvissä vastaavissa 7,9 milj. euron poistojen jälkeen aineelliset hyödykkeet kasvoivat 3,0 % eli 4,7 milj. euroa, mistä suurin osa kohdistui keskeneräisiin hankkeisiin sekä kiinteisiin rakenteisiin ja laitteisiin. Rakennuksissa poistot olivat suuremmat kuin investointihankkeiden tuomat tasearvojen lisäykset. Sijoituksissa hankittiin vuoden aikana Loherin osakkeita ja toisaalta luovuttiin Ekokem Oy:n osakkeista. Vaihtuvissa vastaavissa pitkäaikaiset saamiset kasvoivat vuoden aikana 0,4 milj. euroa ja lyhytaikaiset 0,6 milj. euroa lähinnä siirtosaamisten johdosta. Rahat ja pankkisaamiset puolestaan kasvoivat 551 000 euroa, joka käsitti koko konsernitilin saldon muutoksen. Suuren osan vuodesta kaupunki käytti rahoituksessaan konsernitilijärjestelmässä mukana olleiden tytäryhtiöiden rahoitusylijäämiä.

Oma pääoma kääntyi kasvuun tilikauden 3,1 milj. euron ylijäämän johdosta. Pakolliset varaukset ja pitkäaikainen vieras pääoma pysyivät lähes edellisen vuoden tasolla. Lyhytaikainen vieras pääoma kasvoi 4,6 milj. euroa liikkeelle laskettujen kuntatodistusten määrän siirtovelkojen kasvaessa ja muiden tase-erien pysyessä edellisen vuoden tasolla.

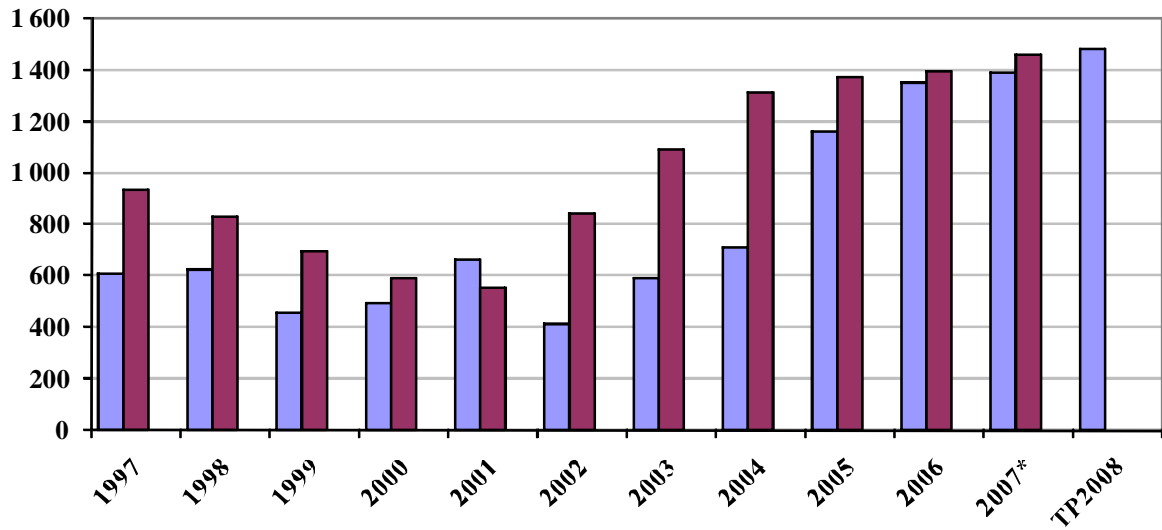
Kaupungin omavaraisuusasteen heikkeneminen jatkui oman pääoman kasvaessa vierasta pääomaa nopeammin ja oli 61,4 %, kun se vuonna 2004 oli 76,3 %. Kaupungin lainamäärä kasvoi noin 4,0 milj. euroa ja oli asukasta kohden laskettuna vuoden lopussa 1 482 euroa.

V A S T A A V A A	2008	2007
A PYSYVÄT VASTAAVAT	190 118	184 949
I Aineettomat hyödykkeet	3 043	3 155
II Aineelliset hyödykkeet	160 580	155 919
III Sijoitukset	26 496	25 875
<i>Osakkeet ja osuudet</i>	23 837	23 217
<i>Muut lainasaamiset</i>	2 642	2 642
<i>Muut saamiset</i>	16	16
B TOIMEKSIANTOJEN VARAT	341	401
C VAIHTUVAT VASTAAVAT	15 909	14 344
I Vaihto-omaisuus	63	67
II Saamiset	11 409	10 388
<i>Pitkäaikaiset saamiset</i>	4 249	3 860
<i>Lyhytaikaiset saamiset</i>	7 160	6 528
III Rahoitusarvopaperit	408	412
IV Rahat ja pankkisaamiset	4 029	3 478
VASTAAVAA YHTEENSÄ	206 369	199 694

VASTATTAVA	2008	2007
A OMA PÄÄOMA	126 341	124 237
I Peruspääoma	106 144	106 144
II Liittymismaksurahasto	0	0
III Arvonkorotusrahasto	127	127
IV Muut omat rahastot		
Lainalyhennysrahasto	1 070	1 070
V Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	16 897	20 301
VI Tilikauden yli-/alijäämä	2 104	-3 404
B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	326	347
C PAKOLLISET VARAUKSET	1 189	1 270
D TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	688	691
E VIERAS PÄÄOMA	77 825	73 149
I Pitkäaikainen	36 337	36 290
1. Joukkovelkakirjalainat	0	0
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	33 190	33 484
3. Lainat julkisyhteisöiltä	189	236
7. Muut pitkävaikuttiset velat	103	103
7. Muut velat, liittymismaksut	2 855	2 466
II Lyhytaikainen	41 488	36 859
1. Joukkovelkakirjalainat	0	0
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	18 419	13 969
3. Lainat julkisyhteisöiltä	47	53
4. Lainat konserniyhtiöiltä	4 014	4 124
5. Saadut ennakot	62	221
6. Ostovelat	5 633	5 711
7. Muut velat	1 786	1 878
8. Siirtovelat	11 526	10 902
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	206 369	199 694

TASEEN TUNNUSLUVUT		<i>ilman konsernitiliä</i>	<i>ilman konsernitiliä</i>
Omavaraisuusaste, %	61,40	62,62	62,46 63,78
Rahoitusvarallisuus, €/asukas	-1 639,14	-1 639,14	-1 570,20 -1 570,20
Suhteellinen velkaantuneisuus -%	39,14	37,12	40,01 37,75
Kertynyt yli-/alijäämä euroa (milj. €)	19,0		16,9
Kertynyt yli-/alijäämä euroa /asukas	503,00		452,36
Lainat €/asukas	1 481,51		1 391,37 1 280,96
Lainakanta 31.12., 1000 €	55 963		51 970 47 847
Lainasaamiset 31.12., 1000 €	2 642		2 642
Asukasmäärä	37 774		37 352

Lainakanta €as, 1997-2008

■ Lohja ■ Uusimaa □ Koko maa

* Uusimaa ja koko maa arviona

7.4 KOKONAISTULOT JA MENOT

TULOT

	1000 euroa	%
Varsinainen toiminta		
Toimintatuotot	31 017	14,7
Verotulot	130 100	61,7
Valtionosuudet	37 541	17,8
Korkotuotot	222	0,1
Muut rahoitustuotot	780	0,4
Satunnaiset tuotot	0	0,0
Tulorahoituksen korjauserät		
- käyttöomaisuuden myyntivoitot	-1 526	-0,7
Investoinnit		
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 281	1,1
Käyttöomaisuuden myyntitulot	1 906	0,9
Rahoitustoiminta		
Antolainasaamisten vähennykset	0	0,0
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	5 000	2,4
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	3 690	1,7
Kokonaistulot yhteensä	211 011	100

MENOT

	1000 euroa	%
Varsinainen toiminta		
Toimintakulut	187 334	89,1
Korkokulut	2 272	1,1
Muut rahoituskulut	54	0,0
Tulorahoituksen korjauserät		
- myyntitappiot	0	0,0
- pakollisen varauksen lisäys	0	0,0
- muut korjauserät	81	0,0
Investoinnit		
Käyttöomaisuusinvestoinnit	15 749	7,5
Rahoitustoiminta		
Lyhytaikaistenlainojen vähennys	0	0,0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	4 698	2,2
Antolainasaamisten lisäys	0	0,0
Kokonaismenot yhteensä	210 188	100

8 KAUPUNKIKONSERNIN TOIMINTA JA TALOUS

8.1 LOHJAN KONSERNIRAKENNE

Lohjan kaupunkikonserniin kuuluu 18 tytäryhtiötä ja yksi säätiö. Kaupungin omistusosuus ja määräämisvalta on 9 yhtiössä 20 % tai suurempi, kuitenkin enintään 50 %. Kaupunki on jäsenenä kuudessa kuntayhtymässä sen jälkeen, kun Västra Nylands Yrkeskolan hallintoa ja omistuksia muutettiin yhtiöpohjalle.

Vuoden aikana energiastrategiaansa liittyen kaupunki sai omistukseensa Lohjan Energiahuolto Oy Loherin koko osakekannan lunastamalla Nordkalk Oyj:n Fortumille myymät osakkeet. Ojamon Lämpö Oy:stä puolestaan tuli kaupungin tytäryhtiö, kun kaupungin ja vuokrataloyhtiöiden aikaisemman 26,71 %:n omistusosuuden lisäksi Loher hankki omistukseensa 30,15 % yhtiön osakkeista. Näin kaupungilla on enintään paremmat mahdollisuudet fuusioda lämpöliiketoimintansa yhteen yhtiöön.

Tytär- ja osakkuusyhtiöt jakaantuvat niiden toiminnan perusteella seuraavasti:

Tytäryhtiöt:

- asunto- ja kiinteistöyhtiöt	8 kpl
- liike- ja toimitilayhtiöt	4 kpl
- palvelujen tuotantoyhtiöt	6 kpl
- palvelu- ja palvelutalossäätiöt	1 kpl

Osakkuusyhtiöt

- asunto- ja kiinteistöyhtiöt	4 kpl
- liike- ja toimitilayhtiöt	2 kpl
- palvelujen tuotantoyhtiöt	3 kpl

Kuntayhtymät

- perusturvan kuntayhtymät	4 kpl
- ammatillisen koulutuksen kuntayhtymät	1 kpl
- hallinnon ja yhdyskuntasuunnittelun kuntayhtymät	1 kpl

8.2 TYTÄRYHTIÖIDEN TÄRKEIMMÄT TAPAHTUMAT

Kaupunkikonserniin kuului vuoden lopussa tytäryhtiöinä 8 vuokrataloyhtiötä. Alueellisissa vuokrataloyhtiöissä on kunnossapitotoimenpitein pyritty säilyttämään rakennusten kuntoa ja asuttavuutta. Vuoden aikana Ojamon Vuokra-asunnoissa suoritettiin Lempinkatu 3:n julkisivu- ja parvekesaaneraus, Ojamonantin keittiöiden kunnostuksia, Nelirivin asuntojen ulko-ovien saneeraus ja Vastikkeen pihatyöt sekä uusittiin eri taloissa liesiä ja hankittiin pakastimia tai jääkaappi-pakastimia. Lohjan Vuokra-asunnot ja Roution Vuokra-asunnot Oy:n taloissa uusittiin elementtisaumojen tiivisteitä kosteuden pääsyn estämiseksi sisärekkenteisiin. Muutoin korjaukset painoutuivat tavanomaisiin muutosten yhteydessä tehtyihin kunnostuksiin. Vuokratalojen suurimmat tulevaisuuden riskit liittyvät kustannustason nousun ohella vuokralaisrakenteseen, vaihtuvuuteen ja asuntojen tyhjillään olosta aiheutuvaan vuokrien menetykseen sekä vanhenevan talokannan korjaustarpeisiin.

Lohjan Liikuntakeskus Oy:n toiminnassa yhtiön ylläpitämien liikuntatilojen käyttäjien ja ohjattuun toimintaan osallistuneiden kokonaissuoritemäärä hieman pieneni edellisestä vuodesta. Kuitenkin Neidonkeidas teki jälleen uuden kävijäennätyksen käyttäjämäärän kasvaessa 4 %:lla. Kaupungin avustuksella rahoitettiin noin 63 % yhtiön toiminnan kustannuksista. Lohjan Liikuntahallit Oy:n omistaman Tennarin liikuntahallien käyttö on jatkunut vilkkaana. Kuntosalin ohjatut piirit ovat olleet suosittuja ja asiakasmäärät ovat edelleen kasvaneet. Yhtiön omistamien tilojen yhteyteen valmistui kaupungin omistukseen ns. Tennarin lukiosali. Samassa yhteydessä toteutettiin yhtiön omistamissa tiloissa sosiaalitilojen uudelleen järjestelyjä ja saneerauksia, joiden seurauksena vuoden lopussa pieni kuntosali suljettiin. Pienentynyt kuntosali kuitenkin avataan yleisökäyttöön vuonna 2009.

Liikuntakeskus Oy:n tytäryhtiö Lohjan Kuplahallit Oy oli edellisinä vuosina ajautunut tilanteeseen, jossa hallin käyttö ja siitä syntynyt liikevaihto ei riittänyt taloudellisista velvoitteista suoriutumiseen. Vuoden

2007 lopussa yhtiön toiminnasta ja kehittämisestä vastaavat yksityiset osakkeenomistajat vaihtuivat, Lohjan Liikuntakeskuksen ja Kuplahallien välistä alkuperäistä rahoitussuunnitelmaa muutettiin ja uusien osakkaiden toimesta ja rahoitusvastuulla parannettiin hallin käyttöedellytyksiä varustamalla kenttä tekonurmella ja parantamalla pukeutumis- ja peseytymistiloja. Vuoden 2008 aikana halliyhtiön liikevaihto kolminkertaistui, mikä parantaa merkittävästi yhtiön mahdollisuuksia selviytyä vastuistaan Lohjan Liikuntakeskus Oy:lle ja Lohjan kaupungille.

Kaupunkikonsernissa elinkeinopalvelujen järjestämisestä on pääosin vastannut Länsi-Uudenmaan yrityskeskus Oy, joka kehittää seudullista yrityspalvelua tiiviillä yhteistyöllä TE-keskuksen, Finnvera Oy:n TEKES:n, Länsi-Uudenmaan työvoimatoimiston, Länsi-Uudenmaan Uusyrityskeskus ry:n, Länsi-Uudenmaan Kauppakamarin, oppilaitosten ja muiden yrityspalveluja tarjoavien tahojen kanssa. Yrityskeskuksella oli vuoden aikana meneillään kaksi suurempaa hanketta: Aluekehitysohjelma AKO Länsi-Uusimaa ja PK-PRO. Aluekeskusohjelmassa olivat mukana Länsi-Uudenmaan 11 kuntaa. Toiminta painottui elinkeinon klusteripohjaiseen kehittämiseen ja toisaalta toimintaedellytysten parantamiseksi seudun maankäytön, asumisen ja liikenteen koordinointiin. Vuonna 2008 Yrityskeskuksen toiminta-alueelle perustettiin 339 yritystä, joista 230 Lohjalle. Länsi-Uudenmaan Yrityskeskus Oy omistaa 52 % Länsi-Uudenmaan Yrityshautomo Oy:n osakkeista. Yrityshautomo tarjoaa palveluita uusille ja alkuvaiheessaan oleville yrityksille. Euroopan Unioni on rahoittanut hautomotoimintaa sen perustamisesta lukien. Vuoden 2008 aikana saatiin myönteiseen päätökseen EU-neuvottelut, joilla varmistettiin hautomon rahoitus vuoden 2013 loppuun.

Lohjan kaupungin energiayhtiöiden vuoden 2008 lämmön myynti pysyi lähes edellisen vuoden tasolla. Energian hankinnan kustannukset kasvoivat voimakkaasti, mikä heijastui kuluttajahintoihin. Loher teki vuoden aikana 2 uutta lämmöntoimitussopimusta ja Virkkalan Lämpö Oy:n kuluttajiksi liitettiin 2 kerrostaloyksikköä. Loher rakensi uutta kaukolämpöverkostoa 714 metriä. Fortum Oyj:n ja Loherin hankittua yksityisiltä taloyhtiöiltä Ojamon Lämpö Oy:n osake-enemmistön ryhdyttiin yhtiötä valmistelemaan yksinomaan lämpöliiketoimintaa harjoittavaksi yhtiöksi ja sitä kautta etenemään kohti lämpöyhtiöiden fuusiota. Vuoden 2008 aikana tehtiin päätös Ojamon Lämpö Oy:n huoltotoiminnan myymisestä Purkat Oy:lle 1.1.2009 lukien.

8.3 KONSERNITULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

	2008
Toimintatuotot	108 414 558,44
Toimintakulut	-25 6 778 929,32
Osuus osakkuusyhteisöjen voitost/tappiosta	78 278,90
Toimintakate	-148 286 091,98
Verotulot	130 099 825,26
Valtionosuudet	37 541 301,00
Rahoitustuotot ja -kulut	
Korkotuotot	386 835,37
Muut rahoitustuotot	851 024,58
Korkokulut	-3 900 125,64
Muut rahoituskulut	-462 169,84
Vuosikate	16 230 598,75
Poistot ja arvonalentumiset	
Suunnitelman mukaiset poistot	-12 863 780,65
Tilikauden yli- ja alipariarvot	-340 147,33
Arvonalentumiset	-3 447,85
Tilikauden tulos	3 023 222,92
Tilinpäätössiirrot	-354 145,56
Vähemmistöosuudet	-62 596,35
Tilikauden yli/alijäämä	2 606 481,01

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toimintatuotot/Toimintakulut, %	42,04
Vuosikate/Poistot, %	127,08
Vuosikate, euroa/asukas	429,94
Asukasmäärä	37 774

Konsernin vuosikatteen muodostui 16,2 milj. euroa ja 12,9 milj euron poistojen jälkeen tilikauden tulokseksi 3,0 milj. euroa, josta kaupungin osuus 2,1 milj. euroa. Tilinpäätössiirtojen ja vähemmistöosuuksien eliminoinnin jälkeen tilikauden ylijäämäksi muodostui 2,6 milj. euroa. Konsernin ylijäämän muodostumiseen kaupungin ohella euromääräisesti merkittävimmin vaikuttivat Lohjan Energiahuolto Oy Loher, Lohjan Liikuntakeskus Oy, Lohjan Vuokra-asunnot Oy, Virkkalan lämpö Oy, Länsi-Uudenmaan ammattikoulutuskuntayhtymä ja Uudenmaan erityispalvelujen kuntayhtymä. Suurimmat alijäämät olivat Roution Vuokra-asunnot Oy:llä, Ojamon Lämpö Oy:llä sekä Helsingin ja Uudenmaan erikoissairaanhoidopiirillä. Konsernin tulosta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, mitkä yhtiöistä harjoittavat liiketoimintaa ja mitkä kaupungin määrittelemää palvelutoimintaa, jonka tavoitteena ei ole tuloksen tuottaminen.

8.4 KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

	2008
Toiminnan rahavirta	
Vuosikate	16 230 598,75
Satunnaiset erät	
Tulorahoituksen korjaukset	-1 630 298,63
Toiminnan rahavirta yhteensä	14 600 300,12
Investointien rahavirta	
Investointimenot	-20 312 624,11
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 318 059,34
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 062 421,86
Investointien rahavirta yhteensä	-15 932 142,91
Toiminnan ja investointien rahavirta	-1 331 842,79
Rahoituksen rahavirta	
Antolainauksen muutokset	
Antolainasaamisten lisäykset	
Antolainasaamisten vähennykset	130,01
Lainakannan muutokset	
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	12 929 375,67
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-13 903 070,54
Lyhytaikaisten lainojen muutos	3 696 742,05
Oman pääoman muutokset	-20 311,39
Muut maksuvalmiuden muutokset	
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	44 243,74
Vaihto-omaisuuden muutos	-21 640,76
Saamisten muutokset	-1 594 337,57
Korottomien velkojen muutokset	1 565 380,23
Rahoituksen rahavirta	2 696 511,44
Rahavarojen muutos	1 364 668,65
Rahavarojen muutos	
Rahavarat 31.12	8 673 637,40
Rahavarat 1.1.	7 308 968,75
	1 364 668,65

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Investointien tulorahoitus, %	89,20
Pääomamenojen tulorahoitus, %	50,58
Lainanhoitokate	1,13
Kassan riittävyys	10,74

Kaupungin investointeja on tässä kertomuksessa selvitetty jo toisaalla. Konsernitaseessa tarkasteltujen yhteisöjen euromääräisesti merkittävimmät investoinnit vuonna 2008 olivat Loherilla, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirillä sekä ammattikoulutuskuntayhtymällä. Koko konsernin investointien tulorahoitusprosentti oli 89,2, kun se kaupungilla oli 74,3 %. Rahoituksen näkökulmasta tarkasteltuna konsernin rahoitustarpeen ja velkaantumisen kasvun saikin aikaan kaupunki yhteisöjen rahavirtojen kokonaisuutena ollessa tasapainossa.

8.5 KONSERNITASEEN TARKASTELU

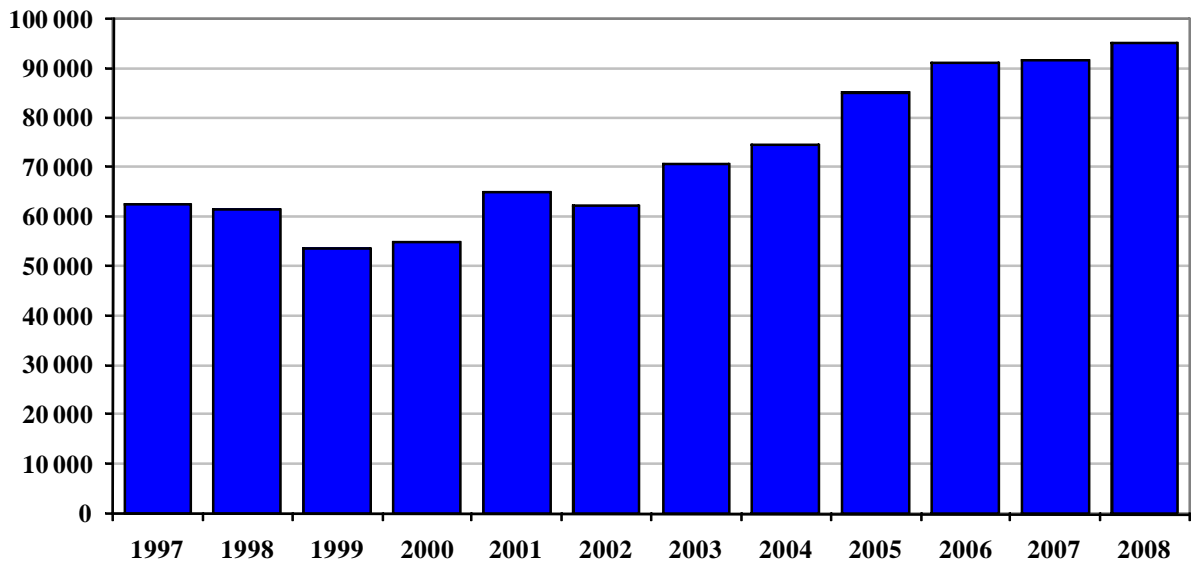
Konsernitase ja sen tunnusluvut (1 000 euroa)

VASTAAVAA	31.12.2008	31.12.2007
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	901 952,22	763 100,07
Muut pitkävaikutteiset menot	3 620 622,24	3 732 663,89
Ennakkomaksut	0,00	17 273,54
	4 522 574,46	4 513 037,50
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	34 603 329,85	33 065 493,31
Rakennukset	141 355 414,76	142 786 002,70
Kiinteät rakenteet ja laitteet	42 522 986,72	39 720 585,21
Koneet ja kalusto	8 306 525,08	8 217 324,47
Muut aineelliset hyödykkeet	161 953,70	879 736,94
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	4 747 283,85	1 848 044,37
	231 697 493,96	226 517 187,00
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosuudet	3 393 648,75	1 034 872,43
Osakkeet ja osuudet	1 243 273,44	2 030 342,37
Muut lainasaamiset	34 392,55	42 835,05
Muut saamiset	16 019,72	7 817,16
	4 687 334,46	3 115 867,01
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	658 487,34	684 288,43
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus	944 842,40	868 089,49
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset	4 622 229,89	4 347 757,49
Lyhytaikaiset saamiset	13 250 755,41	10 945 868,81
Rahoitusarvopaperit	2 378 876,65	2 421 241,76
Rahat ja pankkisaamiset	6 294 760,75	4 887 726,99
VASTAAVAA YHTEENSÄ	269 057 355,32	258 301 064,48

VASTATTAVAA	31.12.2008	31.12.2007
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	106 143 702,82	106 556 499,76
Osuuskuntayhtymien oman pääoman lisäyksestä	0,00	3 605 998,59
Arvonkorotusrahasto	128 218,06	178 674,44
Muut omat rahastot	4 279 718,91	3 544 084,66
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	15 855 897,81	13 735 491,20
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	2 606 481,01	-2 930 794,21
	129 014 018,61	124 689 954,44
VÄHEMMISTÖOSUUEDET		
	1 049 939,66	1 089 748,48
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	2 031 271,05	1 739 970,76
Vapaaehtoiset varaukset	3 128 029,20	2 855 647,15
	5 159 300,25	4 595 617,91
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset	300 772,21	348 387,33
Muut pakolliset varaukset	2 056 514,59	2 014 613,51
	2 357 286,80	2 363 000,84
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
	1 016 193,42	997 757,68
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	74 583 023,14	75 645 570,22
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	3 751 921,53	3 200 368,01
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	20 646 306,52	15 857 364,07
Saadut ennakot	682 626,97	733 200,27
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	30 796 738,42	29 128 482,56
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	269 057 355,32	258 301 064,48
TASEEN TUNNUSLUVUT		
Omavaraisuusaste, %	50,39	50,62
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	47,15	
Kertynyt ylijäämä(alijäämä), 1000 €	18 085,7	10 804,7
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/ asukas	478,79	289,27
Konsernin lainat, €/asukas	2 521,03	2 449,75
Konsernin lainakanta 31.12., 1000 €	95 229,3	91 502,9
Konsernin lainasaamiset 31.12., 1000 €	34,4	42,8
Kunnan asukasmäärä	37 774	37 352

Konsernin omavaraisuusaste eli oman pääoman ja varausten osuus taseen loppusummasta oli 50,4 %, mikä oli lähes sama kuin edellisenä vuonna. Vastaava kaupungin tunnusluku oli 61,4 %. Konsernin alhaisempi omavaraisuusaste johtuu siitä, että varsinkin vuokratohankkeet ja suorittamat investoinnit on rahoitettu pitkäaikaisilla lainoilla omien pääomien ollessa varsin alhaiset. Konsernitaseen omavaraisuuden heikkeneminen johtui edellisten vuosien tapaan lähes yksinomaan kaupungin vieraan pääoman kasvusta, jota kompensoi alhaisella investointitasolla tytäryhtiöiden hieman parantunut omavaraisuus.

Konsernin lainakanta 1997-2008

8.6 KONSERNIVALVONNAN JÄRJESTÄMINEN

Kaupunginhallitus ohjaa kaupunkikonsernia, hyväksyy konserniohjeet ja antaa konserniohjeita koskevat yksityiskohtaisemmat yleiset ohjeet tai delegoi ohjeiden antamisvaltuudet kaupungin muulle viranomaiselle. Lisäksi kaupunginhallitus valitsee edustajat ja ehdokkaat tytäryhteisöjen hallintoelimiin ja antaa ohjeet edustajille sekä seuraa ohjeiden noudattamista. Toimintakertomuksen yhteydessä kaupunginhallitus antaa valtuustolle tiedot tytäryhteisöjen toiminnasta.

Lautakunnat toimintojen vastuullisina järjestäjinä ja palvelujen ostajina antavat toimialallaan valtuuston asettamien tavoitteiden pohjalta tytäryhteisöille toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Lautakunta huolehtii toimialaansa kuuluvan tytäryhteisön toiminnan seurannasta ja ilmoittaa mahdollisesti havaitsemistaan toiminnallisista ja taloudellisista poikkeamista ja muista epäkohdista kaupunginhallitukselle. Konserniohjeiden mukaisesti kaupunginjohtaja kaupunginhallituksen alaisena johtaa kaupunkikonsernia ja seuraa omistajapolitiikan toteutumista. Talousjohtaja vastaa keskushallinnossa konserniohjeiden noudattamisesta ja niiden mukaisesta yhteistoiminnasta sekä seuraa tytäryhteisöjen taloudenhoitoa.

Kaupunginhallitus määrittelee tytäryhteisöjen yleiset toimintalinjat. Tarvittaessa yksityiskohtaisemmat tavoitteet ja toimintaohjeet:

- asunto- ja vuokrataloyhtiöille määrittelee kaupunginhallitus ja valmistelusta ja yhteydenpidosta vastaa perusturvakeskus;
- liike- ja palvelukeskusyhtiöille määrittelee kaupunginhallitus ja valmistelusta ja yhteydenpidosta vastaa keskushallinto;
- kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen yhtiöille määrittelee kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta ja valmistelusta ja yhteydenpidosta vastaa sivistyskeskus;
- energia- ja yhdyskuntahuollon yhtiöille määrittelee tekninen lautakunta ja valmistelusta ja yhteydenpidosta vastaa kaupunkisuunnittelukeskus;
- kuntayhtymille määriteltävät tavoitteet ja annettavat lausunnot valmistelee ao. lautakunta ja päättää kaupunginhallitus.

Tytäryhteisöjen on raportoitava kaupunginhallitukselle suunnitellun toiminnan ja talouden toteutumisesta puolivuositain. Lisäksi tytäryhteisön on raportoitava toiminnasta vastaavalle toimielimelle sen mukaan, kun ao. toimielin on ohjeistuksessaan edellyttänyt.

9 KAUPUNGINHALLITUKSEN ESITYS TILIKAUDEN TULOKSEN KÄSITTELYSTÄ JA TALOUDEN TASAPAINOTTAMISTA KOSKEVISTA TOIMENPITEISTÄ

9.1 TILIKAUDEN TULOKSEN KÄSITTELY

Tilikauden tulos ennen varausten muutoksia ja rahastosiirtoja oli 2 082 420,61. Kaupunginhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelemiseksi, että

1. vähennetään investointivarauksella rahoitettujen hankkeiden poistoeroa 21 448,44 euroa;
2. poistoeron muutoksen jälkeen syntyvä, määrältään 2 103 869,05 euron ylijäämä kirjataan oman pääoman tilikauden ylijäämätilille.

9.2 ARVIO TULEVASTA KEHITYKSESTÄ

Kansainvälinen rahoituskriisi on heijastunut Suomeen voimakkaasti. Viennin jyrkkä väheneminen on johtamassa taantumaan ja kokonaistuotannon on arvioitu vuonna 2009 pienenevän 5 %. Maailmanlaajuisena rahoitus- ja talouskriisin kehitys ja heijastumat Suomeen ja kuntatalouteen ovat kuitenkin vaikeasti arvioitavissa. Ennusteet elpymisestä ja rahoitusmarkkinoiden näkymistä poikkeavat huomattavasti toisistaan. Alueellisten erojen arvioidaan olevan merkittävät ja viennin hiipussa erityisesti vientiteollisuudesta riippuvaiset paikkakunnat Lohja niiden joukossa joutuvat tiukoille.

Ansiotulojen verokertymän ei uskota tänä vuonna laskevan nopeasti. Kohtuullista verokertymää pitävät yllä työllisten ansiotason nousu ja kotimaisen kysynnän ylläpitämä kohtuullinen työllisyys. Verotulojen alentumisen ohella kuntien ongelmana on hyvin voimakas menokehitys. Ikääntyminen aiheuttaa kasvavaa menopainetta erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa. Vuoden 2010 tammikuun loppuun asti ulottuva kunta-alan palkkaratkaisu on samalla korkealla tasolla kuin muillakin työmarkkinasektoreilla. Tulojen ja menojen välinen ristiriita on nopeasti kärjistymässä. Pitkittyessään heikko talouskehitys voi merkitä tuntuvia tuloveroprosenttien korotuspaineita, samalla kun joudutaan tekemään ratkaisuja menojen kasvun hillitsemiseksi.

Lohjan talousarviossa vuoden 2009 vuosikate on 9,5 milj. euroa, joka perustuu toimintakatteen 3,5 %:n heikkenemiseen, verotulojen 3,2 %:n ja valtionosuuksien 6,5 %:n kasvuun. Helmikuussa tarkistetun verotuloennusteen mukaan kaupungin verotulot jäävät noin 9-10 milj. euroa talousarviossa ennakoitua pienemmiksi, mistä kunnallisveron osuus olisi 5,0 milj. euroa ja yhteisöveron osuus 3,7 milj. euroa. Kulupuolella palkankorotukset nostavat vuositasolla henkilöstömenoja noin 3,2 %. Mikäli hintatason yleinen kehitys pysyy talousarviossa ennakoidun mukaisena, voidaan tiukalla taloudenhoidolla toimintakatetavoitetta pitää mahdollisena. Suurimman epävarmuustekijän talousarvion toteuttamisessa kuitenkin muodostaa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen toiminnan kustannukset ja palvelujen käytön jakaantuminen kuntien kesken. Toimintakatteen toteutuminen talousarvion ja verotulojen tarkistetun ennusteen mukaisena merkitsisi noin 0,5 milj. euron vuosikatetta.

Vuoden 2009 talousarviossa investointien määrä on 16,8 milj. euroa, minkä lisäksi vuodelta 2008 siirtyvät investoinnit nostavat määrän noin 17,7 milj. euroon. Lisäksi valtion kanssa yhteisinä hankkeina käynnistyvät Virkkalan tien peruskorjaus ja seudullinen vesihuollon hanke sekä työllisyyden ylläpitämiseksi valmiiksi suunniteltuja hankkeita, jos niihin saadaan valtion rahoitusta. Verotuloista johtuvan budjetoitua huonomman tuloksen ja siirtyneiden investointien johdosta vuoden 2009 lainarahoitustarve ja lainojen kokonaisuus muodostuu talousarviossa suunniteltua suuremmaksi. Lisärahoitustarve olisi noin 10 milj. euroa, jolloin lainakanta kasvaisi noin 12,5 milj. euroa.

Talous- ja rahoituskriisin aiheuttamaan tilanteeseen tilapäiseksi ratkaisuksi Kuntaliitto on esittänyt mm. kuntien yhteisövero-osuuden sekä sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuusprosentin korottamista. Jo päätetty Kela-maksun poistaminen keventää Lohjan henkilöstömenoja vuositasolla noin 1,4 milj. euroa ja vuonna 2009 noin 0,4 milj. euroa. Muiden toimenpiteiden vaikutusten voidaan arvioida olevan runsaat 2,0 milj. euroa.

Lohjan ongelmat eivät kuitenkaan kytkeydy vain nykyiseen taloustilanteeseen, vaan voimakkaan talouskasvun aikanakin veroprosenttien korotuksista huolimatta menojen kasvu on ylittänyt verotulojen kasvun, jolloin vuosikate on jäänyt alhaiseksi ja tulos alijäämäiseksi. Tilanne edellyttää tarkasteluja niin palvelutarjonnassa kuin palvelujen järjestämis- ja tuottamisrakenteissa. Vuoden 2009 talousarvion perusteella on arvioitavissa, että jos toimintakate heikkenisi prosenttiyksikön verotulojen kasvua hitaammin ja valtionosuudet kasvavat kuntien kustannustason nousua vastaavasti, paranisi vuosikate ilman rahoituskulujen muutosta runsaat 1,5 milj. euroa vuodessa.

10 VUODEN 2008 TOIMINTA JA TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

10.1 KÄYTTÖTALOUSOSAN TOTEUTUMINEN

KESKUSVAALILAUTAKUNTA

10 Keskusvaalilautakunta						
	TP2007	TA08	TA08 muutettu	TP2008	TOT-%	MUUTOS-% 07-08
Toimintatuotot	50 375	0	0	0		-100,0
Tuet ja avustukset	50 375	0	0	0		-100,0
Toimintakulut	-105 278	-162 973	-162 973	-128 600	78,9	22,2
Henkilöstökulut	-88 002	-120 938	-120 938	-93 889	77,6	6,7
Palkat ja palkkiot	-79 305	-106 837	-106 837	-87 297	81,7	10,1
Henkilösivukulut	-8 696	-14 101	-14 101	-6 592	46,7	-24,2
Eläkekulut	-4 623	-7 511	-7 511	-4 555	60,6	-1,5
Muut henkilösivukulut	-4 073	-6 590	-6 590	-2 038	30,9	-50,0
Palvelujen ostot	-13 858	-22 746	-22 746	-32 500	142,9	134,5
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 269	-18 241	-18 241	-1 110	6,1	-51,1
Muut toimintakulut	-1 149	-1 048	-1 048	-1 101	105,1	-4,2
Toimintakate	-54 903	-162 973	-162 973	-128 600	78,9	134,2

Vuonna 2008 toimitettiin Lohjan kaupungin ja Sammatin kunnan yhteiset kunnallisvaalit. Kunnallisvaalien kustannukset jäävät kokonaisuudessaan kunnan vastattavaksi.

Äänioikeutettuja oli yhteensä 30 092 henkilöä, josta miehiä 14 751 ja naisia 15 341 henkilöä. Äänestysaktiivisuus oli 59,3 %. Hyväksytyjä ääniä annettiin 17 718 ääntä ja mitätöityjä 135 ääntä.

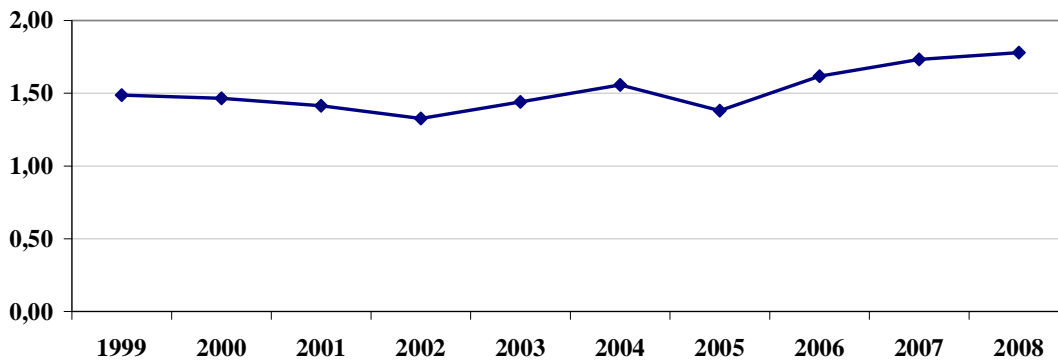
EHDOKASASETTAJA	EHDOK. LKM	AANET YHT.	PROS. ÄÄNISTÄ	VALT. PAIKAT
Vihreä Liitto r.p.	42	1913	10,8	6
Kommunistinen Työväenpuolue - Rauhan ja Sosialismin puolesta r.p.	3	41	0,2	0
*Ruotsalainen kansanpuolue r.p.	8	545	3,1	1
*Suomen Keskusta r.p.	19	1348	7,6	4
*Kansallinen Kokoomus r.p.	49	4237	23,9	14
Vasemmistoliitto r.p.	51	2443	13,8	7
Perussuomalaiset r.p.	7	593	3,3	1
Suomen Kristillisdemokraatit r.p.	13	626	3,5	1
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r.p.	68	4720	26,6	14
Meidän Lohja -niminen valitsijayhdistysten yhteislista	15	1133	6,4	3
Lauri Mylläri -niminen valitsijayhdistys	1	119	0,7	0
Yhteensä	276	17718	100,0	51

*=vaaliliitto

TARKASTUSLAUTAKUNTA

12 Tarkastuslautakunta						MUUTOS-%
	TP2007	TA08	TA08 muutettu	TP2008	TOT-%	07-08
Toimintatuotot	1 502	1 790	1 790	1 309	73,1	-12,8
Myyntituotot	1 502	1 790	1 790	1 309	73,1	-12,8
Toimintakulut	-66 151	-72 812	-72 812	-67 691	93,0	2,3
Henkilöstökulut	-33 858	-32 343	-32 343	-32 765	101,3	-3,2
Palkat ja palkkiot	-25 953	-26 012	-26 012	-26 986	103,7	4,0
Henkilösivukulut	-7 905	-6 330	-6 330	-5 779	91,3	-26,9
Eläkekulut	-6 289	-4 606	-4 606	-4 405	95,6	-30,0
Muut henkilösivukulut	-1 616	-1 724	-1 724	-1 374	79,7	-15,0
Palvelujen ostot	-30 368	-38 833	-38 833	-33 058	85,1	8,9
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-520	-1 404	-1 404	-344	24,5	-33,8
Muut toimintakulut	-1 404	-233	-233	-1 524	654,1	8,5
Toimintakate	-64 648	-71 022	-71 022	-66 382	93,5	2,7

Nettomenot €, Tarkastuslautakunta 1999-2008

Tarkastuslautakunta kokoontui vuoden 2008 aikana kahdeksan kertaa, joista kaksi kokousta kohdistui vuoden 2007 tarkastukseen ja arviointiin. Tilintarkastajien tarkastuspäiviä kertyi yhteensä 55 päivää. Tarkastuslautakunta saavutti toiminnalliset tavoitteensa ja pysyi talousarviossaan.

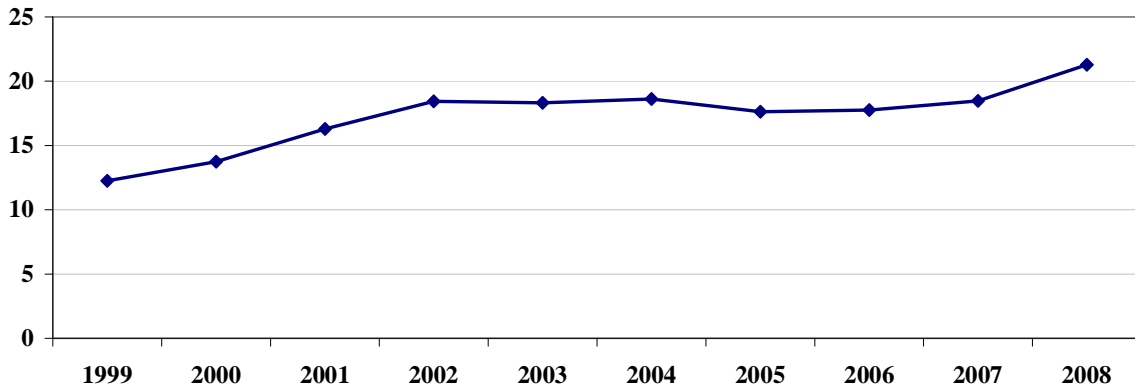
Tarkastuslautakunnan keskeisenä tehtävänä oli kevätkaudella edellisen vuoden talouden ja toiminnan tarkastuksen toteutumisen valvonta, vuoden 2007 tilintarkastuskertomuksen valmistelu valtuustokäsittelyä varten sekä arviointikertomuksen laatiminen valtuustolle vuoden 2007 taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta. Arviointikertomuksen laatimisen lisäksi tarkastuslautakunta perehtyi Lohjan pääkirjaston ja tilapalvelujen toiminnan painopisteisiin sekä haastatteli kyseisistä yksiköistä vastaavia esimiehiä.

Syyskaudella lautakunta haastatteli ympäristöterveyspäällikköä, kaupungin uutta kehittämisspäällikköä, nuorisotyöpajan esimiestä sekä kaupunkikonserniin kuuluvaa Liikuntakeskus Oy:n toimitusjohtajaa.

YLEINEN LUOTTAMUSHENKILÖHALLINTO

14 Yleinen luottamushenk.hallinto						
	TP2007	TA08	TA08 muutettu	TP2008	TOT-%	MUUTOS-% 07-08
Toimintatuotot	23 009	14 933	14 933	14 930	100,0	-35,1
Maksutuotot	0	0	0	3 524		
Muut toimintatuotot	23 009	14 933	14 933	11 406	76,4	-50,4
Toimintakulut	-712 144	-785 380	-807 489	-809 143	100,2	13,6
Henkilöstökulut	-446 689	-472 754	-472 754	-461 485	97,6	3,3
Palkat ja palkkiot	-366 075	-384 544	-384 544	-383 616	99,8	4,8
Henkilösivukulut	-80 615	-88 210	-88 210	-77 869	88,3	-3,4
Eläkekulut	-61 577	-64 910	-64 910	-65 008	100,2	5,6
Muut henkilösivukulut	-19 038	-23 300	-23 300	-12 862	55,2	-32,4
Palvelujen ostot	-222 246	-277 419	-299 528	-288 715	96,4	29,9
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-20 929	-18 644	-18 644	-27 604	148,1	31,9
Avustukset	-7 750	-15 141	-15 141	-16 490	108,9	112,8
Muut toimintakulut	-14 529	-1 422	-1 422	-14 849	1044,2	2,2
Toimintakate	-689 135	-770 447	-792 556	-794 213	100,2	15,2

Nettomenot €/as, yleinen luottamushenkilöhallinto 1999-2008

Merkittävimpiä strategisia päätöksiä vuoden aikana oli taajamaosayleiskaavan tavoitteiden asettaminen. Kaupungin keskustassa korttelin 42 ja Harjulan alueen kehittelyä päätettiin jatkaa arkkitehtikilpailun voitaneen ehdotuksen pohjalta. Valtuusto hyväksyi Lohjan Yhteislyseon ja Mäntynummen koulukeskuksen laajennussuunnitelmat. Yhteislyseon muutostöihin sisältyi lukion laajennuksen lisäksi Tennarin yhteyteen rakennettu liikuntasali.

Uutena strategiana hyväksyttiin tietoturvastrategia. Hankintaohjeet ja sähköisen viestinnän periaatteet päivitettiin ajanmukaisiksi.

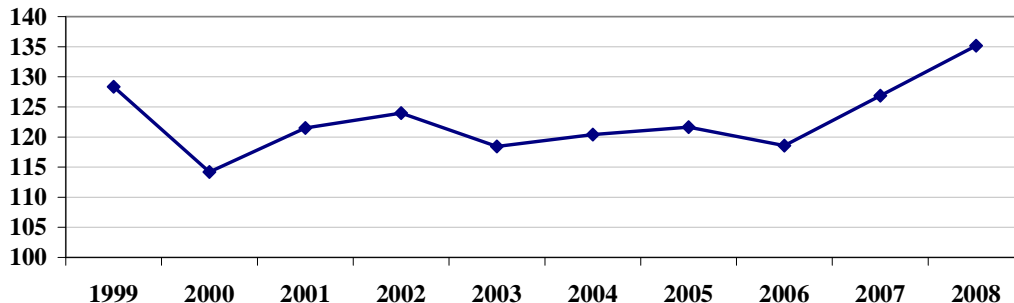
Eniten yleistä keskustelua herätti keväällä vireille tullut kysymys Malmin lentokenttää korvaavan kentän sijaintipaikan selvittämisestä. Valtuustoryhmille esiteltiin kaupungin tilaama tekninen selvitys siitä, olisiko lentokentän sijoittaminen Lohjan alueelle ylipäänsä mahdollista ja kaupunginhallitus päätti sen jälkeen esittää liikenne- ja viestintäministeriölle, että Lohja otettaisiin huomioon kentän mahdollisia sijoituspaikkoja koskevassa YVA-selvityksessä. Kaupunginhallitus päätyi kuitenkin kesäkuussa vilkkaan kansalaiskeskustelun jälkeen peruuttamaan liikenne- ja viestintäministeriölle antamansa myönteisen kannanoton.

Kaupunginjohtaja Elina Lehto siirtyi 16.10.2008 alkaen Vantaan kaupungin sivistystoimesta vastaavaksi apulaiskaupunginjohtajaksi. Uudeksi kaupunginjohtajaksi valtuusto valitsi lokakuussa kaupungin sivistysjohtajan, VTM Simo Juvan.

KESKUSHALLINTO

16 Keskushallinto						MUUTOS-%
	TP2007	TA08	TA08	TP2008	TOT-%	07-08
Toimintatuotot	2 918 019	2 693 837	2 693 837	3 096 198	114,9	6,1
Myyntituotot	1 952 649	1 743 183	1 743 183	1 973 161	113,2	1,1
Maksutuotot	186 720	133 447	133 447	257 564	193,0	37,9
Tuet ja avustukset	503 561	546 521	546 521	565 298	103,4	12,3
Muut toimintatuotot	275 090	270 686	270 686	300 175	110,9	9,1
Toimintakulut	-7 652 573	-8 031 664	-8 036 665	-8 139 881	101,3	6,4
Henkilöstökulut	-3 793 676	-4 191 087	-4 191 087	-4 016 603	95,8	5,9
Palkat ja palkkiot	-2 853 720	-3 206 608	-3 206 608	-3 093 460	96,5	8,4
Henkilösivukulut	-939 956	-984 479	-984 479	-923 143	93,8	-1,8
Eläkekulut	-723 913	-734 946	-734 946	-711 320	96,8	-1,7
Muut henkilösivukulut	-216 042	-249 533	-249 533	-211 824	84,9	-2,0
Palvelujen ostot	-3 280 281	-3 324 342	-3 329 342	-3 476 999	104,4	6,0
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-281 617	-202 205	-202 205	-296 137	146,5	5,2
Avustukset	-55 053	-63 754	-63 754	-76 311	119,7	38,6
Muut toimintakulut	-241 946	-250 276	-250 276	-273 831	109,4	13,2
Toimintakate	-4 734 554	-5 337 827	-5 342 827	-5 043 683	94,4	6,5
Käyttöomaisuuden poistot	-399 296	-576 184	-576 184	-427 862	74,3	7,2

Nettomenot €/as, keskushallinto 1999-2008

Strategian pohjalta määriteltyjen tavoitteiden painopisteinä olivat edelleen palvelujen saatavuus ja laatu, yritysympäristön kilpailukyky, tietoyhteiskuntavalmiudet, kustannuslaskennan kehittäminen, prosessien kehittäminen mm. tietotekniikkaa soveltamalla, henkilöstön työhyvinvointi, osaamisen kehittäminen sekä palkkauksen ja henkilöstöpalvelujen kilpailukykyisyys. Vuoden aikana käynnistettiin kaupunkistrategian tarkistaminen ajalle 2009 – 17 perusselvitysten laatimisella ja uuden valtuuston seminaarityöskentelyllä.

Palvelukyvyyn arvioimiseksi järjestettiin vuoden lopulla kaikkien palvelujen asiakastytyväisyyskysely. Tyytyväisyys keskushallinnon sisäisiin palveluihin hieman heikkeni tai säilyi vuoden 2006 kyselyn tasolla. Uusien yritysten perustamisessa toteutuivat määrälliset tavoitteet. Samoin tavoitteiden mukaisesti prosessien kehittämiseksi ja tietotekniikan soveltamiseksi laadittiin seudullinen runkoverkkoselvitys, lisättiin internetissä kaupunkilaisten sähköisiä palvelumahdollisuuksia sähköisillä hakemuslomakkeilla ja asiointimahdollisuuksilla, otettiin käyttöön sähköinen myyntilasku ja laajennettiin verkkolaskujen vastaanottoa, lisättiin henkilöstöhallinnossa sähköistä ilmoitusmenettelyä sekä jatkettiin henkilöstöhallinnon intranetin ”Hjalmarin” käyttöönoton valmistelua, joka kuitenkin siirtyi vuodelle 2009.

Paras-lainsäädännön ja seutuyhteistoiminnan toteuttamiseksi valmisteltiin Samatkan kuntaliitoksen sekä Lohjan, Siuntion, Inkoon ja Karjalohjan sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon, talouden, henkilöstöhallinnon ja tietotekniikan edellyttämät selvitykset ja valmistelut. Kustannustietoisuuden lisäämiseksi, erilais-

ten palvelujen järjestämistapojen vertailemiseksi sekä myytävien palvelujen hinnoitteluksi kehitettiin kustannuslaskentaa, jossa painopiste oli pääomavuokrien ja hallinnollisten kustannusten oikeassa kohdentamisessa.

Henkilöstönäkökulman tavoitteiden arvioimiseksi suoritettiin koko henkilöstölle työhyvinvointikysely sekä selvitettiin vertailuilla Lohjan palkkauksen kilpailukykyisyyttä kunta-alan yleiseen ja pääkaupunkiseudun samankokoisten kuntien palkkatasoon. Työhyvinvoinnin osalta kaupungin tulokset paranivat kaikilla toimialoilla merkittävästi vuoden 2006 kyselystä. Palkkojen jälkeenjääneisyyttä ei kyetty poistamaan, vaikka järjestelyvaraerät kohdennettiin eniten poikkeaviin tehtäväryhmiin. Tehtäväkohtaisten palkkojen jälkeenjääneisyydestä johtuen henkilökohtaisen suoriutumisen arviointia ja siihen perustuvaa palkkauksen kehittämistä ei toteutettu.

Keskushallinnon määrärahasi vahvistettu toimintakate alittui 296 000 eurolla, mihin merkittävimmin vaikutti henkilöstöpalveluissa työllistymiskustannusten säästyminen sekä oikeuspalveluissa pysäköinninvalvonnan ja yleisen edunvalvonnan tulojen ylitys. Merkittävimmin toimintakatteensa ylitti tietopalvelut kuluiksi kirjattujen hankintojen johdosta, mikä kuitenkin katettiin investointimenojen vastaavalla alitukella.

Elinkeinopalveluissa yritysten neuvontapalveluja ja aluekehittämistä hallinnoi Länsi-Uudenmaan Yrityskeskus Oy. Yritystoiminnan edellytyksiä parantavat AKO Länsi-Uusimaan kehitysprojektit toimivat koko Länsi-Uudenmaan alueella. Toiminta on perustunut elinkeinojen klusteripohjaiseen kehittämiseen ja näiden tukitoimintoihin mm. kaupan ja palvelujen, hyvinvoinnin ja matkailun aloilla. Uusia yrityksiä perustettiin Lohjalle kertomusvuonna ennätysvilkkaisesti ja 232 uutta yritystä aloitti toimintansa Länsi-Uudenmaan Uusyrityskeskukseen avustamana. Länsi-Uudenmaan Yrityshautomo Oy on tarjonnut edelleen yrityshautomopalveluja uusille sekä hautomossa jo toimiville alkuvaiheen yrityksille. Kertomusvuoden aikana hautomossa on toiminut kaikkiaan 30 yritystä, joista lohjalaisia 14.

Lohjan matkailu panosti kesällä 2008 uutena toimintamuotona torille sijoitettuun infopisteeseen. Perinteisesti matkailutoimi osallistui tammikuussa pidetyille matkamessuille yhdessä paikallisten matkailuyrittäjien kanssa. Maataloustoimissa vastaanotettiin maa- ja puutarhatalouden tukihakemuksia 640 kpl. Tukihakemusten perusteella maksettiin viljelijöille 2,9 milj. euroa. Maksettu tukimäärä laski edelliseen vuoteen verrattuna 10,6 %:lla. Tukea hakeneita tiloja oli 137 kpl ja keskimääräinen tilakoko 36,5 ha. Maataloustuen kokonaismäärän kääntyminen laskuun on seurausta kansallisen tuen vähenemisestä Etelä-Suomen kasvituetannolle.

Hallinto- ja talouspalveluita työllistivät vuoden aikana Samatkan kuntaliitoksen valmistelu, kuntaliitosneuvottelut Karjalohjan kanssa sekä uuden kaupunginjohtajan valinta. Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen valmistelu aiheutti ruotsinkielisen käännöstyön tarpeeseen niin voimakkaan lisäyksen, että vuoden aikana palkattiin toinen, etätyössä toimiva kielenkääntäjä. Uutena kaupunkilaisten osallistumisfoorumina aloitettiin kyläpäällikkötapaamiset. Taloushallinto kilpailutti myyntilaskutuksen, reskontran ja perinnän hoitamisen, johon sisältyi sähköisen myyntilaskun käyttöönotto. Taloushallinnon prosessien kehittäminen mahdollisti kahden henkilön työpanoksen vähentämisen.

Henkilöstöpalvelujen painopistealueena oli henkilökunnan saatavuuden varmistaminen. Tätä varten valmistui henkilöstön saatavuuden parantamista kehittävä työryhmän loppuraportti. Työsuojelussa työsuojelupäällikköpalveluiden myynti Vihdin kunnalle päättyi vuoden lopussa kestätyään yli 10 vuotta. Henkilöstöpalveluissa laajennettiin sähköistä asiointia työ- ja virkasuhteiden sekä keskeytys- ja muutostietojen ilmoittamisessa. Tätä varten parannettiin sähköisiä lomakkeita ja järjestettiin 58 koulutustilaisuutta. Palkkaratkaisujen osalta vuoden aikana kaikkiin sopimuksiin sisältyivät paikalliset järjestelyvaraerät. Aikaisempaan käytäntöön tuli lisäyksenä Tehy-pöytäkirja, jonka paikallinen soveltaminen alkoi 1.1.2008 lukien.

Vuoden aikana aloitti uusi pitkäaikaistyöttömiä työllistävä Mahis-projekti, jonka kautta työllistettiin 13 henkilöä. Yhteensä työllistettiin 32 henkilöä ja henkilöstöpalveluiden määrärahalta palkattiin kesätöihin 60 nuorta tai koululaista. Hoitotehtäviin ja nuorisotyöpajaan otettiin työllisyysrahoilla oppisopimusoppilaita.

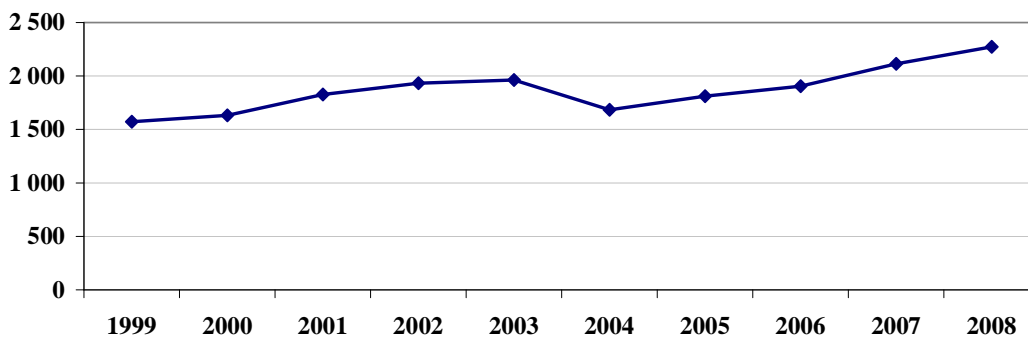
Oikeuspalveluissa valmisteltiin vajaavalttaisten edunvalvonnan ja kuluttajaneuvonnan palvelujen siirtämistä vuoden 2009 alusta lukien valtion hoidettavaksi. Valtion palvelukseen siirtyi 4 työntekijää. Talous- ja velkaneuvojan työpanosta kohdennettiin myös pysäköinninvalvonnan ja vähäisessä määrin lakipalvelujen käyttöön. Pysäköinninvalvonnan käytettävissä olevan henkilöstön määrä henkilötöyvuosina laskettuna jäi tavoitetta pienemmäksi ja henkilöstössä tapahtui tavanomaista enemmän vaihdoksia.

Tietopalveluissa palveluita tuotettiin seudullisesti Lohjan kaupungin lisäksi Nummi-Pusulan kunnalle, Karkkilan kaupungille ja Länsi-Uudenmaan ammatilliselle kuntayhtymälle. Näiden lisäksi tietohallinnon palveluita käyttävät Sammatin, Karjalohjan, Inkoon ja Siuntion kunnat. Vuoden suurimpana hankkeen oli sosiaali- ja terveydenhuollon tietoteknisen toimintaympäristön rakentaminen. Tietoteknisen toimintaympäristön lisäksi tietohallinto on rakentanut yhdenmukaisen puhelininfrastruktuurin ja vaihdevälitysympäristön LOST -kuntiin. Käyttäjätunnuksia oli tietoverkkoon vuoden lopussa määritelty yhteensä 2448. Puhelinjärjestelmässä oli vaihteen alaliittymiä 780, centrex/palveluvaihdealaliittymiä 230 ja matkapuhelimia 530.

Vuoden 2008 aikana saatiin lähes valmiiksi verkkoympäristön ja sähköpostijärjestelmän uudistaminen. Vuoden loppuun mennessä oli 95 % työasemista siirretty uuteen AD- ympäristöön sekä kaikki sähköpostikäyttäjät Exchange-postijärjestelmään. Seudullisesti ylläpidettiin talous- ja henkilöstöhallinnon, sosiaali-toimen, terveystoimen ja sivistystoimen tietojärjestelmiä ja näistä yhteisiä tietoliittymiä internetin kautta yhteistyökumppaneille ja HUS:iin. Kotihoidossa otettiin pilottikäyttöön Pegasos kotihoitotietojärjestelmän mobiililyöasema. Kaupungin atk-kouluttaja on kouluttanut vuoden aikana 942 henkilöä uuteen sähköpostijärjestelmään mukaan lukien n. 200 Karjalohjan, Inkoon ja Siuntion LOST -henkilöä. Muissa koulutuksissa on ollut 239 henkilöä.

20 Perusturvalautakunta						
	TP2007	TA08	TA08 muutettu	TP2008	TOT-%	MUUTOS-% 07-08
Toimintatuotot	12 169 333	11 768 355	11 768 355	13 509 413	114,8	11,0
Myyntituotot	3 475 712	3 552 120	3 552 120	4 142 174	116,6	19,2
Maksutuotot	4 619 252	4 802 490	4 802 490	5 466 320	113,8	18,3
Tuet ja avustukset	1 712 844	1 366 623	1 366 623	1 744 796	127,7	1,9
Muut toimintatuotot	2 361 525	2 047 122	2 047 122	2 156 123	105,3	-8,7
Toimintakulut	-91 066 068	-92 665 784	-96 165 784	-98 305 775	102,2	7,9
Henkilöstökulut	-22 516 706	-25 123 838	-25 133 832	-24 846 237	98,9	10,3
Palkat ja palkkiot	-16 311 487	-18 330 825	-18 325 877	-18 083 845	98,7	10,9
Henkilösivukulut	-6 205 219	-6 793 013	-6 807 955	-6 762 392	99,3	9,0
Eläkekulut	-4 988 870	-5 406 064	-5 411 045	-5 514 522	101,9	10,5
Muut henkilösivukulut	-1 216 348	-1 386 950	-1 396 910	-1 247 870	89,3	2,6
Palvelujen ostot	-57 870 763	-57 351 161	-60 832 924	-62 910 764	103,4	8,7
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 342 867	-2 295 326	-2 313 568	-2 482 405	107,3	6,0
Avustukset	-5 432 949	-5 424 887	-5 414 887	-5 523 912	102,0	1,7
Muut toimintakulut	-2 902 783	-2 470 572	-2 470 572	-2 542 456	102,9	-12,4
Toimintakate	-78 896 735	-80 897 429	-84 397 429	-84 796 362	100,5	7,5
Käyttöomaisuuden poistot	-772 113	-752 088	-752 088	-738 946	98,3	-4,3

Nettomenot €as, perusturvalautakunta 1999-2008

Perusturvatoimen merkittävin hanke oli Lohjan, Siuntion, Inkoon ja Karjalohjan sosiaali- ja terveydenhuoltoalueen LOST:n valmistelu. Tämän kaksikielisen organisaation valmistelu edellytti talouden, hallinnon ja toimintatapojen uudistamista sekä kriteerien, maksujen ja taksojen yhtenäistämistä. Kaikki ohjelmistot muokattiin Siuntion, Inkoon, Sammatin ja Karjalohjan tarpeisiin ja henkilöstö perehdytettiin. Perusturvatoimen tilinpäätös ylitti muutetun talousarvion 399 000 euroa. Sen aiheuttivat LOST:n valmistelun nettokulut 205 000 euroa sekä asiakaspalvelujen ostot mm. vanhusten asumispalveluihin ja lastensuojelun laitoshoidon.

Vanhuspalveluissa henkilöstön saatavuuden varmistaminen tuotti ongelmia mm. kotihoidossa, jossa sijaismatkattomia vakansseja oli jatkuvasti noin 15-20 %. Tilannetta pyrittiin helpottamaan kehittämällä sijaisrekrytointia yhteistyössä terveystalouden kanssa. Hoitohenkilöstön saatavuuden ongelmat olivat niin suuret koko alueella ja kaikissa yksiköissä, ettei kaikkiiin työvuo-roihin saatu tarvittavaa henkilöstömäärää, jolloin asiakkaiden palveluiden määrää on ajoittain jouduttu entisestään rajaamaan. Ilman henkilökunnan joustavuutta vanhuspalveluiden tulosalue ei olisi selviytynyt perustehtävästään. Sekä työntekijöiden että esimiesten rekrytoinnin vaikeudet vaikuttivat koko henkilöstön jaksamiseen ja olivat todennäköisesti

myös yhtenä selittävänä tekijänä runsaastiin sairauspoissaoloihin.

Sosiaalipalveluissa sosiaalityöntekijöiden vaikea rekrytointitilanne näkyi etenkin aikuissosiaalityön henkilöstövajauksena. Aikuissosiaalityössä vajuusta kertyi yhteensä 13 kuukautta. Myös päihdekllinikalla työntekijöiden vaihtuvuus ja vaihtuvuuteen liittyvä henkilöstövajaus ovat vaikeuttaneet toimintaa. Perhe-neuvolassa sijaisten rekrytoinnin vaikeus aiheutti pitkäaikaisen kahden työntekijän vajuuden, mikä osaltaan vaikutti lasten psykologisten tutkimusten ruuhkautumiseen.

Uusi lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1.2008. Laki toi huomattavia lisävelvoitteita lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. Lastensuojeluresurssia lisättiin 1.3.2008 alkaen sosiaaliohjaajalla. Lastensuojeluilmoituksen kiireellisyysarvio on tehtävä välittömästi. Seitsemän arkipäivän kuluessa ilmoituksen saapumisesta on tehtävä päätös, ryhdytäänkö lastensuojelutarpeen selvitykseen. Selvitys on tehtävä kolmessa kuukaudessa. Vuoden 2008 aikana 326 eri lapsesta tehtiin lastensuojeluilmoitus. Kaikki lastensuojelutarpeen selvitykset eivät valmistuneet määräajassa. Lastensuojelulain edellyttämä asiantuntijaryhmä perustettiin seudullisena ja lastensuojelusuunnitelman laadinta aloitettiin seudullisena yhteistyönä.

Lastensuojelun ostopalveluina hankittavat sijaishuoltokulut kasvoivat edelleen. Vuoden aikana tehtiin kaikkiaan 30 uutta sijoitusta, joista 11 huostaanottona, yhdeksän kiireellisenä sijoituksena ja 10 avohuollon tukitoimenpiteenä. Lisäksi kolmelle perheelle järjestettiin laitospäätyä.

Toimeentulotukilain uudistus tuli voimaan 1.1.2008. Laki edellyttää toimeentulotukiratkaisujen tekemistä määräajassa, kiireellisten tapausten osalta heti ja muuten viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumista. Vuonna 2008 toimeentulotuessa asioi 1 253 ruokakuntaa. Lain edellyttämät palveluajat ylittivät ajoittain.

Kaupungin oma pitkäaikaistyöttömien työllistämishanke Mahis, jonka kuluista Uudenmaan Te-keskus rahoittaa puolet, aloitti toimintansa. Mahis sijoitti kaupungin eri organisaatioihin kymmenen palkkatukeen oikeutettua pitkäaikaistyötöntä, minkä lisäksi Mahis järjesti kuntouttavaa työtoimintaa tai työelämän valmennusta yhteensä 15 eri henkilölle. Lisäksi Hiiden työvoiman palvelukeskus tuki yli 140 pitkäaikaistyöttömän tai erityistä tukea tarvitsevan työllistymistä.

Terveyspalveluissa avopalvelujen avohoitokäyntien kokonaismäärä ilman perheneuvolan tai päihdekliniikan käyntejä oli 138 489 käyntiä, jossa oli vähennystä edelliseen vuoteen 1 531 käyntiä (1,7 %). Päivätoiminnan avopalvelujen lääkärikäynnit vähenivät 1 783 käynnillä (3,6 %). Vuosilomakausien aikaan omalääkäreiden vastaanotto toiminta keskitettiin kahdelle terveysasemalle.

Lohjan terveyskeskuksen virka-ajan ulkopuolisen terveyskeskuspäivystyspalvelun tuotti MedOne Oy. Lääkärikäyntien määrä päivystyksessä oli 19 978 käyntiä (lisäys edelliseen vuoteen 566 käyntiä eli 2,9 %) ja hoitajakäyntien määrä 3 259 käyntiä (vähennys edellisestä vuodesta 131 käyntiä eli 3,9 %). Lohjalaisien lääkärikäynnit terveyskeskuspäivystyksessä vähenivät 357 käynnillä (3,0 %). Päivystysosaston hoitopäivien määrä oli 4 856, mikä tarkoittaa 875 hoitopäivän (22,0 %) lisäystä edelliseen vuoteen, jolloin käyttöaste oli 74 %.

Syksyllä Lohjan pienten terveysasemien verkon haavoittuvuus realisoitui merkittävänä lääkärivajauksena erityisesti Pääterveysaseman alueella. Toiminnan turvaamiseksi Roution terveysaseman vastaanotto toiminnat yhdistettiin kahteen kertaan Pääterveysaseman vastaanotto toimintoihin. Lääkärivajetta ei pystytty syksyn aikana paikkaamaan edes ostopalvelulääkäreillä, koska tarjontaa ei ollut. Uutta ylilääkäriä ei pystytty täyttämään, koska virkaan ei ollut hakijoita. Valtakunnallisen hammaslääkäripulan seurauksena vuositasolla 1-2 hammaslääkäriä työpäivä oli täyttämättä. Lääkäripulan takia työterveyskeskukseen jouduttiin ostamaan vuokralääkäripalvelua. Työterveyskeskus onnistui kuitenkin tavoitteessaan kattaa kustannuksensa tuotoilla. Vastaanottokäynnit työterveyskeskuksessa laskivat 6,4 % ollen 10 538.

Vihdin Sairaankuljetus Oy aloitti 1.1.2008 uutena palveluntuottajana ensihoito- ja sairaankuljetuspalveluiden tuottamisen väliaikaisen sopimuksen perusteella. Markkinaoikeus kumosi hankintapäätöksen 30.10.2008, mikä tarkoittaa uuden tarjouskilpailun järjestämistä. Lohjan kaupunginhallitus on käynnistänyt uuden kilpailutuksen. Toistaiseksi palvelut turvataan väliaikaisella sopimuksella Vihdin Sairaankuljetus Oy:n kanssa.

Koko väestöllä on lakisääteinen oikeus hakeutua kunnalliseen hammashoittoon. Hoidon kysyntä ja palvelujen tarjonta eivät olleet täysin tasapainossa. Palvelujen tarjontaa hallitsemaan työstettiin suunterveydenhuollon kehittämishanke, mikä saatiin päätökseen vuoden lopulla. Akuutit potilaat pääsivät hoitoon samana arkipäivänä. Lohjalla toteutettavaa arkilauantaipäivystyskokeilua jatkettiin yhdessä Siuntion, Karjalohjan ja Sammatin terveystieteidenhammaslääkärin ja viiden lohjalaisen yksityishammaslääkärin kanssa.

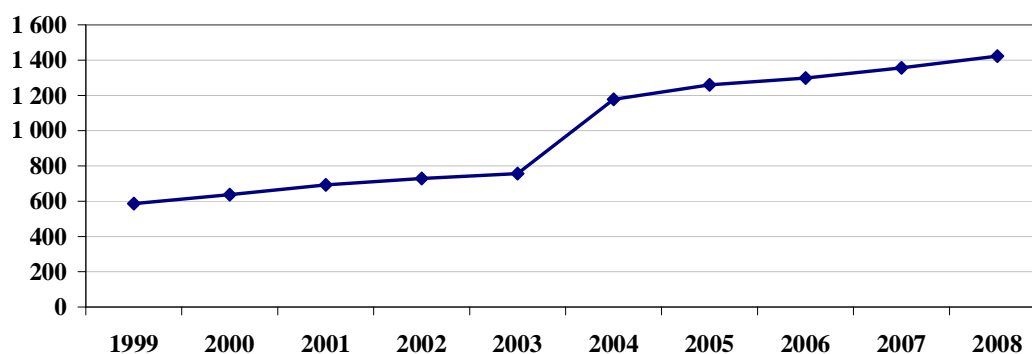
Vuodeosastojen kuormitusta jouduttiin henkilöstövajeen (lähinnä sairaanhoitajapulan) vuoksi vähentämään kesällä. Keväällä osasto 5 eristettiin infektio-osastoksi sitkeän noro-viruksen vuoksi. Pääterveysaseman vuodeosastoilla siirryttiin koneelliseen annosjakeluun.

Erikoissairaanhoitomenojen kasvu vuoteen 2007 verrattuna oli 3,7 %. HUS:n palveluiden käyttö lisääntyi 1,5 milj. eurolla edelliseen vuoteen verrattuna (4,5 %). Alkuperäisen talousarvion ylitys johtui arvioitua suuremmasta HYKS-sairaanhoitoalueen ja Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoalueen palveluiden käytöstä. Kokonaisuutena Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) palvelujen käytössä tapahtui seuraavia muutoksia: Avohoitokäynnit laskivat 3,0 % ollen 45 827 (vuonna 2007: 47 262) ja hoitajaksot lisääntyivät 12,1 % ollen 16 503 (vuonna 2007: 14 726). Psykiatrian hoitopäivissä, joita oli 12 918, tapahtui 6,6 % lasku (vuonna 2007: 13 829).

OPETUSLAUTAKUNTA

30 Opetuslautakunta						
	TP2007	TA08	TA08 muutettu	TP2008	TOT-%	MUUTOS-% 07-08
Toimintatuotot	3 226 235	3 136 676	3 136 676	3 362 627	107,2	4,2
Myyntituotot	719 479	585 984	585 984	546 114	93,2	-24,1
Maksutuotot	2 249 197	2 314 511	2 314 511	2 481 674	107,2	10,3
Tuet ja avustukset	151 149	126 563	126 563	123 980	98,0	-18,0
Muut toimintatuotot	106 410	109 619	109 619	210 858	192,4	98,2
Toimintakulut	-53 848 365	-55 522 890	-55 522 890	-56 448 250	101,7	4,8
Henkilöstökulut	-36 181 387	-37 553 274	-37 553 274	-38 100 759	101,5	5,3
Palkat ja palkkiot	-28 254 792	-29 141 082	-29 141 082	-29 928 334	102,7	5,9
Henkilösivukulut	-7 926 594	-8 412 192	-8 412 192	-8 172 426	97,1	3,1
Eläkekulut	-5 786 758	-6 120 773	-6 120 773	-6 073 065	99,2	4,9
Muut henkilösivukulut	-2 139 837	-2 291 419	-2 291 419	-2 099 360	91,6	-1,9
Palvelujen ostot	-9 546 659	-9 937 515	-9 937 515	-10 265 077	103,3	7,5
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 266 473	-1 400 577	-1 400 577	-1 328 862	94,9	4,9
Avustukset	-3 554 326	-3 303 126	-3 303 126	-3 207 535	97,1	-9,8
Muut toimintakulut	-3 299 520	-3 328 398	-3 328 398	-3 546 018	106,5	7,5
Toimintakate	-50 622 129	-52 386 213	-52 386 213	-53 085 623	101,3	4,9
Käyttöomaisuuden poistot	-1 945 114	-2 041 713	-2 041 713	-1 990 996	97,5	2,4

Nettomenot €as, opetuslautakunta 1999-2008

Päivähoito siirtyi osaksi opetuslautakuntaa vuonna 2004

Opetuslautakunnan toiminnan nettomenot (varhaiskasvatus, perusopetus ja lukiokoulutus) olivat 53 085 623 euroa, joka on 101,34 % lautakunnan talousarviosta. Talousarvion toimintakatteen 699 410 euron ylitys johtui henkilöstömenojen ja sisäisten menojen arvioitua suuremmasta käytöstä. Henkilöstömenot ylittyivät noin 547 500 eurolla. Palkankorotukset olivat arvioitua suuremmat. Sisäisten menojen 439 700 euron ylitys johtui kaupunkisuunnittelukeskuksen laskuttamista ateriapalveluista ja sisäisistä vuokrista. Päivähoitomaksut tuottivat 162 700 euroa yli ennakkoidun. Avustuksissa yksityisen hoidon tukea jäi käyttämättä 48 825 euroa ja Kelan kautta maksettavaa kuntalisää jäi käyttämättä 65 982 euroa.

Esiopetuksen oppilasmäärä laski edellisestä vuodesta 49 oppilaalla. Perusopetuksen oppilasmäärä laski 41 oppilaalla. Jalavan koulun oppilasmäärä oli 45, edellisenä vuonna 41. Lukion oppilasmäärä laski 11 opiskelijalla.

Vuonna 2008 **varhaiskasvatuksen** piirissä oli yhteensä 3 084 lasta. Kunnallisessa päivähoitossa oli 1 481 lasta, joka oli 43 lasta enemmän kuin vuodenvaiheessa 2007. Loput varhaiskasvatuksen piirissä olevista lapsista olivat ostopalvelupäivähoitossa, yksityisen hoidon tuella, avoimessa kerhotoiminnassa ja kotihoidon tuella olevia lapsia. Uusia päivähoitopaikkoja saatiin ottamalla Tytyrin koulun ns. Rahkilan siipi Lintulan esiopetuksen käyttöön. Näin Lintulan päiväkodista vapautui hoitopaikkoja sekä päivä- että vuorohoitoon. Koululaisten iltapäivätoimintaan osallistui 337 oppilasta, kasvua edelliseen vuoteen 54 oppilasta (19,1 %). Lisääntyneen tarpeen vuoksi palkattiin viisi uutta iltapäiväkerhon ohjaajaa.

Varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmä toteutui Harjun ja Anttilan alueilla, mikä edellytti kolmea uutta henkilöä. Työntekijöiden kokonaislisäys oli 8 ja varhaiskasvatuksen vakanssien kokonaisuus oli yhteensä 411,5. Vuoden 2008 lopussa varhaiskasvatuksessa toteutettiin ensimmäisen kerran laadun ulkopuolinen arviointi, joka koski kaikkia päivähoitomuotoja ja esiopetusta. Tutkimuksen toteutti Tampereen yliopiston opetuskoulutuslaitoksen varhaiskasvatuksen yksikkö.

Perusopetuksessa Mäntynummen koulukeskuksen laajennusta ja siihen liittyvää tilaketjutuksen suunnittelua jatkettiin. Metsolan alueen tilaratkaisun tarveselvitys esiteltiin opetuslautakunnalle syksyllä 2008. Sammatin koulun ja liikuntahallin sekä Solbrinkens skolanin laajennuksen osalta tarveselvityksen laatiminen aloitettiin. Källhagens skolanin ja Virkby gymnasiumin laajennus ja peruskorjaus saatiin päätökseen ja uudet tilat otettiin käyttöön elokuussa 2008.

Kouluterveystutkimus tehtiin huhtikuussa 2008. Tutkimuksen tulokset ovat kautta linjan paremmat kuin kaksi vuotta aiemmin: kouluolot ovat parantuneet, masentuneisuus on vähentynyt, terveystottumukset ja terveysosaaminen ovat parantuneet. Oppilashuollon osalta oltiin tyytymättömiä kouluterveydenhuollon saatavuuteen.

Lohjalla käynnistyi opetusministeriön rahoittama (80 000 euroa) Kelpo – hanke, jonka avulla etsitään toimintamalleja varhaiseen tukeen ja tulevan erityisopetuslain edellyttämiin muutoksiin. Kaikki Lohjan perusopetuksen koulut ovat sitoutuneet kiusaamista ehkäisevään KiVa – koulu -ohjelmaan. Täydennyskoulutukset keskittyivät Kelpo –hankkeeseen tukeutuen tunne-elämältään haastaviin oppilaisiin ja varhaiseen tukeen. Kaikissa kouluissa siirryttiin uuteen sähköpostijärjestelmään.

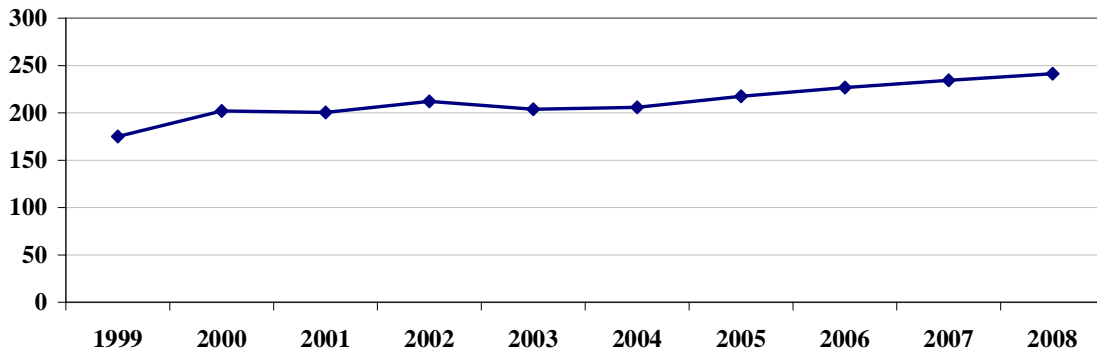
Opetushallitus myönsi koulujen kerhotoiminnan kehittämiseen 38 000 euron avustuksen. Keskeisenä tavoitteena on oppilaiden osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön syventäminen.

Lukioiden yhteistyöverkoston ja Länsi-Uudenmaan koulutuskeskuksen yhteishanke LUKU-verkosto käynnistyi. Syksyllä käynnistyi Yhteislyseon lukion virtuaalisen tuotantoluokan kehittäminen. Lohjan lukion laajennuksen ja peruskorjauksen suunnittelua jatkettiin. Lukiosalin rakentaminen valmistui vuodenvaihteessa.

SIVISTYS- JA VAPAA-AIKALAUTAKUNTA

40 Sivistys- ja vapaa-aikalkk						
	TP2007	TA08	TA08 muutettu	TP2008	TOT-%	MUUTOS-% 07-08
Toimintatuotot	1 930 829	1 777 767	1 778 634	1 834 531	103,1	-5,0
Myyntituotot	533 959	568 196	566 834	565 876	99,8	6,0
Maksutuotot	1 056 429	940 501	939 014	959 102	102,1	-9,2
Tuet ja avustukset	146 986	51 940	52 432	107 252	204,6	-27,0
Muut toimintatuotot	193 454	217 130	220 354	202 301	91,8	4,6
Toimintakulut	-10 676 471	-10 778 373	-10 779 240	-10 838 899	100,6	1,5
Henkilöstökulut	-5 966 685	-5 889 153	-5 882 154	-5 999 020	102,0	0,5
Palkat ja palkkiot	-4 614 851	-4 556 198	-4 532 918	-4 664 675	102,9	1,1
Henkilösivukulut	-1 351 834	-1 332 955	-1 349 236	-1 334 345	98,9	-1,3
Eläkekulut	-1 004 092	-991 714	-997 852	-1 013 876	101,6	1,0
Muut henkilösivukulut	-347 742	-341 241	-351 384	-320 469	91,2	-7,8
Palvelujen ostot	-3 237 658	-3 402 081	-3 439 968	-3 400 883	98,9	5,0
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-500 776	-508 394	-515 688	-539 768	104,7	7,8
Avustukset	-183 836	-197 830	-197 830	-182 363	92,2	-0,8
Muut toimintakulut	-787 515	-780 915	-743 600	-716 865	96,4	-9,0
Toimintakate	-8 745 643	-9 000 606	-9 000 605	-9 004 367	100,0	3,0
Käyttöomaisuuden poistot	-580 238	-568 448	-568 448	-574 186	101,0	-1,0

Nettomenot €/as, Sivistys- ja vapaa-aikalautakunta 1999-2008

Sivistys- ja vapaa-aikalautakunnan toimintakate oli 9 004 367 euroa, joka ylitti talousarvion 3 762 eurola. Toteutuma oli näin ollen 100,04 %. Tuottoja kertyi noin 55 900 euroa yli talousarvion, kulujen osalta talousarvio ylittyi 59 700 eurolla. Toimintakatteen ylitys johtuu arvioitua suuremmista palkankorotuksista. Toisaalta säästöä syntyi palvelujen ostoissa, avustuksissa ja muissa kuluissa, joilla henkilöstömenojen kasvu pystyttiin lähes kattamaan. Strategian mukaisten keskeisten ydinprosessien kuvaaminen saatettiin loppuun vuoden aikana.

Hiiden Opiston tulostavoitteena ollut monimuoto-opetuksen lisääminen on näkynyt mittavana Etelä-Suomen verkko-opetus-tarjontana. Uutuuskurssien lukumäärä on kasvanut noin 80 kurssilla. Voimavarojen kohdentaminen syrjäytymistä ehkäiseviin opintokokonaisuuksiin maahanmuuttajille suunnatun opetuksen avulla on tuottanut tulosta. Maahanmuuttajaopiskelijoiden lukumäärä opistossa on kasvanut vuoden 2007 tasosta n. 70 opiskelijalla. Tilauskurssitoiminnan/ myyntikoulutuksen volyyymi on kasvanut vuoden aikana 68 tunnista 124 tuntiin.

Länsi-Uudenmaan musiikkiopiston toimintavuoden 2008 pääteema oli talouden tasapainottaminen. Keväällä käytiin YT-neuvottelut, mutta irtisanomisilta vältyttiin. Lukukausimaksuja korotettiin lähemmäs Uudenmaan keskimääräistä tasoa. Avoin osasto hinnoiteltiin todellisten kustannusten mukaan. Toiminnan Lohjan kaupunki/Tilinpäätös 2008

tehostaminen onnistui yli odotusten, sillä oppilasmäärä pysyi lähes ennallaan, vaikka tuntimäärä pieneni huomattavasti. Opiston kokonaisviikkotuntimäärä oli keskimäärin 768, josta musiikkileikkikoulun ja avoimen osaston opetusta oli noin 81 vuosiviikkotuntia. Kokonaisoppilasmäärä oli vuoden lopussa 913, joista varsinaisia 538 ja avo- sekä musiikkileikkikouluoppilaita 375.

Yhteismusisointiin on panostettu. Nuorisokuorojen laulajamäärät kasvoivat syksyllä. Nuorisosinfonia-orkesteri on omien tilaisuuksien lisäksi pitänyt koululaiskonsertteja yläkoululaisille sekä esiintynyt konserttitanssiaisissa ja Lohjan kesän tapahtumissa.

Nuorisotoimen alueellisessa nuorisotyössä jatkettiin toimintojen markkinointia ja voimavaroja kohdistettiin toiminnoista tiedottamiseen. Talojen aukioloaikoja muutettiin kokeiluluontoisesti alueellisia tarpeita vastaaviksi. Nuorisotilojen kävijämäärät saatiin nousuun. Mäntynummen alueen nuorten häiriökäyttäytymiseen puututtiin ja tilannetta seurattiin Perttilä partioi -toiminnan kautta. Mäntynummen alueella jalkautettiin muutenkin alueelle viikoittain tapahtuvan pyöräpartioinnin avulla.

Kesäleirit järjestettiin Lohjansaaren koululla kesäkuussa. Viidelle leirille osallistui 196 lasta ja leirivuorokausia kertyi 665,5. Partioniemen leirikeskukseen käyttövuorokausia kertyi 46.

Erityisnuorisotyössä korostui vahvasti nuorten sosiaalinen vahvistaminen erityisnuorisotyöntekijöiden, Linkin toimintojen, päihdetyöntekijän ja nuorisotyöpajan palveluissa. Varhaiseen puuttumiseen panostettiin. Yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa aloitettiin Omin Jaloin – toiminta, jossa ennalta ehkäisevän erityisnuorisotyön työntekijät sekä päihdetyöntekijä ottavat vastaan niitä nuoria, joista on tehty ensimmäinen lastensuojeluilmoitus.

Moniammatillinen yhteistyö lapsi- ja perhepoliittisen ohjelman toteuttamiseksi jatkui. Lääninhallituksen tuella voitiin edelleen palkata projektikoordinaattori MoNet – toiminnan tukemiseksi ja kehittämiseksi.

Museotoimessa Iso-Pappilan kesänäyttelynä oli Täältä tulee seitset - Kodin arkea 1970-luvulla. Kaikkiaan Iso-Pappilassa oli 13 näyttelyä. Kävijöitä oli vuoden aikana 6 903. Linderinsalissa oli näyttelyjä 12 kpl, kävijöitä 13 267. Elo-syyskuussa oli nummi-pusulalaisen taidemaalarin Juhana Blomstedtin näyttely ja marras-joulukuussa museon itse tekemä Isovanhempien aikaan, jossa kerrottiin lohjalaisista menneen ajan merkkihenkilöistä. Tytyrin Kaivoseumassa oli esillä kolmentoista nuoren lasitaiteilijan Lasiesiintymiä-näyttely. Kaivoseumassa kävi kaikkiaan 14 113 vierailijaa. Kaivoseumon toimintaa häiritsi pahoin hissien puute; yleisö jouduttiin viemään alas kaivokseen kahdella pikkubussilla. Kuljetusjärjestelmä verotti suuresti yleisömäärää. Koko museotoimen näyttelyiden yhteiskävijämäärä oli 34 283.

Museo järjesti näyttelyjä erityisesti koululaisille ja koululuokkia opastettiin perusnäyttelyssä. Vuoden jälkipuoliskolla käynnistyi Kulttuuripolku -hanke, jossa kehitetään koulutoimen ja Lohjan kulttuuritoimijoiden yhteistyötä. Muistiperinteen keruuseen keskittyvä Lohjan muisti -hanke käynnistyi. Kokoelma-amanuenssi oli vuoden aikana mukana työryhmässä tekemässä Länsi-Uudenmaan museolle yhteistä kokoelmapoliittista ohjelmaa, jonka on määrä valmistua vuoden 2009 aikana. Museo teki vuoden aikana kiinteätä yhteistyötä kaupunkisuunnittelukeskuksen kanssa Lohjan merkittävien kulttuurimaisemien ja vanhojen arvokennusten suojelemiseksi.

Kaupunginorkesterin konserttien määrällinen tavoite oli 100 konserttia ja toteutuma 73 konserttia. Yhteistyöhankkeet toteutuivat mm. Nordean, Lohjan Tenoripäivien, Cantores Minoresin, K-kauppiaiden, Sipoon, Vihdin, Sammatin, Järvenpään, Loviisan, Porvoon ja Karjalohjan kuntien ja seurakuntien kanssa. Vierailukonsertit onnistuivat suunnitelmien mukaisesti. Omaa varainhankintaa orkesteri vahvisti saamalla lisätuloja tilauskonserteista ja muista esiintymistilaisuuksista tuottojen toteuman ollessa 180 %. Orkesterille myönnetty valtionosuudet kasvoivat n. 20 %.

Lohjan Teatteri esitti vuoden 2008 aikana 4 näytelmää: Peter Pan, Viulunsoittaja katolla, Kahden maailman hotelli ja Tangoon tarvitaan kaksi. Esityksiä kaiken kaikkiaan oli 47, joissa katsojia 9 476.

Yleisessä kulttuuritoimessa pääpaino oli edelleen erilaisten tapahtumien järjestämisessä. Lohjan Tenoripäivät järjesti IV tenorikilpailun. Lohjan Kesän tapahtumia järjestettiin yhdessä Lohjan Kesä ry:n kanssa. Muita tapahtumia olivat muun muassa Kulttuuritori, Menneen ajan joulumarkkinat, juhannusjuhla ja itse-

näisyyspäivän juhla. Seurain- ja työväentalojen korjausavustus myönnettiin Lohjan Työväenyhdistys ry:lle ja Lohjan Itäinen Pienviljelijäyhdistys ry:lle tilojen kunnostamiseen.

Kirjastotoimessa toiminnalliset tavoitteet saavutettiin pääosin koko kirjastoverkon osalla. Virkkalan kirjaston sekä lainaus- että kävijämäärät laskivat. Pääkirjastossa on järjestetty näyttelyitä ja tapahtumia myös kaupunkilaisten aloitteesta. Pääkirjastossa itsepalvelun mahdollistavia lainausautomaatteja käytti yli 65 % asiakkaista. 78 % pääkirjaston palautuksista tuli automaatin kautta.

Yhteistyö koulujen kanssa on ollut aktiivista ja monipuolista. Lohjan kirjastotoimi osallistui valtakunnalliseen Suomen kirjastoseuran mediakasvatushankkeeseen. Koulujen, kirjaston ja oppilaiden vanhempien välinen yhteistyö mediakasvatusalalla jatkui. Koulujen kanssa tehtiin yhteistyötä Kulttuuripolkuhankkeen valmistelussa. Museon ja Hiiden opiston sekä tietohallinnon kanssa on tehty työtä paikallishistoriallisen aineiston digitoimiseksi ja kaupunkilaisten käyttöön saamiseksi Lohjan muistin puitteissa.

Museon kanssa suunniteltiin Linderinsalin vuoden 2009 näyttelyohjelma, jossa kiinnitettiin erityisesti huomiota Sammatin ja Lohjan yhteen liittymiseen. Heinäkuussa järjestettiin pääkirjaston Järnefelt-salissa Sota, lapsuus ja muisti –seminaari, jonka noin 100 osanottajaa olivat eri puolilta Suomea. Jatkoseminaari Harjulassa veti 40 henkeä.

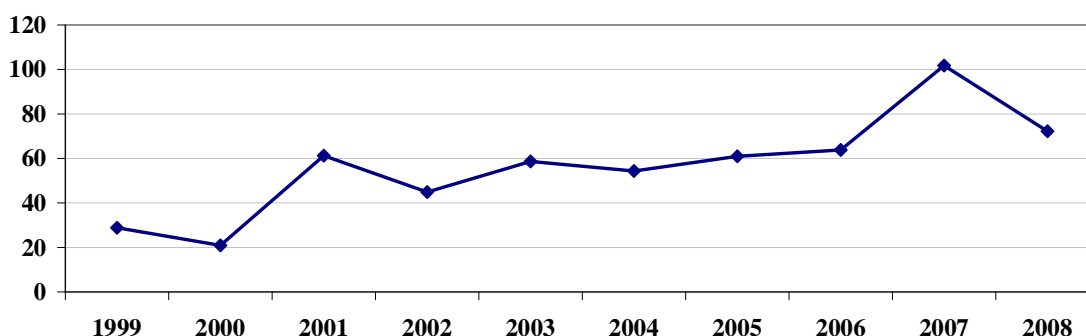
Kuntavaalien yhteydessä kirjasto organisoi Kuuma linja -palvelukonseptin. Yleisötilaisuuksiin osallistui niukasti äänestäjiä.

Liikuntatoimessa tulossopimuksessa mainitut keskeiset tavoitteet ja mittarit saavutettiin olosuhteisiin nähden hyvin. Liikuntapalvelujen kokonaiskäyttäjämäärä pieneni edellisestä vuodesta 0,5 % ja oli kaikkiaan 1 072 650. Virkistysuimala Neidonkeitaan kokonaiskäyttäjämäärä 288 367 on uusi kävijäennätys. Kasvua edellisvuoteen oli 3,9 % (v. 2007 kasvu oli 2,4 %). Yhtiön toimintakulut olivat 3 022 915 euroa. Kulut nousivat 2,1 % vuodesta 2007. Toiminnasta saadut tulot vuonna 2008 olivat 1 247 240 euroa, jossa oli kasvua vuoteen 2007 verrattuna 3,6 %.

Lohjan Liikuntakeskus Oy tuki ja oli mukana suurempien liikuntatapahtumien järjestelyissä, mm. Prismarastit, 24-tunnin hyväntekeväisyyspyöräily ja Lohjanjärven ympäripyöräily, Lohjan Järvipäivät, yleisurheilun Junior Games ja Viiden Tunnelin maraton.

50 Tekninen lautakunta						MUUTOS-%
	TP2007	TA08	TA08 muutettu	TP2008	TOT-%	07-08
Toimintatuotot	22 699 072	23 100 458	23 100 458	23 911 128	103,5	5,3
Myyntituotot	15 402 747	15 593 340	15 593 340	16 201 909	103,9	5,2
Maksutuotot	259 925	266 907	266 907	285 817	107,1	10,0
Tuet ja avustukset	125 342	149 422	149 422	80 106	53,6	-36,1
Muut toimintatuotot	6 911 059	7 090 789	7 090 789	7 343 296	103,6	6,3
Toimintakulut	-26 495 117	-25 607 414	-25 675 714	-26 606 020	103,6	0,4
Henkilöstökulut	-10 894 162	-10 864 576	-10 864 575	-11 133 644	102,5	2,2
Palkat ja palkkiot	-7 662 465	-7 932 424	-7 931 150	-8 019 956	101,1	4,7
Henkilösivukulut	-3 231 697	-2 932 153	-2 933 425	-3 113 689	106,1	-3,7
Eläkekulut	-2 640 855	-2 313 281	-2 313 838	-2 550 649	110,2	-3,4
Muut henkilösivukulut	-590 842	-618 872	-619 587	-563 039	90,9	-4,7
Palvelujen ostot	-8 108 366	-7 210 610	-7 278 911	-7 699 970	105,8	-5,0
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-6 715 727	-6 792 618	-6 792 618	-6 981 740	102,8	4,0
Avustukset	-162 279	-173 601	-173 601	-154 254	88,9	-4,9
Muut toimintakulut	-614 582	-566 009	-566 009	-636 412	112,4	3,6
Toimintakate	-3 796 045	-2 506 956	-2 575 256	-2 694 892	104,6	-29,0
Käyttöomaisuuden poistot	-3 977 715	-4 030 600	-4 030 600	-4 155 582	103,1	4,5

Nettomenot €as, tekninen lautakunta 1999-2008

Teknisen lautakunnan toiminnassa vuonna 2008 painopistealueina olivat kaupungin strategian mukaisten tavoitteiden toteuttaminen ja kaupungin kehittämisen mukanaan tuomat palvelu- ja investointitarpeet. Toiminnan tavoitteina ovat olleet laadukkaan ja toimivan kaupunkiympäristön toteuttaminen, kaupungin vetovoimaisuuden lisääminen, suunnittelun vuorovaikutteisuus sekä palvelujen turvallisuus, asiakaslähtöisyys ja kilpailukykyisyys. E18 moottoritie valmistui vuoden lopussa, muttei avautunut vielä liikenteelle. Sammatin rakennustarkastajan irtisanoutuessa elokuussa tehtävästään otti kaupunkisuunnittelukeskus toimialaansa liittyvät tehtävät Lohjan kaupungin hoidettavaksi korvausta vastaan.

Teknisen lautakunnan -2,575 milj. euron toimintakate ylittyi 0,119 milj. euroa. Vuoden aikana jo ennakointiin, että eläkemenoperusteisiin maksuihin määräraha ei ole riittävä, jotka ylittivätkin talousarvion 236 000 eurolla. Toimintakulut ylittivät kaiken kaikkiaan talousarvion 930 000 eurolla, josta katettiin tulojen ylityksellä 811 000 euroa. Toimintakulujen ylitys aiheutui eläkemaksujen lisäksi kaikkien tulosalueiden palvelujen ostoista sekä tilapalvelujen ja ruoka- ja siivouspalveluiden materiaalihankinnoista.

Hallinnon vastuualueella jätehuollossa hyötyjätepisteet muutettiin syväkeräyksellä toimiviksi. Jätehuollon edellytettiin toimivan ilman nettomenovaikutusta, mutta jätehuollosta kuitenkin aiheutui 15 000 euron nettokustannukset. Loppuvuodesta tehtiin päätös Länsi-Uudenmaan jätehuoltokuntayhtymän perussopimuksen hyväksymisestä. Energiahuollossa jatkettiin lämpöyhtiöiden fuusion valmistelua yhtiöiden lämpöliiketoimintojen arvonnäilysselvityksellä.

Kunnallistekniikassa merkittävimmät suunnittelukohteet olivat Helsingiuksentien ja Opettajantien kevytliikenneväylä, Kaskitie, Huvilatien alueen kunnallistekniikka sekä Ojamonharjuntien kunnallistekniikka Tynninharjulla. Liikenneväylien kunnossapidossa edullisten sääolosuhteiden johdosta kunnossapitokustannukset jäivät talousarviossa ennakoitua pienemmäksi. Puistojen kunnossapidon painopiste oli keskustan viheralueiden ja sisääntuloteiden varsien siisteydessä, ranta-alueiden ja puistometsien raivauksessa sekä leikkipuistojen turvallisuuden parantamisessa.

Investointeina toteutettiin Kaivoslammenpuiston rakentaminen sekä Asemanpellon, Kajopuiston, Lempinkadun sekä Kartanonkujan leikkipuistojen peruskorjaukset. Venelaitureita parannettiin Aurlahdessa, Vierevässä ja Tuusanlahdessa. Uutta kunnallistekniikkaa rakennettiin Haikarin, ja Jönsbölen kaava-alueille, Moisio-alueella parannettiin katuja ja Hiidensalmessa käynnistettiin pilaantuneen maan puhdistus ja sisääntulotien rakentaminen.

Vesihuollon kohteina toteutettiin Lempolan kauppapaikan ja Tynninharjun vesihuoltolinjat. Lisäksi Virkkalan vesitornin sekä Pitkäniemen jätevedenpuhdistamon saneerauksen suunnittelua jatkettiin. Myydyn veden määrä lisääntyi hieman edellisestä vuodesta. Kaikki pumpattu vesi on pohjavettä. Jätevesien puhdistus hoidettiin Pitkäniemen ja Peltoniemen jätevedenpuhdistamoilla. Puhdistamoiden puhdistustulokset täyttivät asetetut jätevesien laskulupien lupaehdot.

Tilapalveluissa uudisrakennuskohteena valmistui Källhagens skola/ Virkby gymnasiumin laajennus. Tennarin lukiosalin ja Perttilän keskuskeittiön rakentaminen alkoivat. Lähiliikuntapaikkoina valmistuivat Järnefeltin-, Linderin- ja Metsolan lähiliikuntapaikat sekä Ristin koulun turvavalli. Muu rakentaminen kohdistui muutos- ja korjaustöihin, joissa kohteina olivat mm. Tytyrin koulun varhaiskasvatuksen tilat, Monkolan keittiön remontti ja Paloniementien asuinyksikön peruskorjaus. Sisäilmakorjauksia suoritettiin Vieremän, Mäntylän, Kartanonpuiston ja Voudinpuiston päiväkodeissa sekä ilmanvaihtotöitä Roution päiväkodissa ja Roution koulun liikuntatilassa. Hankesuunnitelmina valmistuivat pääterveysaseman osastojen saneeraus, Mäntynummen/Linderin koulun 2 vaihe ja lukion muutostyöt.

Vuoden aikana purettiin Karstuntien ja Tuulimyllynkujan kulmauksen liiketila, Tietolantie 5, Ratakatu 22, Puruskorventie 22, Karnaisissa Konkilan raamisahan katos, Radioasemantie 10 ja 32 sekä myytiin Tavastinkatu 8 ja liiketila Kiinteistö Oy Ojamonpatruunasta. Korjausvelka kasvoi 10 % edellisvuodesta 33 milj. euroon. Korjaamisen taso oli 4,4 milj. euroa, mikä oli 2,6 % rakennusten teknisestä nykyarvosta, tavoitteen ollessa 2,7 %. Alle 500 m²:n kokoisten tilojen lukumäärä on 62 % rakennuskannasta. Energiatohokkuuteen valmisteltiin energiatohokkuussopimus työ- ja elinkeinoministeriön ja kaupungin välillä.

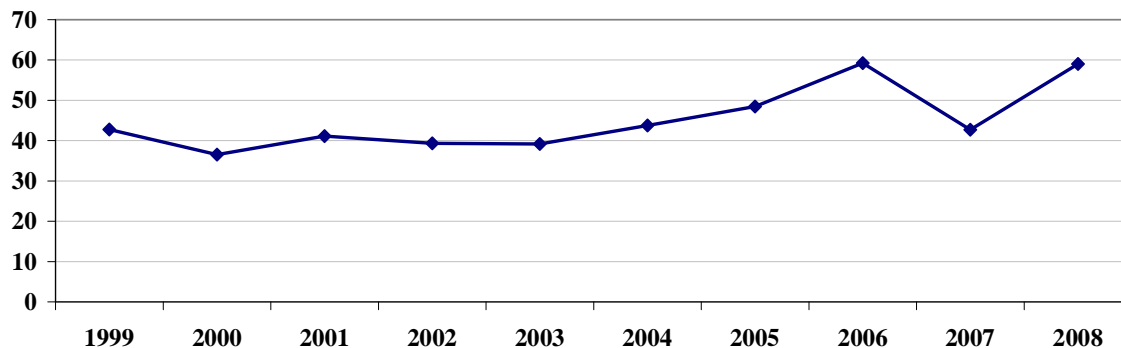
Ruoka ja siivouspalveluissa valmisteltiin aluemallitoimintaan siirtymistä. Aluemalliraportin mukaisesti nykyisten yhdeksän keskuskeittiön tilalle määräksi tulee kolme, joista Perttilän keskuskeittiön saneeraus ja laajentaminen alkoi syksyllä. Muutokseen liittyvät koulutukset koskien turvakorttia, työelämän muutoksia, asiakaspalvelua ja keittiöhenkilökunnan siivouskoulutusta aloitettiin loppuvuodesta. Ruoka- ja siivouspalveluiden sairauspoissaolot olivat korkeita, mikä kasvatti sijaisten määrää ostopalveluina. Tulosalueen ongelmana onkin työntekijöiden vakavat sairaudet ja huono mahdollisuus tarjota kevennettyjä työpisteitä niitä tarvitseville työntekijöille.

Ruokapalveluyksikön menoja kasvatti kaluston uusiminen ennakoitua enemmän koneiden ja laitteiden rikkoutumisen vuoksi, mikä johtuu usean keittiön vanhasta ja huonokuntoisesta laitekannasta. Lisäksi elintarvikkeiden hintojen yleinen hintatason nousu nosti elintarvikkekustannuksia.

YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA

60 Ympäristölautakunta						MUUTOS-%
	TP2007	TA08	TA08 muutettu	TP2008	TOT-%	07-08
Toimintatuotot	1 919 120	1 408 777	2 063 722	2 006 333	97,2	4,5
Myyntituotot	259 108	254 815	222 462	838 413	376,9	223,6
Maksutuotot	614 703	602 344	1 284 917	502 442	39,1	-18,3
Tuet ja avustukset	188 410	182 612	187 337	207 248	110,6	10,0
Muut toimintatuotot	856 899	369 006	369 006	458 230	124,2	-46,5
Toimintakulut	-3 512 842	-3 745 218	-4 476 223	-4 208 765	94,0	19,8
Henkilöstökulut	-2 080 628	-2 137 299	-2 658 709	-2 634 341	99,1	26,6
Palkat ja palkkiot	-1 595 367	-1 650 688	-2 049 922	-2 046 883	99,9	28,3
Henkilösivukulut	-485 261	-486 611	-608 787	-587 457	96,5	21,1
Eläkekulut	-363 339	-362 489	-458 556	-446 552	97,4	22,9
Muut henkilösivukulut	-121 922	-124 122	-150 231	-140 906	93,8	15,6
Palvelujen ostot	-1 273 129	-1 457 592	-1 600 764	-1 364 836	85,3	7,2
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-54 385	-40 580	-55 700	-47 999	86,2	-11,7
Avustukset	-12 494	-11 911	-11 911	-18 558	155,8	48,5
Muut toimintakulut	-92 204	-97 836	-149 139	-143 031	95,9	55,1
Toimintakate	-1 593 722	-2 336 441	-2 412 501	-2 202 432	91,3	38,2
Käyttöomaisuuden poistot	-20 860	-19 169	-19 169	-30 816	160,8	47,7

Nettomenot €as, ympäristölautakunta 1999-2008

Ympäristölautakunnan toiminnassa vuonna 2008 painottui kaupungin strategian mukaisten tavoitteiden toteuttaminen, kokonaisvaltainen, suunnitelmallinen maankäyttö, joukkoliikenteen toimivuus, asiantunteva rakennusvalvonta-, ympäristö- ja kartasto- ja mittaustoimi, maavarantojen pitkäjänteinen hankinta ja kysyntää vastaava maanluovutus. Taajamaosayleiskaava- ja keskustan osayleiskaavatyö olivat käynnissä. Ympäristöterveydenhuollon seudullinen organisaatio käynnistyi 1.1.2008. Sammatin rakennustarkastajan irtisanoutuessa elokuussa siirtyivät toimialaan kuuluvat tehtävät jo elokuussa 2008 Lohjan kaupungin hoidettavaksi korvausta vastaan.

Ympäristölautakunnan määrärahasi vahvistettu toimintakate oli -2,412 milj. euroa ja toimintavuoden käyttö -2,202 milj. euroa, jolloin määräraha alittui noin 0,210 milj. euroa. Merkittävimmät tulojen alitukset aiheutuivat maankäyttösopimuksiin liittyvistä korvauksista sekä loppuvuodesta hiljentyneestä maanmyynnistä. Menojen alitus puolestaan johtui siitä, että arkkitehtikilpailut eivät toteutuneet suunnitellusti, jolloin kehittämis- ja elinkeinojaoston vastuulla olleista toimintamenoista käytettiin vain 36 %.

Maankäytössä yleiskaavatyö eteni. Taajamaosayleiskaavasta valmistui Espoo- Lohja taajamaradan asemapaikkojen selvitys. Hiidensalmen alueen suunnittelua jatkettiin arkkitehtuurikilpailun voittajatyön poh-

jalta. Pilaantuneet maat ja tärinäselvitys asettivat suunnittelualueelle omat reunaehtonsa. Keskustakorttelin arkkitehtuurikilpailussa saatiin ratkaisu jatkosuunnittelun pohjaksi. Keskustan osayleiskaavan rajausta laajennettiin.

Kaupunginhallituksessa hyväksyttiin 4 kaavanmuutosta: Gruotilan korttelin 359 ja 360 muutos valtatie 25:n ja Ratakadun välissä, Kyrkstadin korttelin 2210 muutos, Ahtsalmen korttelien 210 ja 211 terveyskeskuksen ja palvelutalon korttelit sekä Metsolan korttelinosa 312 Puistokadun ja Hanko-Hyvinkää -radan välisellä alueella. Valtuustossa hyväksyttiin 4 kaavaa, joista uusi kaava oli Ventelän liikekeskuksen korttelin 98 asemakaava. Kaavanmuutoksina käsiteltiin valtuustossa Virkkalan keskustan korttelin 2033 asemakaavan muutos Kauppakujan varrella, Vappulan muutos Vivamon toimintakeskuksen alueella ja Vienolan pientaloalueen korttelit 377, 378 ja 379 Metsärinteenkadun länsipuolella.

Kaavanmuutoksina suunnittelun kohteina olivat Vappulan asuntoalue, Hiidensalmen länsiosan kilpailualue, Hiidensalmen länsiosan saneeraus, Virkkalan Kässänhaan alue, Muijalan teollisuusalue, Tarrantien ja Tarrankaaren alue, Virkkalan kortteli 2201, Pappilankorven teollisuusalueen laajennus, Ahtsalmen ydinkeskustan kortteli 18, Anttilan keskustakorttelit 42, 47 ja 5, Ventelän kortteli 96, Taka-Roution alue, Paloniemi-Rajaportin alue sekä Roution Eroportintien ja Tuulimyllynkujan alue. Suunnittelutarvepäätöksiä, poikkeamispäätöksiä ja lausuntoja annettiin hieman edellisvuotta vähemmän.

Joukkoliikenteessä toiminta painottui seutuyhteistyön kehittämiseen. Käytännön toimenpiteistä vastasi henkilöliikennelogistikko. Työtä ohjasi Länsi-Uudenmaan seutuliikennetyöryhmä. Toimintasuunnitelman mukaisesti joukkoliikenteen kehittämisessä keskeisinä olivat esillä mm. E18 – moottoritien vaikutus joukkoliikenteeseen, rantaradan palvelevuus, liityntäpysäköinnin parantaminen, lippujärjestelmien kehittäminen sekä joukkoliikennetiedotuksen yhtenäistäminen kuntien tiedottamisessa. Seudullisessa liikenteessä haasteena oli joukkoliikenteen peruspalvelutason säilyttäminen vuorojen supistuksista huolimatta. Kaupungin tukilipuilla (Lohjalippu, PKS:n liityntäliput Länsi-Uudenmaan seutulippu, Lohjan kaupunkilippu) tehdyt matkat kasvoivat edellisestä vuodesta 13,5 %. Samoin palveluliikenteessä kasvoi matkustajamäärä.

Rakennusvalvonnan toiminnassa on korostettu rakennushankkeeseen ryhtyvän velvollisuutta huolehtia siitä, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan rakentamista koskevien säännösten ja määräysten sekä myönnetyn luvan mukaisesti. Luvan hakijalta on edellytetty, että hänellä on käytettävissään pätevä henkilöstö. Vuoden alussa voimaan tullut laki rakennuslupahakemuksen liitteeksi toimitettavasta energiaselvityksestä teetti lisätöitä erityisesti alkuvuodesta. Vaikka rakennuslupien ja ilmoitusten sekä katselmusten määrä oli suunniteltua pienempi, lupien käsittely ja katselmusten hoito ruuhkautui ajoittain.

Ympäristötoimessa hoidettiin kaupungin omien tehtävien lisäksi sopimuksen mukaisesti Nummi-Pusulan ympäristönsuojelun tehtävät. Myös Sammatin ympäristönsuojelun tehtävät tulivat hoidettavaksi jo syksyllä 2008. Ympäristövalvonnassa painopisteenä oli Lohjan ja Hiiden alueen ympäristölupien käsittely. Ympäristölupayhteistyö alkoi kesäkuun alusta yhteisen lupatarkastajan voimin uudelleen Hiiden kuntien alueella. Ympäristövalvonnan vakituisen henkilökunnan resurssit kuuluivat pääosin akuuttien ympäristöongelmien ja valitusten selvittämiseen sekä ympäristönsuojelulainsäädännön edellyttämien lupien, ilmoitusten ja raporttien käsittelyyn. Keskimääräinen lupien käsittelyaika oli 17,7 kk vuonna 2008 päätetyissä luvissa. Vuonna 2008 ympäristölupapäätöksiä tehtiin Lohjalla 9 kpl, Nummi-Pusu-lassa 4 kpl ja muihin Hiiden alueen kuntiin valmisteltiin 4 lupaa päätökseen asti.

Kesätyöntekijöitä ei saatu enää palkattua, jolloin mm. öljysäiliöiden tarkastuksia ei tehty Lohjalla. Ympäristökartastoon luotiin säännöllinen päivitys ja käyttäjähallinta. Toiminnan painopisteenä olivat edelleenkin vesistökuunnostukset ja -seurannat, joihin oli myönnetty myös erillistä avustusrahaa. Sillä rahoitettiin Hormajärven kunnostuksia sekä osallistuttiin Hiidenvesi -projektiin, jossa keskityttiin kuormituksen vähentämiseen rakentamalla laskeutus- ja kosteikkoalaita, perustamalla suojavaoikyhykkeitä sekä toteuttamalla ravinnetaselaskelmia. Lisäksi tehtiin Hiidenveden paleolimnologinen tutkimus ja jatkettiin Vanjärven kunnostushanketta.

Ilmanlaadun ja pohjavesien seuranta sekä ympäristöklusterin toimintaa jatkettiin yhteistyössä toiminnanharjoittajien kanssa. Lohjan kaupungin matkailutoimen kanssa tehtiin yhteistyötä luontomatkailun edistä-

misessä ja virkistyskäyttöasioissa mm. uudistamalla esitteitä ja nettisivuja. Karnaisten korpeen avattiin Karnaisten tarinapolku erilaisine korven mielikuvitushahmoineen. Mahis -projektin luonnonhoitoryhmä kunnosti luontopolkuja ja hoiti arvokkaita luontokohteita ja perinnemaisemia. Luonnonsuojelua edistettiin järjestämällä useita retkiä ja talkoita sekä neuvottelemalla maanomistajien kanssa arvokkaiden luontokoh- teiden suojelusta.

Kesäharjoittelija -voimin toteutettiin pohjavesialueella sijaitsevien pienyritysten valvontaa. Tarkastuksia näihin kohteisiin tehtiin 50 kpl. Kaiken kaikkiaan ympäristöyksikössä tehtiin vuonna 2008 ympäristölaki- en mukaisia ratkaisuja 93 kpl, lausuntoja annettiin 174 kpl, tarkastuksia tehtiin 361 kpl ja erilaisia selvi- tyksiä ja raportteja tarkastettiin 365 kpl.

Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyden toiminta käynnistyi seudullisena 1.1.2008 alkaen. Yhteistyö- alueen muodostivat Karjalohja, Karkkila, Lohja, Nummi-Pusula, Sammatti, Siuntio ja Vihti. Aukkaita yhteistoiminta-alueella on noin 87 000. Toimipisteitä organisaatiolla on yhteensä seitsemän, neljä eläin- lääkärivastaanottoa ja kolme toimistopistettä. Yhteistoiminta-alueen tehtäviin kuuluvat elintarvikelain, eläinlääkintähuoltolain, eläinsuojelulain, eläintautilain, terveydensuojelulain, tupakkalain, tuoteturvalli- suuslain ja kemikaalilain mukaiset tehtävät sekä tietyt lääkelain, ulkoilulain ja maatalouspolitiikkalain mukaiset tehtävät. Keskeisenä painopistealueena vuonna 2008 oli seudullisen yhteistoiminnan käynnistä- minen ja toiminnan perusrakenteiden synnyttäminen. Ympäristöterveydenhuollon säädös- ja toimintaym- päristön muutokset toivat organisaation käynnistämiseen omat lisähaasteensa. Henkilöstöresurssit koos- tuivat peruskuntien palveluksessa aiemmin olleista henkilöstöresursseista, ostopalveluna ostetusta puolik- kaasta toimistosuhteesta työpanoksesta sekä organisaatioon perustetusta uudesta ympäristöterveyspäälli- kön virasta. Henkilöstöresurssien kokonaismäärä oli 13,5 henkilötyövuotta.

Valvonnan maksullinen ja säännöllinen tarkastustoiminta käynnistettiin. Tarkastuksia ja näytteenottoke- rtoja toteutettiin 2 244 kpl. Eläinlääkärikäyntejä toteutettiin 7 249 kpl. Vuodeksi 2008 suunnitellut sään- nöllisen valvonnan valvontasuunnitelman mukaiset tarkastus- ja näytteenottotavoitteet saavutettiin vain osittain. Lupa ja hyväksymispäätöksiä tehtiin 84 kpl, elintarvikenäytteitä otettiin 231, vesinäytteitä 419 ja sisäilmanäytteitä 12 kpl. Vaikutuksia arvioitiin ja terveyttä edistettiin erilaisten lausuntojen muodossa 143 kertaa. Viranomaisten toimeksiantoja toteutettiin 5 kpl ja muita asiantuntijapalveluita 6 kpl.

Elintarvikevalvonnan tarkastukset suunnattiin pakkaamattomia, helposti pilaantuvia elintarvikkeita käsit- televiin elintarvikehuoneistoihin. Etelä-Suomen lääninhallitukselle toteutettiin laskettelupalveluiden tur- vallisuus valvontaprojekti ja Kuluttajavirastolle uimarantojen turvallisuuden valtakunnallinen valvonta- projekti. Kemikaalivalvonnassa kartoitettiin valvontakohteita. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvon- tavirastolle toteutettiin Euroopan unionin Euro-Biocides -projekti. Tupakkavalvontaa suoritettiin elintar- vikehuoneistojen valvonnan yhteydessä. Eläinlääkintähuollossa keskityttiin seudullisten peruseläinlääkin- täpalveluiden yhdenmukaistamiseen sekä ympäri vuorokautisen peruseläinlääkintäpalvelun kehittämiseen.

Kiinteistö - ja kartastotoimessa maapoliittisen ohjelman mukaisesti vireillä olleiden asemakaavojen ja asemakaavanmuutosten yhteydessä valmisteltiin hyväksyttäväksi viisi maankäyttösopimusta, joista mer- kittävimmät koskivat Lempolan ja Tynninharjun alueita. Asemakaavojen muuttamiseen liittyviä alueiden luovutus sopimuksia hyväksyttiin kaksi Vappulan asemakaavanmuutosalueella. Kaavoituksen käynnistä- missopimuksia tehtiin yksi asemakaavan muuttamisesta Virkkalassa. Kiinteistöjä hankittiin n. 16 ha. Merkittävimpiä olivat Liikuntakeskus Tennarin alueen hankinta ja raakamaan osto Routiolta. Vuoden lo- pulla päätettiin useista hankinnoista, jotka toteutuvat vuoden 2009 alussa.

Omakotitontteja myytiin vain 6, joista puolet oli aikaisemmin vuokralla olleita tontteja. Rivitalotontteja myytiin yksi. Rakennusliikkeet peruuttivat useita tontinvarauksia Haikarista ja Vappulasta asuntokysyn- nän voimakkaan vähenemisen vuoksi. Teollisuus- ja liiketonttien kauppoja tehtiin yhdeksän eli huomatta- vasti enemmän kuin aikaisempina vuosina. Tehtyihin päätöksiin perustuvia kauppoja siirtyi kolme vuodel- le 2009.

Tonttijakoja hyväksyttiin 23 ja tontteja lohkottiin 81. Kiinteistötoimitusten ja kiinteistörekisterin ylläpi- dossa tapahtui merkittävä muutos, kun kaupungin ja Maanmittauslaitoksen välillä sovittiin entisen raken- nuskaava-alueen siirtäminen kaupungin vastuualueeseen huhtikuusta alkaen Ristenmäen ja Röylään lukuun ot-

tamatta. Pitkään vireillä olleita haltuun otettujen rakennuskaavatiealueiden lohkomisia, joita on tekemättä erittäin paljon, ei muiden ja kiireellisempien töiden vuoksi pystytty tekemään lainkaan. Alueista tallennettiin karttajärjestelmään noin 20 %.

Kaavoituksen pohjakartan osalta jatkettiin numeerisen aineiston muokkaus- ja täydentämistyötä. Kaavoituksen pohjakartan ilmakuvauksia suoritettiin Pohjois-Lohjalla ja Vohloisissa noin 4 600 ha:n alueella. Stereokartoituksena teetettiin uutta pohjakarttaa noin 270 ha ja vanhaa täydennettiin noin 600 ha. Rakennuksia merkittiin maastoon noin 140 eli noin 30 % vähemmän kuin vuonna 2007.

10.2 TULOSLASKELMAN TOTEUTUMINEN (ULKOISET JA SISÄISET ERÄT)

Tuloslaskelman toimintakate alitti muutetun talousarvion 0,9 milj. eurolla, joka kuitenkin saatiin aikaan edellisen vuoden tapaan 1,5 milj. euron myyntivoitoilla. Kun talousarviossa ei budjetoida myyntivoittoja /- tappioita eikä varausten muutoksia, lautakuntien yhteenlasketuilla määrärahoilla tarkasteltuna alkuperäisen talousarvion toimintakate ylittyi 4,4 milj. euroa ja toimintavuoden aikana 3,7 milj. eurolla korotettujen määrärahojen yhteismäärä noin 0,7 milj. euroa. Alkuperäisen talousarvion kulut ylittyivät 8,2 milj. euroa ja muutetunkin talousarvion kulut 4,5 milj. euroa. Tästä ylityksestä pystyttiin kattamaan arvioitua suuremmilla tuloilla 3,8 milj. euroa, joka on 8,6 % alkuperäisestä tuloarviosta. Käytännössä alimitoitettujen tuloarvioiden ylityksillä on rahoitettu kulujen ylityksiä. Lohjalla käytössä ollut nettomääräinen määräraha antaa joustavuutta, mutta on samalla johtanut bruttokulujen hallitsemattomiin ylityksiin. Talouden ohjauksen tehostaminen edellyttää, että siirrytään kuluissa ja tuotoissa bruttomääräiseen määrärahan käsitteeseen.

Henkilöstökulut ylittivät talousarvion kuluarvion noin 850 000 eurolla, jolloin toteumaprosentiksi muodostui 101. Ylitys johtui noin 900 000 euron lomapalkkavarauksen lisäyksestä. Määrärahojen korotustarpeisiin ja ylityksiin vaikuttivat palvelujen ostojen arvioitua suurempi tarve. Palvelujen ostojen muutetunkin arvion euromääräisesti eniten ylittivät vanhus- ja vammaispalvelut, lastensuojelun avo- ja laitospalvelut, perusterveydenhuollon avo- ja hoivapalvelut, suun terveydenhuolto sekä tilapalvelut. Materiaalien ostoissa talousarvio ylittyi noin 430 000 euroa ja muissa kuluissa 380 000 euroa. Lautakunnittain tarkasteltuna määrärahana olleen muutetun toimintakateen ylittivät perusturvalautakunta, opetuslautakunta sekä tekninen lautakunta. Perusturvalautakunnan kohdalla se aiheutui pääosin palvelujen ostoista, opetuslautakunnassa henkilöstökuluista ja palvelujen ostoista ja teknisessä lautakunnassa kaikista kuluryhmistä.

Verotulot ylittivät talousarvion 2,1 milj. eurolla. Kunnallisvero ylittyi 2,3 milj. euroa, kiinteistövero 0,3 milj. euroa ja yhteisöveron tuotto alittui 0,5 milj. euroa. Valtionosuusarviota korotettiin vuoden aikana 2,4 milj. eurolla 37,9 milj. euroon. Korotettu arvio alittui 358 000 eurolla, mikä aiheutui sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksien pienestä alituksesta. Nettorahoituskulut jäivät 0,1 milj. euroa talousarviossa ennakoitua pienemmiksi.

Tilikausi muodostui poistojen ja poistoeron muutoksen jälkeen 2,1 milj. euroa ylijäämäiseksi, kun alkuperäisessä talousarviossa ylijäämä oli 0,6 milj. euroa ja muutettu talousarvio alijäämäinen 1,3 milj. euroa. Ilman myyntivoittojen kirjausta tilikauden tulos olisikin ollut alkuperäisen talousarvion mukainen. Yhteenvetona onkin todettavissa, että vuoden 2008 tulos oli varsinaisessa talousarviossa ennakoitun mukainen, mutta muodostui suunnitellusta varsin poikkeavalla tavalla.

LOHJAN KAUPUNKI

TULOSLASKELMA 2008

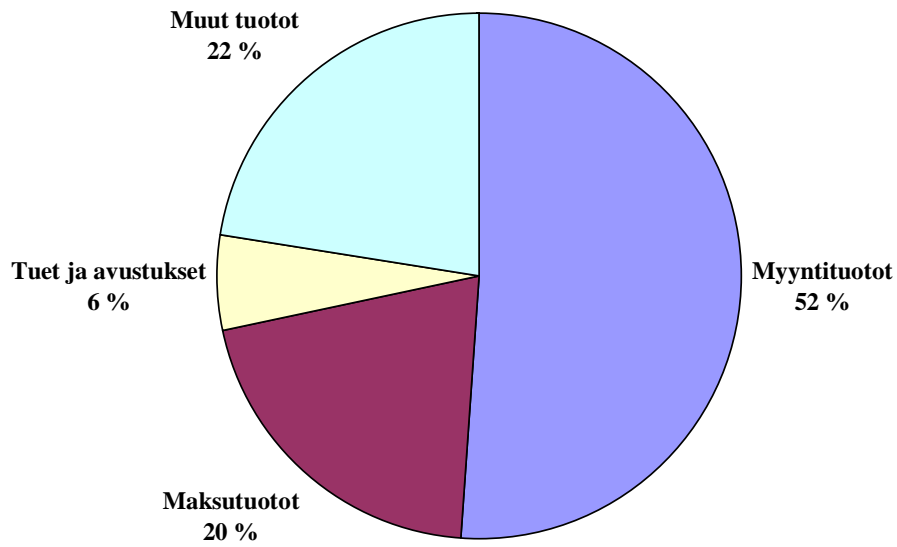
Ulkoiset + sisäiset

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvion muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma sis. Myyntivoitot ja -tappiot	Toteutuma %
TOIMINTATUOTOT					
Myyntituotot	22 299 427	20 000	22 319 427	24 268 956	108,73
Maksutuotot	9 060 201	0	9 060 201	9 956 443	109,89
Tuet ja avustukset	2 423 681	0	2 423 681	2 828 681	116,71
Muut tuotot	10 119 285	0	10 119 285	12 208 795	120,65
Yhteensä	43 902 594	20 000	43 922 594	49 262 875	112,16
TOIMINTAKULUT					
Henkilöstökulut					
Palkat ja palkkiot	65 413 885	44 975	65 458 860	66 335 165	101,34
Henkilöstösivukulut					
Eläkekulut	16 006 848	19 275	16 026 123	16 383 950	102,23
Muut henk.sivukulut	4 983 592	0	4 983 592	4 599 627	92,30
Palvelujen ostot	83 005 721	3 627 220	86 632 941	89 472 815	103,28
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	11 274 097	0	11 274 097	11 705 970	103,83
Avustukset	9 191 654	0	9 191 654	9 179 422	99,87
Muut kulut	7 496 709	0	7 496 709	7 876 403	105,06
Yhteensä	197 372 506	3 691 470	201 063 976	205 553 352	102,23
TOIMINTAKATE	-153 469 912	-3 671 470	-157 141 382	-156 290 477	99,46
Verotulot	127 964 000	0	127 964 000	130 099 825	101,67
Valtionosuudet	35 523 321	2 376 000	37 899 321	37 541 301	99,06
RAHOITUSTUOTOT JA KULUT					
Korkotuotot	258 000	0	258 000	222 210	86,13
Muut rahoitustuotot	701 000	0	701 000	779 592	111,21
Korkokulut	2 390 000	0	2 390 000	2 272 059	95,07
Muut rahoituskulut	1 000	0	1 000	52 922	5292,20
Yhteensä	-1 432 000	0	-1 432 000	-1 323 180	92,40
VUOSIKATE	8 585 409	-1 295 470	7 289 939	10 027 470	137,55
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunnitelman mukaiset poistot	7 988 577	0	7 988 577	7 918 388	99,12
Arvonalentumiset					
SATUNNAISET ERÄT					
Satunnaiset tuotot	0		0	0	
Satunnaiset kulut	0		0	0	
TILIKAUDEN TULOS	596 832	-1 295 470	-698 638	2 109 082	-301,88
Poistoeron lisäys/vähennys	21 448	0	0	21 448	
Varausten lisäys/vähennys	0	0	0	0	
Rahastojen lisäys/vähennys	0	0	0	0	
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	618 280	-1 295 470	-698 638	2 130 530	-304,95

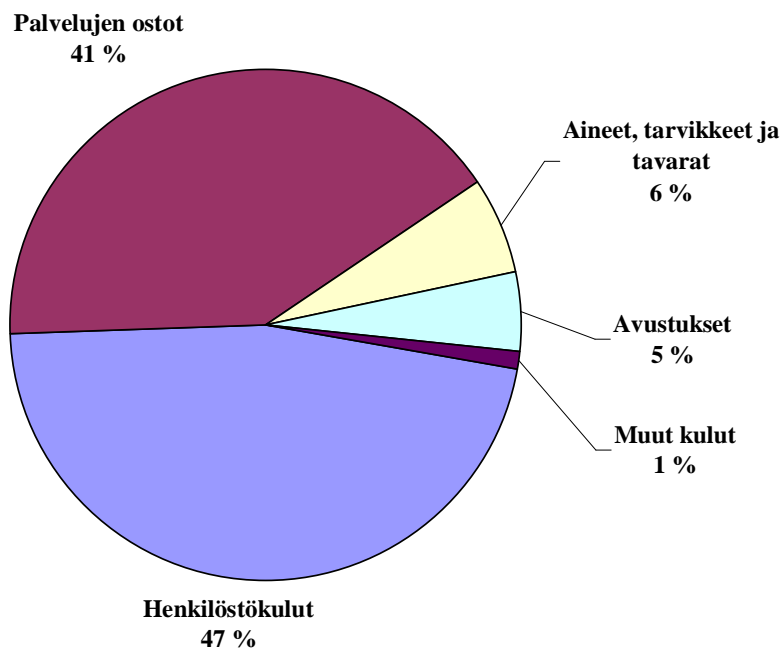
*)

*) Investointeihin sisältyvä sisäinen erä 26.661,15 euroa

Toimintatuotot %-osuudet 2008, ilman myyntivoittoja

Toimintakulut 2008

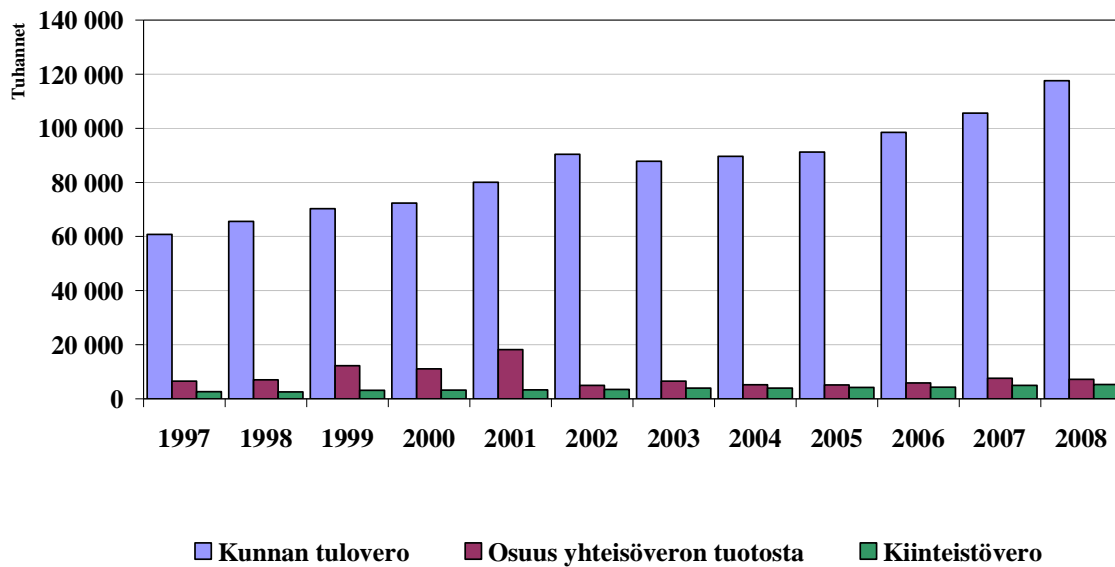

Seuraavissa taulukoissa on erikseen esitetty verotulojen ja valtionosuuksien toteutuminen euroina:

VEROTULOJEN ERITTELY

Verotulot	Talousarvio 2008	Toteuma 2008	Poikkeama
Kunnan tulovero	115 247 000	117 572 232	2 325 232
Kiinteistövero	5 000 000	5 333 177	333 177
Osuus yhteisöveron tuotosta	7 686 000	7 165 898	-520 102
Muut verotulot (koiravero)	31 000	28 518	-2 482

Verotulojen erittely 1997-2008

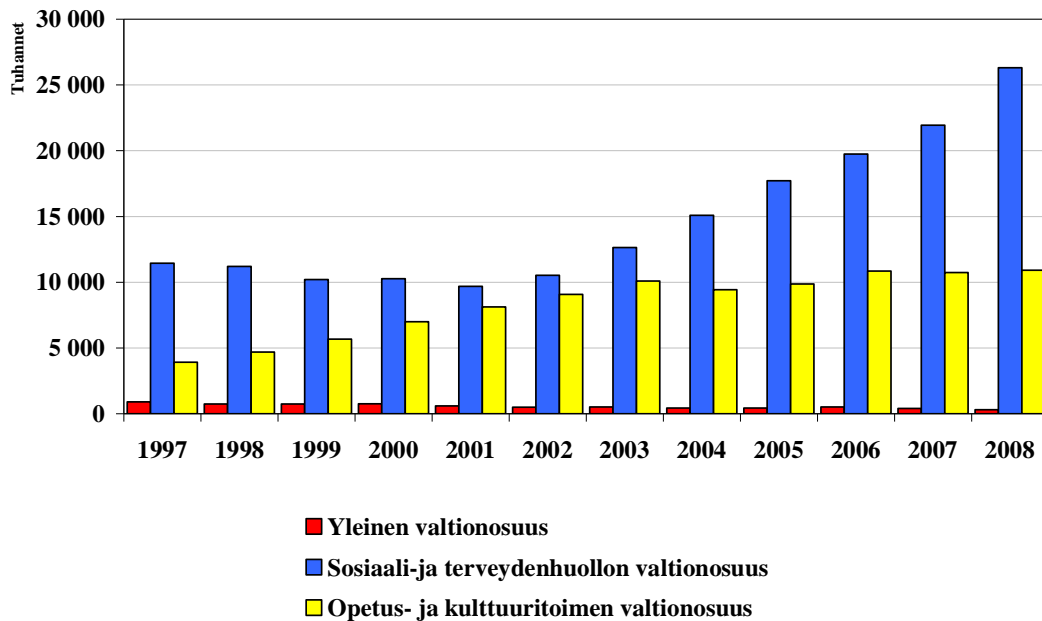

Verovuosi	Tuloveroprosentti	Verotettava ansiotulo	Muutos %
Verovuosi 1997	17,0	368 673 718	1,4
Verovuosi 1998	17,0	394 573 787	7,0
Verovuosi 1999	17,5	413 997 578	4,9
Verovuosi 2000	17,5	434 277 004	4,9
Verovuosi 2001	17,5	460 903 514	6,1
Verovuosi 2002	18,0	475 149 337	3,1
Verovuosi 2003	18,0	485 312 563	2,1
Verovuosi 2004	18,0	496 533 967	2,3
Verovuosi 2005	18,0	510 477 780	2,8
Verovuosi 2006	18,5	539 791 436	5,7
Verovuosi 2007	18,5	583 917 258	8,2
Verovuosi 2008 (arvio)	19,0	623 000 000	6,7

VALTIONOSUUKSIEN ERITTELY

Valtionosuudet	Talousarvio 2008	Toteuma 2008	Poikkeama
Yleinen valtionosuus	311 554	311 664	110
Sosiaali- ja terveydenhuollon osuus	26 551 061	26 309 212	-241 849
Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus	11 036 706	10 920 425	-116 281

Valtionosuuksien erittely 1997-2008

10.3 INVESTOINTI- JA RAHOITUSOSAN TOTEUTUMINEN

Alkuperäisen talousarvion mukaiset yhteenlasketut investointimäärärahat olivat 14,4 milj. euroa ja vuoden aikana muutetut määrärahat 17,7 milj. euroa. Ylityksiä myönnettiin tai määrärahoja siirrettiin Lohjan Energiahuolto Oy Loherin osakkeiden lunastukseen, Källhagenin koulun, lukion liikuntatilan, Tytyrin koulun, Roution päiväkodin ja kaupungintalo Monkolan keittiön rakennus- ja korjaushankkeisiin sekä Väänteenjoen venesulun rakentamiseen. Vuoden aikana investointeihin käytettiin 15,8 milj. euroa. Aikataulultaan viivästyneitä tai toistaiseksi toteutumatta jääneitä hankkeita oli yhteensä 0,9 milj. euroa, joiden käyttö siirtyi vuodelle 2009.

Investointeihin kohdistuneita rahoitusosuuksia kirjattiin runsaat 2,3 milj. euroa, joka muodostui Källhagenin ja lukion liikuntasalin valtionosuuksista ja naapurikuntien maksuosuuksista. Käyttöomaisuuden myyntitulot olivat 1,9 milj. euroa, joka alitti talousarvion 2,1 milj. eurolla ja edellisen vuoden myyntitulot 1,6 milj. eurolla heijastaen siten talouden taantumien vaikutusta tonttikysyntään. Varsinaisen toiminnan ja investointien nettokassavirta oli alkuperäisessä talousarviossa 0,4 milj. euroa ja talousarviomuutosten jälkeen 4,9 milj. euroa alijäämäinen. Toiminnan ja investointien rahavirta muodostui 3,2 milj. euroa alijäämäiseksi.

Kun rahoitustarpeesta 0,4 milj. euroa katettiin liittymismaksuilla ja kun toisaalta toimeksiantojen, vaihtomaisuuden, saamisten ja korottomien velkojen muutoksiin sekä kassavarojen kasvuun sitoutui 1,2 milj. euroa, jouduttiin rahoitustarpeesta kattamaan 4,0 milj. euroa lainoitusta lisäämällä. Alkuperäisessä talousarviossa lainamäärän oli arvioitu supistuvan 0,7 milj. euroa.

10.4 INVESTOINTIOSAN TOTEUTUMINEN

KAUPUNGINHALLITUS	Talousarvio	TA-muutokset	Yhteensä	Käyttö	Jäljellä	Käyttö-%
901 Kaupunginhallitus						
Menot	700 000,00	661 700,00	1 361 700,00	1 749 481,31	-387 788,31	128,48
Tulot	-3 000 000,00	0,00	-3 000 000,00	-335 823,70	-1 316 228,08	11,19
NETTO	-2 300 000,00	661 700,00	-1 638 300,00	65 716,39	-1 704 016,39	-4,01
912-915 Lähiverkko						
Menot	556 000,00	105 000,00	661 000,00	579 138,10	81 861,90	87,62
Tulot	0,00	0,00	0,00	-9 300,00	9 300,00	
NETTO	0,00	0,00	0,00	569 838,10	-569 838,10	
Kaupunginhallitus yhteensä						
Menot	1 256 000,00	766 700,00	2 022 700,00	2 328 619,41	-305 919,41	115,12
Tulot	-3 000 000,00	0,00	-3 000 000,00	-345 123,70	-2 654 876,30	11,50
NETTO	-1 744 000,00	766 700,00	-977 300,00	1 983 495,71	-2 960 795,71	-202,96
PERUSTURVALAUTAKUNTA						
920 Laitospalvelut						
Menot	40 000,00	0,00	40 000,00	11 314,00	28 686,00	28,29
NETTO	40 000,00	0,00	40 000,00	11 314,00	28 686,00	28,29
921 Vanhus- ja vammaispalvelut						
Menot	20 000,00	0,00	20 000,00	10 881,36	9 118,64	54,41
NETTO	20 000,00	0,00	20 000,00	10 881,36	9 118,64	54,41
923 Perusterv.huollon avopalvelut						
Menot	50 000,00	0,00	50 000,00	10 038,16	39 961,84	20,08
NETTO	50 000,00	0,00	50 000,00	10 038,16	39 961,84	20,08
924 Suuterveydenhuolto						
Menot	60 000,00	0,00	60 000,00	59 398,59	601,41	99,00
NETTO	60 000,00	0,00	60 000,00	59 398,59	601,41	99,00
Perusturvalautakunta yhteensä						
Menot	170 000,00	0,00	170 000,00	91 632,11	78 367,89	53,90
NETTO	170 000,00	0,00	170 000,00	91 632,11	78 367,89	53,90
OPETUSLAUTAKUNTA						
931 Päivähoitopalvelut						
Menot	40 000,00	0,00	40 000,00	20 046,83	19 953,17	50,12
NETTO	40 000,00	0,00	40 000,00	20 046,83	19 953,17	50,12
932 Perusopetus						
Menot	169 000,00	0,00	169 000,00	166 108,27	2 891,73	98,29
Tulot	-130 000,00	0,00	-130 000,00	-168 069,00	38 069,00	129,28
NETTO	39 000,00	0,00	39 000,00	-1 960,73	40 960,73	-5,03
933 Lukiokoulutus						
Menot	306 000,00	0,00	306 000,00	89 687,19	216 312,81	29,31
Tulot	-56 000,00	0,00	-56 000,00	0,00	-56 000,00	0,00
NETTO	250 000,00	0,00	250 000,00	89 687,19	160 312,81	35,87
Opetuslautakunta yhteensä						
Menot	515 000,00	0,00	515 000,00	275 842,29	239 157,71	53,56
Tulot	-186 000,00	0,00	-130 000,00	-168 069,00	38 069,00	129,28
NETTO	329 000,00	0,00	385 000,00	107 773,29	277 226,71	27,99

SIVISTYS- JA VAPAA-AIKALAUTAKUNTA**940 Sivistystoimen hallinto**

Menot	35 000,00	0,00	35 000,00	36 899,56	-1 899,56	105,43
NETTO	35 000,00	0,00	35 000,00	36 899,56	-1 899,56	105,43

YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA**952 Kiinteistötoimi**

Menot	110 000,00	0,00	110 000,00	91 350,56	18 649,44	83,05
Tulot	-1 000 000,00	0,00	-1 000 000,00	-22 030,03	-820 988,46	2,20
NETTO	-890 000,00	0,00	-890 000,00	-87 660,98	-802 339,02	9,85

TEKNINEN LAUTAKUNTA**954 Kadut ja yleiset alueet**

Menot	4 735 000,00	140 000,00	4 875 000,00	4 331 836,74	543 163,26	88,86
Tulot	0,00	0,00	0,00	-111 829,91	111 829,91	
NETTO	4 735 000,00	140 000,00	4 875 000,00	4 198 551,74	676 448,26	86,12

955 Tilapalvelut

Menot	5 940 000,00	2 363 624,00	8 303 624,00	6 946 099,10	1 357 524,90	83,65
Tulot	-1 305 000,00	0,00	-1 305 000,00	-2 013 899,57	708 899,57	154,32
NETTO	4 635 000,00	2 363 624,00	6 998 624,00	4 932 199,53	2 066 424,47	70,47

956 Vesi- ja viemärlaitos

Menot	1 625 000,00	0,00	1 625 000,00	1 615 761,58	9 238,42	99,43
NETTO	1 625 000,00	0,00	1 625 000,00	1 615 761,58	9 238,42	99,43

960 Ruoka- ja siivouspalvelut

Menot	50 000,00	0,00	50 000,00	57 675,00	-7 675,00	115,35
NETTO	50 000,00	0,00	50 000,00	57 675,00	-7 675,00	115,35

Tekninen lautakunta yhteensä

Menot	12 350 000,00	2 503 624,00	14 853 624,00	12 951 372,42	1 902 251,58	87,19
Tulot	-1 305 000,00	0,00	-1 305 000,00	-2 125 729,48	820 729,48	162,89
NETTO	11 045 000,00	2 503 624,00	13 548 624,00	10 825 642,94	2 722 981,06	79,90

INVESTOINTIOSA YHTEENSÄ

Menot	14 436 000,00	3 270 324,00	17 706 324,00	15 775 716,35	1 930 607,65	89,10
Tulot	-5 491 000,00	0,00	-5 491 000,00	-2 660 952,21	-2 830 047,79	48,46
NETTO	8 945 000,00	3 270 324,00	12 215 324,00	13 114 764,14	-899 440,14	107,36

Investointiosan toteutuminen ja rahoituslaskelman investointien poikeavuudet

	Investointiosan	rahoituslaskelma	Ero
Investointimenot	15 775 716,35	15 749 055,20	26 661,15 sisäiset
Investointitulot	-2 660 952,21	-4 187 330,03	1 526 377,82 myyntivoit.
Netto	13 114 764,14	11 561 725,17	1 553 038,97

10.5 RAHOITUSLASKELMAN TOTEUTUMINEN (ULKOISET JA SISÄISET ERÄT)

LOHJAN KAUPUNKI	RAHOITUSLASKELMA				
	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvion muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Toteutuma %
Ulkoiset + sisäiset					
TOIMINNAN RAHOITUS					
Vuosikate	8 585 409	-1 295 470	7 289 939	10 027 470	137,55
Satunnaiset erät	0	0	0	0	
Tulorahoituksen korjauserät	0	0	0	-1 606 972	
Yhteensä	8 585 409	-1 295 470	7 289 939	8 420 498	115,51
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA					
Investointimenot	14 436 000	3 270 324	17 706 324	15 775 716	89,10
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 491 000	0	1 491 000	2 281 269	153,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	4 000 000	0	4 000 000	1 906 061	47,65
Yhteensä	8 945 000	3 270 324	12 215 324	11 588 386	94,87
Toiminnan ja investointien rahavirta	-359 591	-4 565 794	-4 925 385	-3 167 888	64,32
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA					
Antolainauksen muutokset					
Antolainojen lisäykset	0	0	0	0	
Antolainojen vähennykset	350 000	0	0	0	
Yhteensä	-350 000	0	-350 000	0	0,00
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0		0	5 000 000	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	2 623 000	0	2 623 000	4 697 904	179,10
Lyhytaikaisten lainojen muutos	1 900 000	0	1 900 000	3 690 137	194,22
Yhteensä	-723 000	0	-723 000	3 992 233	-552,18
Muut maksuvalmiuden muutokset	32 591	0	32 591		
Toimeksiantojen varojen ja pääom. muutokset				56 657	
Vaihto-omaisuuden muutos				3 567	
Saamisten muutos				-1 021 314	
Korottomien pitkä- ja lyhytaik. velkojen muutos				295 056	
Liittymismaksut	700 000		700 000	388 865	
Rahoituksen rahavirta				3 715 064	
Yhteensä				547 175	
KASSAVAROJEN MUUTOS				547 175	
Kassavarat 31.12.				4 437 270	
Kassavarat 1.1.				3 890 095	

10.6 YHTEENVETO MÄÄRÄRAHOJEN JA TULOARVIOIDEN TOTEUTUMISESTA

	Sito- vuus	Määrärahat / menoarviot					Tuloarviot				
		Alkup. talo- usarvio	TA:n muu- tokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. talo- usarvio	TA:n muu- tokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Käyttötalousosa											
Keskusvaalilautakunta	N	162 973	0	162 973	128 600	34 373					
Tarkastuslautakunta	N	71 022	0	71 022	66 382	4 640					
Yleinen luottamush.hallinto	N	770 447	22 110	792 556	794 213	-1 657					
Keskushallinto	N	5 337 827	5 000	5 342 827	5 043 683	299 144					
Perusturvalautakunta	N	80 897 429	3 500 000	84 397 429	84 796 362	-398 933					
Opetuslautakunta	N	52 386 213	0	52 386 213	53 085 623	-699 410					
Sivistyslautakunta	N	9 000 605	0	9 000 605	9 004 367	-3 762					
Tekninen lautakunta	N	2 506 956	68 300	2 575 256	2 694 892	-119 637					
Ympäristölautakunta	N	2 336 441	76 060	2 412 501	2 202 432	210 069					
Myyntivoitot							0	0	0	1 526 378	-1 526 378
Tuloslaskelmaosa											
Verotulot	B						127 964 000	0	127 964 000	130 099 825	-2 135 825
Valtionosuudet	B						35 523 321	2 376 000	37 899 321	37 541 301	358 020
Korkotulot	B						258 000	0	258 000	222 210	35 790
Muut rahoitustulot	B						701 000	0	701 000	779 592	-78 592
Korkomenot	B	2 390 000	0	2 390 000	2 272 059	117 941					
Muut rahoitusmenot	B	1 000	0	1 000	52 922	-51 922					
Invenstointiosa											
Kaupunginhallitus											
Pysyvät vastaavat. arvopaperit	B	0	720 000	720 000	802 670	-82 670	0	0	0	182 056	-182 056
Kiinteä omaisuus	B	700 000	-58 300	641 700	946 818	-305 118	3 000 000	0	3 000 000	153 776	2 846 224
Irtain omaisuus	B										
Tietohallinto	B	556 000	105 000	661 000	579 138	81 862	0	0	0	9 300	-9 300
Perusturvalautakunta											
Irtain omaisuus	B	170 000	0	170 000	91 632	78 368					
Opetuslautakunta											
Irtain omaisuus											
päivähoidon toimintavar.	B	40 000	0	40 000	20 047	19 953					
Lukiokoulutus	B	306 000	0	306 000	89 687	216 313	56 000	0	56 000	0	56 000
Källhagen	B	169 000	0	169 000	166 108	2 892	130 000	0	130 000	168 069	-38 069

	Sito- vuus	Määrärahat / menoarviot					Tuloarviot				
		Alkup. talo- usarvio	TA:n muu- tokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. talo- usarvio	TA:n muu- tokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Sivistyslautakunta											
Irtain omaisuus											
Erittelemätön	B	35 000	0	35 000	36 900	-1 900					
Tekninen lautakunta											
Tilahallinto											
Erityisasunnot	B	0	115 000	115 000	160 490	-45 490					
Asuinkiinteistöt	B	50 000	0	50 000	0	50 000					
Pääterv.as. vastaanottotilat	B	100 000	0	100 000	129 497	-29 497					
Pääterv.as. osastojen saneeraus	B	300 000	0	300 000							
Palvelukeskus	B	0	55 000	55 000	30 698	24 302					
Voudinpuiston pk	B	0	0	0	36 195	-36 195					
Perusturvan erittelem.	B	100 000	-70 000	30 000	0	30 000					
Roution päiväkot	B	0	171 761	171 761	191 012	-19 251					
Mäntylän päiväkot	B	0	30 000	30 000	37 935	-7 935					
Vieremän pk	B	0	60 000	60 000	74 429	-14 429					
Vappula/Kartanonpuiston											
pk.ratkaisut	B	0	25 000	25 000	31 318	-6 318					
Ristin koulu	B	0	30 000	30 000	24 379	5 621					
Perttilän koulu	B	0	0	0	15 939	-15 939					
Neitsytlinnan koulut	B	0	100 000	100 000	113 088	-13 088					
Metsolan koulu	B	0	45 000	45 000	64 437	-19 437	0	0	0	22 000	-22 000
Källhagenin koulu	B	1 800 000	514 076	2 314 076	2 212 877	101 199	1 005 000	0	1 005 000	1 495 455	-490 455
Tytyrin koulun muutos ja kunnos- tus	B	250 000	600 823	850 823	158 533	692 290					
Mäntynummen koulukeskus	B	0	70 000	70 000	107 138	-37 138	0	0	0	25 000	-25 000
Järnefeltin koulun korjaus	B	0	16 913	16 913	29 287	-12 374	0	0	0	4 800	-4 800
Lehmijärven koulu	B	0	20 000	20 000	22 707	-2 707					
Anttilan koulu	B	0	20 000	20 000	1 722	18 278					
Roution/Jalavan koulu	B	0	64 398	64 398	46 217	18 181					
Lukion laajennus	B	2 340 000	543 108	2 883 108	2 736 790	146 318	300 000	0	300 000	450 000	-150 000
Ojamon koulu	B	100 000	0	100 000	74 680	25 320	0	0	0	0	0
Opetustoimen erittelem. kohteet	B	200 000	-200 000	0	0	0					
Lohjan Liikuntakeskus	B	50 000	0	50 000	45 261	4 739					
Museorakennus	B	0	20 000	20 000	27 244	-7 244	0	0	0	0	0
Rajavartiostonkatu 5		0	0	0	0	0					
Sivistystoimen erittelem. kohteet	B	50 000	-20 000	30 000	0	30 000					

	Sito- vuus	Määrärahat / menoarvot					Tuloarvot				
		Alkup. talo- usarvio	TA:n muu- tokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. talo- usarvio	TA:n muu- tokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Palotalo	B	0	0	0	0	0	0	0	0	16 645	-16 645
Monkola	B	0	377 545	377 545	321 826	55 719					
Teknisen toimen erittel.kohteet	B	300 000	-300 000	0	0	0					
Aluekeittiöratkaisu	B	300 000	0	300 000	163 228	136 772					
Levysepäntie 10 ja 12	B	0	41 000	41 000	89 171	-48 171					
Purettavat rakennukset	B	0	34 000	34 000	0	34 000					
Kadut ja yleiset alueet	B										
Keskustanalueen kadut	B	200 000	0	200 000	49 080	150 920	0	0	0	0	0
Tytyri-Hiidensalmi sisät.tiet	B	1 500 000		1 500 000	1 570 514	-70 514					
Tytyri-Hiidens.sisäänt.puhdistus	B	750 000	0	750 000	609 546	140 454					
Liikenneväylät eritt.kohteet	B	1 820 000	0	1 820 000	1 621 655	198 345	0	0	0	90 000	-90 000
Väänteenjoen vesisulku	B	0	140 000	140 000	50 248	89 752					
Puisto.kentät. Ym.	B	295 000	0	295 000	253 373	41 627					
Liikunta-alueet	B	50 000	0	50 000	46 302	3 698					
Vesi- ja viemärilaitos											
Erittelemättömät kohteet	B	1 575 000	0	1 575 000	1 543 527	31 473					
Pitkäniemen puhdistamo	B	50 000	0	50 000	72 235	-22 235					
Irtain omaisuus											
Konekeskus	B	120 000	0	120 000	131 120	-11 120		0	0	21 830	-21 830
Keittiölaitteet	B	50 000	0	50 000	57 675	-7 675					
ATK ohjelmat	B	30 000	0	30 000	20 255	9 745					
Ympäristölautakunta											
Irtain omaisuus	B	20 000	0	20 000	20 000	0					
Kiinteä omaisuus	B	60 000	0	60 000	51 096	8 904	1 000 000	0	1 000 000	22 030	977 970
Rahoitusosa											
Antolainauksen muutokset											
Antolainasaamisten väh/lis	B	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lainakannan muutokset											
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	B	2 623 000	0	2 623 000	4 697 904	-2 074 904					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	B	0	0	0	0	0				5 000 000	-5 000 000
Lyhytaik. lainojen muutos	B						0	0	0	3 690 137	-3 690 137
Oman pääoman muutokset	B						700 000	0	700 000	388 865	311 135
Vaikutus maksuvalmiuteen	B										
Yhteensä		172 919 913	6 941 794	179 861 706	180 615 164	-1 053 458	170 637 321	2 376 000	173 013 321	181 909 269	-8 895 948
Käyttötalouden tulot		43 902 594	20 000	43 922 594	47 736 469	-3 813 875	43 902 594	20 000	43 922 594	47 736 469	-3 813 875
Yhteensä		216 822 507	6 961 794	223 784 300	228 351 633	-4 867 332	214 539 915	2 396 000	216 935 915	229 645 737	-12 709 822

N= sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio B=bruttomääräraha/ -tuloarvio

11 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA LIITETIEDOT

Tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot

11.1 LOHJAN KAUPUNKI

TULOSLASKELMA

	31.12.2008	31.12.2007
TOIMINTATUOTOT		
Myyntituotot	11 745 439,69	10 654 428,55
Maksutuotot	9 835 283,91	8 893 814,37
Tuet ja avustukset	2 828 681,36	2 877 566,27
Muut tuotot	6 607 854,65	8 530 120,53
Yhteensä	31 017 259,61	30 955 929,72
TOIMINTAKULUT		
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	66 335 165,24	61 757 973,42
Henkilöstösivukulut		
Eläkekulut	16 383 950,15	15 580 316,63
Muut henk.sivukulut	4 599 626,81	4 655 503,16
Palvelujen ostot	77 105 981,97	72 035 839,49
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	11 460 466,57	10 948 483,37
Avustukset	9 173 289,47	9 401 709,66
Muut kulut	2 275 917,59	2 698 078,21
Yhteensä	187 334 397,80	177 077 903,94
TOIMINTAKATE	-156 317 138,19	-146 121 974,22
Verotulot	130 099 825,26	118 255 078,07
Valtionosuudet	37 541 301,00	33 072 678,25
Arvonlisäveron takaisinperintä	0,00	0,00
RAHOITUSTUOTOT JA KULUT		
Korkotuotot	222 209,52	242 967,10
Muut rahoitustuotot	779 592,17	843 658,01
Korkokulut	2 272 059,40	2 013 815,68
Muut rahoituskulut	52 921,95	8 656,52
Yhteensä	-1 323 179,66	-935 847,09
VUOSIKATE	10 000 808,41	4 269 935,01
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	7 918 387,80	7 695 336,31
Arvonalentumiset		
SATUNNAISET ERÄT		
Satunnaiset tuotot	0,00	0,00
Satunnaiset kulut	0,00	0,00
TILIKAUDEN TULOS	2 082 420,61	-3 425 401,30
Poistoeron lisäys/vähennys	21 448,44	21 448,44
Varausten lisäys/vähennys		
Rahastojen lisäys/vähennys		
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	2 103 869,05	-3 403 952,86

11.2 LOHJAN KAUPUNKI

RAHOITUSLASKELMA

	31.12.2008	31.12.2007
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
Vuosikate	10 000 808,41	4 269 935,01
Satunnaiset erät	0,00	0,00
Tulorahoituksen korjauserät	-1 606 971,54	-2 223 848,01
Yhteensä	8 393 836,87	2 046 087,00
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
Investointimenot	15 749 055,20	11 257 776,65
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 281 268,57	142 399,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 906 061,46	3 509 738,39
Yhteensä	11 561 725,17	7 605 639,26
Toiminnan ja investointien rahavirta	-3 167 888,30	-5 559 552,26
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
Antolainauksen muutokset		
Antolainojen lisäykset	0,00	43 000,00
Antolainojen vähennykset	0,00	132 503,37
Yhteensä	0,00	89 503,37
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	5 000 000,00	20 000 000,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	4 697 904,29	2 630 661,18
1) Lyhytaikaisten lainojen muutos	3 690 136,88	-15 411 987,67
Yhteensä	3 992 232,59	1 957 351,15
Oman pääoman muutokset	0,00	0,00
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	56 657,39	-46 003,14
Vaihto-omaisuuden muutos	3 566,50	960,01
2) Saamisten muutos	-1 021 313,87	-70 564,29
Korottomien velkojen muutos	295 056,21	2 573 785,90
Liittymismaksut	388 864,69	628 874,24
Yhteensä	-277 169,08	3 087 052,72
Rahoituksen rahavirta	3 715 063,51	5 133 907,24
Yhteensä	547 175,21	-425 645,02
KASSAVAROJEN MUUTOS	547 175,21	-425 645,02
3) Kassavarat 31.12.	4 437 270,26	3 890 095,05
Kassavarat 1.1.	3 890 095,05	4 315 740,07
1) konsernipankkitilivelkaa	4 013 928,02	4 123 791,14
2) konsernipankkitilisaatavaa	167 453,05	75 818,03
3) tytäryhtiöiden konsernitilivarat	3 846 474,97	4 047 973,11

11.3 LOHJAN KAUPUNKI

TASE

V A S T A A V A A**31.12.2008****31.12.2007**

PYSYVÄT VASTAAVAT

Aineettomat hyödykkeet

Aineettomat oikeudet

615 872,72

581 099,90

Muut pitkävaikutteiset menot

2 427 257,99

2 573 887,94

3 043 130,71**3 154 987,84****Aineelliset hyödykkeet**

Maa- ja vesialueet

30 815 166,19

29 993 058,14

Maa- ja vesialueiden arvonkorotus

126 981,88

126 981,88

Rakennukset

80 716 204,88

81 736 602,42

Kiinteät rakenteet ja laitteet

41 660 493,49

39 192 460,94

Koneet ja kalusto

4 102 733,79

4 474 284,45

Ennakkomaksut ja kesken-
eräiset hankinnat

3 158 010,76

395 245,91

160 579 590,99**155 918 633,74****Sijoitukset**

Osakkeet ja osuudet

23 837 459,19

23 216 844,12

Muut lainasaamiset

2 642 107,42

2 642 107,42

Muut saamiset

16 100,00

16 100,00

26 495 666,61**25 875 051,54**

TOIMEKSIANTOJEN VARAT

Toimeksiantojen varat

Valtion toimeksiannot

170 555,43

244 136,71

Lahjoitusrahastojen erityiskatteet

170 847,28

156 895,04

341 402,71**401 031,75**

VAIHTUVAT VASTAAVAT

Vaihto-omaisuus

Aineet ja tarvikkeet

62 985,58**66 552,08****Saamiset**

Pitkäaikaiset saamiset

Lainasaamiset

0,00

534,72

Muut saamiset

4 248 858,89

3 859 197,00

4 248 858,89**3 859 731,72**

Lyhytaikaiset saamiset

Myyntisaamiset

2 639 153,78

2 654 208,03

Lainasaamiset

167 987,93

76 403,31

Muut saamiset

2 868 580,68

2 701 618,26

Siirtosaamiset

1 484 352,43

1 095 658,52

7 160 074,82**6 527 888,12****Rahoitusarvopaperit**

Osakkeet ja osuudet

408 097,23**412 237,11****Rahat ja pankkisaamiset****4 029 173,03****3 477 857,94****Vastaavaa yhteensä****206 368 980,57****199 693 971,84**

V A S T A T T A V A A	31.12.2008	31.12.2007
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	106 143 702,82	106 143 702,82
Arvonkorotusrahasto	126 981,88	126 981,88
Muut omat rahastot		
Lainalyhennysrahasto	1 069 507,02	1 069 507,02
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	16 896 631,07	20 300 583,93
Tilikauden yli-/alijäämä	2 103 869,05	-3 403 952,86
Oma pääoma yhteensä	126 340 691,84	124 236 822,79
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	325 821,63	347 270,07
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevastuuvaraukset	187 089,92	218 314,20
Muut pakolliset varaukset	1 001 976,12	1 051 345,56
	1 189 066,04	1 269 659,76
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Valtion toimeksiannot	189 846,80	232 857,23
Lahjoitusrahastojen pääomat	498 055,30	458 016,52
Muut toimeksiantojen pääomat	504,56	504,56
	688 406,66	691 378,31
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	33 189 944,32	33 484 391,12
Lainat julkisyhteisöiltä	189 122,39	236 360,90
Muut velat	103 099,20	103 099,20
Muut velat, liittymismaksut	2 855 158,66	2 466 293,97
	36 337 324,57	36 290 145,19
Lyhytaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	18 419 446,80	13 969 446,80
Lainat julkisyhteisöiltä	47 076,57	53 295,55
Lainat konserniyhtiöiltä	4 013 928,02	4 123 791,14
Saadut ennakot	62 040,18	220 836,08
Ostovelat	5 633 322,96	5 710 619,83
Muut velat	1 785 735,64	1 878 347,56
Siirtovelat	11 526 119,66	10 902 358,76
	41 487 669,83	36 858 695,72
Vastattavaa yhteensä	206 368 980,57	199 693 971,84

11.4 KONSERNITULOSLASKELMA

	2008
Toimintatuotot	108 414 558,44
Toimintakulut	-256 778 929,32
Osuus osakkuusyhteisöjen voitost/tappiosta	78 278,90
Toimintakate	-148 286 091,98
Verotulot	130 099 825,26
Valtionosuudet	37 541 301,00
Rahoitustuotot ja -kulut	
Korkotuotot	386 835,37
Muut rahoitustuotot	851 024,58
Korkokulut	-3 900 125,64
Muut rahoituskulut	-462 169,84
Vuosikate	16 230 598,75
Poistot ja arvonalentumiset	
Suunnitelman mukaiset poistot	-12 863 780,65
Tilikauden yli- ja alipariarvot	-340 147,33
Arvonalentumiset	-3 447,85
Tilikauden tulos	3 023 222,92
Tilinpäätössiirrot	-354 145,56
Vähemmistöosuudet	-62 596,35
Tilikauden yli/alijäämä	2 606 481,01

11.5 KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA

	2008
Toiminnan rahavirta	
Vuosikate	16 230 598,75
Satunnaiset erät	
Tulorahoituksen korjaukset	-1 630 298,63
Toiminnan rahavirta yhteensä	14 600 300,12
Investointien rahavirta	
Investointimenot	-20 312 624,11
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 318 059,34
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 062 421,86
Investointien rahavirta yhteensä	-15 932 142,91
Toiminnan ja investointien rahavirta	-1 331 842,79
Rahoituksen rahavirta	
Antolainauksen muutokset	
Antolainasaamisten lisäykset	
Antolainasaamisten vähennykset	130,01
Lainakannan muutokset	
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	12 929 375,67
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-13 903 070,54
Lyhytaikaisten lainojen muutos	3 696 742,05
Oman pääoman muutokset	-20 311,39
Muut maksuvalmiuden muutokset	
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	44 243,74
Vaihto-omaisuuden muutos	-21 640,76
Saamisten muutokset	-1 594 337,57
Korottomien velkojen muutokset	1 565 380,23
Rahoituksen rahavirta	2 696 511,44
Rahavarojen muutos	1 364 668,65
Rahavarojen muutos	
Rahavarat 31.12	8 673 637,40
Rahavarat 1.1.	7 308 968,75
	1 364 668,65

11.6 KONSERNITASE

VASTAAVAA	31.12.2008	31.12.2007
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	901 952,22	763 100,07
Muut pitkävaikutteiset menot	3 620 622,24	3 732 663,89
Ennakkomaksut	0,00	17 273,54
	4 522 574,46	4 513 037,50
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	34 603 329,85	33 065 493,31
Rakennukset	141 355 414,76	142 786 002,70
Kiinteät rakenteet ja laitteet	42 522 986,72	39 720 585,21
Koneet ja kalusto	8 306 525,08	8 217 324,47
Muut aineelliset hyödykkeet	161 953,70	879 736,94
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	4 747 283,85	1 848 044,37
	231 697 493,96	226 517 187,00
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosuudet	3 393 648,75	1 034 872,43
Osakkeet ja osuudet	1 243 273,44	2 030 342,37
Muut lainasaamiset	34 392,55	42 835,05
Muut saamiset	16 019,72	7 817,16
	4 687 334,46	3 115 867,01
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	658 487,34	684 288,43
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus	944 842,40	868 089,49
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset	4 622 229,89	4 347 757,49
Lyhytaikaiset saamiset	13 250 755,41	10 945 868,81
Rahoitusarvopaperit	2 378 876,65	2 421 241,76
Rahat ja pankkisaamiset	6 294 760,75	4 887 726,99
VASTAAVAA YHTEENSÄ	269 057 355,32	258 301 064,48

VASTATTAVAA	31.12.2008	31.12.2007
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	106 143 702,82	106 556 499,76
Osuuskuntayhtymien oman pääoman lisäyksestä	0,00	3 605 998,59
Arvonkorotusrahasto	128 218,06	178 674,44
Muut omat rahastot	4 279 718,91	3 544 084,66
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	15 855 897,81	13 735 491,20
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	2 606 481,01	-2 930 794,21
	129 014 018,61	124 689 954,44
VÄHEMMISTÖOSUUDET		
	1 049 939,66	1 089 748,48
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	2 031 271,05	1 739 970,76
Vapaaehtoiset varaukset	3 128 029,20	2 855 647,15
	5 159 300,25	4 595 617,91
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset	300 772,21	348 387,33
Muut pakolliset varaukset	2 056 514,59	2 014 613,51
	2 357 286,80	2 363 000,84
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
	1 016 193,42	997 757,68
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	74 583 023,14	75 645 570,22
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	3 751 921,53	3 200 368,01
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	20 646 306,52	15 857 364,07
Saadut ennakot	682 626,97	733 200,27
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	30 796 738,42	29 128 482,56
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	269 057 355,32	258 301 064,48

11.7 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoa vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu valtuuston hyväksymän poistosuunnitelman mukaisesti. Muiden pitkävaikutteisten menojen E18 tiehankkeen osalta on käytetty liikenneväylien poistoaikaa 20 vuotta. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien osakkeet ja -osuudet on merkitty taseeseen hankintamenoa tai sitä alempaan arvoon. Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerättävä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa.

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen keskihinta-periaatteen mukaisesti hankintamenoa tai sitä alemman todennäköisen hankintamenoa tai todennäköisen luovutushinnan määräisenä.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon. Rahoitusomaisuusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenoarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

Tuloksen ja taseen vertailukelpoisuus

Tilikauden toimintatuottoihin sisältyy ALV 191 § perusteella verovirastolta takautuvasti saatuja ALV-palautuksia vuosilta 2005-2007 yhteensä 142.062,87 euroa (Kelan maksama lasten yksityisen hoidon tuki). Vuoden 2008 tuloslaskelma- ja tasetiedot ovat vertailukelpoisia edelliseen vuoteen.

Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Kuntalain perusteella kaupungilla on velvollisuus laatia täydellinen konsernitilinpäätös ensimmäisen kerran vuodelta 2008. Konsernitilinpäätös sisältää konsernitaseen, konsernituloslaskelman, konsernin rahoituslaskelman ja liitetiedot. Konsernituloslaskelman, konsernin rahoituslaskelman ja liitetietojen osalta vertailua ei ole vuoteen 2007. Konsernitilinpäätökseen on yhdistetty kaikki tytäryhteisöt lukuun ottamatta Immulan Vesi Oy:tä. Kaikki kuntayhtymät, joissa kaupunki on jäsenenä, on yhdistetty konsernitilinpäätökseen. Kuntayhtymät yhdistetään konsernitilinpäätökseen peruspääomaosuuden suhteessa.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kaupungin ja sen tytäryhteisöjen keskinäisen omistuksen eliminointi on tehty pariarvomenetelmällä.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kaupungin omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta.

Pysyvien vastaavien osalta maa-alueisiin sisältyy sisäisiä katteita Lohjan Vuokra-asuntojen ja L-U Ammattikoulutus kuntayhtymän osalta. Rakennusten osalta sisäisiä katteita muodostuu Lohjan

Liikuntakeskuksen omaisuuden siirrosta kaupungille v. 2001 sekä L-U Ammattikoulutuskuntayhtymän ja kaupungin kirjastorakennuksen sekä terveydenhuolto-oppilaitoksen vaihdosta v. 2001.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet, muiden kuin konserniyhteisöjen omistusta vastaava määrä tilikauden tuloksesta on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä omasta pääomasta konsernitaseessa.

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistötytäryhteisöjen ja säätiöiden aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi ja jäännösarvojen ero on kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisön poistojen oikaisuksi ja aikaisemmille tilikausille kertynyt ero konsernitaseessa edellisten tilikausien yli- tai alijäämän oikaisuksi.

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisöt on yhdistelty pääomaosuusmenetelmällä konsernitilinpäätökseen.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Osakkuusyhteisöjen yhdistely pääomaosuusmenetelmällä tehtiin ensimmäisen kerran tilikauden 2008 konsernitilinpäätökseen, jossa yhdistelyn vaikutus omaan pääomaan oli 1.906.507,32 euroa.

Kaupunki on ostanut tilikauden aikana koko Lohjan Energiahuolto Oy Loherin osakekannan. L-U Yrityskeskus Oy omistaa L-U Yrityshautomo Oy:stä 52 %, joten L-U Yrityshautomo on yhdistetty tytäryhtiönä konsernitilinpäätökseen. Lohjan Energiahuolto Oy Loher on ostanut tilikauden aikana Ojamon Lämpö Oy:n osakkeita ja tilikauden lopulla kaupungin välitön ja välillinen osuus Ojamon Lämpö Oy:stä on 56,86 %, minkä johdosta aiempi osakkuusyhteisö on muuttunut tytäryhteisöksi. Västra Nylands Yrkeskola -kuntayhtymä on purkaantunut tilikauden aikana.

11.8 TULOSLASKELMAN LIITETIEDOT

TULOSLASKELMAN LIITETIEDOT	Konserni 2008 1 000 €	Konserni 2007 1 000 €	Lohja 2008 1 000 €	Lohja 2007 1 000 €
Toimintatuotot				
Yleishallinto	2 679,0	-	1 757,5	1 691,4
Sosiaali- ja terveystalvet	70 062,4	-	12 891,5	11 610,6
Opetus- ja kulttuuritalvet	17 512,5	-	5 008,0	4 917,0
Yhdyskuntatalvet	16 634,0	-	9 833,6	9 655,9
Muut talvet	0,0	-	0,0	0,0
Myyntivoitot	1 526,7	-	1 526,7	3 081,0
Yhteensä	108 414,6	-	31 017,3	30 955,9
Verotulojen erittely				
Kunnan tulovero	-	-	117 572,2	105 605,3
Osuus yhteisöveron tuotosta	-	-	7 165,9	7 623,0
Kiinteistövero	-	-	5 333,2	4 996,6
Muut verotulot	-	-	28,5	30,1
Verotulot yhteensä	-	-	130 099,8	118 255,0
Valtionosuuksien erittely				
Laskennalliset valtionosuudet				
Yleinen valtionosuus	-	-	311,7	406,6
Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuus	-	-	26 309,2	21 933,1
Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus	-	-	10 920,4	10 733,0
Laskennalliset valtionosuudet yhteensä	-	-	37 541,3	33 072,7

Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Kuluvan käyttöomaisuuden poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua, valtuuston hyväksymää, poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot lasketaan tasa-poistoina taloudellisen pitoajan perusteella.

E18 tiehankkeen (muut pitkäv.menot) osalta on käytetty kiinteät rakenteet ja laitteet -poistoaikaa (liikenneväylät).

Aineettomat hyödykkeet ja muut pitkävaikutteiset menot	5 vuotta	tasapoisto
Rakennukset ja rakennelmat	20-40 vuotta	tasapoisto
Kiinteät rakenteet ja laitteet	15-30 vuotta	tasapoisto
Koneet ja kalusto	5-10 vuotta	tasapoisto
Muut aineelliset hyödykkeet	käytön mukainen poisto	

Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa on kirjattu vuosikuluiksi.

Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuudesta
Vuosina 2007-2011

Keskimääräiset suunnitelman mukaiset poistot	8 466 411
Keskimääräinen poistonalaisten investointien omahankintameno	15 591 500
Ero (€)	-7 125 089
Ero %	-46

Investointi- ja poistotason poikkeama johtuu osin rakennusten hankintamenoa alentavista rahoitusosuuksista ja osin väestömäärän kasvun aiheuttamista investointitarpeista.

Poistosuunnitelmaa tullaan kuluvalle tilikaudella tarkistamaan.

Tilikauden yli- ja alipariarvot (1000 €)

Ylipariarvot	-421,1
Alipariarvot	80,9
Yhteensä netto	-340,2

	Konserni 2008 1 000 €	Konserni 2007 1 000 €	Lohja 2008 1 000 €	Lohja 2007 1 000 €
Eläkejärjestelmän eläkevastuut 1.1.	348,4	-	218,3	261,1
Lisäykset tilikaudella	-	-	0,0	0,0
Vähennykset tilikaudella	47,6	-	31,2	42,8
Eläkevastuut 31.12.	300,8	-	187,1	218,3
Muut pakolliset varaukset 1.1.				
Kaatopaikan maisemointi	151,3	-	151,3	151,3
Lisäykset tilikaudella	-	-	0,0	0,0
Vähennykset tilikaudella	49,4	-	49,4	0,0
Kaatopaikan maisemointi 31.12	101,9	-	101,9	151,3
Saastuneiden maa-alueiden kunnostus				
Lisäykset tilikaudella	0,0	-	0,0	900,0
Saastuneiden maa-alueiden kunnostus 31.12	900,0		900,0	900,0
** Ojamonkangas kh 26.11.07 § 478	150,0			
Hiidensalmi kh 26.11.07 § 479	750,0			
HUS, pakolliset varaukset 1.1.	956,5			
Lisäykset tilikaudella	100,1			
Vähennykset tilikaudella	2,0			
HUS, pakolliset varaukset 31.12	1 054,6			
Pakolliset varaukset yhteensä 31.12.	2 056,5	-	1 189,0	1 269,6
** Kh päätös 19.5.2008 § 172 Ojamonkankaan varaukset tarkistetaan v.2009 aikana				
Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot				
Muut toimintatuotot				
Osakkeiden myyntivoitot	129,8	-	129,8	302,6
Maa-alueiden myyntivoitot	1 375,1	-	1 375,1	2 677,5
Rakennusten myyntivoitot	0,0	-	0,0	89,4
Irtaimen omaisuuden myyntivoitot	21,4	-	21,4	11,5
Yhteensä	1 526,3		1 526,3	3 081,0
Osinkotuottojen ja peruspääoman korkotuotot				
Osinkotuotot muista yhteisöistä	-	-	111,7	273,7
Peruspääoman korot kuntayhtymiltä	-	-	377,5	378,1
Yhteensä			489,2	651,8

11.9 TASEEN LIITETIEDOT

	Konserni 2008 1 000 €	Konserni 2007 1 000 €	Lohja 2008 1 000 €	Lohja 2007 1 000 €
Arvonkorotukset				
Maa- ja vesialueet *)				
arvo 1.1.	177,5	195,4	127,0	127,0
Arvonkorotukset	0,0	0,0	0,0	0,0
Arvonkorotusten purkaminen	50,5	17,9	0,0	0,0
Arvo 31.12.	127,0	177,5	127,0	127,0
Osakkeet ja osuudet				
arvo 1.1.	1,2	1,2	0,0	0,0
Arvonkorotukset	0,0	0,0	0,0	0,0
Arvonkorotusten purkaminen	0,0	0,0	0,0	0,0
Arvo 31.12.	1,2	1,2	0,0	0,0
Yhteensä	128,2	178,7	127,0	127,0

*)

Lohjan kaupungin maa-alueiden arvonkorotuksiin sisältyy vuoden 1997 aloittavassa taseessa tehty arvonkorotus kuntayhtymältä korvauksetta siirtyneeseen maa-alueeseen. Arvonkorotus on 126.981,88 euroa.

	Konserni 2008 1 000 €	Konserni 2007 1 000 €	Lohja 2008 1 000 €	Lohja 2007 1 000 €
Saamiset				
Pitkäaikaiset saamiset				
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Laina saamiset	-	-	0,0	0,0
Lyhytaikaiset saamiset				
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset	-	-	49,1	47,9
Laina saamiset	-	-	0,0	0,0
Konserniti lisaatava	-	-	167,5	75,8
Siirtosaamiset	-	-	10,7	3,5
Saamiset kuntayht., joi ssa kunta on jäsenenä				
Myyntisaamiset	-	-	43,8	15,2
Laina saamiset	-	-	0,0	0,0
Siirtosaamiset	-	-	0,0	0,0
Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteisöiltä				
Myyntisaamiset	-	-	0,0	1,4
Siirtosaamiset, siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät				
HUS muut	194,4	66,8	0,0	0,0
Korkojaksotukset	108,8	125,2	96,3	93,0
Työterveyshuollon Kelan korvaus	454,3	417,6	295,0	270,0
Muut siirtosaamiset	1 983,0	1 186,4	1 093,1	732,7
Yhteensä	2 740,5	1 796,0	1 484,4	1 095,7

Lohjan kaupungin olennaiset kuntayhtymäosuuksien arvon muutokset

	Tasearvo 1.1.2008	Tasearvo 31.12.2008	Tasearvo Kuntayhtymä 31.12.2008	Ero €
Kuntayhtymä				
HUS	12 246 489	12 246 489	12 589 729	-343 240
L-U ammattikoulutusyhtymä	4 772 834	4 772 834	4 780 531	-7 697

Lohjan kaupungin rahoitusarvopaperit

Yhtiö	KPL	Hankinta-arvo 31.12.08 €	Markkina-arvo 31.12.08	Kirjanp.arvo 1.1.2008 €	Arvon muutos	Kirjanpi toarvo 31.12. €
Ekokem Oy Ab	5,0	1 682	(myyty 2008)	1 682	-1 682	0
Kuntarahoitus Oyj	81 125	49 615		49 615		49 615
DNA /Lohjan Puhelin Oy	1 236	347 880		347 880		347 880
St Laurence Golf	3	9 250		9 250		9 250
Elisa Communications Ab	150	463	3 150	463		463
M-Real	960	7 266	3 120	3 120	-2 458	662
YIT-yhtymä	40	109	600	109		109
Lounais-Suomen Osuusteurastamo		34		34		34
Lohjan Seudun Osuuspankki		84		84		84
Yhteensä		416 383		412 237		408 097

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot	Konserni 2008 1 000 €	Konserni 2007 1 000 €	Lohja 2008 1 000 €	Lohja 2007 1 000 €
Oma pääoma				
Peruspääoma 1.1.	106 556,5	106 502,5	106 143,7	106 143,7
Lisäykset tilikaudella	0,0	0,5	0,0	0,0
Vähennykset tilikaudella	412,8	53,5	0,0	0,0
Tilikauteen kohdistuvat oikaisut *)	0,0	0,0	0,0	0,0
Peruspääoma 31.12	106 143,7	106 556,5	106 143,7	106 143,7
Osuus kuntayht. oman po:n lisäyksestä	3 606,0	3 125,7	-	-
Lisäykset tilikaudella	0,0	480,3	-	-
Vähennykset tilikaudella	3 606,0	0,0	-	-
Osuus kuntayht oman po:n lisäyk 31.12	0,0	3 606,0	-	-
Arvonkorotusrahasto 1.1.	178,7	178,7	127,0	127,0
Lisäykset tilikaudella	0,0	0,0	0,0	0,0
Vähennykset tilikaudella	50,5	0,0	0,0	0,0
Arvonkorotusrahasto 31.12.	128,2	178,7	127,0	127,0
Muut omat rahastot 1.1.	3 544,0	3 544,5	1 069,5	1 069,5
Siirrot rahastoon tilikaudella	735,7	0,0	0,0	0,0
Siirrot rahastosta tilikaudella	0,0	0,5	0,0	0,0
Tilikauteen kohdistuvia oikaisuja *)	0,0	0,0	0,0	0,0
Muut omat rahastot 31.12.	4 279,7	3 544,0	1 069,5	1 069,5
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 1.1.	10 804,7	13 735,5	16 896,6	20 300,5
Edellisen tilikauden oikaisut	5 051,2	0,0	0,0	0,0
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 31.12.	15 855,9	13 735,5	16 896,6	20 300,5
Tilikauden yli-/alijäämä	2 606,5	-2 930,8	2 103,9	-3 403,9
Oma pääoma yhteensä	129 014,0	124 689,9	126 340,7	124 236,8
Velat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua				
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	37 287,0	44 799,8	21 579,0	22 881,6
Lainat ulkomaisilta rahoituslaitoksilta	0,0	325,0	0,0	325,0
Lainat julkisyhteisöiltä	19 553,0	11 850,1	24,8	59,5
Yhteensä	56 840,0	56 974,9	21 603,8	23 266,1

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot	Konserni 2008 1 000 €	Konserni 2007 1 000 €	Lohja 2008 1 000 €	Lohja 2007 1 000 €
Pakolliset varaukset				
Kaatopaikan maisemointi 31.12	101,9	151,3	101,9	151,3
Saastuneiden maa-alueiden kunnostus 31.12	900,0	900,0	900,0	900,0
Potilasvakuutuspooli 31.12.	1 003,9	942,3	0,0	0,0
Muut pakolliset varaukset 31.12.	50,6	21,0	0,0	0,0
Muut pakolliset varaukset 31.12.	2 056,4	1 114,6	1 001,9	1 051,3
Velkojen erittely				
Pitkäaikaiset velat				
Velat tytäryhteisöille				
Muut velat	-	-	103,1	103,1
Lyhytaikaiset velat				
Velat tytäryhteisöille				
Ostovelat	-	-	195,4	62,8
Konsernitilivelka	-	-	4 013,9	4 123,8
Siirtovelat	-	-	0,0	19,5
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä				
Ostovelat	-	-	574,9	1 646,8
Siirtovelat	-	-	0,0	0,0
Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteis- yhteisyhteisöille				
Ostovelat	-	-	110,2	155,4
Siirtovelat				
Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät				
Palkkajaksotukset sis. lomapalkkajaksotuksen	14 063,9	12 754,0	9 093,8	8 242,3
Korkojaksotukset	339,6	226,5	166,2	169,9
Potilasvakuutuspooli	207,1	221,1	-	-
Muut HUSin siirtovelat	15,8	58,1	-	-
KVTEL, eläkemaksut	-	-	1 337,1	1 325,0
VEL, opettajien eläkemaksut	-	-	269,7	313,7
Muut siirtovelat	3 311,1	3 532,2	493,1	681,6
Yhteensä	17 937,5	16 791,9	11 359,9	10 732,5
Vakuutuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot				
Leasingvastuiden yhteismäärä	529,6	734,7	179,7	329,8
Seuraavalla tilikaudella erääntyvät	266,4	212,5	98,0	116,6
Myöhemmin erääntyvät	263,2	522,2	81,7	213,2
Vuokravastuut, HUS	5 475,6	5 229,2	-	-
Vastuusitoumukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta				
Konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta annetut takaukset				
Alkuperäinen pääoma	3 816,1	3 480,4	28 746,4	22 209,2
<i>tytäryhtiöt</i>	-	-	26 055,6	19 518,4
<i>osakkuus- ja muut omistusyhteisyhteisöt</i>	-	-	2 690,8	2 690,8

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot	Konserni 2008 1 000 €	Konserni 2007 1 000 €	Lohja 2008 1 000 €	Lohja 2007 1 000 €
Jäljellä oleva pääoma	1 982,4	2 124,7	13 714,9	14 880,3
<i>tytäryhtiöt</i>			12 607,5	13 545,1
<i>osakkuus- ja muut omistusyhteisyydet</i>	-	-	1 107,4	1 335,2
Muut vastuusitoumukset				
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma	10 463,7	10 583,1	10 463,7	10 463,7
Jäljellä oleva pääoma	9 954,2	10 163,8	9 954,2	10 044,4
Oman velan vakuutena olevat pantit ja kiinnitykset				
Voimassa olevat, omassa käytössä	57 370,2	55 966,6	3 027,4	3 615,4
Velan vakuutena olevat pantit ja kiinnitykset	51 606,0	48 794,3	0,0	0,0
Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista				
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12			75 435,1	54 482,4
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takausk.rahastosta 31.12			71,0	67,2
Huollettavien varat				
Huollettavien varat ja pääomat	-	-	78,5	44,3
Elatustukisaamiset				
Elatustukisaamiset 1.1.	-	-	1 980,5	2 079,5
Perinnästä poistettu tilikauden aikana	-	-	183,4	167,4
Lisäys/vähennys tilikauden aikana	-	-	-32,9	68,4
Elatustukisaamiset 31.12	-	-	1 764,2	1 980,5
Kirjattu rahoitusomaisuuden muihin saamisiin	-	-	233,7	233,7
Muut taloudelliset vastuut				
Arvonlisäveron palautusvastuu (ALV 33 §)				
Kiinteistöihin liittyvä;				
Tilikaudelta 2005			356 400	euroa
Tilikaudelta 2006			195 188	euroa
Tilikaudelta 2007			296 518	euroa
Tilikaudelta 2008	1 194 037	euroa	808 766	euroa
Sitoumukset				
Roskín Roll Oy Ab (KV 10.10.07 § 95)				
Kaatopaikkatoiminnan osalta	1.500.000			
euroa				
Muun toiminnan osalta	100.000			
euroa				

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot	Konserni 2008 1 000 €	Konserni 2007 1 000 €	Lohja 2008 1 000 €	Lohja 2007 1 000 €
Henkilöstöä koskevat liitetiedot				
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	100 374,0	-	67 536,7	62 658,2
Henkilöstökorvaukset	-	-	-1 201,5	-900,2
Palkat ja palkkiot yhteensä	100 374,0	-	66 335,2	61 758,0
Henkilösivukulut	29 495,0	-		
Eläkekulut	-	-	16 415,1	15 623,1
Eläkevarauksen purkaminen	-	-	-31,2	-42,8
Eläkekulut yhteensä	-	-	16 383,9	15 580,3
Muut henkilösivukulut	-	-	4 599,6	4 655,5
Yhteensä tuloslaskelman mukaan	129 869,0	-	87 318,7	81 993,8
Henkilöstökuluja aktivoitu käyttöomaisuuteen	562,6	-	562,6	558,2
Yhteensä henkilöstökulut	130 431,6	-	87 881,3	82 552,0
Henkilöstön lukumäärä 31.12.	kpl		kpl	kpl
Yleishallinto	95	-	85	89
Sosiaali- ja terveystyö	1 374	-	640	612
Opetus- ja sivistystyö	1 568	-	1 423	1 393
Yhdyskuntapalvelut	528	-	415	398
Yhteensä	3 565		2 563	2 492

11.10 LOHJAN VESI- JA VIEMÄRILAITOS

TULOSLASKELMA	31.12.2008	31.12.2007
Liikevaihto	5 533 496,22	5 299 130,66
Liiketoiminnan muut tuotot	65 692,89	63 318,88
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-806 675,65	-798 870,92
Varastojen lisäys/vähennys	0,00	0,00
Palvelujen ostot	-1 008 568,02	-849 715,17
Materiaalit ja palvelut yhteensä	-1 815 243,67	-1 648 586,09
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-594 837,43	-603 955,03
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-184 894,31	-184 626,97
Muut henkilösivukulut	-43 853,23	-48 306,50
Henkilöstökulut yhteensä	-823 584,97	-836 888,50
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 775 022,64	-1 686 136,52
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä	-1 775 022,64	-1 686 136,52
Liiketoiminnan muut kulut	-80 770,30	-80 777,13
Liikelylijäämä	1 104 567,53	1 110 061,30
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	3 247,18	2 307,00
Muut rahoitustuotot	0,00	0,00
Korvaus jäännöspääomasta 9,5%	-1 622 015,14	-1 508 818,56
Muut rahoituskulut	-428,69	0,00
Rahoitustuottojen ja -kuluja erotus	-1 619 196,65	-1 506 511,56
Ylijäämä ennen satunnaisia eriä	-514 629,12	-396 450,26
Satunnaiset tuotot ja kulut		
Satunnaiset tuotot	0,00	0,00
Satunnaiset kulut	0,00	0,00
Ylijäämä ennen varauksia	-514 629,12	-396 450,26
Poistoeron lisäys/vähennys	1 181,76	1 181,76
Vapaaehtoisten varausten lisäys/vähennys	0,00	0,00
Tilikauden yli/alijäämä	-513 447,36	-395 268,50

LOHJAN VESI- JA VIEMÄRILAITOS

TASE	31.12.2008	31.12.2007
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineelliset hyödykkeet		
Rakennukset	3 669 856,83	3 753 272,15
Kiinteät laitteet ja rakenteet		
- vesijohtoverkosto ja pumppaamot	8 038 098,44	7 786 922,33
- jätevesiverkosto ja pumppaamot	9 246 409,42	8 970 816,10
- muut kiinteät rakenteet ja laitteet	1 637 168,62	1 817 259,70
- sadevesiverkosto	5 062 498,38	4 546 214,71
Lyhytaikaiset		
Myyntisaamiset	312 636,06	224 389,04
VASTAAVAA YHTEENSÄ	27 966 667,75	27 098 874,03
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Jäännöspääoma	17 631 556,49	17 073 843,60
Jäännöspääoma (liittymismaksurah.)	7 287 772,95	7 287 772,95
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	-513 447,36	-395 268,50
POISTOEROT JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	22 452,73	23 634,49
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	50 456,32	67 275,12
Laina julkisyhteisöiltä	182 411,65	227 280,69
Liittymismaksuvelka	2 934 966,79	2 546 102,10
Lyhytaikainen		
Lainat, lyhennykset	61 687,84	61 687,84
Ostovelat	308 810,34	206 545,73
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	27 966 667,75	27 098 874,03

RAHOITUSLASKELMA**Tulorahoitus**

Liikeliikäämä/alijäämä	1 104 567,53		1 110 061,30	
Poistot ja arvonalentumiset	1 775 022,64		1 686 136,52	
Rahoitustuotot ja -kulut	-1 619 196,65		-1 506 511,56	
Satunnaiset erät				
Muut tulorahoituksen korjaukset				
Sisäiset tuotot	-243 852,02		-207 651,65	
Sisäiset kulut	295 727,64	1 312 269,14	265 865,90	1 347 900,51

Investoinnit

Käyttöomaisuusinvestoinnit	-2 554 569,34		-2 884 070,16	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,00		0,00	
Sisäiset kulut	0,00	-2 554 569,34	0,00	-2 884 070,16

Tulorahoitus ja investoinnit, netto

-1 242 300,20 -1 536 169,65

Rahoitustoiminta**Lainakannan muutokset**

Pitkäaikaisen lainojen vähennys	-61 687,84		-61 687,84	
Lyhytaikaisen lainojen muutos	0,00	-61 687,84	0,00	-61 687,84

Oman pääoman muutokset

Liittymismaksujen muutos				
Sisäiset tuotot	0,00		0,00	0,00

Muut maksuvalmiuden muutokset

Vaihto-omaisuuden muutos	0,00		0,00	
Pitkäaikaisen saamisten muutokset	0,00		0,00	
Lyhytaikaisen saamisten muutokset	-88 247,02		-17 233,99	
Korottomien pitkä- ja lyhytaik. velkojen muutos	491 129,30		186 932,21	
Korottomien pitkä- ja lyhytaikaisen sisäisten velkojen muutos	0,00	402 882,28	0,00	169 698,22

Rahoitustoiminta, netto

0,00 341 194,44 0,00 108 010,38

Vaikutus kunnan kassavaroihin

-901 105,76 -1 428 159,26

11.11 KÄYTTÖMAISUUS

LOHJA

PYSYVIEN VASTAAVIEN AINEETTOMAT JA AINEELLISET HYÖDYKKEET

	Aineettomat hyödykkeet			Aineelliset hyödykkeet					
	Aineettomat oikeudet	Muut pitkävaikutteiset menot	Yhteensä	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Yhteensä	Keskeneräiset
Poistamaton hankintameno 1.1.	581 100	2 573 888	3 154 988	29 993 058	81 736 602	39 192 461	4 474 284	155 396 405	395 246
Lisäykset tilikauden aikana	264 125	0	264 125	997 914	3 756 240	5 741 912	948 436	11 444 502	3 529 967
Rahoitusosuudet tilikaudella	0	0	0	0	1 538 900	90 000	177 369	1 806 269	475 000
Vähennykset tilikauden aikana	0	0	0	175 806	0	0	21 830	197 636	292 202
Siirrot erien välillä	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tilikauden poisto	229 352	146 630	375 982	0	3 237 738	3 183 879	1 120 788	7 542 405	0
Arvonlennukset ja niiden palautukset	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Poistamaton hankintameno 31.12	615 873	2 427 258	3 043 131	30 815 166	80 716 204	41 660 494	4 102 733	157 294 598	3 158 011
Arvonkorotukset	0	0	0	126 982	0	0	0	126 982	
Kirjanpitoarvo 31.12.	615 873	2 427 258	3 043 131	30 942 148	80 716 204	41 660 494	4 102 733	157 421 579	3 158 011

PYSYVIEN VASTAAVIEN SIJOITUKSET

	Osakkeet ja osuudet				Jvk-, muut laina- ja muut saamiset				
	Osakkeet tytäryhteisöiltä	Kuntayhtymäosuudet	Osakkuus ja muut omistusyht.	Muut osakkeet ja osuudet	Saamiset tytäryhteisöiltä	Saamiset kuntayhtymiltä	Saamiset osakkuus- ja muut omistusyht.	Saamiset muut yhteisöt	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	3 885 036	17 722 250	1 034 872	574 685	2 375 669	0	0	282 538	25 875 051
Lisäykset	731 520	0	0	71 143	0	0	0	0	802 663
Vähennykset	0	71 143	0	110 905	0	0	0	0	182 048
Muutos tilikauden aikana	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hankintameno 31.12.	4 616 556	17 651 107	1 034 872	534 923	2 375 669	0	0	282 538	26 495 666
Arvonlennukset ja niiden palautukset	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kirjanpitoarvo 31.12.	4 616 556	17 651 107	1 034 872	534 923	2 375 669	0	0	282 538	26 495 666

11.12 OMISTUKSET MUISSA YHTIÖISSÄ

LOHJA 444

Kuntakonsernin yhtiöt 31.12.2008

Omistukset muissa yhtiöissä 2008

	Kotipaikka	Kunnan omistusosuus	Konsemin omistusosuus	Kuntakonsernin osuus (1000 euroa)		
				omasta pääomasta	vieraasta pääomasta	tilikauden voitosta/tap piosta
Tytäryhteisöt						
Asunto Oy Lohjan Hakajaakoppi	Lohja	100 %	100 %	3	891	0
Kiinteistö Oy Ventelän Sammutus	Lohja	77,50 %	77,50 %	115	26	1
Lohjan Energiahuolto Oy Loher	Lohja	100%	100%	3 152	2 431	454
Lohjan Liikuntahallit Oy	Lohja	71,80 %	78,76 %	470	10	29
Lohjan Liikuntakeskus Oy	Lohja	78 %	78 %	492	374	65
Kiint. Oy Lohjan Kuplahallit (Liikuntakeskuksen tytär 70 %)	Lohja	0	54,6 %	4	30	1
Kiinteistö Oy Fatjanpuisto Oy	Lohja	100 %	100 %	54	331	0
Länsi-Uudenmaan Yrityskeskus Oy	Lohja	66,22 %	66,22 %	54	228	5
Lohjan Vuokra-Asunnot Oy	Lohja	100 %	100 %	1 395	15 156	110
Ojamon Vuokra-Asunnot Oy	Lohja	100 %	100 %	693	8 298	0
Palotalo Oy	Lohja	84,4 %	84,4 %	94	3	9
Roution Vuokra-Asunnot Oy	Lohja	99,01 %	99,01 %	408	6 358	919
Ventelän Vuokra-Asunnot Oy	Lohja	100 %	100 %	260	1 987	0
Virkkalan Vuokra-Asunnot Oy	Lohja	100 %	100 %	380	1 603	8
Virkkalan Lämpö Oy	Lohja	34,19 %	50,32 %	366	186	86
Ojamon Lämpö Oy	Lohja	5,72 %	56,86 %	615	563	-59
Lohjan Palvelutalosaatiö	Lohja	100%	100%	225	137	37
As. Oy Veijolanpiha (Palvelutalosaatiön tytär 100 %.)	Lohja	100%	100%	55	558	-7
L-U Yrityshautomo Oy (L-U Yrityskeskukseen tytäryhtiö 52 %)	Vihti	0,0	34,43 %	11	9	-2
Yhdistelemättömät tytäryhteisöt						
Immulan Vesi Oy	Lohja					
Kuntayhtymät						
HUS	Hki	3,218 %	3,218 %	13 994	12 823	-88
Kärkulla kommunal samkommun		0,04 %	0,04 %	4	3	0
L-U Ammatti koulutus kuntayhtymä	Lohja	39,99 %	39,99 %	6 730	1 812	256
Uudenmaan erityispalvelut	Mäntsälä	6,287%	6,287%	647	1 178	72
Uudenmaan päihdehuollon ky	Hyvinkää	6,9 %	6,9 %	99	19	-3
Uudenmaan liitto	Hki	3,39 %	3,39 %	22	38	-3
Osakkuusyhteisöt						
Asunto Oy Lohjan Marja	Lohja	35,92 %	35,92 %	300	1	0
Kiinteistö Oy Ojamonkuusi	Lohja	45,37 %	45,37 %	78	60	0
Kiinteistö Oy Lohjan Keskusaukio	Lohja	27,20 %	27,20 %	199	20	0
Kiinteistö Oy Poliisikuja	Lohja	40,00 %	40,00 %	32	6	1
Kiinteistö Oy Riikuntie	Lohja	20,00 %	20,00 %	35	7	1
Rosk'n Roll Oy Ab	Lohja	27,30 %	27,30 %	2 018	1 551	87
Mäntynummen Lämpö Oy	Lohja	16,66 %	41,66 %	53	50	-12
Roution Huolto Oy	Lohja	9,23 %	39,29 %	56	19	-2
Routionmäen Palvelukeskus Oy	Lohja	43,45 %	43,45 %	78	45	6

11.13 LUETTELO KÄYTETYISTÄ KIRJANPITOKIRJOISTA JA SÄILYTYSTAVOISTA

Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista ja säilytystavoista

* päiväkirja	sähköisessä muodossa, cd-levyllä
* pääkirjat	sähköisessä muodossa, cd-levyllä
* tasekirja	sidottuna kirjana
* tilinpäätöserittelyt	sidottuna kirjana
* käyttöomaisuuskirjanpito	paperitulosteena

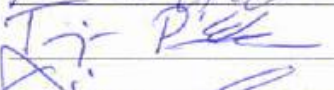

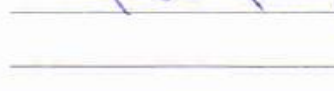
Tositelajit

BUD, BUDM	talousarvio ja talousarviomuutokset
ALKUSA	avaavan taseen saldot
MEMO	muistiotositteet
MUIST	sisäiset muistiotositteet
M03-M99, PEGK,M45K	myyntilaskutukset
MANU	manuaalisuoritukset
MANUAS, MANUV, MANUHO	manuaalisuor. asuntovuokrat, vesilaskutus ja Hiiden Opisto
ORPAL	ostoreskontran pal.aineisto
VIITEA, VIITEV, VIITEL	myyntiresk. viitesuoritukset
TILIOT, TILIO2	kassa- ja pankkiilit
PAL310-PAL999	palkat
OSTOKI-OSTOU	ostoreskontra
CPU	cpu-kassat
SONET	varastokirjanpito
SOST	sosiailyö
VYÖR	vyörytykset

Lohja 6.4.2009

KAUPUNGINHALLITUS

Edellä oleva tilinpäätös on laadittu hyvän kirjanpitotavan mukaisesti.
Suoritetusta tarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Lohjalla 7 15 2009

Oy Auditor Ab
JHTT-yhteisö

 Tove Lindström-Koli
 JHTT, HTM

12 TILINTARKASTUSKERTOMUS

1 (2)

TILINTARKASTUSKERTOMUS 2008**Lohjan kaupungin kaupunginvaltuustolle**

Olemme tarkastaneet Lohjan kaupungin hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2008. Tilinpäätös sisältää kaupungin taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja niiden liitetiedot sekä talousarvion toteutumisvertailun ja toimintakertomuksen. Lisäksi tilinpäätökseen kuuluva konsernitilinpäätös sisältää konsernitaseen, konsernituloslaskelman, konsernin rahoituslaskelman ja niiden liitetiedot.

Kaupunginhallitus ja muut tilivelvolliset ovat vastuussa kaupungin hallinnosta ja taloushoidosta tilikaudella. Kaupunginhallitus ja muu konsernijohto vastaavat kuntakonsernin ohjauksesta ja konsernivalvonnan järjestämisestä. Kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta ja siitä, että tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot kaupungin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja ovat toimintakertomuksessa tehneet selkoa kaupungin sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan järjestämisestä.

Olemme tarkastaneet tilikauden hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen hyvän tilintarkastustavan mukaisesti olennaisten virheiden ja puutteiden havaitsemiseksi ja raportoimiseksi tarkastuksen tuloksina. Hallinnon tarkastuksessa olemme selvittäneet toimielinten jäsenten ja tehtäväalueiden johtavien viranhaltijoiden toiminnan lainmukaisuutta. Kaupungin sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan järjestämisen asianmukaisuutta olemme tarkastaneet ottaen huomioon toimintakertomuksessa niistä esitetyt selonteot. Lisäksi olemme tarkastaneet valtionosuuksien perusteista ja käytöstä annettujen tietojen oikeellisuutta. Olemme tehneet tarkastuksen riittävän varmuuden saamiseksi siitä, onko hallintoa hoidettu lain ja valtuuston päätösten mukaisesti. Kirjanpitoa sekä tilinpäätöksen laatimisperiaatteita, sisältöä ja esittämistapaa olemme tarkastaneet riittävässä laajuudessa sen toteamiseksi, ettei tilinpäätös sisällä olennaisia virheitä eikä puutteita.

Tarkastuksen tulokset

Kaupungin hallintoa on hoidettu lain ja valtuuston päätösten mukaisesti.

Kaupungin sisäinen valvonta ja konsernivalvonta on järjestetty asianmukaisesti.

Valtionosuuksien perusteista ja käytöstä annetut tiedot ovat oikeita.

Kaupungin tilinpäätös ja siihen kuuluva konsernitilinpäätös on laadittu tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot tilikauden toiminnasta, taloudesta, taloudellisesta kehityksestä ja taloudellisista vastuista.

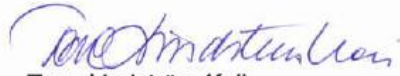
Lausunnot tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapauden myöntämisestä

Esitämme tilinpäätöksen hyväksymistä.

Esitämme vastuuvapauden myöntämistä tilivelvollisille tarkastamaltamme tilikaudelta.

Lohjalla 7. päivänä toukokuuta 2009

Oy Auditor Ab
JHTT-yhteisö

Tove Lindström-Koli
JHTT, HTM

13 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTIKERTOMUS

13.1 TIIVISTELMÄ VUODEN 2008 ARVIOINTIKERTOMUKSEN KESKEISISTÄ HAVAINNOISTA

13.1.1 Tarkastuslautakunnan painopistealueet vuoden 2008 arvioinnissa

Tarkastuslautakunnan painopisteenä vuoden 2008 arviointikertomuksessa oli menneen talousarviovuoden toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden lisäksi koko mennyt valtuustokausi 2005-2008. Vuoden 2008 aikana ja laajemmalti kaikki menneen valtuustokauden aikana tehdyt arviointikäynnit ja johtavien viranhaltijoiden haastattelut sekä tarkastuslautakunnan aikaisemmissa arviointikertomuksissa tekemät havainnot ja kommentit ovat myös yhtenä merkittävänä arviointikriteerinä tässä kertomuksessa.

13.1.2 Kaupungin ja konsernin taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Vaikka arviointivuoden tulos oli arvioitua parempi, niin tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että toimintakulut 205,6 miljoonaa euroa kasvoivat 11,4 miljoonalla eurolla (5,9 %) vuoteen 2007 verrattuna ja ylittivät alkuperäisen talousarvion noin 8 miljoonalla sekä muutetun talousarvion 3,9 miljoonalla eurolla. Syyt tähän ylitykseen ovat yhteneväisiä edellisten vuosien ylityksiin ja ne on analysoitu tämän kertomuksen tulosaluekohtaisessa tarkastelussa.

Lohjan kaupungin osalta taloudellisena yhteenvetona voidaan vuodesta 2008 todeta, että talousarvio saavutettiin, tuloslaskelman keskeiset tunnusluvut paranivat, mutta taseen tunnusluvut jatkoivat heikkenemistään. Toimintakulut nousivat koko kaupungin osalta edellisestä vuodesta 5,9 %, mikä on hieman kuntien keskimääräistä toimintakulujen kasvuarviota vähemmän.

Talousarvion laatimisen osalta on varsinkin muutamilla sivistys- ja vapaa-aikalautakunnan kustannuspaikoilla alimitoitettu vuoden 2008 talousarvion toimintatuotot, mikä on osaltaan mahdollistanut nettoperusteisen talousarvion toimintakulujen kasvattamisen. Yleisesti koko kaupungin osalta voidaan todeta, että *kalustohankinnoissa ja osaltaan myös palvelu- hankinnoissa on ollut väljyyttä ja siksi hankintojen välttämättömyyttä palvelutuotannon näkökulmasta tulee harkita nykyistä huomattavasti tarkemmin. Väljyyttä osoittaa tekemämme tositetarkastuksen perusteella myös muutaman tulosalueen hankintojen selvä painottuminen joulukuun loppupuolelle.* Arviointivuoden loppupuolella alkanut yleisen taloustilanteen jyrkkä heikkeneminen heijastuu voimakkaasti kuntatalouteen jo kuluvana vuotena sekä edellyttää välitöntä reagointia verotulojen laskiessa noin 10 miljoonalla arvioidusta.

Tarkastuslautakunta on jo useaan kertaan aikaisemmissa arviointikertomuksissa ottanut esille, että tulo- ja menovirran epätasapainoinen kehitys edellyttää rakenteellisia tarkasteluja ja päätöksiä palvelutarjonnan (lakisääteisyys vs. lakisääteisyyden ylittävä palvelutarjonta) näkökulmasta sekä palvelujen järjestämisprosessien tehostamista. Tarkasteluja onkin tehty (mm. talouden tasapainottamisryhmän selvitykset vuonna 2006), mutta tulokset ovat olleet varsin laihoja.

Seudulliseen yhteistyöhön arviointivuotena osallistunut henkilöstö on hoitanut asiat kiitettävästi ja osoittanut joustavuutta sovituisissa aikatauluissa pysymiseksi. Seudullinen yhteistyö on ollut valtuustokaudella 2005-2008 varsin aktiivista Lohjan näkökulmasta arvioituna, josta voi yleisesti antaa tunnustusta sekä päättäjille että operatiivista toimintaa ohjanneille viranhaltijoille. Hiiden alueen kuntien keskinäisten mitasuhteiden ja resurssien osalta on kuitenkin haasteena esimerkiksi Lohjan ja Vihdin välinen yhteistyö. Valtuustokaudelle asetettujen keskeisten strategisten tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta toteamme, että *henkilöstön palkitsemiskeinoihin, urakiertoon ja henkilöstön riittävyteen (lähinnä perusturvakeskus) liittyvät tavoitteet ovat toteutuneet heikosti ja keskimääräinen yksikkökustannusten nousu on erityisesti vuosina 2005 -2007 ylittänyt yleisen kustannustason nousun pitkälti palvelujen ostomääristä johtuen. Hyvin ovat sen sijaan toteutuneet palvelutytyväisyyskyselyjen jalkauttaminen käytännön toimenpiteiksi, kehityskeskustelujen läpivienti yli 80 %:sti, liiketoiminnan tuottavuus (konserniyhtiöt), tilojen käytön tehostaminen ja niiden kuntoluokitukset ja tietoteknologian hyödyntäminen palveluprosesseissa.* Myös prosessien nykytilojen ja osin myös tavoitetilojen sekä kaupungin

ydinprosessien määrittelytyö on edennyt kohtuullisen hyvin ja prosessien kartoitustyötä on jo hyödynnetty palvelutuotannon virtaviivaistamisessa (automaatio). Kustannuslaskennan periaatteita on kehitetty omakustannushinnoitteluun perustuvaksi ja sitä on jo hyödynnetty muiden kuntien kanssa tehtävässä yhteistyössä ja palvelujen myynissä. Tarkastuslautakunta edellyttää, että palvelut tuotteistetaan kustannuslaskennan avulla jatkossakin niin, että henkilöstön, päättäjien ja asukkaiden kustannustietoisuus on ajan tasalla.

Konserniyhtiöiden taloudelliset tavoitteet saavutettiin arviointivuoden aikana kohtuullisen hyvin. Poikkeuksia on kuitenkin vuokratalo-yhtiöissä, josta esimerkkinä on Roution Vuokra-asunnot Oy:n huolestuttava tilanne niin vuokraustoiminnassa (asukkaiden vaihtuvuus, tyhjillään olevat asunnot, luottotappiot) kuin kustannuspaineissakin. Muissakin kaupungin suurissa vuokratalo-yhtiöissä asukkaiden vaihtuvuus, asuntojen koon ja kysynnän osittainen kohtaamattomuus, kiinteistöjen peruskorjaustarpeet sekä edellisten tilikausien alijäämät ovat suuri haaste niiden talouden hallinnassa. Energiayhtiöiden osalta toteamme, että menneellä valtuustokaudella tehdyt päätökset Lohjan kaupungin omistusosuuden vahvistamisesta tuloskunnoltaan vahvassa Loherissa ovat osaltaan vahvistaneet energia- ja konsernitaloutta. Liikuntakeskuksen osalta varsin myönteinen signaali on sen tytäryhtiön, Lohjan Kuplahallit oy:n, kohentunut taloudellinen tilanne omistajavaihdoksen ja tehtyjen rahoitusjärjestelujen myötä.

13.2 Toimialakohtainen tarkastelu

13.2.1 Keskushallinto

Nykyisessä kaupunkistrategiassa olevien tavoitteiden näkökulmasta keskushallinto eteni mielestämme valtuustokauden 2005-2008 aikana melko hyvin. Toimintakatteeseen sidotut taloudelliset tavoitteet on saavutettu hyvin, vaikka joihinkin tulosalueisiin tietoisesti tehdyt panostukset (esim. henkilöstöhallinto) ovat näkyneet yksikkökustannusten nousussa yli kuntasektorin keskimääräisen toimintakulujen nousun. Arviointivuoden aikana kiinnitimme huomiota keskushallinnon palvelu- ja materiaalihankintoihin, joissa on tiukassa taloustilanteessa karsimisen varaa.

Elinkeinopolitiikan seudullisuus ja yhteistyö metropolialueen yritysten ja yhteisöjen sekä kaupungin oman kaavoituksen kanssa, kaupungin markkinointiviestintä, yrittäjille suunnatun tonttivarannon monipuolisuus, henkilöstön palkitsemis- ja rekrytointijärjestelmien kehittäminen, syrjäytymisen ehkäisy (työllistäminen), palveluprosessien automatisointi mahdollisuuksien puitteissa sekä kansalaisten sähköisten palvelujen lisääminen ovat niitä painopistealueita, joihin rajallisia resursseja tulee mielestämme kohdistaa jatkossa entistä voimakkaammin. Nämä kaupungin sisäiseen ja ulkoiseen toimintaympäristöön liittyvät tekijät ovat avainasemassa kaupungin taloudellisen ja toiminnallisen menestymisen turvaamisessa.

Henkilöstökertomuksen osalta kiinnitimme huomiota seuraavaan: vaikka työnantajan toimin ei millään pystytä vaikuttamaan kaikkiin sairauspoissaoloihin, niin toivomme, että työterveyshuolto, esimiehet ja henkilöstöhallinto yhdessä kohdistavat resursseja entistä voimakkaammin yleiseen työhyvinvoinnin edistämiseen ja varhaisen puuttumisen keinoihin (ergonomia, liikuntaan aktivointi, henkisten painetekijöiden esille nosto ja reagointi). *Työhyvinvointikyselyn tulokset olivat vuoden 2008 perusteella varsin myönteisiä vuoteen 2006 verrattuna, mutta kaikista heikoimman arvion sai väittämä ”työni henkinen kuormittavuus on ollut viime aikoina sopiva”. Tämä on yleinen piirre muuallakin työelämässä niin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla, mutta siihen tulee reagoida käytännön työjärjestelyissä ennen kuin tilanne kääntyy liian monen kohdalta akuutiksi.*

13.2.2 Perusturvakeskus

Valtuustokaudella 2005-2008 perusturvakeskuksen toimintaa on leimannut vahvasti osittain lainsäädännöstä johtuvat *seudulliset yhteistyöhankkeet. Toimiala on osallistunut näihin varsin merkittäväällä panostuksella ja ollut vetäjänä monessa yhteistyöprojektissa.* Toiminnallisesti yksi merkittävimpiä strategiakauden 2005-2013 loppuun ulottuvia tavoitteita on erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon toiminnallinen kokonaisuus, jonka painopistealueena on *ennalta ehkäisevä terveyttä edistävä toiminta.* Perusturvakeskus on edistänyt tämän tavoitteen saavuttamista tähän mennessä mm. avopalvelujen

tuotteistuksella sekä *keskittymällä ennalta ehkäisevään toimintaan henkilöstö- ja talousresurssiensa puitteissa.*

Alibudjetointi on näkynyt koko valtuustokauden ajan *laitospaikkahankintojen ja henkilöstövuokrauksen* (erityisesti vanhuspalvelut ja hoivapalvelut) talousarvion ja toteuman välisessä kuilussa. Alibudjetoinnin osalta toistamme viime vuoden vaatimuksen eli talousarvio pitää laatia tiedossa olevien faktojen perusteella realistiselle tasolle ja mikäli määrärahojen ylittyminen näyttää vuoden aikana ilmeiselle haettava välittömästi ja perustellusti lisämäärärahaa valtuustolta. ”*Pakkotäsmäyttäminen*” *talousarvioraameihin johtaa juuri yllä mainittuun alibudjetointiin ja ”selityskierteeseen”.*

Vaihtoehtoisten sosiaali- ja terveystalouden palvelujen tuottamistapojen (toimintaprosessit) kartoittaminen ja kustannuslaskennan soveltaminen palvelujen tuotteistuksessa on haaste, jossa perusturvakeskuksella riittää jatkossakin työskentelyä. *Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakulujen nousu on ollut menneen valtuustokauden aikana varsin jyrkkää, mikä edellyttää voimavarojen kohdentamista rakenteellisiin uudistuksiin.* Asia ei ole yksistään Lohjan käsissä, vaan sitä ohjaa pitkälti lainsäädännöstä (esimerkiksi uusi lastensuojelulaki) tulevat velvoitteet.

Lastensuojelun avohuollon toiminnallisia edellytyksiä vahvistettiin vuoden 2008 aikana palkkaamalla sosiaalihoaja, mikä on osoitus varhaisen puuttumisen edistämisestä. Eettisestä näkökulmasta erityisen huolestuttavaa sen sijaan on, että 326 eri lapsesta tehtiin lastensuojeluilmoitus vuoden 2008 aikana. Pidämme tärkeänä saatujen kokemusten perusteella, että lastensuojelun henkilöstöä palkataan lisää, jotta lain edellyttämiä palveluaikoja (7 päivän käsittely) voidaan noudattaa jatkossa sekä panostaa ongelmia ennalta ehkäisevään toimintaan. *Arvioimme tämän sektorin hyvin tärkeäksi.*

Riittävän henkilöstön saatavuuden turvaaminen, kilpailukykyinen palkkaus ja henkilökohtaisen suorituksen osuus palkkauksessa sekä osittain myös asianmukaiset työtilat ja -välineet ovat niitä strategiassa asetettuja tavoitteita, jotka ovat monilla perusturvan tulosalueilla toteutuneet menneellä valtuustokaudella heikoiten ja joihin tulee jatkossa panostaa palvelutuotannon turvaamiseksi lähivuosinakin.

13.2.3 Opetuslautakunnan arviointi

Mennyttä valtuustokautta arvioitaessa voimme todeta, että *opetustoimen tilaverkkotarkastelu ja tilojen salkutus* (kuntoluokitus toiminnallisuuden ja teknisen kunnan mukaan) on tehty rakentavassa yhteistyössä tilahallinnon ja muiden hallintokuntien kanssa. Päivähoidon ja koulujen alueellinen yhteistyö on tiivistynyt, josta esimerkkinä ovat aluekohtaiset yhteistyön vuosikellot. *Moniammatillinen Monet-ryhmä* on keskittynyt syrjäytymiseen ehkäisyyn ja oppilaiden peruskoulun jälkeinen sijoittuminen jatkokoulutukseen on ollut Lohjalla erinomaisella tasolla.

Materiaalihankinnat (erityisesti kalusto) ovat tekemämme tositetarkastuksen perusteella niitä kulueriä, joissa harkintaa tulee käyttää nykyistä enemmän. *Erityisesti joulukuulle kohdistuvat hankinnat niin perus- kuin lukio-opetuksessa ovat osaltaan indikaattori määrärahojen riittävyyden/käyttöasteen näkökulmasta.*

Opetustoimen henkilöstömenojen budjetointi vuodelle 2008 sairauslomasijaisuuksien osalta oli täysin alimitoitettu vuosien 2005, 2006 ja 2007 toteutuneiden kustannusten perusteella.

Yksikkökustannusten nousu ja kustannusrakenteen raskaus ovat asia, johon tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota oppilaiden turvallisuutta ja hyvinvointia (oleellisesti)vaarantamatta.

13.2.4 Sivistys- ja vapaa-aikalautakunta

Sivistys- ja vapaa-aikalautakunta edisti arviointivuoden aikana kokonaisuutena hyvin toimialaan kohdistuvien keskeisten tavoitteiden toteutumista. Sama pätee myös koko menneeseen valtuustokauden yksikkökustannusten kehitystä lukuun ottamatta. Erityisesti toimialan sisäinen yhteistyö eri kus-

tannuspaikkojen/tulosityksikköjen ja muiden kaupungin hallintokuntien kanssa on ollut tuloksellista, mistä hyvänä esimerkkinä ovat kirjasto- ja museotoimen yhteistyö perusopetuksen kanssa, nuorisotoimen (sis. nuorisotyöpaja ja kierrätyskeskus) ja sosiaalitoimen välinen yhteistyö sekä liikuntatoimen tuki erityisesti nuorten harrastusmahdollisuuksien ja terveellisten elämäntapojen edistämisessä.

Toimialan yksikkökustannusten kehitys oli arviointivuotena kokonaisuutena ja edellisiin vuosiin verrattuna jokseenkin maltillista. Yksikkökustannuksia tulee kuitenkin pienentää tälläkin toimialalla entistä suuremmalla tarveharkinnalla mm. kalustohankintojen suhteen laskematta kuntalaisten palvelutasoa.

Toimintatuottojen alimitoitus talousarviota laadittaessa sekä toimintakulujen nousu selvästi yli yleisen kustannustason nousun sekä kaupungin orkesterissa että teatterissa ovat asioita, jotka edellyttävät korjaavia toimenpiteitä. Toiminnallisesti molemmat kustannuspaikat ovat saavuttaneet tavoitteensa erinomaisesti sekä arviointivuoden että menneen valtuustokauden näkökulmasta arvioituna.

Musiikkiopistossa talouden tervehdyttäminen ja toiminnan organisointi on ollut suuri haaste henkilöstön johtamiselle (yt-neuvottelut keväällä 2008), vaikka ketään ei ole irtisanottu. Tulokset ovat yhden vuoden aikajaksolla hyviä, mistä voi antaa kustannuspaikalle tunnustusta edellisissä arviointikertomuksissa antamiimme kommentteihin pohjautuen.

Nuorisotoimessa suurena toiminnallisena haasteena on ollut tarkastuslautakunnankin edellisissä arviointikertomuksissa esille nostama nuorisotalojen kävijämäärän lisääminen. Tämän tavoitteen saavuttamisessa nuorisotoimi onnistui arviointivuoden aikana erinomaisesti, sillä nuorisotoimen kerhojen kävijämäärä lähes kaksinkertaistui vuoteen 2007 verrattuna.

Liikuntatoimessa liikunnan terveysvaikutteisuutta ja sen kohdistumista erityisesti nuoriin on toteutettu valtuustokauden aikana aktiivisella yhteistyöllä koulujen ja liikuntakerhojen kanssa. Liikuntatoimi on kiitettävästi luonut edellytyksiä, ohjannut ja innostanut terveysvaikutteisiin, säännölliseen ja tavoitteelliseen liikuntaan.

13.2.5 Tekninen lautakunta

Strategisia tavoitteita ja niiden arviointivuoden aikaista etenemistä/toteutumista arvioitaessa voimme yhteenvedona toimialasta todeta, että vuodelle 2008 asetettujen tavoitteiden saavuttaminen on ollut varsin kohtuullisella tasolla.

Menneen valtuustokauden ja sitä koskevan nykyisen kaupunkistrategian näkökulmasta tavoitteet ovat toteutuneet *kaupungin vetovoimaisuuden lisäämisessä (mm. keskusta-alueen kehittäminen ja E 18 moottoritie), suunnittelun vuorovaikutteisuuden kehittämisessä (mm. kaavasuunnitelmia koskevat asukastilaisuudet), tilojen käytön tehostumisessa (mm. tilaverkkotarkastelu) ja osin myös palvelujen vaihtoehtoisten tuottamistapojen kartoittamisessa (mm. ruoka- ja siivouspalvelujen aluemalli).*

Yksikkökustannusten maltillisempi kehitys ja palvelujen tuotteistaminen ovat niitä haasteita, jossa tulosalueen tulee mielestämme tehostaa toimintaansa. Sama pätee myös ruoka- ja siivouspalvelujen hinnoittelun läpinäkyvyyteen ja asiakkaille koituvien lopullisten kustannusten ennakoitavuuteen.

Menneellä valtuustokaudella *vesi- ja viemärlaitoksen kuutiokohtainen toimintakate on parantunut merkittävästi 60 %:lla.* Laadullisesti toiminnan ympäristövaikutusten kannalta olennaista on mielestämme se, että Pitkäniemen ja Peltoniemen puhdistamoiden puhdistustulokset ovat täyttäneet jälleen menneellä valtuustokaudella jätevesien laskulupien lupaehdot. Verkoston käyttöveteen kuluttajat ovat olleet hyvin tyytyväisiä.

Tilapalvelujen osalta korjausvelan hallintaan saaminen pitkällä tähtäimellä edellyttää tilojen käytötarkoituksen ja välttämättömyyden kriittistä tarkastelua, sillä kaupungin investointibudjetti ei nykyisellä tulorahoituksella ja kiinteistömäärällä kestä korjausvelan pienentämistä kohtuulliselle tasolle. Strategisten tavoitteiden edistämisen ja toteuttamisen suhteen tilapalvelujen tulosalue on jo nähtä-

villä olevien toiminnallisten tulosten ja kehitteillä olevien hankkeiden lisäksi saanut erinomaista palautetta poikkihallinnollisesta yhteistyöstä, mitä voimme pitää esimerkkinä muillekin kaupunkisuunnittelukeskusten tulosalueille.

13.2.6 Ympäristölautakunta

Koko valtuustokautta arvioitaessa vuoteen 2013 ulottuvien kaupunkistrategiassa esille nostettujen tavoitteiden näkökulmasta voimme todeta, että:

1. *arkkitehtoniseen keskustakuvan kehittämiseen* on kiinnitetty merkittävää huomiota
2. *asuntoalueiden kaavallisia rooleja* on määritelty (esimerkiksi Vappula, Gunnarla, Haikari)
3. *pohjaveden laadun* turvaamiseen on panostettu
4. *seudullisia tuottajayksiköitä* on syntynyt
5. *E18 moottoritietä* osin jo hyödynnetty kaavoituksessa ja joukkoliikenteen koordinoimisessa.

Kaavoituksen tulisi jatkossa ottaa selvää kaavoitusta rajoittavista ja puoltavista tekijöistä mennyttä valtuustokautta tarkemmin. Koko valtuustokauden näkökulmasta toistamme edellisen vuoden arviointimme. *Kaavoitustyön, erityisesti yleiskaavoituksen, ennakoiva eteneminen aikatauluja noudattaen on mielestämme ensiarvoisen tärkeää kaupungin kokonaisvaltaisen kehittämisen kannalta sekä toiminnallisesta että taloudellisesta näkökulmasta* (pitkän tähtäimen vaikutukset verotulojen ja toimintatuottojen kertymään) *arvioituna.* Näihin strategisesti kriittisiin näkökulmiin vedoten korostamme, että hallintokuntien välistä yhteistyötä tulee tiivistää kokonaisvaltaisen (infran koko kirjo) ja pitkäjänteisen kaavatyön tehostamiseksi sekä osaltaan myös aikataulullisen läpimenon nopeuttamiseksi.

Tonttitarjonnan omaleimaisuus (koko, sijainti, hinta) ja *Lohjan järvialueiden erityispiirteiden jalostaminen* ovat asioita, joita ei ole pystytty hyödyntämään riittävästi.

Talouden tasapainottaminen 2009 –

Tarkastuslautakunta esittää kaupungin taloudellisen tilanteen tervehdyttämiseksi, että kaikkiin kaupungin hankintoihin tulee aina ottaa vähintään esimiehen tai soveltuvin osin toimialajohtajan hyväksyntä. Kaikkien uusien henkilöiden palkkaukseen tulee saada toimialajohtajan/kaupunginjohtajan hyväksyminen. Tutkimukset tehdään omana työnä ja konsulttien käyttö minimoidaan.

13.3 TARKASTUSLAUTAKUNNAN TOIMINNAN PAINOPISTEET

Tarkastuslautakunnan tehtävät on määritelty kuntalain 71 ja 75 §:ssä sekä kaupungin tarkas-tussäännössä. Lautakunnan erityisenä tehtävänä on arvioida ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet.

Tarkastuslautakunnan jäsenet ja varajäsenet (toimintavuosi 2008)

Jäsen	Henkilökohtainen varajäsen
Paul Packalén, pj	Terho Tikkanen
Pentti Järvinen, vpj	Pentti Halme
Pentti Ristikartano (04.08.2008 alkaen)	Hannu Korsumäki
Seija Salokari	Marja-Leena Heinonen
Aila Saarinen	Tuulia Stål

Kari Mäntyharju, tarkastuslautakunnan sihteeri

Tarkastuslautakunnan kokoonpanossa tapahtui vuoden 2008 aikana muutos, kun tarkastuslautakunnan jäsen Veikko Lopanus erosi luottamustehtävistä henkilökohtaisista syistä 1.8.2008.

Tarkastuslautakunta saavutti talousarviovuodelle asetetut taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteensa. Valtuuston määrärahasi vahvistama toimintakate oli -71 022 € ja toteuma oli -66 382 € (93,5 %). Tarkastuslautakunnan osuus oli 0,04 % kaupungin koko toimintakatteesta.

Tarkastuslautakunta piti vuoden 2008 aikana kahdeksan kokousta, joista kaksi kohdistui yksinomaan vuoden 2007 arviointikertomuksen laatimiseen. Arviointikertomuksen laatimisen lisäksi tarkastuslautakunta haastatteli kevätkaudella musiikkiopiston, kirjastotoimen ja tilahallinnon vastuuhenkilöitä. Tarkastuslautakunta tutustui haastattelujen yhteydessä pääkirjaston ja musiikkiopiston tiloihin ja toimintoihin.

Syyskaudella tarkastuslautakunta sopi tarkastuslautakunnan, tilintarkastuksen ja sisäisen tarkastuksen välisestä yhteistyöstä ja tarkastuksen painopisteistä uuden vastuullisen tilintarkastajan kanssa edeltäjän jäätyä eläkkeelle. Tarkastuslautakunnan syyskauden työohjelma painottui seudullisen ympäristöterveyspäällikön, kaupungin uuden kehittämisspäällikön, nuorisotyöpajan esimiehen sekä kaupunkikonserniin kuuluvan Liikuntakeskuksen toimitusjohtajan haastatteluun. Tarkastuslautakunta kilpailutti myös tilintarkastuspalvelut uudelle, vuodet 2009 – 2012, kattavalle valtuustokaudelle.

Yllä mainitun lisäksi tarkastuslautakunta seurasi arviointivuoden aikana kaupungin talouden kehittymistä ja haastatteli talousjohtajaa talouden näkymistä.

Tutustumis-/tarkastuskohteiden vastuuhenkilöiden haastatteluissa pääpaino oli strategiasta johdettujen keskeisten toiminnallisten tavoitteiden ja talouden tunnuslukujen seurannassa sekä toiminnan nykytilan ja tulevien haasteiden kartoittamisessa. Haastatteluissa ja tutustumiskäynneissä esille nousseet asiat ovat myös olennainen osa tämän arviointikertomuksen lähdeaineistoa.

Kuluneella valtuustokaudella 2005-2008 tarkastuslautakunta uudisti arviointikertomuksen rakennetta ja panosti tiiviiseen yhteistyöhön kaupungin johtavien viranhaltijoiden ja sekä ulkoisen että sisäisen tarkastuksen kanssa. Tarkastuslautakunnan kokoonpanossa vaihtui valtuustokauden aikana kaksi jäsentä oman ilmoituksensa perusteella. Tarkastuslautakunnan valtuustokaudelle 2005-2008 laadittua arviointisuunnitelmaa ja vuosittaisia työohjelmia on noudatettu pääpiirteittäin. Tarkastusohjelmia on täydennetty ja mukautettu toimintavuosien aikana tarvelähtöisesti ja ne on koordinoitu tilintarkastuksen ja sisäisen tarkastuksen toimintasuunnitelmien kanssa eri näkökulmat kattavaksi kokonaisuudeksi. Kaupungin eri toimialojen seuranta on valtuustokauden alussa jaettu tarkastuslautakunnan jäsenten kesken ja keskushallinto (sis. kaupunginhallitus, jaostot) on ollut kaikkien yhteinen seurantakohte. Arvioinnit ovat kattaneet kaikki Lohjan kaupungin toimialat ja useita keskeisiä tulosalueita. Vuosittaisissa työohjelmissa arvioinnin painopisteet ovat olleet kaupungin ja kaupunkikonsernin

talouskehityksen seuraamisessa, kaupungin tilojen hallinnassa, elinkeinotoimessa, kaavoituksessa, lastensuojelussa, perusterveydenhuollon avopalveluissa, Lohjan sairaalan päivystyksessä, vanhuspalveluissa, opetustoimessa, varhaiskasvatuksessa, vanhuspalveluissa, henkilöstöpalveluissa sekä sivistystoimen eri sektoreissa.

Kaupungin tilintarkastuksen suoritti kaupunginvaltuuston valitsema JHTT-yhteisö Oy Auditor Ab. Varsinaisia vuoden 2007 aikana laskutettuja tilintarkastuspäiviä kertyi yhteensä 55. Vastuullisena tilintarkastajana toimi keväällä 2008 tilinpäätöstarkastukseen asti JHTT, HTM Raimo Vainio-Kaila ja sen jälkeen vastuullisena tilintarkastajana on ollut JHTT, HTM Tove Lindström-Koli. Vastuullinen tilintarkastaja on raportoinut lautakunnalle tarkastussuunnitelman toteutumisesta sekä tarkastuksessa tehdyistä havainnoista ja niiden perusteella tehdyistä suosituksista. Tilikauden aikana tehdyissä tarkastuksissa on varmistettu, että hallinto toimii lain ja valtuuston päätösten mukaisesti. Toiminnan tarkastuksessa painopistealueina ovat olleet erikoissairaanhoidon toimintaketju ja sakkopäivät, asumispalvelujen ostosopimukset, kotihoidon tulotietojen selvittely, toimeentulotuen toimintaketju, tilapalvelut, opettajien palkat sekä Källhagens skolan ja Virkby Gymnasiumin laajennusinvestoinnit. Pistokokeina on tarkastettu useamman tulosityksikön taloudellisia tapahtumia ja niihin liittyviä tositteita. Tarkastuksen yhteydessä on myös arvioitu sekä kaupungin sisäisen valvonnan toimivuutta että riskienhallintaa.

14 TOIMINNALLISTEN JA TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

14.1 ARVIOINTIKRITEERIT

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista arvioidessa tarkastuslautakunnalla oli käytävissänsä taloussuunnitelma 2009-2010 ja talousarvio 2008 (alkuperäinen + muutokset), vuoden 2008 tilinpäätös ja tulostiedotukset, luottamushenkilöluettelo, henkilöstöraportti, tilintarkastajan kausiraportit tilintarkastuksen toteutumisesta, sisäisen tarkastuksen selvitykset sekä toimielinten pöytäkirjat ja muut selvitykset ja raportit. Valtuuston asettamat sitovat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat tarkastuslautakunnan arvioinnin ensisijaisena lähtökohtana kuntalain 71 §:n mukaisesti ja nämä tavoitteet ovat myös tasapainotetun tulostiedotuksen (BSC) perustana. Tavoitteiden toteutumista on seurattu lähinnä tarkastuslautakunnan kokousten yhteydessä sekä kolmannesvuosiraportoinnin yhteydessä. Tarkastuslautakunnan edellisen vuoden (2007) arviointikertomuksessa sekä kuluneen valtuustokauden 2005-2008 aikana esittämät johtopäätökset ja niiden pohjalta tehdyt suositukset ovat myös yksi merkittävä lähtökohta tässä arviointikertomuksessa.

Toimintavuoden arviointi perustuu yllä mainittujen kriteerien lisäksi tarkastuslautakunnan tilikauden aikaisissa painopistealueissa tekemiin arviointi- ja tutustumiskäynteihin, kaupungin palvelutoiminnasta muutoin saatuihin kokemuksiin sekä kaupungin asukkailta saatuihin suoriin palautteisiin.

Arviointi on suoritettu ensiksi taloudellisten mittareiden osalta kaupunki- ja konsernikokonaisuutena ja sen jälkeen toimiala-, lautakunta- ja tulosaluekohtaisena kokonaisarviointina (toiminnallinen ja taloudellinen näkökulma). Olemme jakaneet tarkastuslautakunnan havainnot ja suositukset kolmeen kategoriaan niiden vakavuuden perusteella: kannanotto, Huomautus ja muistutus. Erityistä huomiota tässä arviointikertomuksessa on kiinnitetty Lohjan kaupungin taloudellisen aseman ja sitä kuvaavien tunnuslukujen kehitykseen valtuustokauden 2005-2008 aikana, vuoteen 2013 ulottuvalle strategiakaudelle asetettujen keskeisten tavoitteiden toteutumiseen valtuustokauden aikana, seudullisen yhteistyön toteutumiseen (ml. LOST, Sattamat kuntaliitos) sekä yksikkökustannusten kehitykseen yleiseen kustannustasoon nousuun verrattuna. Toimintakulujen tarkastelussa erityistä huomiota on kiinnitetty palveluostoihin ja materiaalihankintoihin ja niitä on soveltuvin osin analysoitu tehdyn tositetarkastuksen perusteella. Toimialakohtaisessa talousarvion noudattamisen tarkastelussa on tässä arviointikertomuksessa lähtökohtana, että muutetun talousarvion ylittäneiden toimialojen kulurakenteen analysoidaan tulosaluekohtaisesti ja muutoin arvioidaan lähinnä relevanttien yksikkökustannusten kehitystä sekä toimintakulujen kehitystä edelliseen vuoteen verrattuna. Kuntatalouden menojen hintaindeksin nousu vuoden 2008 aikana oli 5,2 % ja kuntien toimintakulujen keskimääräinen kasvuprosentti oli 6,1 % (vuoden 2008 arvio). Yksikkökustannusten vertailussa edellisiin vuosiin on otettava huomioon kustannusajurina toimivien suoritteiden määrän suurehko vaihtelu mm. taloudellisen suhdanteen kääntymisen seurauksena.

14.2 SEUTUYHTEISTYÖ

14.2.1 Kunta- ja palvelurakennemuudistus Lohjan näkökulmasta

Lait kunta- ja palvelurakennemuudistuksesta (PARAS-laki) sekä kuntajakolain muuttamisesta astuivat voimaan 23.2.2007. Tämä on vaikuttanut menneellä valtuustokaudella merkittävästi Lohjan kaupungin seudulliseen yhteistyöhön kuntaliitosvalmistelujen ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen (LOST) valmistelujen osalta, sillä Lohja on ollut näissä veturin roolissa. LOST-alueeseen liittyvät valmistelutyöt työllistivät eniten perusturvakeskuksen eri tulosalueita ja keskushallintoa (henkilöstöhallinto, hallintopalvelut). Valtuustokauden aikana on lisäksi edistetty maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) alueellista suunnittelua, mistä esimerkkinä on vuoden 2008 aikana Hiiden ja Raaseporin alueen kuntien yhdessä laatima suunnitelma sekä MAL-koordinaattorin rekrytoinnin käynnistäminen. Kunta- ja palvelurakennemuudistuksen kautta saavutettavat mahdolliset, konkreettiset taloudelliset ja toiminnalliset hyödyt, jäävät nähtäväksi kuluvan valtuustokauden aikana. Varsinkin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen toiminnan kustannukset ja palvelujen käytön jakaantuminen kuntien kesken muodostavat suuren epävarmuustekijän kuluvaan ja tulevien vuosien talousarvion toteuttamisessa. Lohjan kaupungin kustannuslaskentaa on valtuustokauden aikana kehitetty niin, että hallinnollisten yleiskustannukset ja tiloihin sitoutuneet pääomakustannukset jyvitetään yhdessä sovittujen kustannusajureiden mukaan aiheuttamisperiaatteen (palvelun, tilojen käyttö) mukaisesti.

Kannanotto:

Tämä on kuntatalouden ohjauksen, vertailtavuuden ja tasapainottamisenkin kannalta välttämätöntä. Tarkastuslautakunta edellyttää, että palvelut tuoteistetaan kustannuslaskennan avulla jatkossakin niin, että henkilöstön, päättäjien ja asukkaiden kustannustietoisuus on ajan tasalla. Kustannuslaskenta ja kaupungin laskentajärjestelmät joutuvat jo vuoden 2009 aikana kovalle koetukselle, kun todellista omakustannushintaa sovelletaan täysimääräisesti käytäntöön LOST:in laskutuksessa.

14.2.2 Seudullinen yhteistyö vuonna 2008 ja valtuustokauden 2005-2008 aikana

LOST-yhteistoiminta-alueen ja Sammatin sekä Karjalohjan kuntaliitosvalmistelujen lisäksi seudullista yhteistyötä edistettiin Hiiden alueella arviointivuoden aikana. Tästä yhtenä esimerkkinä on kuntien yhteisen sosiaalipäivystyksen käynnistyminen sekä ympäristöterveyden- ja eläinlääkintähuoltoa koskevan yhteistoimintasopimuksen hyväksyminen, jonka mukaisesti Lohja on vastannut kyseisen palvelun järjestämisestä 1.1.2008 lukien. Tämä kaikki on vienyt runsaasti henkilöstöresursseja Lohjan henkilöstöltä ja lisännyt työpainetta merkittävästi. Seudulliseen yhteistyöhön suoraan osallistuva henkilöstö on joutunut tekemään paljon ylitöitä/pitkiä työpäiviä pisyäkseen sovituissa aikatauluissa.

Menneen valtuustokauden aikana seudullinen yhteistyö on ollut varsin laaja-alaista. Tästä esimerkkeinä ovat edellisessä kappaleessa esitetyn lisäksi seudullinen tietohallinto, seudulliset hankintarenkaat (mm. elintarvike- ja kirjahankinnat) sekä monet muut yhteistyöprojektit. Toisaalta osa seudullisista yhteistyöhankkeista ei edennyt ponnisteluista huolimatta suunnittelua pitemmälle, mistä esimerkkeinä ovat seudullinen taloushallinnon- ja palkanlaskennan yhteisyksikköhanke (TaPa) sekä terveydenhuollon HIITA-hanke, joka repeytyi kahteen eri yhteistoiminta-alueeseen, kun Vihti, Nummi-Pusula ja Karkkila muodostivat oman yhteistoiminta-alueeseensa (Karviainen) ja Lohja, Sammatti, Siuntio, Karjalohja sekä Inkoo oman alueensa (LOST).

Kannanotto:

Seudulliseen yhteistyöhön arviointivuotena osallistunut henkilöstö on hoitanut asiat kiitettävästi ja osoittanut joustavuutta sovituissa aikatauluissa pysymiseksi.

Seudullinen yhteistyö on ollut valtuustokaudella 2005-2008 varsin aktiivista Lohjan näkökulmasta arvioituna, josta voi antaa tunnustusta sekä päättäjille että operatiivista toimintaa ohjanneille viranhaltijoille. Hiiden alueen kuntien keskinäisten mittasuhteiden ja resurssien osalta on kuitenkin haasteena esimerkiksi Lohjan ja Vihdin välinen yhteistyö.

14.3 KAUPUNGIN TALOUDELLINEN ASEMA

14.3.1 Talouden kehitys ja kaupungin talousarvion toteutuminen tilikaudella 2008 ja valtuustokaudella

Lohjan kaupungin taloudellinen asema parani vuosikatteen ja tilikauden tuloksen osalta huomattavasti edellisestä kertomusvuodesta. Verotulojen (+ 10 %) ja valtionosuuksien (+13,5 %) kasvu jatkui varsin voimakkaana, mikä kompensoi toimintakatteen heikkenemistä 7 %:lla edellisestä arviointivuodesta. Vuoden 2008 verotulojen kasvun taustalla oli myönteinen talouskehitys, palkankorotuksista johtunut ennakkipidätysten kasvu ja kunnallisveroprosentin nosto 0,5 prosenttiyksiköllä. Tuloverojen tuotto kasvoi 11,3 %, josta veroprosentin korotuksen vaikutus oli 2,6 prosenttiyksikköä. Lohjan kaupungin tulorahoitus oli ensimmäistä kertaa valtuustokauden 2005-2008 aikana tasapainossa, kun vuosikate ylitti poistot. Vuosikate 10,0 miljoonaa euroa ei riittänyt kuitenkaan investointien eikä valtuustokauden 2005-2008 alijäämien kattamiseen, vaan kaupungin lainojen kokonaismäärä kasvoi 4,0 miljoonalla eurolla. Tämä vaikutti luonnollisesti myös asukaskohtaisen lainamäärän kasvamiseen 1 391 eurosta 1 482 euroon. Yhteenvetona voidaan vuodesta 2008 todeta, että talousarvio saavutettiin, tuloslaskelman keskeiset tunnusluvut paraniivat, mutta taseen tunnusluvut jatkoivat heikkenemistään. Toimintakulut nousivat koko kaupungin osalta edellisestä vuodesta 5,9 %, mikä on hieman kuntien keskimääräistä toimintakulujen kasvuarviota vähemmän.

Huomautus:

Vaikka vuoden tulos oli arvioitua parempi, niin tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että toimintakulut 205,6 miljoonaa euroa kasvoivat 11,4 miljoonalla eurolla (5,9 %) vuoteen 2007 verrattuna ja ylittivät alkuperäisen talousarvion noin 8 miljoonalla sekä muutetun talousarvion 3,9 miljoonalla eurolla. Syyt tähän ylitykseen ovat yhteneväisiä edellisten vuosien ylityksiin ja ne on analysoitu yksityiskohtaisesti toimiala- ja tulosaluekohtaisessa tarkastelussa.

Talousarvion laatimisen osalta on joillakin tulosalueilla selvästi havaittavissa tulojen alimitoitusta, mikä on mahdollistanut nettoperusteisen talousarvion toimintakulujen kasvattamisen. Yleisesti koko kaupungin osalta voidaan todeta, että kalustohankinnoissa ja osaltaan myös palvelu- hankinnoissa on ollut väljyyttä ja siksi hankintojen välttämättömyyttä palvelutuotannon näkökulmasta tulee harkita nykyistä huomattavasti tarkemmin. Väljyyttä osoittaa tekemämme tositetarkastuksen perusteella myös muutaman tulosalueen hankintojen selvä painottuminen joulukuun loppupuolelle. Arviointivuoden loppupuolella alkanut yleisen taloustilanteen jyrkkä heikkeneminen heijastuu voimakkaasti kuntatalouteen jo kuluvana vuotena sekä edellyttää välitöntä reagointia verotulojen laskiessa noin 10 miljoonalla arvioidusta.

Kannanotto:

Suosittellemme, että vähintään kerran valtuustokaudessa tehdään nk. nollapohjabudjetointi, jossa jokainen tulosalue lähtee talousarvion laadinnassa palvelujen kysyntätietoja lukuun ottamatta puhtaalta pöydältä.

Lohjan kaupungin talouden tunnusluvut 2004-2008

	2004	2005	2006	2007	2008	muutos -% 2004-2008
Toimintatuotot/kulut %	18,2	19,6	17,5	17,5	16,6	-9
Verotulot/asukas	2728	2749	2940	3166	3444	26
Vuosikate/asukas	180	83	175	114	264	47
Vuosikate/poistot %	100	46	90	55	126	26
Nettoinvestoinnit/asukas	306	414	342	204	306	IRR
Rahoitusvarallisuus/asukas	-752	-1182	-1442	-1570	-1639	-118
Lainat/asukas	712	1159	1353	1391	1482	108
Omavaraisuusaste	76,3	67,8	64,9	62,5	61,4	-20

Yllä olevaan taulukkoon on kerätty keskeisiä Lohjan kaupungin tunnuslukuja ja niiden kehitystä valtuustokauden 2005-2008 aikana. Taulukkoa analysoitaessa on syytä ottaa huomioon, että veroprosenttia on nostettu 0,5 prosenttiyksiköllä kahdesti (2006 ja 2008) menneen valtuustokauden aikana. Siitä ja menneellä valtuustokaudella vallinneesta yleisestä taloudellisesta noususuhdanteesta huolimatta kaupungin velkaantuminen on kasvanut ja muutkin taseen tunnusluvut ovat olleet jyrkässä alamäessä. Positiivista kehitystä on tapahtunut verotuloissa, joissa asukaskohtainen verotulo on noussut valtuustokauden aikana 26 %:lla kahden viimeisen arviointivuoden erittäin myönteisen kehityksen johdosta.

Syynä velkaantumisen jyrkkään kasvuun on ollut tulo-rahoituksen ja investointien välinen epätasapaino, josta ääriesimerkkinä on vuosi 2005, jolloin investointitaso oli valtuustokauden korkein ja verotulojen kasvu puolestaan valtuustokauden pienin (0,77 %). Investoinnit ovat myös ajoittuneet korkeasuhdanteeseen, jolloin rakentaminen on ollut kallista. Valtuustokauden aikana tehdyillä investoinneilla on kuitenkin parannettu kaupungin yleisilmettä (esimerkiksi uusi pääkirjasto), rakennettu kunnallistekniikkaa uusille asuntoalueille sekä rakennettu E 18 moottoritien liittymiä. Taulukossa esitettyjen tunnuslukujen kehitystä 2004 tilinpäätöksestä vuoden 2008 tilinpäätökseen verrattaessa on syytä huomioda, että nettoinvestoinnit ja vuosikate ovat vaihdelleet paljon eri vuosien välillä ja sen vuoksi vuoden 2004 ja 2008 tunnuslukujen välinen prosenttimuutos ei anna kokonaiskuvaa taloudellisesta kehityksestä. Taulukon kolme viimeistä tasevaikutteista tunnuslukua sen sijaan kuvaavat hyvin menneen valtuustokauden vaikutusta Lohjan kaupungin talouteen. Toimintatuottojen ja toimintakulujen välinen suhdeluku on myös heikentynyt viime vuosina. Näiden seurauksena vuosikate on menneellä valtuustokaudella jäänyt suhteellisen alhaiseksi ja tulos alijäämäiseksi vuoden 2008 tilinpäätöstä lukuun ottamatta.

Kannanotto:

Asukaskohtaisen lainamäärän kaksinkertaistuminen valtuustokauden aikana on todella huolestuttavaa, vaikka lainat/asukas tunnusluku on vielä hieman kuntien keskiarvon alapuolella.

Lohjan ylivoimaisesti suurin ongelma menneellä valtuustokaudella on ollut toimintakulujen voimakas kasvu, joka on ylittänyt verotulojen kasvun.

Muistutus:

Tarkastuslautakunta on jo useaan kertaan todennut aikaisemmissa arviointikertomuksissa, että tulo- ja menovirran epätasapainoinen kehitys edellyttää rakenteellisia tarkasteluja ja päätöksiä palvelutarjonnan (lakisääteisyys vs. lakisääteisyyden ylittävä palvelutarjonta) näkökulmasta sekä palvelujen järjestämisprosessien tehostamista. Tarkasteluja onkin tehty (mm. talouden tasapainottamisyhtymän selvitykset vuonna 2006), mutta tulokset ovat olleet varsin laihoja.

Lohjan ja vertailukuntien talous vuonna 2008

	2007	2008	2008	2008	2008	2008
euro/asukas	Lohja	Lohja	Vihti	Hyvinkää	Kirkko- nummi	Järvenpää
Asukasmäärä	37352	37774	27628	44987	35981	38289
Veroprosentti	18,5	19	19,25	18,5	18,25	18,25
Verotulot	3166	3444	3384	3498	3868	3511
Vuosikate	114	265	195	493	217	264
Poistot	206	210	268	294	248	204
Investoinnit, netto	204	306	604	688	724	411
Lainat	1391	1482	2330	1536	1390	1284
Tulorahoitus	heikko	tasap	heikko	tasap	heikko	tasap
Vuosikate, _____	55	126	73	168	88	129
% poistoista						
Rahoitusvarallisuus	-1570	-1639	-337	-1702	-1321	-1659

	2008	2008	2008	2008	2008	2007
euro/asukas	Porvoo	Tuusula	Nurmijärvi	Kerava	Nummi- Pusula	Siuntio
Asukasmäärä	48217	36367	39031	33546	6015	5779
Veroprosentti	18,75	18	18,75	18	20	19,5
Verotulot	3873	3556	3460	3655	2875	3234
Vuosikate	245	345	366	486	166	136
Poistot	309	272	264	235	164	223
Investoinnit, netto	788	263	488	629	415	423
Lainat	2699	436	1826	1786	396	3157
Tulorahoitus	heikko	tasap	tasap	tasap	tasap	heikko
Vuosikate, _____	79	127	139	206	102	61
% poistoista						

- Vuosikate on tulojen ja menojen erotus, eli se osa tuloista, joka jää käytettäväksi investointien rahoittamiseen tai lainojen lyhentämiseen.
- Investoinnit, netto kertoo, paljonko kunta tarvitsee rahaa investointien rahoittamiseen.
- Tulorahoitus on tasapainossa, jos vuosikate kattaa poistot eli kunnan laskennallisen investointitarpeen, jolloin tunnusluku ”vuosikate, % poistoista” on vähintään 100. Tulorahoitus on heikko, jos tunnusluku jää nollan ja sadan välille. Jos vuosikate on miinusmerkinen, tulorahoitus on epätasapainossa, koska tulot eivät riitä edes varsinaisen toiminnan pyörittämiseen.
- **Siuntion tiedot vuodelta 2007, tilinpäätös ei ollut valmis vielä huhtikuun lopussa 2009**

Valtakunnallisia vertailutietoja vuodelta 2008 (Kuntaliiton tilinpäätösarviot)

- Kuntien keskimääräinen tuloveroprosentti: 18,55 % (2007: 18,45 %)
- Kuntien keskimääräinen vuosikate: 362 €/asukas (2007: 382 eur/as)
- 20001-40000 asukkaan kuntien keskimääräinen vuosikate: 285 €/asukas (2007: 290 eur/as)
- Kuntien keskimääräinen lainakanta: 1652 €/asukas (2007: 1545 eur/as)

Analyysi vertailukuntien tunnusluvuista 2008 (pl. Siuntio)

- Lohjan tulorahoitus vuonna 2008 kääntyi tasapainoiseksi ja suhteellinen asema vertailukuntiin nähden parani huomattavasti edellisiin vuosiin (2005-2007) verrattuna.
- Kirkkonummella, Vihdissä ja Porvoossa tulorahoituksessa tapahtui selvä käänne alaspäin vuoteen 2007 verrattuna, sillä vuosikate ei riittänyt arviointivuotena kattamaan poistoja ja tulorahoitus jäi heikoksi. Nummi-Pusulassa kehitys oli sen sijaan täysin päinvastainen, kun se ensimmäistä kertaa valtuustokaudella 2005-2008 ylsi tasapainoiseen tulorahoitukseen lähinnä käyttöomaisuuden luovutusvoittojen hyvästä kertymästä johtuen.
- Lohjan tuloveroprosentti sijoittuu vertailuryhmän yläkvartiiliin, sillä korkeampi veroprosentti on vain Siuntiossa (tiedot v. 2007), Nummi-Pusulassa ja Vihdissä. Kaikki näiden kuntien tuloveroprosentit ovat myös kuntien keskimääräistä tuloveroprosenttia 0,45 – 1,45 %-yksikköä korkeammalla tasolla.

- Asukaskohtaisten verotulojen osalta Lohja jää hieman vertailukuntien keskiarvosta, joka on vuoden 2008 tilinpäätöksen perusteella 3 512 euroa.
- Vertailuryhmän korkeimmat asukaskohtaiset verotulot ovat Kirkkonummella, Porvoossa, ja Keravalla.
- Lohjan vuosikate 265 euroa/asukas on vertailuryhmän keskiarvoa 304 euroa/asukas 39 euroa (12,8 %) pienempi ja alittaa myös 20001-40000 asukkaiden kuntien valtakunnallisen keskiarvon 7 %.
- Lohjan kaupungin lainakanta 1482 euroa/asukas on vertailuryhmän keskiarvoa 1 516 euroa 2,2 % pienempi.

14.3.2 Kaupunkistrategian toteutuminen valtuustokaudella 2005-2008

Kaupungin eri toimialoille on asetettu kaupunkistrategiassa kaikille yhteisiä tavoitteita, joiden toteutumista menneen valtuustokauden aikana tarkastellaan yhteenvetona alla olevassa taulukossa. Tavoitteet ovat osittain niin laajoja ja kauaskantoisia, että niiden toteuttamisen astetta (ei aloitettu, kesken, toteutettu) analysoitaessa joudutaan usein toteamaan, että tavoitetta kohden on edetty, mutta työ jatkuu edelleen (eli tavoitteen saavuttaminen on kesken). Mikäli vähintään kolme toimialaa neljästä on toteuttanut tavoitteen, niin tavoite on pääpiirteittäin toteutettu. **Yhteenvetona voidaan todeta, että henkilöstön palkitsemiskeinoihin, urakiertoon ja henkilöstön riittävyteen (lähinnä perusturvakeskus) liittyvät tavoitteet ovat toteutuneet heikosti ja keskimääräinen yksikkökustannusten nousu on erityisesti vuosina 2005-2007 ylittänyt yleisen kustannustason nousun pitkälti palvelujen ostomääristä johtuen. Hyvin ovat sen sijaan toteutuneet palveluhyvinvointikyselyjen jalkauttaminen käytännön toimenpiteiksi, kehityskeskustelujen läpivienti yli 80 %:sti, liiketoiminnan tuottavuus (konserniyhtiöt) sekä tilojen käytön tehostaminen ja niiden kuntoluokitukset. Myös prosessien nykytilojen ja osin myös tavoitteiden sekä kaupungin ydinprosessien määrittelytyö on edennyt kohtuullisen hyvin ja prosessien kartoitustyötä on jo osin hyödynnetty palvelutuotannon virtaviivaistamisessa (automaatio). Kustannuslaskennan periaatteita on kehitetty omakustannushinnoitteluun perustuvaksi ja sitä on jo hyödynnetty muiden kuntien kanssa tehtävässä yhteistyössä ja palvelujen myynnissä.**

Tavoite	Tot.	Kesken	Ei tot.
Palvelutasovertilau ja kehittämistoimenpiteiden määrittely		x	
Palvelujen laadun itsearviointityö		x	
Palveluhyvinvointikyselystä johdetut kehittämistoimenpiteet tehty	x		
Prosessien määrittely ja kehittäminen		x	
Ei-välttämättömistä omistuksista luopuminen		x	
Sijoituksiksi tarkoitetut omistukset yhtiömuodossa	x		
Liiketoiminnaksi katsottavasta toiminnasta kohtuullinen tuotto (ks. konserniyhtiöt)	x		
Omalla tulorahoituksella toimivat yhteisöt eivät aiheuta kaupungille taloudellisia velvoitteita	x		
Omaisuuksien kunto- ja hoitoluokitus	x		
Tilojen käytön tehostuminen ja tarkoitukseen soveltumattomien tilojen vähentyminen		x	
Kuntayhtymien palvelutaso ostosopimuksen mukainen	x		
Kaupunki luopuu omistuksista, jotka eivät ole palvelutuotannon kannalta välttämättömiä		x	
Yksikkökustannusten nousu ei ylitä yleisen kustannustason nousua		x	
Kustannuslaskennan kehittäminen palvelujen tuotteistukseen perustuen		x	
Henkilökohtaisen suoriutumisen osuus palkkauksessa kasvanut			x
Palkkojen jälkeenyhteisyyttä korjattu siellä, missä sitä on eniten			x
Kehityskeskustelut ja niiden perusteella henkilökohtaiset kehityssuunnitelmat		x	
Riittävän henkilökunnan varmistaminen		x	

14.4 VALTUUSTON ASETTAMIEN TOIMINNALLISTEN JA TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

14.4.1 Yleinen luottamushenkilöhallinto

Yleisen luottamushenkilöhallinnon toimintakate 792 556 euroa oli muutettua talousarviota niukasti (1.657 euroa eli 0,2 %) heikompi. Edelliseen arviointivuoteen verrattuna toimintakate heikkeni **15,2 %**. Toimintakatteen voimakas kasvu johtui lähinnä palveluostojen kasvaessa 66.469 eurolla eli lähes 30 %:lla edellisestä arviointivuodesta. Nousu johtuu pitkälti asiantuntijapalvelujen hankintojen, ilmoituskulujen ja ateriapalvelujen voimakkaasta noususta edellisestä arviointivuodesta. Valtuustokauden alussa (v. 2005) asukaskohtaiset nettomenot olivat 17,62 euroa ja tilinpäätöksessä 2008 21,03 euroa/asukas. Yksikkökustannusten osalta yhden valtuustokokouksen järjestämiskustannukset ovat 10 660 euroa (209 euroa/valtuutettu) ja vastaavasti yhden hallituksen kokouksen järjestämiskustannukset ovat 2 692 euroa (207 euroa/hallituksen jäsen). Yhtenä esimerkkinä tehostamistarpeesta on esityslistan monistamista kuvaavat tunnusluvut: hallituksen kokoukseen monistetaan keskimäärin 6 200 sivua mustavalkokopioita ja 380 sivua värikopioita ja yhdessä valtuustokokouksessa vastaavat luvut ovat 8 500 ja 700. Monistuskustannusten osuus kokouksen järjestämiskustannuksesta vaihtelee ko. kokouksissa 6 ja 17 prosentin välillä.

Kannanotto:

Tietotekniikan käyttöä voi tehostaa lähettämällä esityslistat sähköisenä luottamushenkilöille. Asialla on merkitystä sekä ajankäytön tehostamisen, ympäristöystävällisyyden että kokonaiskustannusten näkökulmasta.

Kaupunginvaltuuston, kaupunginhallituksen ja jaostojen kokouksia järjestettiin arviointivuoden aikana yhteensä 66 kertaa. Vuoden 2008 aikana luottamushenkilöille esiteltiin kahdeksassa valtuustoinfossa ajankohtaisia asioita ja valtuustoseminaareja järjestettiin neljä kertaa. Kahdessa valtuustoseminaarissa käsiteltiin talousarviota. Syksyn talousarvioseminaarin yhteydessä otettiin esille uuden talouden tasapainottamisryhmän kokoaminen keskeisistä viranhaltijoista ja luottamushenkilöhallinnon edustajista.

Arviointivuoden aikana hyväksyttiin uusi tietoturvastrategia, mikä pohjautuu merkittävältä osalta tietohallinnon kokonaisvaltaiseen riskianalyysiin. Myös Lohjan kaupungin ja Hiiden alueen hankintaohjeiden sekä sähköisen viestinnän ohjeiden päivittäminen olivat erittäin ajankohtaisia kysymyksiä, joiden hallinnan merkitys on viime vuosina korostunut riskienhallinnan näkökulmasta. Valtuuston päättämistä asioista eniten yleisön ja luottamusmiestähenkilöstön keskustelua herättivät kysymykset jätteenpolttolaitoksesta, terveyskeskuksen laboratorio toiminnan keskittämisestä ja Malmin lentokenttää korvaavan kentän sijaintipaikan selvittämisestä.

14.4.2 Keskushallinto

Keskushallinnon toimintakate oli 299 144 euroa parempi (5,6 %) kuin muutetussa talousarviossa. Toimintakulujen määrä kasvoi 6,4 %:lla edellisestä arviointivuodesta, mitä voidaan pitää maltillisena kuntasektorilla tehdyt yleiset palkankorotukset huomioon ottaen. Toteutunutta toimintakatetta analysoitaessa voidaan havaita, että toimintatuottojen ja toimintakatteen kasvu ovat olleet keskenään tasapainossa. Alla olevaan taulukkoon on poimittu muutamia keskeisiä kaupungin palvelutoimintaa ja keskushallinnon yksikkökustannusten kehitystä kuvaavia tunnuslukuja. Oheisia tunnuslukuja ja niiden kehitystä valtuustokauden aikana on analysoitu tulosaluekohtaisesti ja selvitetty mahdolliset laskentaperusteiden muutokset.

KESKUSHALLINTO: suoritteet	2005	2006	2007	2008	Ero % (08 vs. 07) ero
Elinkeinopalvelut					
Työpaikkojen määrä	15500	15448	15325	15500	1,1
Perustetut/siirtyneet yritykset	187	205	205	232	13,2
Työttömyysaste-%	7	6,3	5,9	6,3	6,8
Hallinto- ja talouspalvelut					
Toimintakulut: eur/tosite	5,10	5,98	6,50	6,12	-5,8
Monistamon kopiot, milj. kpl	1,7	1,7	1,4	1,3	-7,1
Monist. toimintakulut, eur/kopio	0,05	0,05	0,06	0,07	16,7
Asukaskohtainen toimintakate	-50,27	-49,74	-49,24	-48,68	-1,1
Henkilöstöpalvelut					
Henkilöstöpalvelut, eur/työntekijä	51,62	54,73	64,79	71,13	9,8
Oikeuspalvelut					
Velkaneuvonnan asiakkaat	173	143	276	269	-2,5
Velkaneuvonnan toim.kulut/as.	248,12	301,66	184,7	155,93	-15,6
Tietopalvelut					
Toimintakulut: eur/käyttäjätunnus	491,19	513,15	285,85	237,56	-16,9

Yhteenvedona voidaan todeta, että keskushallinto saavutti keskeiset vuodelle 2008 asetetut toiminnalliset tavoitteet. Merkittävimpiä toiminnallisia kehityshankkeita, jotka toteutuivat arviointivuoden aikana, olivat kansalaisten sähköisten palveluiden saatavuuden lisääminen (mm. sähköinen vuokra-asuntohakemus, teatterilippujen maksaminen netissä jne.), henkilöstöhallinnon koordinoima Hjalmar-henkilöstöportaalin käyttöönoton valmistelu, sähköinen myyntilasku (laskutusprosessin ulkoistus Lindorffille) sekä Sammatin kuntaliitoksen ja LOST-yhteistoiminta-alueeseen liittyvät valmistelut.

Menneen valtuustokauden näkökulmasta keskushallinto on tiivistettynä saavuttanut (+) ja toisaalta ei ole saavuttanut (-) seuraavia siihen toimialana kohdistuvia tavoitteita:

- + tietoteknologian hyödyntäminen palveluprosesseissa (esim. sähköinen laskutus, web-tallennus) ja tietoyhteiskuntavalmiuksien parantaminen
- + seudullisen yhteistyön tiivistyminen (esim. tietohallinnon seudullisuus, seudulliset hankinnat, kuntaliitos- ja yhteistoimintavalmistelut)
- + kustannuslaskennan kehittäminen
- + henkilöstön perehdyttämishjelmat ja esimiesvalmennuksen koordinoiminen
- Lohjan markkinointiviestintä ja imago (vs. imago tutkimusten tulokset Lohjan ja koko Hiiden alueen sijoittumisesta)
- selvitys väestökehityksen vaikutuksesta ydinpalvelujen tarpeeseen ja kuntatalouteen

Yllä mainittujen lisäksi vaihtoehtoisten palvelujen tuottamistapojen selvitystyö on aloitettu ja sitä tukevat meneillään oleva palvelutasovertailu muiden vastaavan kokoisten verokkikuntien kanssa sekä palvelujen omakustannushinnan selvittäminen kustannuslaskennallisten vyörytyserien kautta.

Kannanotto:

Nykyisessä kaupunkistrategiassa olevien tavoitteiden näkökulmasta keskushallinto eteni mielestämme valtuustokauden 2005-2008 aikana melko hyvin.

Elinkeinopolitiikan seudullisuus ja yhteistyö metropolialueen yritysten ja yhteisöjen sekä kaupungin oman kaavoituksen kanssa, kaupungin markkinointiviestintä, yrittäjille suunnatun tonttivarannon monipuolisuus, henkilöstön palkitsemis- ja rekrytointijärjestelmien kehittäminen, syrjäytymisen ehkäisy (työllistäminen), palveluprosessien automatisointi mahdollisuuksien puitteissa sekä kansalaisten sähköisten palvelujen lisääminen ovat mielestämme niitä painopistealueita, joihin rajallisia resursseja tulee kohdistaa jatkossa entistä enemmän. Nämä kaupungin sisäiseen ja ulkoiseen toimintaympäristöön liittyvät tekijät ovat avainasemassa kaupungin taloudellisen ja toiminnallisen menestymisen turvaamisessa.

Elinkeinopalvelujen tulosalueella panostettiin arviointivuoden aikana teknologiayritysten kehittämiseen palkkaamalla seudullinen projektijohtaja (Lohja, Karkkila, Nummi-Pusula) kahdeksi vuodeksi asiaa koordinoimaan. Varsin myönteinen kehityssuunta oli se, että vuoden aikana 232 uutta yritystä aloitti toimintansa Länsi-Uudenmaan Uusyrityskeskukseen avustamana. Edellisellä sivulla esiin tuotuja elinkeinopalvelujen tunnuslukuja kuten työttömyysastetta ja työpaikkojen määrää analysoidessa on otettava vuoden 2008 osalta huomioon, että tilastotiedot eivät ole vielä tarkkoja tilinpäätöstä valmisteltaessa. Johtopäätöksenä voidaan kuitenkin todeta, että perustettujen/siirtyneiden yritysten määrä on kasvanut melko tasaisesti valtuustokauden aikana ja työttömyys on ollut varsin maltillisella tasolla. Kaupallisten keskustojen (mm. Lempola, Tynninharju, Prisma) kehittyminen on ollut melko voimakasta valtuustokauden 2005-2008 aikana, mikä on lisännyt myös palveluelinkeinojen työpaikkatarjontaa. Myös elinkeinotoimen koordinoima kriisiryhmä on osoittautunut tarpeelliseksi rakennemuutosten ja globaalien markkinatalouden vaikuttaessa myös Lohjalla sijaitseviin yrityksiin. Matkailussa panostettiin arviointivuoden aikana matkailun suuntaviivat 2007-2013 ohjelmassa kahtena merkittävänä painopistealueena olevaan seudulliseen viestintään ja yhteisen imagon rakentamiseen (mm. yhteinen messuosasto Matkamessuilla). Uutena toimintamuotona kesällä 2008 torille sijoitettu matkailun infokoju menestykselliseksi, sillä matkailun yhteenlaskettu/arvioitu asiakaskontaktimäärä (5300) kasvoi voimakkaasti edelliseen arviointivuoteen (3500 kontaktia) verrattuna. Päivittäisiin asiakaskontakteihin lasketaan tässä yhteydessä asiakaskäynnit, puhelinsoitot ja sähköpostit messutapahtumia lukuun ottamatta.

Kannanotto:

Yhteenvedona voidaan tulosalueen osalta todeta, että tulosalue saavutti keskeiset toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteensa arviointivuoden aikana.

Lohjan kaupungissa tulee jatkossa keskittää entistä enemmän voimavaroja järviluonnon hyödyntämiseen elinkeinopalveluissa.

Hallinto- ja talouspalvelujen tulosalue saavutti arviointivuotena sekä taloudelliset että strategian kannalta keskeiset toiminnalliset tavoitteensa. Asukaskohtainen toimintakate on laskenut joka vuosi menneen valtuustokauden aikana, mikä on hyvä saavutus yleisen kustannustason noustessa. Tositekohtainen yksikkökustannus laski arviointivuoden aikana, jonka taustalla on taloushallinnon prosessien automatisoinnista (esim. sähköinen myyntilaskutus) saadut hyödyt. Arviointivuoden aikana merkittävimmät toiminnalliset haasteet olivat Sammatin kuntaliitokseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueeseen (LOST) liittyvät valmistelut sekä Karjalohjan kanssa käydyt kuntaliitosneuvottelut ja uuden kaupunginjohtajan valintaprosessi. Suunnittelu- ja tutkimustoiminnassa kaupungin uusi kehittämisspäällikkö valmistelee valtuuston strategiatyötä ja siinä tarvittavaa tausta-aineistoa. Strategiatyön interaktiivisuutta on lisätty henkilöstöä (strategiakyselyt intranetissä, seminaarit, työpaikkakokoukset) ja kuntalaisia (mm. kyläpäällikkötapaamiset) osallistamalla. Tarkastustoimessa on panostettu arviointivuoden aikana erityisesti riskienhallintaan, mistä esimerkkinä on kaupungin eri tulosalueiden riskianalyyysien sekä kaupungin kokonaisvaltaisen turvallisuussuunnitelman koordinoiminen. Virastopalveluissa myönteistä kehitystä tapahtui keskusmonistamon kopiomäärän laskusuunnan jatkuessa toista vuotta peräkkäin.

Kannanotto:

Menneen valtuustokauden aikana tulosalue on tehostanut varsin voimakkaasti talous- ja palkkahallinnon toimintaprosesseja tietoteknologiaa hyödyntämällä, kehittänyt kaupungin kustannuslaskentaa sekä johtanut aktiivisesti seudullisia yhteistyöhankkeita.

Tarkastuslautakunta toivoo, että keskipitkällä aikavälillä päästäisiin tietoteknologiaa hyödyntämällä tilanteeseen, jossa nykyinen kopiomäärä puolittuisi. Tämä edellyttää mm. esityslistojen sähköistä vastaanottamista sekä muutenkin mobiilin tietotekniikan monipuolista hyödyntämistä.

Henkilöstöpalvelujen toiminnan painopiste oli arviointivuoden aikana henkilökunnan saatavuuden varmistamisessa, sähköisten asiointimahdollisuuksien laajentamisessa sekä Sammatin kuntaliitoksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen edellyttämässä henkilöstöjärjestelyissä (palvelussuhde ja palkka-asiat). Tulosalue valmisteli arviointivuoden aikana aktiivisesti henkilöstöporttaalin (Hjalmar) käyttöönottoa. Henkilöstöporttaalin tarkoituksena on tukea esimiestyötä sekä henkilöstön tiedonsaantia keskeisistä henkilöstöhallintoon kuuluvista ohjeista ja toimintaperiaatteista. Ammattihenkilöstön saatavuuden varmistaminen on suuri haaste sosiaali- ja terveydenhuollossa ja sitä varten on vuonna 2006 perustettu perusturvajohtajan vetämä työryhmä, jonka loppuraportti valmistui syksyllä 2008. Työryhmän toimintaan osallistui keskushallinnosta henkilöstön kehittämispäällikkö. Työryhmän henkilöstöjaostolle 26.11.2008 esittämässä loppuraportissa on selvitys keskitetystä sijaisrekrytointiyksiköstä (mm. suunnatut sijaiset, supertiimi), varahenkilöjärjestelmän kehittämistä (vanhus- ja vammaispalvelut, hoivapalvelut), perusmitoituksen ja henkilöstörakenteen arvioinnista, kesätyöntekijäjärjestelmän ja oppilaitosyhteistyön kehittämistä. Yksikkökustannuksia analysoitaessa näkyy, että henkilöstöpalvelujen toimintakulut/työntekijä ovat kasvaneet voimakkaasti viimeisen kahden arviointivuoden aikana tietoisesti tehdyistä panostuksista johtuen.

Kannanotto:

Henkilöstöön ja sen saatavuuteen panostaminen on yksi Lohjan kaupungin avaintavoitteita, joten yksikkökustannusten nousu henkilöstöpalveluissa on tässä asiayhteydessä positiivinen asia.

Pitkäaikaistyöttömien työllistäminen ja työllisyysrahojen kohdentaminen oppisopimus-oppilaisiin hoitotehtävissä ja nuorisotyöpajassa ovat merkittäviä toiminnallisia saavutuksia arviointivuoden 2008 aikana.

Kokonaisarviona voimme todeta, että henkilöstöpalvelut on tulosalueena saavuttanut vuodelle 2008 asetetut taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet ja että henkilöstön kehittämiseen, palkka- ja työsuhdeneuvontaan ja työllistämiseen on panostettu menneellä strategiakaudella.

Henkilöstökertomus

Lohjan kaupungin henkilöstökertomuksessa otimme edellisvuosien tavoin arvioinnin painopisteiksi sairauspoissaolot ja työtoiminnan. Tämän lisäksi keskityimme työhyvinvointikyselyn tuloksiin ja koko menneellä valtuustokaudella tehtyihin henkilöstön kehittämiseen liittyviin toimenpiteisiin.

Sairauspoissaolot kääntyivät jälleen kasvuun. Sairauspoissaolojen lukumäärä 39 664 lisääntyi 5412 päivällä eli 15,8 % vuodesta 2007, mikä merkitsi 327 269 euron lisäystä sairausajalta maksettavista palkoista. Mennen valtuustokauden aikana sairauspoissaolojen määrä on kasvanut 49 %. Keskimääräiset sairauspoissaolot/ vakituinen henkilö ovat nousseet samalla ajanjaksolla 14,3:stä 18,6 päivään/hlö eli 30 %. Tulosaluekohtaisessa jakaumassa merkittävää muutosta edellisiin vuosiin ei ole, sillä suurempien tulosalueiden sairauspoissaolot kohdistuivat jälleen kerran fyysisesti ja osittain myös psyykkisesti raskaisiin töihin ruoka- ja siivouspalveluissa, vuode- ja hoivapalveluissa sekä kotihoidossa. Pienien tulosalueiden kohdalla vertailu ei ole mielekästä, koska jakaja (n) on niin pieni ja yksittäinen pitkä poissaolo vaikuttaa siten keskiarvoon ratkaisevasti. Lohjan jakauma ja sairauspoissaolojen määrä ei juurikaan poikkea kunta-alan keskiarvoista, sillä esimerkiksi kodinhoitajien keskiarvo koko maassa on 27,9 päivää/henkilö ja vastaava luku Lohjalla (kotihoito+vanhuspalvelut) on 22,1 päivää/henkilö.

Huolestuttavaa sairauspoissaolopäivien absoluuttisen määrän ja niiden kustannusten lisääntymisen lisäksi on työntekijät (822), jotka olivat pois 4-29 päivää. Tässä ryhmässä tapahtui jyrkkä 60 % kasvu vuosien 2004 ja 2005 välillä. Vuodesta 2005 asti työehtosopimuksessa on ollut soveltamisohje, jonka mukaan enintään viiden päivän sairauslomaan riittää oma ilmoitus/esimiehen lupa. Vuodesta 2007 alkaen Lohjan kaupungissa on työantajan työkaluna ollut sairauspoissaolojen hallinnassa ollut aktiivisen aikaisen puuttumisen malli, jossa impulssina toimivat yli 30 päivän sairauspoissaolo, toistuvat lyhyet sairauspoissaolot, ongelmat työn laadussa ja työssä selviytymisessä, ristiriitatilanteet työpaikalla asiakkaiden ja työkalvereiden kanssa sekä epäily päihteiden käytöstä.

Kannanotto:

Vaikka työnantajan toimin ei millään pystytä vaikuttamaan kaikkiin sairauspoissaoloihin, niin toivomme, että työterveyshuolto, esimiehet ja henkilöstöhallinto yhdessä kohdistavat resursseja entistä voimakkaammin yleiseen työhyvinvoinnin edistämiseen ja varhaisen puuttumisen keinoihin (ergonomia, liikuntaan aktivointi, henkisten painetekijöiden esille nosto ja reagointi). Työhyvinvointikyselyn tulokset olivat vuoden 2008 perusteella varsin myönteisiä vuoteen 2006 verrattuna, mutta kaikista heikoimman arvion sai väittämä ”työni henkinen kuormittavuus on ollut viime aikoina sopiva”. Tämä on yleinen piirre muuallakin työelämässä niin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla, mutta siihen tulee reagoida käytännön työjärjestelyissä ennen kuin tilanne kääntyy liian monen kohdalta akuutiksi.

Loppuvuodesta 2008 toteutetun työhyvinvointikyselyn tutkimustulokset olivat varsin myönteisiä, sillä kokonaiskeskiarvo nousi edelliseen kyselyyn (2006) verrattuna 2,73:sta 3,01:een. Arvoasteikolla 1-4 tämä tulkitaan hyväksi. Työhyvinvoinnin eri aihealueita analysoitaessa havaitaan, että osaamiseen, esimiestyöhön ja johtamiseen sekä henkilöstöresursseihin, palkkaukseen ja työolosuhteisiin liittyvät osatekijät nousivat eniten. Taloustutkimuksen vertailupankkiin verrattuna Lohjan tulokset ovat erinomaiset esimerkiksi esimiehen saaman tuen ja ohjauksen, uusien henkilöiden perehdyttämisen sekä työyksikköjen ilmapiirin osalta. Työhyvinvointikyselyn tulos ja sairauspoissaolojen lisääntyminen eivät suoraan korreloi keskenään. Työhyvinvointikyselyssä oli myös vastaajajoukko, jotka näkivät tilanteen huonoksi. Tämä yhdistettynä henkisen kuormituksen lisääntymiseen antaa signaalin työhyvinvoinnin polarisoitumisesta. Yhteiskunnan (eri väestöryhmät) polarisoituminen on yleisesti ollut yksi viime vuosien huolestuttavimmista trendeistä, joka heijastuu työelämäänkin.

Tyky-toiminnan määrärahoja kohdistettiin arviointivuonna 30 000 euroa Aino Active- pilottihankkeeseen, johon osallistui yhteensä 39 henkilöä kymmenestä eri työyhteisöstä. Tästä työntekijän fyysisen kunnan ja elämäntapatottumuksien kehittämiseen tähänneestä hankkeesta saatiin hyviä tuloksia. Huomattavaa on, että hankkeeseen osallistunut joukko oli vuonna 2007 sairaana keskimäärin 8,6 päivää/henkilö eli selvästi kaupungin keskiarvoa vähemmän. Osallistujien sairauspoissaolot laskivat vuoden 2008 aikana keskimäärin 0,4 päivällä. Lisäksi heidän hengitys- ja verenkiertoelimestön kunto parani merkittävästi vuoden seurannan aikana. Alle oman ikäluokan kuntotasoa olevien määrä väheni 33 prosentista 12 prosenttiin. Koko Lohjan kaupungin henkilöstölle tarjottuja tyky-liikuntapalveluja käytettiin henkilöä kohden vuotta 2007 selvästi aktiivisemmin, mitä voidaan pitää näyttönä niiden tarpeellisuudesta jatkossakin.

Kannanotto:

Aino Activen ja koko tyky-toiminnan haasteena on kaikkein passiivisempien ja huonokuntoisempien työntekijöiden aktivointi. Vuoden 2008 pilottihankkeen osallistujajoukko oli ikäsuhteutettuna valtaosin keskitasoista kunnoltaan tai keskimääräistä parempikuntoista, joten pilottihanke ei siinä mielessä tavoittanut sitä eniten tarvitsevia henkilöitä. Hankkeen tulokset olivat testiryhmässä monelta osin erinomaisia, mitä voi pitää osoituksena pilottihankkeen tehosta. Tyky-liikuntapalveluihin ja muihin tuettuihin kaupungin työntekijöille tarjottuihin virkistysmuotoihin on periaatteessa jokaisella työntekijällä mahdollisuus osallistua, mistä voi antaa kiitosta henkilöstöpalveluille.

Henkilöstökertomuksen lopussa olevasta **henkilöstötuloslaskelmasta** otamme esille muutaman menneen **valuustokauden** kehitystä heijastavan havainnon:

- Viranhaltijoiden ja työsuhteisten kuukausipalkat yhteensä ovat kasvaneet 41,6 miljoonasta eurosta 52,1 miljoonaan euroon eli 25 %.
- Vuosilomasijaisiin ja muihin sijaisiin käytetty euromäärä on noussut 1,27 miljoonalla eurolla eli 58 %:lla.
- Sairauslomasijaisiin mennyt rahamäärä on kasvanut 323 000 eurolla eli 62 %:lla.
- Lomapalkkajaksotukset ovat nousseet 493 000 eurolla eli 147 %:lla.
- Palkat ja palkkiot yhteensä ovat nousseet 53,8 miljoonasta eurosta 67,5 miljoonaan euroon eli 13,7 miljoonalla eurolla (25 %).

- Eläkekulut ovat lisääntyneet 12,6 miljoonasta 16,4 miljoonaan euroon eli noin 30 %.
- Tyky-toimintaan kohdistetut varat ovat yhteensä pysyneet vuoden 2004 tasolla (muutos -1 000 euroa).

Kannanotto:

Koko valtuustokauden yleisarviona henkilöstökertomuksen eri osa-alueista toteamme, että työhyvinvointiin on panostettu käytettävissä olevien taloudellisten ja henkilöresurssien puitteissa hyvin. Tästä esimerkkinä ovat monipuoliset tyky-mahdollisuudet henkilöstölle, erilaiset työssä jaksamista edistävät ohjelmat (esim. 55+) ja työhyvinvointikyselyjen tulosten purkamisen yhdessä esimiesten kanssa ja niiden jalkauttaminen työpaikkakokouksiin asti. Henkilöstöportaalin (Hjalmar) rakentaminen ja käyttöönotto kuluvana vuonna on osoitus uusien toimintamallien kehittämisestä, josta hyötyy jokainen esimies ja myös heidän alaisensa henkilöstö. Sairauspoissaolojen trendi on sen sijaan erittäin huolestuttava asia, jonka suunnanmuutosta tarvittaisiin jo työssä olevan henkilöstönkin jaksamisen takia.

Oikeuspalvelujen tulosalueelle arviointivuosi oli varsin haastava. Edunvalvonnan ja kuluttajaneuvonnan palvelujen siirtämistä valtion hoidettavaksi vuoden 2009 alusta alkaen valmisteltiin vuoden aikana. Neljän työntekijän siirtyminen valtiolle oli suuri haaste muutosjohtamiselle tilanteessa, jossa lopulliset toimintakäytännöt ja henkilöstön asema muutoksessa selvisi valtion taholta vasta aivan arviointivuoden loppupuolella, mikä lisäsi henkilöstön epätietoisuutta omasta tulevaisuudestaan. Myös kunnallisvaalien järjestäminen vei runsaasti oikeuspalvelujen hallinnon resursseja. Taloudelliset tavoitteet ylitettiin lähinnä tulojen jaksotuksista johtuen, sillä kahdelle vuodelle (2007 ja 2008) kohdistuvat tulot kertyivät vuodelle 2008. Velkaneuvonnan asiakkaiden määrä pysyi edellisen arviointivuoden tasolla, mutta velkaneuvonnan yksikkökustannuksia kuvaava tunnusluku toimintakulut/asiakas pieneni talous- ja velkaneuvojan palkkakustannusten kohdentamismuutosten vuoksi.

Tietopalvelujen tulosalue on arviointivuoden aikana panostanut tietoyhteiskuntavalmiuksen parantamiseen kansalaisten sähköisiä palveluja (mm. kirjastoportaali, nettikartta, e-vesimittarilukemasivustot, tulevaisuuslinja portaali strategian valmistelussa, teatteriliput internetissä) lisäämällä, kotihoidon mobiilijärjestelmän pilotoinnilla sekä luomalla alustan sähköiselle e-laskutusmahdollisuudelle Lohjan kaupungin asiakkaille. Arviointivuoden suurimpana ja samalla haasteellisimpana hankkeena oli sosiaali- ja terveydenhuoltoalueen tietoteknisen toimintaympäristön, yhdenmukaisen puhelininfrastruktuurin ja vaihdevälitysympäristön rakentaminen LOST-kuntiin. Vuodelle 2008 asetetusta toimintakatetavoitteesta jäätiin 70.000 euroa palveluostojen ylitysten takia, mutta toisaalta tietohallinnon investoinnit alittivat talousarvion 80.000 eurolla. Yksikkökustannusten osalta voidaan jälleen todeta, että tietohallinto on toiminut varsin kustannustehokkaasti, sillä Lohjan tietohallinnon kulut yhtä käyttäjätunnusta kohden laskivat 16,9 %:lla volyymien kasvaessa ja kustannusten pysyessä maltillisina.

Kannanotto:

Yhteenvetona toteamme, että tietopalvelut ovat toimineet koko menneen valtuustokauden ajan talous- ja henkilöstöresursseihinsa suhteutettuna varsin kustannustehokkaasti ja panostaneet toiminnassaan kiitettävästi strategisten keihäänkärkien kuten tietoyhteiskuntavalmiuksien parantamiseen. Seutuyhteistyön tuloksellisuus, tietoverkkojen kattavuus, kansalaisten sähköisten palvelujen laajuus ja tietoteknologian hyödyntäminen palveluprosesseissa (erityisesti taloushallinnossa) ovat asioita, joissa on mielestämme tapahtunut merkittävää edistystä menneen valtuustokauden aikana.

14.4.3 Perusturvalautakunta

Perusturvalautakunnan toimintakate -84 796 362 euroa ylitti muutetun talousarvion noin 0,4 miljoonalla eurolla (0,5 %), mutta toimintakatteen määrä kasvoi noin 5,9 M€ eli 7,5 % vuoteen 2007 verrattuna. Menojen kasvuvauhti oli edellistä arviointivuotta (12 %) pienempi. LOST:in valmistelun nettokulut 205 000 euroa (mm. atk- ja konsultointipalvelut) rasittivat perusturvan hallinnon toimintakatetta ja ylittivät talousarvion selvästi. Asiakaspalvelujen ostot 62 910 764 euroa ovat euromääräisesti perusturvan ylivoimaisesti suurin kustannuserä (osuus toimintakatteesta 74 %), jossa ylitystä kertyi muutettuun talousarvioon nähden 2,1 miljoonaa euroa. Palvelujen ostot ylittivät talousarvion jokaisella perusturvakeskuksen tulosalueella erikoissairaanhoidon lukuun ottamatta ja niiden taustalla on kolme päätekiijää, jotka ovat palvelujen kysynnän ja ostopalvelujen hintatason kasvu sekä ostojen lievä alibudjetointi. Talousarvioon suhteutettuna suurimmat prosentuaaliset palveluostojen ylitykset olivat hallinnossa (+140,1 %), suun terveydenhuollossa (+48,8 %), sosiaalityössä (+24,8 %) ja vanhus- ja vammaispalveluissa (+12,8 %). Hankintojen (palvelut, materiaalit) budjetointia hankaloitti se, että vuoden 2008 budjettia valmisteltaessa pohjana oli vuoden 2006 tilinpäätöstiedot sekä arvio tulevasta hintakehityksestä ja palvelujen kysynnästä. Perusturvakeskuksen osalta hankintojen ylityksessä ei ole juurikaan kysymys 2.3.1 kappaleesta mainitusta väljyydestä ja harkinnanvaraisuudesta, vaan palvelujen kysynnän ja lainsäädännöstä tulevien velvoitteiden asettamista vaateista.

Perusturvakeskuksen palvelujen kysyntään ja kustannusrakenteeseen vaikuttavia taustamuuttujia, yksikkökustannusten kehitystä valtuustokauden 2005-2008 aikana sekä edellä mainituista johtuvia eri tulosalueiden toistuvia talousarvion ylityksiä kuvaa jäljempänä oleva taulukko perusturvan keskeisistä suoritteista. Yksittäisten tulosalueiden talousarvion pitävyyteen, yksikkökustannusten kehitykseen samoin kuin strategiasta johdettujen keskeisten toiminnallisten tavoitteiden saavuttamiseen palataan myöhemmin tulosaluekohtaisessa tarkastelussa. Sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset ovat Lohjalla alle keski suurten kaupunkien mediaanin, mikä on myös yksi keskeisistä valtuustokauden 2005-2008 strategisista tavoitteista. Yksikkökustannukset ovat perusturvakeskuksessa keskimäärin nousseet yleistä kustannustason nousua (ks. arviointikriteerit kappaleessa 2.1) enemmän, mikä johtuu pitkälti palvelujen kysynnän lisäyksestä. Sijaistamiseen ja vuokratyövoimaan liittyvät kustannukset ovat myös nostaneet yksikkökustannuksia koko valtuustokauden ajan niillä tulosalueilla, joissa on paljon sairauspoissaoloja ja rekrytointivaikeuksia.

Toiminnallisesta näkökulmasta voidaan toimialan yhteenvedona todeta, että keskeiset tavoitteet kyettiin vuoden 2008 aikana suurelta osin saavuttamaan. Lohjan sosiaali- ja terveydenhuoltoalueen valmistelutyöt olivat vuoden ehdottomasti merkittävien ja samalla myös vaativien hanke perusturvakeskuksessa. Perusturvakeskuksen suurin ongelma sekä arviointivuoden että koko menneen valtuustokauden aikana on ollut henkilöstön saatavuuden varmistaminen. Lakisääteisen palvelutason turvaamiseksi on jouduttu oman henkilöstön joustavuuden lisäksi turvautumaan sijaistuksiin ja vuokratyövoimaan, mitä ei ole ollut aina saatavilla. **Merkittävimpiä toteutuneita toiminnallisia hankkeita arviointivuoden aikana olivat seutuyhteistyön lisäksi lastensuojelun avohuollon toimintaedellytysten vahvistaminen perheohjaajan rekrytoinnilla, sijaisrekrytointiyksikön perustaminen, tietoteknologian hyödyntäminen sähköisen asuntohakemuksen ja hammashuollon digitaalisen kuvantamisjärjestelmän avulla, pitkäaikaistyöttömien työllistäminen MAHIS-projektin kautta sekä Kehikko-työryhmän laatima selvitys väestön ikääntymisen vaikutuksista perusturvan palvelujen kysyntään.** Vuodelle 2008 asetetut tavoitteet eivät täysimääräisesti toteutuneet mm. vanhuspalvelujen käyttäjälähtöisyydessä, sillä erikoissairaanhoidosta kertyi muutamia sakkopäiviä kesällä 2008 lääkäripulan vuoksi. Sakkopäivien kustannusvaikutus oli 1.500 euroa. Lisäksi toimialan ydinprosessien määrittelyt ovat vielä kesken ja ne mukautetaan LOST yhteistoiminta-alueelle sopiviksi.

Valtuustokaudella 2005-2008 perusturvakeskuksen toimintaa on leimannut vahvasti osittain lainsäädännöstä johtuvat seudulliset yhteistyöhankkeet. Toimiala on osallistunut näihin varsin merkittävällä panostuksella ja ollut vetäjänä monessa yhteistyöprojektissa. Toiminnallisesti yksi merkittävimpiä strategiakauden 2005-2013 loppuun ulottuvia tavoitteita on erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon toiminnallinen kokonaisuus, jonka painopistealueena on ennalta ehkäisevä terveyttä edistävä toiminta. Perusturvakeskus on edistänyt tämän tavoitteen saavuttamista tähän mennessä mm. avopalvelujen tuotteistuksella sekä panostamalla ennalta ehkäisevään toimintaan henkilöstö- ja talousresurssiensa puitteissa. Perusturvakeskus on ollut tietohallinnon ohella pilottina kokonaisvaltaisen riskienhallintasuunnitelman

laatimisessa ja perusturvan johtoryhmä teki vuoden 2008 aikana kattavan riskianalyysin perusturvakeskuksen toimintaympäristöön kohdistuvista henkilöstöriskeistä, strategisista riskeistä, johtamisriskeistä, tietoteknologisista riskeistä, työtiloihin ja työprosesseihin koskevista riskeistä sekä juridisista, taloudellisista ja demografisista riskeistä. Riskianalyysia on syvennetty toimialakohtaiseksi, mistä esimerkkinä on vanhuspalvelujen riskienhallintasuunnitelma. Perusturvakeskuksen riskianalyysin tuloksena voimme havaita, että suurimmat riskit liittyvät henkilöstön saatavuuteen, epätarkoituksenmukaiseen palvelurakenteeseen, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen organisaatiokulttuurien yhdistämiseen ja johtamiseen, 24/7/365 käyttäjätuen saatavuuteen, prosessiketjujen toimivuuteen, ostopalvelujen valvontaan ja ohjaamiseen sekä kuntatalouden rapautumiseen, jolla on välittömiä ja välillisiä vaikutuksia mm. sosiaali- ja palveluiden kysyntään sekä perusturvan kustannusrakenteisiin. Yhteiskunnan polarisoituminen (väestöryhmien väliset erot) syvenee taantumisen aikana eikä ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin säästösyihin vedoten juuri panosteta, kun toimintakulujen kasvu täytyy pysäyttää.

Kannanotto

Mielestämme perusturvakeskuksen palveluverkon ja palvelutason määrittelyn (priorisointi lakisääteisyyspuutteissa) sekä vaihtoehtoisten toimintaprosessien kartoittamisen kautta voidaan saavuttaa keskipitkällä aikajänteellä pysyviä taloutta tervehdyttäviä tuloksia. Olemme kiinnittäneet tähän asiaan huomiota myös edellisessä arviointikertomuksessa. Asia tulee tutkia talouden säästökohteita ja tulevia talousarvioita laadittaessa.

Vaihtoehtoisten sosiaali- ja terveystalouden tuottamistapojen (toimintaprosessit) kartoittaminen ja kustannuslaskennan soveltaminen palvelujen tuotteistuksessa on haaste, jossa perusturvakeskuksella riittää jatkossakin työsarkaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakulujen nousu on ollut menneen valtuustokauden aikana varsin jyrkkää, mikä edellyttää voimavarojen kohdentamista rakenteellisiin uudistuksiin. Asia ei ole yksistään Lohjan käsissä, vaan sitä ohjaa pitkälti lainsäädännöstä (esimerkiksi uusi lastensuojelulaki) tulevat velvoitteet.

Huomautus:

Riittävän henkilöstön saatavuuden turvaaminen, kilpailukykyinen palkkaus ja henkilökohtaisen suoriutumisen osuus palkkauksessa sekä osittain myös asianmukaiset työtilat ja -välineet ovat niitä strategiassa asetettuja tavoitteita, jotka ovat monilla perusturvan tulosalueilla toteutuneet menneellä valtuustokaudella heikoiten ja joihin tulee jatkossa panostaa palvelutuotannon turvaamiseksi lähivuosinakin.

Perusturvan keskeisten tunnuslukujen ja yksikkökustannusten kehitys 2005-2008

Tulosalue/tunnusluku	2004	2005	2006	2007	2008	Muutos-% 2004-2008
Hallintopalvelujen toimintakate/asukas	-41	-33	-17	-14	-21	95
Toimintakate/vuokra-asunto m ²	23	20	22	23	18	-22
Vanhuspalvelut: yli 65-v asukkaiden määrä	4960	5083	5210	5636	5798	17
Vanhuspalvelut: yli 75-v asukkaiden määrä	2102	2188	2270	2146	2477	18
Vanhuspalvelujen toimintakate/yli 65-v	-1439	-1434	-1447	-1475	-1632	13
Vammaispalvelujen asiakasmäärä	669	668	649	757	579	-13
Vammaispalvelujen toimintakulut/asukas	111	111	127	136	150	35
Vammaispalvelujen toimintakate/asukas	-107	-107	-125	-133	-147	37
Sosiaalityön toimintakate/asukas	-119	-136	-134	-134	-227	91
Sosiaalityö: huostaan otettujen määrä	69	78	95	125	105	52
Toimeentulotukeen oikeutettujen asiakasruokakuntien määrä	1576	1499	1360	1251	1253	-20
Perusterveydenhuollon laitoshoitopaikat (sis. Vuodeosasto 5)	100	100	100	148	148	48
Perusterveydenhuollon hoitohenkilöstö/ 10 000 asukasta	58,5	58,2	62	68	69,9	19
Perusterveydenhuollon toimintakulut/asukas	426	451	441	564	630	48
Erikoissairaanhoidon hoitojaksot	6861	12432	14417	14726	16503	141
Erikoissairaanhoidon toimintakulut/hoitojakso	4229	2561	2286	2431	2250	-47

* Taulukkoa on analysoitu tulosaluekohtaisessa tarkastelussa

Hallinto- ja talouspalvelut ylitti talousarvion 144 000 eurolla (33 %) lähinnä arvioitua huomattavasti suuremmista palvelu- ja tarvikeostoista johtuen. Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen valmistelun nettokulut (mm. työasemat, kalustehankinnat, atk-palvelut, konsultointipalvelut) johtivat tähän ylitykseen. Toiminnallisesti LOST-valmistelut olivat työpanokseltaan vuoden 2008 ylivoimaisesti suurin haaste. Asuntopalveluissa avattiin kuntalaisille sähköinen asiointimahdollisuus ja uudistettiin asukasvalintaprosessia. Lisäksi asuntopalveluiden internet-sivuja uusittiin lisäämällä tietoja vuokratyöyhtiöistä sekä avattiin ”usein kysyttyä”-sivusto. Yksikkökustannusten osalta on huomattavaa, että vuokra-asuntojen neliökohtainen toimintakate (tuloenemmäinen) heikkeni viidellä eurolla eli 22 % edelliseen vuoteen ja valtuustokauden alkuun verrattuna.

Kannanotto:

Tulosalue on yllä mainittujen hankkeiden tulosten perusteella onnistunut hyvin arviointivuodelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa.

Vanhus- ja vammaispalvelut ylitti talousarvion 379.000 eurolla (2,6 %) edellisistä vuosista ja menneen valtuustokauden arviointikertomuksissa jo tutuksi tulleista asioista johtuen. Toimintakate kasvoi edelliseen arviointivuoteen verrattuna peräti 12,9 %. Edellisen sivun suoritetaulukkoa analysoitaessa voidaan havaita, että sekä yli 65-vuotiaiden että yli 75-vuotiaiden asukkaiden määrä on kasvanut lähes 20 %:lla valtuustokauden aikana. Tämä väestökehitys näyttää kiihtyvän viimeisimmän väestökehityssennusteen perusteella, mikä lisää vanhuspalvelujen kysyntää entisestään. Vanhuspalvelujen toimintakate/yli 65-vuotiaat kasvoi vuodesta 2007 vuoteen 2008 lähes 11 %. Asumisostopalvelujen kysynnän kasvun lisäksi yksityisten palveluntuottajien hintataso on noussut, asiakkaiden hoidon tarve on kasvanut ja varahenkilöiden palkat oli selvästi alibudjetoitu (toteuma 2008: 218.321 euroa vs. talousarvio 2008: 108.957 euroa, toteuma 2007: 192.265 euroa, toteuma 2006: 176.045 euroa). Myös omaishoidon tuki oli edellisvuosien tavoin hieman alibudjetoitu.

Tulosalueen toimintaa on ohjannut niin arviointivuotena kuin koko valtuustokautenaikin perusturvatoimen strategian ja ikäihmisten palvelustrategian viitoittamat linjaukset. Uuden kaksikielisen LOST-organisaation valmistelu edellytti vuoden 2008 aikana kaikkien osapuolten toimintatapojen, kriteerien ja taksojen yhtenäistämistä. Asiakkaiden toimintakyvyn mittaamiseen käytettävät ohjelmat (Rava ja Ravatar), perusturvan toimialojen välinen yhteistyö (moniammatillinen SAS-työryhmä) sekä Kotihoito-Pegasos raportointijärjestelmän käyttöönotto ovat esimerkkejä toteutuneista strategisista tavoitteista. Suurin ongelma tavoitteiden saavuttamisessa on liittynyt koko valtuustokauden 2005-2008 ajan kustannuskehityksen lisäksi riittävän henkilöstön saatavuuteen. Arviointivuoden aikana kotihoidossa oli jatkuvasti noin 15-20 % sijaistamattomia vakansseja. Kaikkiin työvuoroihin ei ole saatu tarvittavaa henkilöstömäärää ja tästä johtuen asiakkaiden palvelujen määrää on jouduttu aika ajoin rajoittamaan.

Vammaispalvelujen osalta kustannusten nousu on ollut menneellä valtuustokaudella varsin rajua, sillä asukaskohtainen toimintakate noussut 37 % vuodesta 2004 vuoteen 2008. Hoitoisuusaste ja ostopalvelujen hintataso vaikuttavat yllä mainittuun tunnuslukuun asiakasmäärien lisäksi.

Kannanotto:

Vanhuspalvelut selviytyi perustehtävästään henkilökunnan joustavuuden (ylityöt, työvuorojen vaihdot) turvin, mikä on osoitus erinomaisesta ammattietikasta. Asialla on kuitenkin käänttöpuolensa, sillä jatkuvat rekrytointivaikeudet ja alimiehityksellä toimiminen henkisesti ja fyysisesti raskaassa työssä vaikuttavat negatiivisesti henkilöstön jaksamiseen, työilmapiiriin sekä viime kädessä myös sairauspoissaoloihin.

Yhteenvedona voidaan menneen valtuustokauden faktojen perusteella todeta, että kysynnän lisääntyminen, ostopalvelujen jatkuva hinnannousu ja henkilöstöressurssien rekrytointivaikeudet aiheuttavat suuria haasteita tulosalueen toiminnalle ja kustannusrakenteelle.

Muistutus:

Alibudjetoinnin osalta toistamme viime vuoden vaatimuksen eli talousarvio pitää laatia tiedossa olevien faktojen perusteella realistiselle tasolle ja mikäli määrärahojen ylittyminen näyttää vuoden aikana ilmeiselle haettava välittömästi ja perustellusti lisämäärärahaa valtuustolta. ”Pakkotäsmäyttäminen” talousarvioraameihin johtaa juuri edellä mainittuun alibudjettiin ja ”selityskierteseen”.

Sosiaalityön tulosalue ylitti muutetun talousarvionsa hieman yli 430 000 eurolla (4,2 %) ja sen toimintakate kasvoi miltei **1,6 miljoonalla eurolla** eli **17 %:lla** edelliseen arviointivuoteen verrattuna. Sosiaalityön talousarviota korotettiin kesken valtuustokauden 1,5 miljoonalla eurolla. Ylityksen syynä oli sekä elatustukimaksujen jääminen 120 000 eurolla arvioidusta että lastensuojelun sijaishuollon menojen arviointua suuremmasta lisäyksestä (pitkäaikaisten sijoitusten määrä laitoshoidossa). Perusturvan suoritetaulukosta voidaan havaita, että **sosiaalityön asukaskohtaiset nettomenot** ovat kasvaneet menneen valtuustokauden aikana peräti **91 %:lla**. Huostaan otettujen määrä on ollut myös voimakkaassa kasvussa arviointivuotta lukuun ottamatta, sillä se laski vuodessa 125:sta 105:een (16 %). Arviointivuoden myönteisen kehityksen taustalla on tulosalueen johtajalta saadun tiedon mukaan se, että osa tapauksista on saatu avoimuuden piiriin. Tulosalueelle ja erityisesti sen henkilöstöön kohdistuvaa painetta lisäsi merkittävästi aikuissosiaalityön 13 kuukauden henkilöstövajaus sekä lastensuojelu- ja toimeentulolain 1.1.2008 voimaan astuneiden muutosten aiheuttamat lisävelvoitteet. Nämä lisävelvoitteet vaikuttivat kiireellisyyssarvioiden ja tarveratkaisujen aikarajoihin ja siihen, että lain säätämät palveluajat ylitettiin ajoittain henkilöstöressurssien ruuhkautumisesta ja osittaisesta vajauksesta johtuen.

Sosiaalityön kysynnän näkökulmasta positiivisena kehityksenä voidaan ehdottomasti pitää sitä, että toimeentulotukeen oikeutettujen määrä 1253 ruokakuntaa (*tilastointi pitäisi mielestämme olla henkilöinä ja päivinä eikä asiakasruokakuntina*) pysyi vuoden 2007 tasolla. Menneen valtuustokauden aikana toimeentulotukeen oikeutettujen määrä on laskenut 20 %. Nähtäväksi jää, miten jyrkästi taloussuhdanteen kääntymisen vaikuttaa tämän tunnusluvun kehitykseen kuluvana ja lähivuosina. Taloudellinen taantuma ja

lain edellyttämät palveluajat (esimerkiksi asiakkaalle järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökoh-
taisesti sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan kanssa viimeistään 7 arkipäivän sisällä pyynnöstä) aiheut-
tavat paineita myös tulosalueen resurssoinnille, olemassa olevien resurssien kohdentamiselle ja toiminta-
prosessien hiomiselle.

Kaupunki tuki hallintokuntien välisen yhteistyön (sosiaalityö-nuorisotoimi-ympäristötoimi- keskushallin-
to) avulla pitkäaikaistyöttömien työllistymistä maaliskuussa 2008 aloitetulla **Mahis-työllistämis-
projektilla**, jonka piirissä vuoden aikana oli yhteensä 25 henkilöä. Hankkeen tuloksena sijoitettiin kau-
pungin eri organisaatioihin kymmenen palkkatukeen oikeutettua työtöntä ja lisäksi 15 eri henkilölle järjes-
tettiin kuntouttavaa työtoimintaa tai työelämän valmennusta. Mahis-työllistämiprojektin tuloksena on
mm. kunnostettu Karnaisten alueen luontopolkuja.

Kannanotto:

*Lastensuojelun avohuollon toiminnallisia edellytyksiä vahvistettiin vuoden 2008 aikana palkkaa-
malla sosiaaliohjaaja, mikä on osoitus varhaisen puuttumisen edistämisestä. Eettisestä näkökulmas-
ta erityisen huolestuttavaa sen sijaan on, että 326 eri lapsesta tehtiin lastensuojeluilmoitus vuoden
2008 aikana. Pidämme tärkeänä saatujen kokemusten perusteella, että lastensuojelun henkilöstöä
palkataan lisää, jotta lain edellyttämiä palveluaikoja (7 päivän käsittely) voidaan noudattaa jatkossa
sekä panostaa ongelmia ennalta ehkäisevään toimintaan. Arvioimme tämän sektorin hyvin tärke-
äksi.*

*Yhteenvedona voimme todeta, että sosiaalipalveluja on kohdistettu resursseihin suhteutettuna strate-
giasta johdettuihin tavoitteisiin sekä arviointivuoden että koko valtuustokauden aikana. Lastensuo-
jelun haasteet ovat valtakunnallisia eikä yksistään Lohjalla vallitsevia, mutta se on pitkällä täh-
tämellä sekä syy-seuraussuhteiden (henkilön elinkaari) että jo kustannuskertymänkin (kallit lai-
toshoidot) kannalta alue, jossa ennalta ehkäisevään työhön olisi suotavaa panostaa resursseja ny-
kyistä enemmän.*

*Arvioimme tämän MAHIS-työllistämiprojektin hyvin merkitykselliseksi syrjäytymisen ehkäisyn nä-
kökulmasta ja toivomme, että kaupunki panostaa tällaiseen toimintaan jatkossakin ottaen huomioon
Lohjan työllisyyttä nyt ja lähiaikoina uhkaavat tekijät. Projekti on myös osoitus eri hallintokuntien
välisen yhteistyön koordinoimisen merkityksestä. Kuntien kokemuksia vertailtaessa voidaan todeta,
että läheskään kaikkia työllistämismuotoja ja mahdollisuuksia ei Lohjalla ole kuitenkaan vielä käy-
tetty.*

Perusterveydenhuollon avopalvelut alitti toimintakatteensa 398 000 eurolla (3,7 %) arvioitua huomattavasti suuremmista myyntituotoista (terveyspalvelumaksut) johtuen. Tulosalueen toimintakate kasvoi edellisestä vuodesta 5,9 %, mitä voidaan pitää kohtuullisena yleisen hintatason muutokseen verrattuna.

Toiminnallisesta näkökulmasta erityisesti esimiesten työpanos kohdistui merkittävässä määrin LOST:in valmisteluun. Henkilöstön rekrytointiin liittyvät ongelmat ja pienten terveysasemien verkon haavoittuvuus realisoituivat vuoden 2008 aikana. Nämä ongelmat ovat vaikeuttaneet tulosalueen toimintaa koko valtuustokauden 2005-2008 ajan ja ovat johtaneet arvioitua suurempaan vuokratyövoimatarpeeseen sekä toiminnan organisoimisiin liittyviin haasteisiin. Lohjan terveyskeskuksen virka-ajan ulkopuolinen terveyskeskuspäivystys on tuotettu MedOne Oy:n ostopalveluna vuodesta 2007 alkaen, koska Lohja ei ole voinut omalla organisaatiollaan rekrytointiin liittyvien ongelmien vuoksi tuottaa kyseistä palvelua. Kuluvan strategiakauden merkittävämpinä tavoitteena on erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon koordinoiva toiminnallinen kokonaisuus, jossa painotetaan aikaisempaa enemmän ennalta ehkäisevää työtä ja terveyden edistämistä. Viimeksi mainittuun kytkeytyvät tavoitteet väestön toimeentulotasosta riippuvaisten terveyserojen kaventumisesta ja omavastuisen terveyskäyttäytymisen vahvistumisesta on suuri haaste yhteiskunnan polarisoitumisesta johtuen, joka heijastuu luonnollisesti Lohjallekin. Vaikka tulosalue on panostanut näiden merkittävien tavoitteiden edistämiseen, niin juuri niihin liittyvät suurimmat haasteet tulevinakin vuosina, eikä kaikki ole pelkästään tulosalueen käsissä. Erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon välinen saumaton toimintaketju on myös osin riippuvainen ulkopuolisista tekijöistä kuten lainsäädännöstä (kansanterveyslaki, laki erikoissairaanhoidosta, tietosuojalainsäädäntö).

Lohjan sairaalan päivystysosaston hoitopäivät 4 856 kasvoivat 875 hoitopäivällä (22 %) vuoteen 2007 verrattuna ja käyttöaste oli 74 % (vs. vuonna 2007: 61 %). Avohoidon käyntimäärä 279 668 jatkoi hienoista laskusuuntaustaan edellisiin vuosiin verrattuna. Perusterveydenhuollon asukaslukuun suhteutettu hoitohenkilöstön määrä on noussut menneellä valtuustokaudella 19 %, mihin on vaikuttanut lähinnä edellisenä arviointivuotena käynnistetty vuodeosasto 5:n toiminta. Perusterveydenhuollon asukaskohtainen toimintakulu nousi edellisestä vuodesta 12 % ja valtuustokauden aikana nousua on kertynyt jopa 48 %. Tämä asettaa suuria kustannuspaineita koko kaupungin taloudelle, sillä kysymys on valtavista euromääristä.

Kannanotto:

Avopalvelujen tuotteistamisprojekti valmistui arviointivuoden aikana, mitä pidämme hyvänä esimerkkinä myös muille perusturvan sektoreille.

Perusterveydenhuollon hoivapalvelujen tulosyksikkö ylitti talousarvionsa 413 000 eurolla (5,2 %). Kasvua edelliseen arviointivuoteen oli kuitenkin maltilliset 3,3 %. Tälläkin tulosalueella ylityksen taustalla on kysynnän lisääntymisestä johtuvat laitospaikkaostot (Meltola ja Jokela) sekä henkilöstövuokrauksen huomattavasti (199 000 euroa) arvioitua suurempi tarve. Henkilöstövajeella oli jo toiminnallisia vaikutuksia, sillä vuodeosastojen kuormitusta jouduttiin vähentämään kesällä. Meltolasta ja Jokelasta ostetuilla laitoshoitopaikoilla hoidettiin lähinnä mielenterveyspotilaita ja nuorempia somaattisesti sairaita, joita ei saatu sijoitettua asumispalveluyksiköihin.

Kannanotto:

Toiminnallisesti merkittävä saavutus oli pääterveysaseman vuodeosastojen siirtyminen lääkkeiden koneelliseen annosjakeluun, mitä pidämme erinomaisena esimerkkinä tietoteknologian hyödyntämisessä palveluprosesseissa sekä kustannustehokkuudesta pidemmällä aikajänteellä.

Muistutus:

Tulosalueen laitospaikkaostojen ja henkilöstövuokrauksen alibudjetointiin kiinnitimme huomiota jo edellisen vuoden arviointikertomuksessa, sillä henkilöstön rekrytointitilanne (varsinkin pitkät si- jaistukset) on varsin hyvin tiedostettu asia.

Suun terveydenhuolto pysyi jälleen kerran talousarviossaan alittaen sen 48 000 eurolla (2,2 %). Edelliseen arviointivuoteen verrattuna toimintakate kasvoi 6,2 %:lla ja asiakaskäyntikohtainen nettomeno oli 54,20 euroa (2007: 52 euroa). **Mielestämme tätä voidaan pitää taloudellisesti kiitettävänä saavutuksena yleiseen kustannustason nousuun ja toiminnallisiin kehitysprojekteihin nähden.** Valtuuston asettamat toiminnalliset tavoitteet toteutettiin seitsemän viikon odotusaikatavoitetta lukuun ottamatta. Odotusaika oli keskimäärin 11 viikkoa (vuonna 2007: 11 viikkoa) ja odotusajat venyivät enimmäkseen neljään kuukauteen, mikä alittaa kuitenkin selvästi lakisääteisen 6 kk:n palveluvelvoiteajan. Odotusaikojen venymisen taustalla on perusturvan yleinen ongelma eli valtakunnallinen pula ammattihenkilöstöstä. Toiminnan kannalta merkittävää oli se, että LOST-alueen kunnat kattava Suuke-hanke saatiin vuoden 2008 aikana päätökseen.

Kannanotto:

Suuke-hankkeen vaikutukset tulosalueen prosessien tehokkuuteen (uudet toimintatavat, tietotekniikan hyödyntäminen esimerkiksi kuvantamisessa) ja asiakastyytyvyyteen ovat asioita, joita tulisi tarkoin seurata ja analysoida. Tulosalue on ollut myös tulospalkkauksen kehittämispilottina, minkä tehokkuuteen, vaikuttavuuteen ja henkilöstön kannustavuuteen/yhdenvertaisuuteen liittyvien osatekijöiden analysointi olisi tarpeen tämän henkilöstöpoliittisesti (vs. strategia) merkittävän asian laajentamisen näkökulmasta. Tulospalkkausta ei ole vielä otettu pilottina käyttöön, joten sen vaikutuksia ei voida näin ollen mitata.

Kokonaisuutena tulosalue on saavuttanut erinomaisesti sekä arviointivuonna että koko valtuustokautena 2005-2008 sille asetut taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet.

Terveydenhuollon täydentävät palvelut pysyivät jälleen talousarviossaan alittaen 4 000 eurolla (6,2 %). Työterveyskeskuksen tulos oli 5 000 euroa ylijäämäinen, mutta jäi hieman sille asetetusta 49 000 euron tavoitteesta. Työterveyskeskuksen toimintakuluissa jäätiin 169.000 euroa alle talousarvion lähinnä arvioitua pienemmistä ostopalveluista johtuen, mutta myyntitulot alittivat talousarvion 209 000 eurolla. Toimintatuotot kasvoivat 3,4 % edellisestä arviointivuodesta, mutta vastaavasti toimintakulut kasvoivat 9,1 %:lla. Työterveyskeskuksen vastaanottokäynnit (10.538) laskivat 6,4 % vuodesta 2007. Työterveyskeskukseen jouduttiin tänäkin arviointivuotena ottamaan vuokralääkäreitä ostopalveluna lääkäripulan takia. Vastaanottokäyntien määrän lievä lasku, työterveyshuollon laskutukseen liittyvät haasteet (lähinnä vuokralääkärien perehdyttäminen/osaaminen laskutuksen eri osa-alueissa) ja budjetointiin liittyvät epävarmuustekijät (käyntimäärät) johtivat tuottojen alittumiseen talousarvioon nähden. Työterveyshuollon palvelut on tuotteistettu ja hinnoittelu perustuu pitkälti omakustannusarvon laskentaan sekä vertailuun yksityisten palveluntuottajien vastaaviin hintoihin, mikä on kestävä lähtökohta hinnoittelulle. Toiminnallisesta näkökulmasta lääkäripula vaikutti työterveyspalvelujen saavutettavuuteen arviointivuoden aikana ja tämä heijastui myös työterveyshuollon asiakastytyväisyyskyselyn tuloksiin.

Kannanotto:

Yhteenvetona menneestä valtuustokaudesta voimme todeta, että työterveyshuolto on vuoden 2006 tilinpäätöksestä alkaen saavuttanut tavoitteensa kattaa toimintakulunsa toimintatuotoilla. Toiminnallisena haasteena on viime aikoina ollut palvelujen saavutettavuus suurten asiakasryhmien näkökulmasta.

Erikoissairaanhoido alitti muutetun talousarvionsa ensimmäistä kertaa menneen valtuustokauden aikana. Toimintakate 37,1 miljoonaa euroa alitti muutetun talousarvion 520.000 eurolla (ylitti alkuperäisen talousarvion 480 000 euroa) ja toimintakate kasvoi tänä arviointivuotena kohtuulliset 3,7 % vuoden 2007 tilinpäätökseen verrattuna. Erikoissairaanhoidon hoitajakset (16 503) kasvoivat 12,1 % edellisestä arviointivuodesta ja hoitajakson yksikkökustannukset laskivat vastaavalla aikavälillä 2 431 eurosta 2 250 euroon eli 7,5 %.

14.4.4 Opetuslautakunta

Opetuslautakunta ylitti alkuperäisen talousarvion 699 000 eurolla (1,3 %). Toimintakatteen määrä nousi 4,9 % edelliseen arviointivuoteen verrattuna. Henkilöstömenot ylittyivät 547 000 eurolla lähinnä arvioitua huomattavasti suuremmista (talousarvio: 8 448 euroa ja tp 2008: 484 809 euroa) sairauslomasijaisuuksista ja ylityksestä (ylitys 79 658 euroa) johtuen. Sisäisten menojen osuus palveluostojen ylityksistä oli myös merkittävä, sillä kaupunkisuunnittelu-keskuksen laskuttamat ateriapalvelut ylittyivät 289 000 eurolla ja sisäiset vuokrat 146.000 euroa. Materiaalihankinnat pysyivät talousarvion sisällä, mutta nousivat silti edellisestä arviointivuodesta 4,9 %.

Alla olevan opetuslautakunnan suoritetaulukon perusteella nähdään, että perusopetuksen oppilaskohtaiset yksikkökustannukset kasvoivat 6,2 % ja lukion vastaavat kustannukset 6,6 % edellisestä arviointivuodesta. Tämä ylittää 2.1 kappaleen arviointikriteereissä mainittujen kuntien keskimääräisen toimintakulujen nousun vuoden 2008 aikana. Sekä perusopetuksen että lukion oppilasmäärät ovat hieman laskeneet koko valtuustokauden 2005-2008 ajan. Tämä on vaikuttanut sekä yksikkökustannusten nousuun että oppilas/päätoiminen opettaja tunnusluvun heikkenemiseen. Varhaiskasvatuksen yksikkökustannusten (0-6 v) nousu 16 %:lla menneen valtuustokauden aikana johtuu pääosin henkilöstölisäyksistä kunnallisten päivähoitopaikkojen kasvun myötä.

Tunnusluku/suorite	2004	2005	2006	2007	2008	muutos % 04-08
Opetuslautakunta: asukaskohtainen toimintakate €	1178	1259	1299	1356	1387	18
Oppilas/päätoiminen opettaja	13,6	13,2	13	12,9	12,8	-6
Perusopetuksen oppilasmäärä	4963	4939	4879	4777	4736	-5
Perusopetuksen opettajamäärä (päätoim.)	366	373	375	371	369	1
Peruskoulun oppilaskohtainen toimintakulu	4624	4773	4769	5067	5379	16
Lukion oppilasmäärä	912	917	903	901	890	-2
Lukion oppilaskohtainen toimintakulu €	4173	4030	3951	4152	4449	7
Varhaiskasvatuksen hoitopaikat sis. kotihoiton tuki	2915	2694	3020	3042	3085	6
Varhaiskasvatuksen toimintakulut/ 0-6 vuotiaat	5191	5470	5557	5996	6069	17

Opetuslautakunta saavutti pääosin vuodelle 2008 asetetut toiminnalliset tavoitteensa. Esimerkkeinä vuoden aikana tehdystä kehitystyöstä on varhaiskasvatuksen tuotteistaminen, tilakapasiteetin tarkastelu, luki- on tilojen saneerauksen aloittaminen, tuntikehityksen jakoperusteiden selkiyttäminen, seudullinen peruskartoitus Hiiden korkeakoulukeskuksen (toisen asteen koulutus ja aikuiskoulutus) kehittämisestä ja verkko-opetuksen yhteisratkaisu LOAK:in toiminta-alueella. Muutamien toiminnallisten tavoitteiden osalta työ on vielä kesken, mistä esimerkkeinä ovat selvitys tuntikehityksen leikkaamisen vaikutuksista toiminnan laatuun (pohjatyö jo tehty) ja ydinprosessien kuvauksen tekninen toteutus. Opetustoimi on myös aloittanut kokonaisvaltaisen turvallisuussuunnitelman laatimisen, minkä tarkoituksena on mm. kartoittaa koulujen ulkoiset ja sisäiset uhkatekijät, päivittää pelastautumissuunnitelmat sekä luoda toimivat kriisiviestinnän periaatteet ja mallit. Tämän asian ajankohtaisuutta ja merkittävyyttä ei voi mielestämme liikaa korostaa viimeisen kahden vuoden aikana tapahtuneiden valtakunnallisten katastrofien johdosta.

Kannanotto:

Tietoteknologian hyödyntäminen palveluprosesseissa on yksi merkittävimpiä koko kaupunkia koskevia strategisia avaintavoitteita. Tässä kohdin opetustoimi on edennyt merkittävästi mm. avaamalla www-liittymän (Wilma) Primus-kouluhallintojärjestelmään. Wilman avulla opiskelija voi tehdä verkossa esimerkiksi kurssivalintoja, tarkistaa ja muokata henkilötietojaan sekä tulostaa opintorekisteriotteen. Verkko-opetuksen soveltaminen opetukseen on myös erinomainen esimerkki tietoteknologian hyödyntämisestä opetustoimen toimintaprosessien kehittämisessä.

Mennyttä valtuustokautta arvioitaessa voidaan todeta, että opetustoimen tilaverkkotarkastelu ja tilojen salkutus (kuntoluokitus toiminnallisuuden ja teknisen kunnon mukaan) on tehty rakentavassa yhteistyössä tilahallinnon ja muiden hallintokuntien kanssa. Päivähoidon ja koulujen alueellinen yhteistyö on tiivistynyt, josta esimerkkinä ovat aluekohtaiset yhteistyön vuosikellot. Moniammatillinen Monet-ryhmä on panostanut syrjäytymiseen ehkäisyyn ja oppilaiden peruskoulun jälkeinen sijoittuminen jatkokoulutukseen on ollut Lohjalla erinomaisella tasolla.

Huomautus:

Materiaalihankinnat (erityisesti kalusto) ovat tekemämme tositetarkastuksen perusteella juuri niitä kulueriä, jossa harkintaa tulee tiukassa taloustilanteessa käyttää nykyistä enemmän. Erityisesti joulu-kuulle kohdistuvat hankinnat niin perus- kuin lukio-opetuksessa ovat osaltaan indikaattori määrärahojen riittävyyden/käyttöasteen näkökulmasta.

Opetustoimen henkilöstömenojen budjetointi vuodelle 2008 sairauslomasijaisuuksien osalta oli täysin alimitoitettu vuosien 2005, 2006 ja 2007 toteutuneiden kustannusten perusteella.

Yksikkökustannusten nousu ja kustannusrakenteen raskaus ovat asia, johon tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota oppilaiden turvallisuutta ja hyvinvointia (oleellisesti)vaarantamatta.

Varhaiskasvatus ylitti talousarvion 228 000 eurolla (1,3 %). Toimintakate kasvoi kuitenkin vain 1,3 % edellisestä arviointivuodesta hyvän tuottokertymän (päivähoitomaksut +10,8 %) ja maltillisen kustannuskehityksen (+3,3 %) ansiosta. Mielestämme tämä on tulosalueelta erinomainen saavutus ottaen huomioon varhaiskasvatuksen kokonaispaikkamäärän kasvun ja johtamisjärjestelmän uudistuksen, mikä edellytti kolmea uutta henkilöä. Kunnallisessa päivähoitossa oli 1 481 lasta (43 lasta enemmän kuin vuonna 2007), mikä muodostaa 48 % kaikista varhaiskasvatuksen hoitopaikoista. Varhaiskasvatuksen toimintakulu/0-6 v lapsi kuvaavan yksikkökustannusten nousu 17 % menneen valtuustokauden aikana johtuu pitkälti tulosalueen toiminnan kehittämistä (esim. uusi johtamisjärjestelmä). Toiminnallisesta näkökulmasta varhaiskasvatus saavutti jälleen sille asetetut tavoitteet. Palvelujen tuotteistaminen, alueellinen ja poikikihallinnollinen yhteistyö ja yllä mainittu johtamisjärjestelmän kehittäminen ovat siitä hyviä esimerkkejä. Vuoden 2008 aikana toteutettiin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa ensimmäistä kertaa laadun ulkopuolinen arviointi Tampereen yliopiston toimesta. Laadun arviointi koski kaikkia Lohjan päiväkotia ja päivähoitomuotoja ja tulokset olivat varsin hyviä. Lohja sai vanhempien ja henkilöstön yhteistä näkemystä kuvaavan laatuarvion 4,23 (asteikolla 1 – 5), joka on suurin piirtein samalla tasolla kuin muun Suomen keskimääräinen kokonaislaatuarvio 4,26.

Kannanotto:

Laadun ulkopuolinen arviointi ja vertaaminen muihin kuntiin on hyvä lähtökohta toiminnan kehittämiseksi ja mahdollisimman objektiivisen kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Kokonaisuutena valtuustokaudesta 2005-2008 voidaan todeta, että varhaiskasvatus on edennyt strategian viitoittamaan suuntaan kehittämällä uusia toimintamalleja sekä saavuttamalla samalla hyvät asiakaspalautteet. Tulosalueen koulutusmyönteisyys sekä oman sisäisen koulutuksen kehittäminen ovat esimerkillisellä tasolla.

Perusopetus ylitti talousarvion niukasti 196 000 eurolla (0,6 %) ja toimintakate kasvoi 6,3 % vuodesta 2007. Ylitys johtui pääosin arvioitua suuremmasta ateriapalvelujen ja tilavuokrien sisäisestä laskutuksesta. Toimintakulut kasvoivat edelliseen arviointivuoteen verrattuna 5,3 % ja toimintatuotot laskivat 30 % (opetuspalvelumaksut muilta kunnilta). Yhden koulupäivän hinta 26,67 euroa oppilasta kohden nousi 1,20 eurolla eli 4,5 % edellisestä arviointivuodesta. Oppilaiden ja päätoimisten opettajien välistä suhdetta kuvaava tunnusluku on heikentynyt vuotta 2003 lukuun ottamatta viimeisen kymmenen vuoden ajanjaksolla (1999-2008). Valtakunnallisen vuoden 2008 opetusryhmäkokoja mittaavan vertailun mukaan valtakunnallinen keskiarvo on 19,57 oppilasta/ryhmä ja vastaava luku Lohjalla oli **19,80** eli hieman keskimääräistä suurempi. Toiminnallisesta näkökulmasta katsottuna erityisen merkittävää toimintavuoden aikana oli opetusministeriön rahoittama hanke, jolla etsitään toimintamalleja varhaiseen tukeen sekä tulevan erityisopetuslain muutoksiin. Arviointivuoden aikana tehtiin myös kouluterveystutkimus, jonka tulokset olivat rohkaisevia kahden vuoden takaiseen tutkimukseen verrattuna. Tutkimuksen perusteella kouluolot olivat parantuneet, masentuneisuus vähentynyt ja terveystottumukset olivat parantuneet, mutta kouluterveydenhuollon saavutettavuuteen oltiin aikaisempaa tyytymättömpiä.

Kannanotto:

Tutkimustulosten näkyminen käytännössä on mielestämme kohde, jonka toteutumista pitää huolella analysoida.

Lukio ylitti talousarvion 275 000 eurolla (6,6 %) arvioitua suuremmista henkilöstökuluista (kuten edellisenäkin arviointivuotena) johtuen ja toimintakate kasvoi 8,1 % vuoteen 2007 verrattuna. Lukion oppilaskohtainen toimintakulu kasvoi samalla ajanjaksolla 7,2 %. Yhteislyseon lukion virtuaalisen tuotantoluokan kehittäminen käynnistyi syksyllä 2008.

Huomautus:

Henkilöstömenojen budjetoinnin tarkkuuteen tulee kiinnittää jatkossa enemmän huomiota.

Ammatillisessa koulutuksessa oli 1 606 oppilasta (painotettu keskiarvo kevät- ja syyslukukaudelta), joista ammattikorkeakouluopiskelijoiden osuus oli 561 oppilasta (34,9 %). Ammatillisessa koulutuksessa olevien opiskelijoiden määrä nousi hieman (3,3 %) edellisestä arviointivuodesta ja ammattikorkeakouluis- sa olevien suhteellinen osuus laski viidellä oppilaalla.

14.4.5 Sivistys- ja vapaa-aikalautakunta

Sivistys- ja vapaa-aikalautakunnan toimintakate pysyi arviointivuotena miltei talousarviossaan (alkuperäinen = muutettu), sillä ylitystä kertyi vajaat 4 000 euroa. Toimintakate kasvoi 3 % vuoden 2007 tilinpäätökseen verrattuna. Toimintakulujen kasvu 1,5 % oli huomattavasti edellisiä vuosia maltillisempaa. Toimintatuotot laskivat 5 % edellisestä arviointivuodesta lähinnä kurssimaksu- ja pääsymaksutulojen ja saatujen avustusten pienentymisestä johtuen.

Valtuuston asettamat keskeiset toiminnalliset tavoitteet saavutettiin hyvin. Alla olevaan taulukkoon on kerätty keskeisiä sivistys- ja vapaa-aikalautakunnan suoritetietoja ja tunnuslukuja ja vertailtu niiden kehitystä valtuustokauden aikana. Tunnuslukuja on myös analysoitu tulosaluekohtaisessa tarkastelussa vuoden 2007 ja vuoden 2008 muutoksen näkökulmasta. Sivistyskeskus oli myös tarkastuslautakunnan arviointikäyntien pääkohde vuoden aikana.

Tunnusluku/suorite	2004	2005	2006	2007	2008	muutos % 04-08
Lainausten lukumäärä	664 367	595 445	652 302	670 693	693 437	4,4 %
Toimintakulut/lainaus	1,96	2,37	2,01	2,08	2,06	5,1 %
Hiiden opiston opiskelijamäärä	---	---	11 636	11 608	11 457	-
Länsi-Uudenmaan musiikkiopiston opiskelijamäärä	---	---	1 031	1 055	913	-
Hiiden opiston opetustunnit	---	---	20 424	19 657	19 595	-
Musiikkiopiston opetustunnit	---	---	27 650	28 420	25 380	-
Nuorisotoimen kerhojen kävijäm.	18 738	12 772	11 176	10 455	20 712	10,5 %
Orkesterin konsertit (lkm)	88	106	89	97	73	-17,0 %
Teatterin näytökset	38	64	49	47	47	23,7 %
Museon kävijämäärä (sis. kaivos)	32 188	28 363	39 990	45 057	34 283	6,5 %
Neidonkeitaan kävijämäärä	264 221	261 198	270 948	277 345	288 367	9,1 %
Muiden liikuntapalvelujen kävijäm.	749 846	818 522	799 087	801 215	784 283	4,6 %

Huomautus:

Toimialan yksikkökustannusten kehitys oli kokonaisuutena ja edellisiin vuosiin verrattuna jokseenkin maltillista. Yksikkökustannuksia tulee kuitenkin pienentää tälläkin toimialalla entistä suurem- malla tarveharkinnalla mm. kalustohankintojen suhteen laskematta kuntalaisten palvelutasoa.

Aikuiskoulutuksessa sekä Hiiden opiston että Musiikkiopiston talouden tasapainottamiseen liittyvät toimenpiteet onnistuivat molemmissa opistoissa hyvin, sillä molemmat pysyivät miltei vuoden 2007 tilinpäätöksen suhteutettuna tiukassa talousarviossaan. Musiikkiopistossa toimintakate laski 2,0 % ja Hiiden opistossa se nousi 1,9 % edelliseen arviointivuoteen verrattuna. Kulukuri oli tuottanut varsin kohtuullista tulosta, sillä Musiikkiopiston toimintakulut laskivat 2,8 % ja Hiiden opiston vastaavasti 0,2 %. Toimintatuotot (lähinnä maksutuotot ja saadut avustukset) ovat kuitenkin laskeneet vastaavalla ajanjaksolla lähes 5 %, minkä vuoksi talousarviossa ei aivan pysytty. Yksikkökustannusten (ilman valtionosuuksia) osalta musiikkiopiston nettokulut/opetustunti nousivat vuodessa 43,44 eurosta 47,66 euroon eli 9,7 % opetus- tuntimäärän huomattavan pienenemisen (10,7 %) myötä ja Hiiden opistossa vastaava tuntikohtainen yksikkökustannus nousi 50,51 eurosta 51,62 euroon (2,2 %). Molempien opistojen osalta on kuitenkin to-

deettava, että kalustohankinnat ovat kaksinkertaistuneet vuoden 2007 tilinpäätökseen verrattuna. Kalustohankintojen yhteismäärä näillä kustannuspaikoilla oli vuoden 2008 tilinpäätöksessä yhteensä yli 30.000 euroa.

Toiminnallisesti molemmat opistot saavuttivat vuodelle 2008 asetetut tavoitteet. Hiiden opisto on panostanut monimuoto-opetuksen lisäämisen Etelä-Suomen laajuisena verkko-opetustarjontana. Myös tilauskurssitoiminnan volyyymi on kasvanut lähes puolella vuodesta 2007. Hiiden opiston valtionosuuteen oikeuttava tuntimäärä 18 589 tuntia ylittyi Lohjalla 1 006 tunnilla (5,4 %). Uusille Hiiden opiston kursseille, joiden määrä lisääntyi 80 kurssilla, minimirajaksi on asetettu 8 osallistujaa, mikä välttämättömänä kustannuslaskennallisesta näkökulmasta. Tarkastuslautakunta haastatteli musiikkiopiston rehtoria tammi-kuussa 2008 ja haastattelussa esille nousseet asiat kuten avoimen osaston opetusmaksujen nosto todellisia kustannuksia vastaavaksi, hallinnon ja talouden järjestäminen sekä alueellinen ja hallintokuntien välinen yhteistyö on edennyt. Viimeksi mainitusta esimerkkinä ovat yläkoululaisille suunnatut koulukonsertit sekä esiintymiset Lohjan kesän tapahtumissa.

Kannanotto:

Musiikkiopistossa talouden tervehtyttäminen ja toiminnan organisointi on ollut suuri haaste henkilöstön johtamiselle (yt-neuvottelut keväällä 2008), vaikka ketään ei ole irtisanottu. Tulokset ovat yhden vuoden aikajaksolla hyviä, mistä voi antaa kustannuspaikalle tunnustusta edellisissä arviointikertomuksissa antamiimme kommentteihin pohjautuen.

Nuorisotoimessa saavutettiin arviointivuodelle asetetut taloudelliset ja keskeiset toiminnalliset tavoitteet. Toimintakateen kasvu edellisestä arviointivuodesta oli 6,9 %. Kävijämäärien osalta vuosi 2008 oli ylivoimaisesti paras menneellä valtuustokaudella. Tulosityksikön kävijämääräkohtainen nettoyksikkökustannus on pienentynyt lähes samassa suhteessa kuin volyymin kasvukin. Kävijämäärien voimakkaan kasvun taustalla on resurssien kohdentaminen toiminnoista tiedottamiseen. Vuoden aikana nuorisotoimen Perttilä-partio-toiminta puuttui Mäntynummen alueen nuorison häiriökäyttäytymiseen, mikä on hyvä esimerkki alueellisen syrjäytymisen ehkäisystä ja alueen turvallisuudesta huolehtimisesta.

Menneen valtuustokauden yhtenä merkittävämpänä toiminnallisena saavutuksena on erityisnuorisotyön vahvistaminen erityisnuorisotyöntekijöiden, Linkin toimintojen, päihdetyöntekijän sekä nuorisotyöpajan resursseja koordinoimalla varhaiseen puuttumiseen ja sitä kautta syrjäytymisen ehkäisyyn. Omin Jaloin-hanke, joka tavoitti vuoden 2008 aikana 86 uutta asiakasta, on Lohjalla kehitetty lastensuojelun ja erityisnuorisotyön malli. Valtaosa asiakkaista on tullut lastensuojelun kautta, mutta myös koulujen, vanhempien ja nuorten omien yhteydenottojen kautta. Yhteydenoton taustalla olevat asiat käsitellään useissa tapaamisissa yhdessä nuorten kanssa ja nuorten elämäntilanne kartoitetaan perusteellisesti. Loppukeskusteluun otetaan mukaan myös nuorten vanhemmat kokonaisratkaisun pohtimiseksi.

Kannanotto:

Suurena toiminnallisena haasteena on ollut tarkastuslautakunnankin edellisissä arviointikertomuksissa esille nostama nuorisotalojen kävijämäärän lisääminen. Tämän tavoitteen saavuttamisessa nuorisotoimi onnistui arviointivuoden aikana erinomaisesti, sillä nuorisotoimen kerhojen kävijämäärä lähes kaksinkertaistui vuoteen 2007 verrattuna.

Aktiivinen osallistuminen moniammatilliseen Monet-toimintaan, koulujen kanssa tehty yhteistyö (esimerkiksi 7.luokkalaisten päihdevalistuksessa) ja Omin Jaloin-toiminta yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa ovat rakentavia ja tehokkaita lähestymistapoja nuorten pahoinvoinnin vähentämiseen.

Omin Jaloin-hankeessa Lohja voi toimia esimerkkinä myös muille lähialueen kunnille. Toivomme myös, että tämän kaltaista varhaiseen puuttumiseen liittyvää toimintaa jalostetaan jatkossakin ja siihen osoitetaan tarvittavat resurssit. Toimintaan panostetut kustannukset voivat tulla moninkertaisesti katetuksi esimerkiksi laitoshoitoon verrattuna eettisen näkökulman lisäksi.

Yleisessä kulttuuritoimessa toimintakate ylittyi 20 000 eurolla (5,4%) arvioitua pienemmistä myyntituotoista johtuen. Toimintakate parani 2,6 % vuoden 2007 tilinpäätökseen verrattuna. Pääsymaksutuotot

39 228 euroa laskivat 72 % vuoteen 2007 verrattuna (139 349 euroa). Toimintaa sävyttivät erilaisten jo aiemmilta vuosilta perinteeksi muodostuneiden tapahtumien järjestäminen yhteistyössä Lohjan kesä ry:n sekä Lohjan kaupunginorkesterin ja teatterin kanssa. Laurentius-salissa järjestettiin 110 tilaisuutta ja Kässän talossa 140 yleisötilaisuutta sekä 7 näyttelyä. Kässän talossa on järjestetty vuoden aikana myös yksityistilaisuuksia. Kässän talon käytöstä saatavat vuokratuotot 5 400 euroa laskivat edellisestä arviointivuodesta 6,5 %. Laurentius-salin vuokratuotot 66 383 euroa kasvoivat edellisestä vuodesta 1,1 %. Suositut ja hyvin tunnetut kulttuuritapahtumat Menneen ajan Joulumarkkinat, Lohjan Tenoripäivät ja Lohjan kesä olivat kaikki negatiivisia toimintakatteeltaan, sillä toimintatuotot (lähinnä maksutuotot ja vuokratuotot) eivät riittäneet kattamaan toimintakuluja. Lähimmäksi nollakatetta pääsi arviointivuonna joulumarkkinat, jonka toimintakate oli -8 102 euroa (vuonna 2007: -21 656 euroa).

Kaupunginorkesteri pysyi talousarviossaan alittamalla sen 1 307 eurolla (0,2 %). Toimintakate kasvoi kuitenkin 5,6 % edellisestä arviointivuodesta, sillä palvelujen ostot lisääntyivät lähes 41 000 euroa (28,1 %) ja materiaalihankinnat runsaat 6 000 euroa (42,8 %). Palvelujen ostot liittyivät artistipalkkioihin ja materiaalihankintojen nousu pitkälti joulukuussa toteutettuun soitinhankintaan. Toimintatuotot 115 000 euroa oli vuosien 2006 (127 000 €) ja 2007 (174 000 €) toteumien perusteella arvioitu alakanttiin, sillä arviointivuoden toteuma 207 888 euroa oli lähes kaksinkertainen ja toimintatuotot kasvoivat 19,2 % vuoden 2007 tilinpäätökseen verrattuna. Tämä mahdollisti toimintakulujen nousun 8 %:lla annettujen määrärahojen puitteissa. Vuoden aikana järjestetyissä 73 konsertissa kävi yhteensä 25 529 kuulijaa, joista noin kolmannes oli lohjalaisia. Konserttikohmainen nettoyksikkökustannus 10 452 euroa nousi edellisen vuoden 6 756 eurosta 55 %. Konserttien lukumäärä oli selkeästi pienin menneellä valtuustokaudella, mikä heijastui yllä mainitun tunnuslukuun.

Kannanotto:

Oman varainhankinnan vahvistaminen tilauskonserteilla ja yhteistyöhankkeilla muiden kuntien, seurakuntien ja muiden toimijoiden kanssa ovat olleet varsin positiivinen suuntaus sekä arviointivuoden aikana että menneellä valtuustokaudella 2005-2008.

Huomautus:

Toimintatuottojen alimitoitus talousarviota laadittaessa ja toimintakulujen nousu selvästi yli yleisen kustannustason nousun on asia, joka edellyttää korjaavia toimenpiteitä.

Lohjan teatteri pysyi jälleen talousarviossaan alittamalla sen 21 000 eurolla (13 %) arvioitua 42 000 euroa suurempien (56 %) toimintatuottojen ansiosta. Toimintakulut ylittivät arvioidun 8,7 % palvelu- ja materiaalihankintojen johdosta. Toimintakate heikkeni **10,1 %** vuotta 2007 **olennaisesti raskaamman kulturakenteen** (75 000 euroa; 41 %) johdosta. Loistava pääsymaksutuottojen kasvu 44 000 eurolla (131 %) johtui varsin onnistuneista näytelmävalinnoista ja sitä myötä yleisömenestyksestä. Näytöskohtaiset nettokustannukset nousivat samassa suhteessa kuin toimintakatekin, koska esitysten lukumäärä 47 pysyi samana. Arviointivuoden aikana esitettiin neljä eri näytelmää, joissa kävi yhteensä 9 476 katsojaa.

Kannanotto:

Katsojien lukumäärä nousi edellisestä arviointivuodesta 722 katsojalla (8 %), mitä voi pitää varsin hyvänä toiminnallisena saavutuksena. Toimintakateen heikkeneminen yli yleisen kustannustason nousun on sen sijaan asia, joka vaatii korjaavia toimenpiteitä.

Kirjastotoimi pysyi talousarviossaan (toteuma 99,6 %) ja toimintakate laski hieman (0,3 %) edellisestä arviointivuodesta. Toimintatuotot kasvoivat 15,3 % tukien (mm. työllistämistuki) ja avustusten lisääntymisestä johtuen ja toimintakulut olivat miltei edellisen vuoden tasolla (+ 0,4 %). Lainausten määrä kasvoi edellisestä vuodesta 3,4 % ja oli samalla selvästi menneen valtuustokauden suurin. Lainauskohmainen yksikkökustannus 2,06 euroa (brutto) parani hieman edelliseen toimintavuoteen verrattuna. Tulosityksikkö edisti vuoden aikana kuntalaisten kanssa tehtävää yhteistyötä järjestämällä pääkirjastossa näyttelyjä ja tapahtumia myös kuntalaisten aloitteesta. Merkittävä toiminnallinen kehityssuuntaus on nähtävissä myös

kirjastoautomaation hyödyntämisessä, sillä pääkirjastossa itsepalvelun mahdollistavia lainausautomaatteja käytti yli 65 % asiakaskunnasta ja jopa 78 % pääkirjaston palautuksista tuli automaatin kautta. Tämä on hyvä indikaattori kuntalaisten suhtautumisessa tietotekniikan ja itsepalvelun hyödyntämiseen palveluprosesseissa.

Haastattelimme kirjastotoimenjohtajaa tammikuussa 2008 ja haastattelun yhteydessä tuli esille seuraavia näkökulmia ja toiminnan kehittämiskohteita:

- Kirjastotoimen ensisijaisena haasteena on palvelujen kohdentaminen. Tämä on yhtenä syynä siihen, että Lohjalla toteutetaan vuoden 2008 lopussa opiskelijatyönä kyselytutkimus niille kuntalaisille, jotka eivät ole käyttäneet kirjaston palveluita.
- Kirjojen varaaminen ja lainausten uusiminen on siirtynyt suuressa määrin verkkoon.
- Opetusministeriön ohjeistuksena on, että 80 % alueista sijoittuisi kirjaston maantieteellisen vaikutusalueen sisälle.
- Tulosityksikön esimies on kokenut omat vaikutusmahdollisuutensa omaan toimintaympäristöön puutteelliseksi tilaverkkoa koskevissa asioissa.
- Pääkirjaston kävijämäärät ovat olleet nousussa, mutta sivukirjastoissa kävijämäärät ovat osin kehittyneet päinvastaiseen suuntaan.

Kannanotto:

Yhteistyö koulujen kanssa on jatkunut esimerkillisenä koko valtuustokauden ajan, mistä esimerkkinä on koulujen, kirjastojen ja oppilaiden vanhempien välinen mediakasvatushankkeeseen liittyvä yhteistyö. Poikkihallinnollisesta yhteistyöstä olemme nähneet konkreettisia esimerkkejä sekä saaneet hyvää palautetta mm. museotoimelta, Hiiden opistolta että tietohallinnosta. Viimeksi mainitusta esimerkkinä on Lohjan paikallishistorian aineiston digitalisointi sekä kirjaston organisoima Kuuma linja-palvelukonsepti kuntavaalien yhteydessä.

Yhteenvetona voi todeta, että kirjastotoimi on kehittänyt valtuustokauden aikana uusia toimintamalleja palvelutuotannon tehostamiseksi niin asiakkaan kuin kunnan sisäisten sidosryhmien näkökulmasta, mikä on osoitus strategian jalkauttamisesta käytännön toimenpiteiksi.

Museotoimi ylitti talousarvion 2,3 % arvioitua 14 000 euroa (11,3 %) pienempien toimintatuottojen johdosta. Pääsymaksutuotot laskivat edellisestä toimintavuodesta lähes 10 000 eurolla (10,8 %) lähinnä kaivosmuseon kävijämäärän roiman pudotuksen vuoksi. Kaivosmuseon kävijämäärä laski 3 484 kävijällä (19,8 %) vuodesta 2007 ja myös museotoimen kokonaiskävijämäärä laski 10 774:lla eli 23,9 % samalla ajanjaksolla. Kaivosmuseon kävijämäärän laskuun vaikutti olennaisesti vinokuiluhissin rikkoontuminen. Yllä mainituista syistä sekä toimintakulujen 5,3 % noususta toimintakate heikkeni selvästi (11,5 %) edellisestä arviointivuodesta.

Kannanotto:

Museotoimi on keskittynyt sekä arviointivuoden että laajemmalti koko menneen valtuustokauden aikana kouluyhteistyöhön sekä muiden sivistyskeskuksen tulosityksiköiden kanssa tehtävään yhteistyöhön, mikä osoittaa hyvää resurssien kohdentamista ja strategian jalostamisesta tulosityksikön omaan toimintaympäristöön.

Liikuntatoimi pysyi talousarviossaan (toteuma 99,4 %), mutta toimintakate nousi 7,7 % edellisestä toimintavuodesta palveluostojen (kaupunkikonsernin sisäinen laskutus) nousun myötä. Liikuntapalvelujen kokonaiskäyttäjämäärä pieneni hieman (0,5 %) edellisestä vuodesta. Neidonkeitaan (+4 %), ohjatun liikunnan (+6,2 %) ja jäähallin (+5,5 %) käyttäjämäärät kasvoivat vuoteen 2007 verrattuna, mutta ulkoliikuntapaikkojen (-6,8 %) ja sisäliikuntatilojen käyttö (-0,4 %) laskivat. Laskun syyt ovat luonnollisia, sillä Tennarin remontista/laajennuksesta aiheutunut käyttökato vaikutti sisäliikunnan kävijämääriin ja ulkoliikuntapaikkojen kävijämääriin (arviopohjalta + paikalliset mittarit esimerkiksi harjun kupeessa) vaikutti alkuvuoden 2008 poikkeukselliset sääolosuhteet. Kaupungin antama avustus 1 907 721 euroa Lohjan Liikuntakeskus Oy:lle kasvoi 151 721 euroa (7,9 %) vuoteen 2007 verrattuna. Lohjan liikuntakeskus Oy tuki Lohjan kaupunki/Tilinpäätös 2008

ja osallistui arviointivuoden aikana suurien liikuntatapahtumien järjestelyyn, josta yhtenä esimerkkinä oli Viiden Tunnelin maraton lokakuussa 2008. Liikuntakeskus Oy:n uutta toimitusjohtajaa haastateltiin joulukuussa 2008 ja haastattelussa tuli esille seuraavia näkökulmia ja kehittämiskohteita:

- Kuplahallin käyttö on peruskorjauksen jälkeen vilkastunut. Liikuntakeskus Oy:n saataville (Kuplahallilta) on tehty maksuohjelma, jonka toteutumista valvotaan.
- Energiatehokkuuteen on panostettu mm. allasveden lämpötilaa säättämällä.
- Yhteistyö henkilöstöpalvelujen, tietopalvelujen ja Kisakallion urheiluopiston kanssa sujuu hyvin. Sivistyskeskuksen, kaupunkisuunnittelukeskuksen ja Liikuntakeskuksen välisessä tiedonkulun sujuvuudessa on vielä paljon kehitettävää. Poikkihallinnollista yhteistyötä tulisi puolin ja toisin muutoinkin lisätä.
- Liikuntakeskuksen absoluuttisen tuloksellisuutta kuvaavan mittarin identifiointi on vaikeaa.
- Lähiliikuntapaikkojen rakentamista tulisi tehostaa arkiliikunnan (=terveysvaikutteisuus) näkökulmasta.
- Kaupungin infran suunnittelussa tulisi jättää tilaa myös luonnolliselle liikunnalle, esimerkiksi sopiville pulkkamäille (esimerkiksi Moisio ja Pappilan pellot).

Kannanotto:

Menneellä valtuustokaudella varsin onnistuneiksi ja suosituiksi liikuntatapahtumiksi ovat osoittautuneet saadun palautteen perusteella yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetut 24 tunnin hyväntekeväisyys-pyöräily, Lohjanjärven ympäripyöräily, yleisurheilun Junior Games ja Lohjan Järvipäivät. Strategiassa esitettyä tavoitetta liikunnan terveysvaikutteisuudesta ja kohdistumista nuoriin on toteutettu valtuustokauden aikana aktiivisella yhteistyöllä koulujen ja liikuntakerhojen kanssa. Liikuntatoimi on kiitettävästi luonut edellytyksiä, ohjannut ja innostanut terveysvaikutteisiin, säännölliseen ja tavoitteelliseen liikuntaan.

14.4.6 Tekninen lautakunta

Teknisen lautakunnan toimintakate -2 694 892 euroa ylitti muutetun talousarvion 120 000 eurolla (4,6 %). Edelliseen kulurakenteeltaan varsin raskaaseen ja poikkeukselliseen (mm. pilaantuneiden maiden puhdistusvaraukset) kertomusvuoteen verrattuna toimintakate parani 29 %. Toimintakatteen ylitys johtui siitä, että edes 811 000 euroa budjetoitua suurempi (+3,5 %) toimintatuottojen kertymä ei riittänyt kattamaan 930 000 arvioitua suurempia (+3,6 %) toimintakuluja. Toimintakulujen ylitykseen johtivat lähinnä talousarviota 237 000 euroa (10,2 %) suuremmat eläkekulut, 421 000 suuremmat (5,8 %) palvelujen ostot sekä 189 000 euroa (2,8 %) suuremmat materiaalihankinnat. Palvelujen ostojen ylityksiä analysoitaessa havaitsimme, että Länsi-Uudenmaan aluepelastuslaitoksen kuukausierä 199 976 euroa oli kirjattu neljälle eri tilille, mikä osaltaan hankaloittaa ylitysten analysointia. **Tilöinnin tarkkuuteen tulisi tässä mielessä kiinnittää huomiota.** Palveluhankintojen varsinaiset ylitykset johtuivat suuruusjärjestyksessä kuljetuskorvausten, kiinteistöpalvelujen, lv-työpalvelujen ja varamiespalvelujen budjetoitua suuremmasta käytöstä. Edelliseen tilinpäätökseen verrattuna palveluostojen euromäärä laski kuitenkin 408 000 eurolla (5 %). Materiaalihankintojen ylitys johtui lähinnä elintarvikehankinnoista, rakennus- ja lvi-hankinnoista ja muista koneiden ja kiinteistöjen ylläpitoon liittyvistä hankinnoista ja niiden euromäärä kasvoi yhteensä 189 000 euroa (4 %) edelliseen vuoteen verrattuna, mikä vastaa suurin piirtein yleistä kustannustason nousua. Elintarvikehankinnat kasvoivat peräti 11 %, mikä johtui elintarvikehintojen voimakkaasta noususta vuoden 2008 aikana. Poltto- ja voiteluaineiden hankinnat kasvoivat 49,5 % (+35 000 €) edellisestä vuodesta. Tämä johtui autojen käyttöasteen nousun (esim. rakentaminen, hintojen noususta alkuvuoden aikana ja uusien autojen (10 kpl perusturvaan) johdosta. Yksikkökustannusten nousu ei keskimäärin ylittänyt yleistä hintatason nousua, mikä on nähtävillä seuraavan sivun taulukossa. Tilapalveluissa ja liikenneväylien kunnossapidossa nousu oli muita tulosalueita suurempaa. Näitä analysoidaan myöhemmin tulosaluekohtaisessa tarkastelussa.

Kaupungin keskustaa ja Tynninharjun alueen kehittämissuunnitelmien toteutumista edistettiin arviointivuoden aikana, mistä konkreettisina esimerkkeinä ovat Hiidensalmen sisääntulotien rakentamisen käynnistyminen ja Tynninharjun alueen kaavavalmistelut. Vanhuksille kotiin kuljetettavat ja siten kotona asu-

mista tukevat ateriat, Virkkalan keskustan liikennejärjestelyt ja seudullisen vesihuollon organisoitumista koskeva ratkaisu ovat myös esimerkkejä vuoden aikana saavutetuista toiminnallisista tuloksista. Toimintavuoden 2008 tavoitteista jätehuollon hyödyntämiskapasiteetin järjestelyt ja lämpöyhtiöiden yhteistyön ratkaisu ovat vielä kesken.

Kannanotto:

Strategisia tavoitteita ja niiden arviointivuoden aikaista etenemistä/toteutumista arvioitaessa voi yhteenvetona todeta, että vuodelle 2008 asetettujen tavoitteiden saavuttaminen on ollut varsin kohtuullisella tasolla.

Menneen valtuustokauden ja sitä koskevan nykyisen kaupunkistrategian näkökulmasta tavoitteet ovat toteutuneet kaupungin vetovoimaisuuden lisäämisessä (mm. keskusta-alueen kehittäminen ja E 18 moottoritie), suunnittelun vuorovaikutteisuuden kehittämisessä (mm. kaavasuunnitelmia koskevat asukastilaisuudet), tilojen käytön tehostumisessa (mm. tilaverkkotarkastelu) ja osin myös palvelujen vaihtoehtoisten tuottamistapojen kartoittamisessa (mm. ruoka- ja siivouspalvelujen aluemalli). Yksikkökustannusten maltillinen kehitys ja hinnoittelun kustannusvastaavuus, tuotteistaminen ja kaupunkistrategian käsittely työyksikkö- ja henkilökohtaisella tasolla ovat tavoitteita, joissa on mielestämme haastetta tulevallekin strategiakaudelle.

Teknisen lautakunnan keskeisiä suoritteita, yksikköhintoja ja taloudellisia tunnuslukuja

Tunnusluku	2004	2005	2006	2007	2008	Muutos% 04-08
Liikenneväylien toimintakulut/m ²	1,11	1,24	1,24	1,25	1,33	20
Yksityistieavustukset/asukas	4,96	4,95	4,34	4,07	4,08	-18
Teknisen lautakunnan toimintakate / asukas	54,4	60,93	63,85	101,72	83,39	53
Puistoalueiden toimintakulut /asukas	20,71	22,69	20,43	24,28	24,76	20
Veden hinta	0,92	0,93	0,94	0,96	1,00	9
Jäteveden hinta	1,35	1,36	1,38	1,41	1,55	15
Vesi- ja viemärlaitoksen toimintakulut/ m ³	1	0,96	1,11	1,24	1,30	30
Vesi- ja viemärlaitoksen toimintakate/m ³	0,86	0,92	1,32	1,36	1,38	60
Tilapalvelujen toimintakulut/ hum ²	30,49	31,23	33,49	37,73	40,87	34
Pelastustoimen toimintakulut/ asukas	58,67	63,3	61,64	64,18	66,50	13
Ruokapalvelujen toimintakulut/ateria	2,42	2,49	2,28	2,72	2,27	-6
Siivouspalvelujen toimintakulut /hum ²	27,94	28,59	29,98	31,9	32,39	16

Hallinto pysyi talousarviossaan ja saavutti sille asetut toiminnalliset tavoitteet jätehuollon nettomenovai-
kutusta ja jätehuollon hyödyntämiskapasiteetin varausneuvotteluja lukuun ottamatta. Jätehuollosta aiheu-
tui 15 000 euron nettokustannukset. Kaupunkistrategiassa on yhtenä keskeisenä tavoitteena energian saa-
tavuus, jota edistettiin arviointivuoden aikana lämpöyhtiöiden lämpöliiketoimintojen arvonmäärityksellä.
Kustannuslaskennan kehittäminen ja hyödyntäminen palvelujen hinnoittelussa eteni arviointivuoden aika-
na lähinnä hallintopäällikön ja tilapalvelujen erinomaisen yhteistyön ansiosta. Tiloille on määritelty käyt-
tökustannusten lisäksi pääomakustannukset, jotka pohjautuvat teknisen nykyarvon määrittelyyn. Tätä
hyödynnettiin erityisesti LOST-kuntien vuokramäärittelyissä vuoden 2008 aikana.

Kunnallistekniikan tulosalue pysyi talousarviossaan myyntituottojen (metsänmyynti ja vesimaksut) arvi-
oitua 308 000 euroa paremman kertymän johdosta. Toimintakate heikkeni kuitenkin 87 000 eurolla edelli-
sestä tilinpäätöksestä, sillä toimintakulut kasvoivat tuottoja enemmän. Palvelujen ostot kasvoivat peräti
316 000 euroa eli 15,1 %, mihin johti etupäässä kuljetuskorvausten (lähinnä Rosk'n Roll) viisinkertais-

tuminen edellisestä toimintavuodesta sekä konepalvelujen ostojen kasvu noin viidenneksellä. Yksikkökustannusten edeltävien kolmen vuoden hyvä kehityssuunta kääntyi ja liikenneväylien neliömetrikohtainen kustannus nousi 6,4 % arviointivuoden aikana.

Puistojen ja muiden yleisten alueiden (kunnallistekniikan tulosalueen kustannuspaikkoja) toiminta painotui arviointivuoden aikana kohdistuivat edellisvuosien tavoin keskustan viheralueiden ja sisääntuloteiden siisteyteen, ranta-alueiden ja puistometsien raivaukseen sekä leikkipuistojen turvallisuuden parantamiseen. Ensiksi mainitut tukevat kaupungin vetovoimaisuuden lisäämistä ja jälkimmäinen korostuu sisäasiainministeriön edellyttämässä ja koko kaupungin kattavassa turvallisuussuunnitelmassa, joka on ollut valmistelussa syksystä 2008 lähtien. Puistoalueiden toimintakulu asukasta kohden pysyi edellisen arviointivuoden tasolla ja menneen valtuustokauden aikana tapahtunut 20 % nousu johtuu pitkälti tehdyistä panostuksista yleisen viihtyvyyden lisäämiseen.

Kannanotto:

Valtuustokauden yleisarviona toteamme, että puisto- ja muiden virkistysalueiden hoito on taloudellisiin ja henkilöstöresursseihin mitoitettuna hyvällä tasolla kaupungin keskustassa, mutta haja-asutusalueilla taso on selvästi heikompaa ja parannuksen tarve on ilmeinen.

Vesi- ja viemärilaitoksen toiminnallinen tulos jäi lievästi (51 000 euroa; 1,7 %) alle budjetoidun lähinnä kohonneista energiakustannuksista ja määräysten edellyttämistä vesimittareiden vaihtokustannuksista johdettua. Toimintakate parani vuoden 2007 tilinpäätöksestä 134 000 eurolla (3 %) pitkälti myydyin vesimäärän lievän nousun (1,4 %) ja korotettujen yksikköhintojen johdosta. Veden hinta nousi reilut 4 % ja jäteveden hinta nousi 10 %. Yksikkökustannusten osalta kuutiokohtaiset toimintakulut kasvoivat toimintavuoden aikana 5 %, mutta vastaava toimintakate parani 2 %.

Kannanotto:

Menneellä valtuustokaudella kuutiokohtainen toimintakate on parantunut merkittävästi 60 %:lla. Laadullisesti toiminnan ympäristövaikutusten kannalta olennaista on mielestämme se, että Pitkäniemen ja Peltoniemen puhdistamoiden puhdistustulokset ovat täyttäneet jälleen menneellä valtuustokaudella jätevesien laskulupien lupaehdot. Verkoston käyttöveteen kuluttajat ovat olleet hyvin tyytyväisiä. Kaikki vedenottamot tulee tarkistaa ja tehdä niistä riskianalyysi.

Tilapalvelujen tulosalue jäi tuloenemmäisestä talousarviostaan reilun kolmanneksen. Toimintakate parani kuitenkin merkittävästi (+ 49,1 %) edellisestä arviointivuodesta hyvästä tulokertymästä (+ 4,5 %) ja varsin maltillisesta toimintakulujen (2,5 %) kasvusta johtuen. Tiukan talousarvion (toimintakulut - 5,2 % vuoden 2007 tilinpäätöksestä) ylitys johtui tälläkin tulosalueella palveluhankinnoista, jotka ylittivät arvioidun lähes 18 %:lla kiinteistöpalveluiden 230 000 euron ylityksen johdosta. Tilapalvelujen huoneistoneeliökohtainen toimintakulu kasvoi vuodessa 8,3 % ja menneen valtuustokauden aikana kyseinen yksikkökustannus on noussut 30 %. Toiminnallisesta näkökulmasta tulosalue toteutti korjaus- ja uudisrakennusohjelmaa ja laati mm. hankesuunnitelman pääterveysaseman kipeästi tarvitsemasta peruskorjauksesta. Haastattelimme helmikuussa 2008 tulosalueen kahta vastuuhenkilöä ja otamme ohessa haastattelussa esille tulleita strategian jalkauttamisen kannalta merkittäviä asioita:

- Hallintotilojen käyttöä on tehostettu valtuustokauden aikana; esimerkiksi sivistyskeskuksen hallinto on siirtynyt Lohjantähdestä Monkolaan ja päiväkoteihin on tehty muutostöitä, joiden tuloksena niihin mahtuu kymmeniä lapsia entistä enemmän.
- Nykyisessä ilmaston kehityksessä kaukolämpö on tarkoituksenmukainen ratkaisu. Keskittäminen on olennaista kohtuuhintaisen energian varmistamiseksi.
- Prosesseja on selvitelty tilahallinnon omissa koulutuksissa ja henkilöstö on kokenut niihin perehtymisen hyödylliseksi. Prosessien tavoitteena on tilahankkeissa ajallisen etenemisen tehostaminen. Myös hankkeiden seurantaan, kuten kustannusseurantaan, edistymiseen ja tehtyihin muutoksiin, syvennytään vielä entistä enemmän.

- Kiinteistöhuollon HelpDesk on pilotointivaiheessa, jonka lähtökohtana on HD:n käyttö kiinteistön manuaalisen huoltovihkon sijasta. Muutosjohtaminen vie kuitenkin tässäkin hankkeessa oman aikansa ennen kuin kaikki osaavat käyttää uutta järjestelmää.
- Energian käyttöön (esim. sähkö) samoin kuin vaihtoehtoisten energiamuotojen käyttöön on kiinnitetty huomiota. Tulosalue on harkinnut myös ulkopuolisten rahoituslähteiden (mm. Area, YIT, T.A.C) hyödyntämistä kehityshankkeissa, josta yhtenä esimerkkinä on järvilämpöpumput. Tulosalueen ja potentiaalisten yhteistyökumppaneiden laatimien laskelmien mukaan järvilämpöpumppujen takaisinmaksuaika on keskimäärin 7 vuotta. Investointikustannuksien kuulestusten taustalla on energian kulutuksessa saatava säästö. Yleisesti voidaan muutoinkin todeta, että automaatio helpottaa energian käytön tehostamista ja valvontaa.
- Henkilöstön osalta on todettava, että kiinteistöhoitajista on ollut pulaa, vaikka muuten henkilöstön saatavuus on kohtuullisen hyvällä tasolla. Kiinteistöhoitajia pyritään jatkossa kouluttamaan myös oppisopimuksen kautta.

Kannanotto:

Vuoden 2008 aikana lähiliikuntapaikkojen määrä lisääntyi kolmella, mikä on hyvä suuntaus terveysvaikutteisen liikunnan edistämiseksi. Huolestuttavaa sen sijaan on Lohjan kaupungin omistamien kiinteistöjen korjausvelan kasvu 10 %:lla eli kolmella miljoonalla eurolla yhden vuoden aikana. Vuotuinen korjaustavoite on 2,7 % teknisestä nykyarvosta, josta jäätiin arviointivuoden aikana 0,1 %-yksikköä. Korjausvelan hallintaan saaminen pitkällä tähtäimellä edellyttää tilojen käyttötarkoituksen ja välttämättömyyden kriittistä tarkastelua, sillä kaupungin investointibudjetti ei nykyisellä tulorahoituksella ja kiinteistömässällä kestä korjausvelan pienentämistä kohtuulliselle tasolle.

Strategisten tavoitteiden edistämisen ja toteuttamisen suhteen tilapalvelujen tulosalue on jo nähtävillä olevien toiminnallisten tulosten ja kehitteillä olevien hankkeiden lisäksi saanut erinomaista palautetta poikkihallinnollisesta yhteistyöstä, mitä voimme pitää esimerkkinä muillekin kaupunkisuunnittelukeskuksen tulosalueille.

Huomautus:

Kiinteistöpalvelujen hankinnat-tili oli talousarviossa selvästi aliarvioitu, sillä vuoden 2007 vastaava toteuma oli 199 000 euroa vuoden 2008 talousarviota enemmän.

Ruoka- ja siivouspalvelujen tulosalueen toimintakate jäi 30 000 euroa talousarviota heikommaksi, mutta toimintakate kääntyi kuitenkin viime tilinpäätöksestä 118 000 euroa positiiviseksi tuottojen kasvaessa 6,3 % ja toimintakulujen 3,2 %. Talousarvion pitävyyttä heikensi olennaisesti elintarvikkeiden keskimääräinen hintatason nousu 10 %:lla sekä varamiespalvelujen arvioitua 54 000 euroa (18 %) suurempi tarve. Jälkimmäiseen vaikutti tulosalueen henkilöstön vakavista sairauksista johtuvat pitkät sairauspoissaolot ja niistä koituvat sijaistukset. Myös vanhan laitteiston uusimistarve rikkoontuneiden tilalle aiheutti talousarvion ylityksen lähes 35 000 eurolla. Yksikkökustannusten osalta suunta oli positiivinen, sillä ateriakohtainen toimintakulu 2,27 euroa laski 45 sentillä eli 17 % edellisestä tilinpäätöksestä ja palasi vuoden 2006 tasolle. Strategisesti merkittävänä toiminnallisena päätöksenä, jota on valmisteltu menneellä valtuustokaudella, oli ruoka- ja siivouspalveluiden aluemalliin siirtyminen 1.1.2009 alkaen. Käytännössä tämä tarkoittaa keskuskeittiöiden määrän muuttumiseen nykyisestä yhdeksästä kolmeen, mikä edellyttää vuoteen 2011 asti ulottuvia muutoksia ruokien valmistus- ja kuljetustavoissa. Vuoden 2008 aikana aloitettiin Perttilän keskuskeittiön muutostyöt sekä aloitettiin henkilöstön muutuskoulutukset.

Kannanotto:

Sekä kustannustehokkuuden että ruoan tasalaatuisuuden näkökulmasta merkittävää on vakioitujen

ruokaohjeiden (Aromi-ohjelma) ja tarkennettujen osto-ohjeiden jalkauttaminen henkilökunnalle, jossa on onnistuttu saamamme palautteen ja osittain myös yksikkökustannusten kehityksen perusteella hyvin.

Edellisessä arviointikertomuksessa esille ottamamme muutosjohtamisen ja sidosryhmille tiedottamisen (lähinnä koulut ja päiväkodit) merkitys on olennainen nyt jo käynnissä olevassa uuden toimintamallin jalkauttamisessa. Tämä on haaste tulosalueen uudelle esimiehelle, joka pääsi perehtymään uuteen toimintamalliin vasta aivan loppuvuodesta 2008. Ateriapalvelujen sisäisen laskutuksen ja sidosryhmien välisen sujuvan yhteistyön näkökulmasta on olennaista myös laskutuksen läpinäkyvyys ja mahdollisimman hyvä ennustettavuus, mihin toivomme uuden esimiehen myös panostavan.

Yhteenvetona voimme todeta, että tulosalue on toteuttanut strategiassa asetetun tavoitteen vaihtoehtoisten tuottamistapojen kartoittamisesta menneellä valtuustokaudella hyvin sekä pyrkinyt tiiviiseen yhteistyöhön keskeisten sidosryhmien kanssa. Kustannustehokkuuden parantaminen ja tietotekniikan hyödyntäminen ruoan valmistusprosessissa on merkittävässä roolissa, kun talouden tasapainottamiseen tähdätään jo kuluvana vuonna.

14.4.7 Ympäristölautakunta

Ympäristölautakunnan toimintakate alitti muutetun talousarvion 210 069 eurolla (8,7 %) arvioitua 6 % pienemmistä toimintakuluista johtuen. Tähän vaikutti se, että arkkitehtikilpailut eivät toteutuneet suunnitelmien mukaan, joka näkyi myös kehittämis- ja elinkeinojaoston toimintamenojen jäämisessä 154 000 euroa alle arvioidun. Toimialan toimintakate heikkeni 609 000 euroa (38 %) edellisestä tilinpäätöksestä, sillä maankäyttösopimuksiin liittyvät korvaukset ja tonttimaan myyntitulot laskivat noin puolella miljoonalla eurolla vuodesta 2007. Alempana olevassa taulukossa on ympäristölautakunnan keskeisiä suoritteita ja yksikkökustannuksia kuvaavia tunnuslukuja vuosilta 2004-2008. Niiden kehitystä on arvioitu tulosaluekohtaisessa tarkastelussa sekä arviointivuoden ja edeltävän tilinpäätöksen erotuksen että keskiarvona koko valtuustokauden näkökulmasta.

Ympäristötakunnalle vuodelle 2008 asetetut yhteiset strategiset tavoitteet/välitavoitteet ovat kokonaisuutena edenneet, mutta lieviä poikkeamia esiintyy yksikkökustannusten kehityksessä yli yleisen kustannustason nousun sekä kaavoituksen aikataulussa. Saavutetuista tavoitteista merkittävimpiä ovat taajamayleiskaavan ja asemapaikkojen vaihtoehtojen selvittäminen, E 18 moottoritiehen kytkeytyvien joukkoliikenteen liityntäpaikkojen syöttöyhteyksien järjestäminen ja liityntäpysäköintisuunnitelma, käynnissä oleva Länsiradan kehityskuvaselvitys ja karttapalvelun päivittäminen tietoteknologiaa hyödyntäen, tehdyt maanhankinnat ja maan hankintaan liittyvät käynnissä olevat neuvottelut sekä seudullisen ympäristöterveydenhuollon käynnistyminen. Kaavoituksen osalta vuodelle 2008 asetettujen tavoitteiden saavuttaminen on kuitenkin vielä kesken, sillä taajamayleiskaavaluonnos ja keskustan osayleiskaava (laajennettu kaava) eivät ole vielä valmiita ja kaavatalousohjelma ei ole vielä käytössä.

Koko valtuustokautta arvioitaessa vuoteen 2013 ulottuvien kaupunkistrategiassa esille nostettujen sitovien tavoitteiden näkökulmasta voidaan todeta, että:

1. arkkitehtoniseen keskustakuvan kehittämiseen on kiinnitetty merkittävää huomiota
2. asuntoalueiden kaavallisia rooleja on määritelty (esimerkiksi Vappula, Gunnarla, Haikari)
3. pohjaveden laadun turvaamiseen on panostettu
4. seudullisia tuottajajyksiköitä on syntynyt
5. E18 moottoritietä osin jo hyödynnetty kaavoituksessa ja joukkoliikenteen koordinoimisessa.

Kannanotto:

Tonttitarjonnan omaleimaisuus (koko, sijainti, hinta) ja Lohjan järviolueiden erityispiirteiden jalostaminen ovat asioita, joita ei ole mielestämme pystytty hyödyntämään riittävästi.

Ympäristölautakunnan suoritteita ja tunnuslukuja

Tunnusluku	2004	2005	2006	2007	2008	Valtuustokauden ka
Ympäristölautakunnan toimintakate/asukas	43,78	48,47	59,22	42,7	58,31	52,2
Hyväksytyt yleiskaavat, ha	0	0	0	121	0	30,3
Hyväksytyt asemakaavat, ha	88	42	43	95	44	56,0
Kaavoitetut okt-tontit, lkm	140	120	100	110	104	108,5
Kaavoitetut liike- ja teollisuustontit	70	70	80	50	40	60,0
Maanhankinta, ha	11	83	48	54	16	50,3
Rakennusluvut	652	659	614	482	433	547,0
Toimintakate/rakennuslupa	135,07	331,48	60,29	295,91	-4,8	170,7
Ympäristöterveystoimien nettomenot/asukas	9,35	8,91	8,63	8,17	6,58	8,1

Maankäytön ja ympäristön tulosalue jäi hieman talousarviossaan (toteuma 103,3 %; ylitys 38 000 euroa). Tulosalueen toimintakate heikkeni 35 % edelliseen toimintavuoteen verrattuna, sillä rakennusvalvontamaksut, ympäristö- ja poikkeuslupamaksut ja muut tarkastus- ja valvontamaksut laskivat noin kolmanneksella. Samalla ajanjaksolla henkilöstökulut nousivat 15,6 % lähinnä tilapäistyöntekijöistä johtuen. Syy ylitykseen on se, että käyttösuunnitelmassa varataan raha asiantuntijapalveluostoihin ja harkintaan perustuen palkataan joko asiantuntijoita projekteihin (tilapäistyöntekijät) tai hankinta ulkopuolisena palveluna. Vuoden 2008 osalta osayleiskaavatoimien selvityksiä tehtiin arvioitua enemmän, mikä näkyi tilapäistyövoiman käytöstä

Edellisen sivun suoritetaulukosta voidaan havaita, että menneen valtuustokauden aikana valtuusto on hyväksynyt 224 hehtaaria asemakaavaa ja 121 hehtaaria yleiskaavaa (v. 2007 hyväksytyä, josta tehty kaavavalitus). Kaavoitettujen omakotitonttien lukumäärä kyseisellä ajanjaksolla on 434 ja liiketonttien lukumäärä 240. Maata on hankittu 201 hehtaaria. Arviointivuoden aikana kaupunginvaltuusto hyväksyi yhteensä neljä kaavaa ja kaavanmuutosta, joista uusia kaavoja oli yksi (Ventelän liikekeskus). Hiidensalmen alueen arkkitehtikilpailun voittajatyön pohjalta tehtyä suunnittelua rajoittivat pilaantunut maaperät sekä tärinäselvitys (Nordkalkin kaivospiirit).

Huomautus:

Kaavoituksen tulisi jatkossa ottaa selvää kaavoitusta rajoittavista ja puoltavista tekijöistä mennyttä valtuustokautta tarkemmin. Koko valtuustokauden näkökulmasta toistamme edellisen vuoden arviointimme. Kaavoitustyön, erityisesti yleiskaavoituksen, ennakoiva eteneminen aikatauluja noudattaen on mielestämme ensiarvoisen tärkeää kaupungin kokonaisvaltaisen kehittämisen kannalta sekä toiminnallisesta että taloudellisesta näkökulmasta (pitkän tähtäimen vaikutukset verotulojen ja toimintatuottojen kertymään) arvioituna. Näihin strategisesti kriittisiin näkökulmiin vedoten korostamme, että hallintokuntien välistä yhteistyötä tulee tiivistää kokonaisvaltaisen (infran koko kirjo) ja pitkäjänteisen kaavoituksen tehostamiseksi ja aikataulullisen läpimenon nopeuttamiseksi.

Kannanotto:

Toiminnallisena yleisarviona toteamme, että kaavoitukselle vuodelle 2008 asetetut keskeiset strategiset välitavoitteet etenivät taajamayleiskaavan ja asemapaikkojen vaihtoehtojen selvittämisellä.

Rakennusvalvonnassa rakennuslupien ja katselmusten määrä jäi edellisen arviointivuoden tavoin jonkin verran sekä tavoitteesta että vertailuvuoden toteutuneesta määrästä. Rakennuslupia myönnettiin 433 kpl ja se jäi 25 % asetetusta tavoitteesta ja 10 % vuoden 2007 tasosta taloussuhdanteen olennaisesti heikketessä. Katselmusten määrä laski 30 % ja rakennuslupakohtainen toimintakate **oli -4,80 euroa**. Luvut olivat hei-

koimmat yhdeksään vuoteen. Negatiivisen kehityksen taustalla on rakentamisen hyytyminen tonttikysynnän laskiessa. Toiminnallisesti vuosi ei ollut silti helppo, sillä lain edellyttämä rakennuslupahakemuksen liitteeksi toimitettava energiaselvitys teetti lisätöitä ja lupien käsittely ja katselmusten hoito ruuhkautuivat ajoittain kokonaissuoritemäärän laskusta huolimatta. Valtuustokauden aikana rakennusvalvonnassa on korostettu rakennushankkeeseen ryhtyvän velvollisuutta käyttää pätevää henkilöstöä niin suunnittelussa (rakenne-, arkkitehti-, lvi- ja sähkösuunnitelmat) kuin itse toteutuksessaakin sekä asuntoaluekohtaisten kaavamääräysten noudattamista.

Kannanotto:

Rakennusvalvonnasta annettu asiakaspalaute on ollut pääosin myönteistä, mitä pidämme Lohjan houkuttelevuuden kannalta tärkeänä osa-alueena.

Ympäristötoimen tulosityksikössä toiminnalliset tavoitteet saavutettiin öljysäiliöiden tarkastuksia lukuun ottamatta. Tämä johtui tulosalueen vastuuhenkilöiden mukaan siitä, että kesätyöntekijöitä ei saatu enää palkattua. Arviointivuotena kuten koko menneellä valtuustokaudellakin ympäristötoimen painopisteenä on ollut vesistökuunnostukset ja -seurannat, josta yhtenä esimerkkinä on Hiidenveden kunnostusprojekti sekä Karjaanjoki Life-projektin (EU-rahoitteinen yhteistyöprojekti) tulosten jalkauttaminen. Ympäristönsuojelun osalta Lohja on hoitanut arviointivuoden aikana omien tehtäviensä lisäksi Nummi-Pusulän ja Sammatin vastaavat tehtävät.

Kannanotto:

Luontomatkailun ja virkistyskäytön edistäminen oli yksi vuoden 2008 konkreettisista saavutuksista, sillä vuoden aikana tulosityksikkö uudisti esitteitä ja nettisivuja yhdessä matkailutoimen kanssa sekä avasi Karnaisten korpeen tarinapolun.

Strategiassa esille nostettu pohjavesien laadun turvaaminen on niin olennaista, että toivomme tulosalueen kartoittavan öljysäiliöiden tarkastuksen edellyttämän resurssitarpeen toimialan sisällä.

Yhteenvedona voimme todeta, että tulosityksikkö on menneellä valtuustokaudella edistänyt hyvin kaupunkistrategian luontoympäristön laatua ja hyödyntämistä koskevia avaintavoitteita.

Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyden seitsemän kuntaa ja 87 000 asukasta kattava yhteistoiminta-alue käynnistyi 1.1.2008 alkaen. Seudullisen yhteistoiminnan käynnistäminen, yhteisten toimintaperiaatteiden luominen sekä ympäristöterveydenhuollon säädös- ja toimintaympäristön muutokset ohjasivat arviointivuoden toimintaa. Taloudelliset tavoitteet saavutettiin, sillä toimintakate -248 000 euroa oli 91 000 euroa ennakoitua ja 57 000 euroa (19 %) vuoden 2007 tilinpäätöstä parempi. Asukaskohtainen (Lohja) toimintakate 6,58 euroa parani 19 % vuoden 2007 tilinpäätökseen verrattuna.

Kiinteistö- ja kartastotoimen tulosityksikkö saavutti sille asetetut taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet. Maapoliittista ohjelmaa noudatettiin ja arviointivuoden aikana valmisteltiin valtuustolle hyväksyttäväksi viisi suurehkoa maankäyttösopimusta sekä kaksi asemakaavojen muuttamiseen liittyvää maa-alueiden luovutus sopimusta. Kiinteistöjä hankittiin noin 16 hehtaaria, mikä on edellisiä valtuustokauden vuosia selvästi vähemmän. Omakotitonttien ja teollisuus- ja liiketonttien kauppojen vilkkaus kehittyi arviointivuoden aikana eri suuntiin omakotitonttien kauppojen jäädessä kuuteen (2007: 46 kpl) ja jälkimmäisten noustessa edellisen arviointivuoden kahdesta yhdeksään toteutuneeseen kauppaan. Talouden taantuma näkyi jo rakennusliikkeiden varovaisuudessa, sillä ne peruuttivat useita tontinvarauksia Haikarista ja Vappulasta. Toiminnalliset Maanmittauslaitoksen vuoden 2008 kiinteistöjen kauppahintatilaston perusteella voidaan todeta, että asemakaavoitettujen omakotitonttien keskihinta Lohjan kaupungin myyminä oli 35 euroa/m² ja yksityisellä sektorilla puolestaan 57 euroa/m² (ml. Jonsbölen rantatontit). Sekä kunnallisten että yksityisten tonttien hinnat pysyivät vuoden 2007 tasolla. Valtuustokauden aikana kunnan myymien tonttien neliökohtainen hintataso nousi merkittävästi. Sama pätee yksityisten asemakaava-alueilla myymiin tontteihin.

Kannanotto:

Yhteenvedona toteamme, että alueiden tallettaminen selainpohjaiseen karttajärjestelmään, kaavoituksen pohjakarttojen numeerisen aineiston muokkaus ja täydentäminen, maanomistajien, rakennusliikkeiden ja muiden yhteistyökumppanien kanssa aktiivisesti käydyt neuvottelut osoittavat kiinteistö- ja kartastotoimen edistyneen kaupunkistrategian toteuttamista menneen valtuustokauden aikana.

15 INVESTOINNIT JA RAHOITUSLASKELMA/KAUPUNKITASO

Lohjan kaupungin vuoden 2008 nettoinvestoinnit 11,6 miljoonaa euroa alittivat muutetun talousarvion 648 000 eurolla (5,3 %). Alkuperäinen talousarvio ylittyi nettoinvestointien osalta noin kahdella miljoonalla eurolla (23 %). Alkuperäistä talousarviota korotettiin tai määrärahoja siirrettiin (vuosi 2007) mm. Lohjan Energiahuolto Oy Loherin osakkeiden lunastukseen, lukion liikuntatilan rakentamiseen, Väänteenojen venesulun rakentamiseen sekä koulujen saneerauksiin. Yksittäisten investointikohteiden osalta voi todeta, että ne toteutettiin lähes poikkeuksetta määrärahojen puitteissa. Arviointivuoden aikana investointeihin käytettiin yhteensä 15,8 miljoonaa euroa, mikä on 4,5 miljoonaa (40 %) edellistä tilinpäätöstä enemmän. Käyttömaisuuden myyntitulot alittivat arvioidun lähes 2,1 miljoonalla eurolla (52 %) ja edellisen vuoden vastaavan kertymän 1,6 miljoonalla eurolla tonttikysynnän hiipuesssa.

Varsinaisen toiminnan ja investointien rahavirta muodostui 3,2 miljoonaa euroa alijäämäiseksi (vuonna 2007: 5,6 M€). Muutettuun talousarvioon nähden toteutunut alijäämä oli 1,8 miljoonaa euroa arvioitua pienempi, mutta alkuperäiseen talousarvioon nähden taas 2,8 miljoonaa euroa suurempi, mikä johtui suurelta osin juuri ennakoitua pienemmistä myyntivoitoista. Kaupungin lainojen kokonaismäärä kasvoi vuoden aikana noin neljällä miljoonalla eurolla, mikä ylittää alkuperäisen talousarvion 0,7 miljoonan lainan supistustavoitteen 4,7 miljoonalla eurolla. Lainat kasvoivat yllä mainituista syistä johtuen puolet edellistä arviointivuotta enemmän.

Kannanotto:

Viime vuonna esitimme että, rahavirtojen tasapainottaminen edellyttää vuosikatteen parantamista lähelle 10 miljoonan euron tasoa sekä investointihankkeiden priorisoimista ja jaksottamista kaupungin taloudellinen asema sekä yleinen suhdannetilä huomioon ottaen. Vuosikatetavoite toteutuikin arviointivuoden aikana, mutta sekä investointien kasvu että taantuman lamaannuttama tonttikauppa toivat jälleen tilanteen, jossa kaupungin velkaantumista ei saatu pysähtymään.

Huomautus:

Negatiivista kierrettä osoittaa se, että kaupungin asukaskohtainen lainakanta on kaksinkertaistunut menneen valtuustokauden aikana, vaikkakin se on silti pysynyt koko kuntakentän keskiarvon alapuolella.

16 KAUPUNKIKONSERNIN TOIMINTA JA TALOUS

16.1 KONSERNINTALOUS

Konsernitaseen loppusaldo kasvoi 4,3 %:lla edelliseen toimintavuoteen verrattuna. Vieraan pääoman määrä kasvoi 5,9 miljoonalla eurolla (4,7 %) ja oman pääoman määrä kasvoi 4,3 miljoonalla eurolla (3,5 %). Varausten (pakolliset ja vapaaehtoiset) määrä nousi 267 000 eurolla (5,1 %) vuodesta 2007. Rahojen ja pankkisaamisten määrä kasvoi 1,4 miljoonalla eurolla (28,8 %). Vieraan pääoman kasvuvauhti menneen valtuustokauden aikana näkyy alla olevien taseen tunnuslukujen heikkenemisenä.

Tunnusluku	2004	2005	2006	2007	2008	muutos 04-08 %
Omavaraisuusaste %	56,4	52,8	51,4	50,2	49,99	-11,4 %
Rahoitusvarallisuus, €/asukas	-2080	-2411	-2 647	-2 710	-2 733	-31,4 %
Konsernin lainat, €/asukas	2058	2322	2 462	2 450	2 521	22,5 %

16.1.1 Energiayhtiöt

Lohjan kaupunki panosti vuoden aikana energiastrategiaansa lunastamalla Nordkalk Oyj:n Fortumille myymät osakkeet (720 k€) ja saamalla siten koko Lohjan Energiahuolto Oy Loherin osakekannan omistukseensa. Kaupunkistrategiassa energian saatavuuden osalta tavoitteeksi on asetettu lämpöyhtiöiden yhteistyön ratkaiseminen. Tavoitteen saavuttaminen on vielä kesken, mutta kaupunki vahvisti vuoden 2008 aikana lämpöliiketoimintojen fuusioitumismahdollisuuksia, kun Ojamon Lämmöstä tuli kaupungin tytäryhtiö Loherin hankkiessa 30,15 % osuuden Ojamon Lämmön osakekannasta kaupungin ja sen vuokratilojen aikaisemman 26,71 % omistusosuuden lisäksi. Loherin osuus Ojamon Lämpö Oy:n osakekannasta oli 31.12.2008 35,09 %.

Energiayhtiöiden (tytäryhtiöt) talouden tunnusluvut 2008:

Yhtiö	Liikevaihto 2007	Liikevaihto 2008	Tilik. voitto 2007	Tilik. voitto 2008	Tulos/muutos% 2007 - 2008
Loher	3 992 152	4 306 490	653 429	453 768	-31
Ojamon Lämpö	3 881 914	2 825 750	48 347	-102 653	-312
Virkkalan Lämpö	1 661 994	2 023 436	81 866	171 306	109

Yleisesti voidaan kaupungin energiayhtiöiden taloudesta todeta, että vuoden 2008 lämmön myynti pysyi lähes vuoden 2007 tasolla. Vuoden 2008 leuto talvi vaikutti osaltaan kiinteistöjen lämmitystarpeeseen. Energiahintojen hankinnan kustannusten voimakas nousu näkyi kuluttajahinnoissa.

Loherin liikevaihto kasvoi edellisestä arviointivuodesta 7,9 %. Tulos kuitenkin pieni kolmanneksella, sillä energianhankinnan kustannukset (lähinnä kivihiili ja raakaöljy) kasvoivat runsaat 600 000 euroa vuoteen 2007 verrattuna. Oman pääoman tuottoaste oli 14,5 % ja koko pääoman tuottoaste 11,8 %.

Virkkalan lämmön osalta tulos parani huomattavasti edellisestä vuodesta. Yhtiön lämpö- ja palveluliiketoiminnan yritysjärjestelyt keskeytettiin vuoden 2008 aikana.

Ojamon lämmön tunnuslukuja analysoitaessa on otettava huomioon tilikausien pituuksien ero, sillä vuoden 2007 tunnusluvut sisältävät tilikauden 1.7.2006 – 31.12.2007 eli 18 kk.

Kolmanneksen (6 kk) ero tilikausien pituuksissa näkyy 27 %:n laskuna liikevaihdossa ja tuloksen painumisena miinukselle. Yhtiötä valmisteltiin yksinomaan isännöintitoimintaa harjoittavaksi yhtiöksi tekemällä päätös huoltotoiminnan myymisestä Purkat Oy:lle 1.1.2009 lukien.

Kannanotto:

Menneellä valtuustokaudella tehdyt päätökset Lohjan kaupungin omistusosuuden vahvistamisesta tulokunnoltaan vahvassa Loherissa ovat osaltaan vahvistaneet energia- ja konsernitiloutta. Energian saatavuuteen, kustannustehokkuuteen ja ympäristöystävällisyyteen liittyvät ratkaisut ovat avainasemassa kuluvallekin valtuustokaudella, joten tavoitteen saavuttaminen edellyttää voimakasta panostusta kuluvana ja tulevina toimintavuosina.

16.1.2 VUOKRATALOYHTIÖT

Lohjan kaupunkikonsernin 18 tytäryhtiöstä 8 on vuokrataloyhtiöitä. Toiminnallisena ja taloudellisena haasteena useissa vuokrataloyhtiöissä on kiinteistöjen ikääntymistä aiheuttavat peruskorjaustarpeet, asukkaiden laatuvaatimukset, lisääntyneet asuntojen vaihdot, tyhjillään olevat asunnot, asuntojen koon ja kysynnän kohtaamattomuus sekä välinpitämättömät asumistavat (osalla vuokralaisista). Energiakustannusten nousu heijastuu yhtiöiden kulurakenteessa merkittävänä eränä. Myös luottotappioiden euromäärät ovat kasvaneet edellisestä tilikaudesta. Yllä mainituista syistä johtuen useat yhtiöt ovat jääneet talousarvioistaan. Oheisessa taulukossa on selvitetty viiden suurimman vuokrataloyhtiön muutamia keskeisiä taloudellisia tunnuslukuja tilikaudelta 2008.

	Lohjan Vuokra-asunnot Oy	Virkkalan Vuokra-asunnot Oy	Ojamon Vuokra-asunnot Oy	Ventelän Vuokra-asunnot Oy	Roution Vuokra-asunnot Oy
Luottotappiot	9 299	14 461	18 448	4 649	7 519
Tyhjänä olon kustannukset	12 725	14 071	ei laskettu	17 698	60 424
Liikevaihto	2 311 627	637 468	2 100 790	727 560	1 063 648
Tilikauden voitto (tappio)	109 725	5 009	2	26	-27 905
Edellisten tilik. ylijäämät/ alijäämät	-562 778	177 843	-73 975	-35 401	2 548
Oma pääoma 31.12.2008	1 394 842	727 000	693 107	209 305	411 897

Roution Vuokra-asunnot Oy:n osalta voidaan todeta, että asuntojen tyhjillään olosta aiheutuvat kustannukset ovat mittavia (jo pelkästään liikevaihtoon suhteutettuna). Tyhjillään olon kustannukset ovat kasvaneet edelliseen tilikauteen verrattuna 12,4 % ja luottotappiot 36,6 %. Liikevaihto pysyi vuoden 2007 tasolla, mutta vuosi 2008 tuotti **tappiota 27 905 euroa**. Vuokraustoiminnan yhtenä suurena ongelmana ovat tyhjillään olevat kolmiot, joihin ei löydy asukkaita. Asukkaiden nopea ja suuri vaihtuvuus ovat hakijoiden saaman ”naapuritiedon” lisäksi myös leimanneet aluetta. Yhtiön kuluja pyrittiin vuoden aikana hallitsemaan asentamalla vedenkulutusta alentavat varusteet asuntoihin (vesi sisältyy vuokraan). Ongelmana on kuitenkin vesikalusteiden (HELA) vuodot, joihin ei ole edes varaosia saatavilla. Kaikista asunnoista on myös tehty huonekortit.

Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n talouden tunnusluvut olivat tilikautena 2008 verraten hyviä ja ne paraniivat merkittävästi edelliseen tilikauteen verrattuna. Tyhjillään olevien asuntojen kustannusrasite laski 7 249 eurolla (36 %) vuoden aikana. Luottotappioiden määrä sen sijaan kasvoi lähes 8 857 eurolla. Merkittävimmät korjaukset vuoden aikana liittyivät painevesiverkoston putkivauriokorjauksiin.

Ojamon Vuokra-asunnot Oy:n tulos ja liikevaihto pysyivät suurin piirtein tilikauden 2007 tasolla. Luottotappioiden määrä kasvoi 22 %. Tyhjillä olevien asuntojen kustannusta yhtiölle ei ole laskettu, mutta tunnusluku luvattiin laskea jatkossa, sillä tässäkin yhtiössä tyhjäänä olevien asuntojen määrä on ollut kasvussa.

Ventelän Vuokra-asunnot Oy:n tulos ja liikevaihto olivat edellisen tilikauden tasolla. Luottotappioiden määrä väheni 22 %, mutta tyhjillä olevien asuntojen kustannus kasvoi 4 691 (36 %) euroa vuoteen 2007 verrattuna. Kiinteistön hoitokulujen kasvu ja korjausten tarve ovat haasteita tässäkin yhtiössä.

Virkkalan Vuokra-asunnot Oy:n osalta tilikauden voitto ja liikevaihto olivat myös samalla tasolla edellisen tilikauden kanssa. Luottotappioiden määrän kasvu 13 343 eurolla oli huolestuttavaa samoin kuin tyhjäänä olevien asuntojen 14 071 euron kustannukset.

Huomautus:

Roution Vuokra-asunnot Oy:n vuokraustoiminnan hallinta on huolestuttavalla tasolla. Yhtiön talouden tasapainottaminen edellyttää korjaavia toimenpiteitä, mikä koskee erityisesti tyhjäänä olevien asuntojen määrää. Suurempien vuokra-asuntojen ja alueen markkinointi Lohjan keskustan kupees-

sa on haaste perusturvan asuntotoimistolle.

Vuokrataloyhtiöiden yhtiömuodot pitää selvittää verotuksellisesta, hallinnollisesta sekä toiminnallisesta ja taloudellisesta näkökulmasta. Tämän asian otimme esille jo edellisessä arviointikertomuksessa.

Tyhjillään olevien kaupungin asuntojen osalta käyttöastetta tulee nostaa kohtuullisella tuella.

Kannanotto:

Tyhjillään olevien asuntojen määrä ja niistä yhtiöille koituvat kustannukset liikevaihtoon suhteutettuna ovat yllä mainituissa vuokrataloyhtiöissä 0,55 %:n ja 5,7 %:n välillä. Virkkalan ja Ventelän osalta luku on reilun kahden prosentin luokkaa ja Rouhion kohdalla se on peräti 5,7 %. Myös luottotappioiden määrä on kasvanut edellisestä tilikaudesta kaikissa yllä mainituissa yhtiöissä Ventelän Vuokra-asunnot Oy:ta lukuun ottamatta. Luottotappioiden suhteellinen osuus vaihtelee 0,45 %:n ja 2,2 %:n välillä liikevaihdosta laskettuna. Luottotappioiden ja tyhjillään olevien asuntojen hallintaan tulee kiinnittää huomiota.

Lohjan Vuokra-asunnot Oy on sekä oman pääoman, luottotappioiden että tyhjänä olevien asuntojen kustannusrasitteen osalta suhteellisesti parhaassa asemassa näistä viidestä yhtiöstä.

16.1.3 Yrityspalvelut

Länsi-Uudenmaan Yrityskeskus Oy (LYKES) kohdisti resurssejaan vuoden aikana kahteen suurempaan hankekokonaisuuteen, jotka ovat AKO Länsi-Uusimaa ja PK-PRO. Ensiksi mainitussa on mukana 11 kuntaa ja sen tavoitteena on yritysten ja elinkeinotoiminnan yleisten edellytysten kehittäminen vuosien 2007-2010 aikana. Hankkeen rahoitus on 860 000 euroa, josta alueen kuntien osuus on 50 %. Jälkimmäinen hanke keskittyy alueen tuotannollisten ja palvelutoiminnan pk-yritysten henkilöstön kehittämiseen täsmäkoulutuksen (mm. it, markkinointi, johdon osaaminen) avulla. Tämän lisäksi LYKES on koko valtuustokauden ajan keskittynyt klusterityön edistämiseen. Näitä elinkeinoklustereita ovat Länsi-Uudenmaan metallin osaamiskeskittymä, rakennustuoteklusteri, matkailuklusteri ja hyvinvointiklusteri. LYKES tehosti arviointivuoden aikana myös prosessejaan ottamalla käyttöön sähköisen taloushallintajärjestelmän. Taloudellisesta näkökulmasta vuosi 2008 oli kohtuullinen, sillä liikevaihto ja liiketoiminnan muut tuotot 986 106 euroa kasvoivat 5 %:lla edellisestä tilikaudesta ja tilikauden voitto oli 6 868 euroa (2007: 19 euroa).

Yrityshautomossa (LYKES:in omistusosuus 52 %) on mukana 21 yritystä. Merkittävää 11 uuden yrityksen lisäksi vuoden 2008 aikana oli EU-pohjaisen ESR-rahoituksen varmistuminen vuoden 2013 loppuun asti.

Kannanotto:

Länsi-Uudenmaan, varsinkin Lohjan, yritystoiminnan tukeminen on avainasemassa Lohjan kaupungin toimintaedellytyksiä ja strategiaa analysoitaessa. Tämän vuoksi siihen on panostettava riittävästi resursseja taantumassakin, jotta kaupunkimme olisi elinvoimainen nykyisten ja potentiaalisten työntekijien silmissä. Tiivis yhteistyö kaavoitusosaston kanssa on myös asia, johon tulee keskittyä toiminnan painopisteitä pohdittaessa.

16.1.4 Lohjan Liikuntakeskus Oy (LLK Oy)

Lohjan Liikuntakeskus Oy:lla oli kokonaisuutena hyvä vuosi sekä liikuntapalvelujen käyttäjämäärien, toiminnallisten meriittien (eri tapahtumat) että myös talouden osalta. Kaupungin 1,9 miljoonan euron avustuksella rahoitettiin 63 % yhtiön toiminnan kustannuksista. Tilikauden voitto 83 000 euroa parani edellisen tilikauden 26 000 eurosta. Yhteistyö liikuntapaikkasuunnittelussa Lohjan lukion ja Järnefeltin kanssa sekä ulkoliikuntapaikkojen kunnostusohjelma (esimerkiksi Skeittipuisto, rantakenttä, Muijalan

hihtomaa) edistävät osaltaan kuntalaisten mahdollisuuksia terveysvaikuttaisen liikunnan harrastamiseen. **Lohjan Kuplahallit Oy:n** taloudellinen asema kohentui merkittävästi edellisiin vuosiin verrattuna kun liikevaihto kolminkertaistui vuoteen 2007 verrattuna. Tämä parantaa yhtiön mahdollisuuksia selviytyä taloudellisista vastuistaan (velkajärjestelyt) Lohjan Liikuntakeskus Oy:lle ja Lohjan kaupungille. Liikevaihdon paranemisen taustalla on uudet yksityiset osakkeenomistajat, Lohjan Liikuntakeskuksen ja Kuplahallien välinen rahoitussuunnitelma sekä hallin käyttöedellytysten kohentaminen (tekonurmikenttä, pukeutumis- ja peseytymistilat).

Lohjan Liikuntahallit Oy:n tilikauden voitto 36 676 euroa parani edelliseen tilikauden 11 829 tappiosta, mikä paransi osaltaan emoyhtiön (LLK Oy) tulosta.

Kannanotto:

Kaupungin rahoituksen osuutta Lohjan Liikuntakeskus Oy:n tuotteiden hinnassa tulee korostaa myös kaupungin asukkaille kustannustietoisuuden lisäämiseksi.

Kuplahallin taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten parantuminen on ollut uusien omistajien myötä kiitettävällä tasolla. Rahoitussuunnitelmien toteuttaminen suunnitelmien mukaan on asia, joka edellyttää täsmällistä ohjausta ja valvontaa emoyhtiöltä.

17 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yhteenvedona tarkastuslautakunta toteaa, että Lohjan kaupunkia johdettiin tilikaudella 01.01.2008 – 31.12.2008 Kuntalain mukaisesti ja edellisten toimintavuosien tavoin kaupunkistrategiaa tukeviin kehityshankkeisiin voimakkaasti panostaen. Seudullinen yhteistyö, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alue, Sammatin kuntaliitos sekä niihin liittyvät valmistelut leimasivat mennyttä tilikautta. Taloudellisesti vuosi oli menneen valtuustokauden vuosista poiketen hyvä, sillä 10 miljoonan vuosikate riitti kattamaan poistot. Kulukurissa olisi siitä huolimatta ollut monilla tulosalueilla paljon parantamisen varaa, sillä yksikkökustannusten ja toimintakatteen kasvu ylitti niissä kuntasektorin yleisen kustannustason nousun (5,2 – 6,1 %). Velkaantumista ei saatu kuitenkaan pysähtymään, joten talouden tasapainottaminen edellyttää varsinkin nykyisessä taloussuhdanteessa pysyviä rakenteellisia ratkaisuja, jolla toimintakulujen kasvuvauhti saadaan pysähtymään.

Strategiasta johdetut toiminnalliset tavoitteet on mielestämme Lohjan kaupungissa kokonaisuutena saavutettu menneellä valtuustokaudella hyvin. Hyviä konkreettisia tuloksia on saavutettu esimerkiksi tietoyhteiskuntavalmiuksien parantamisessa, tilojen käytön tehostamisessa, toimintaprosessien kehittämisessä, seudullisen yhteistyön edistämisessä, palvelutyytyväisyyskyselyissä, tyky-toiminnassa sekä kirjasto-, nuoris- ja liikuntatoimen eri sidos- ja asiakasryhmien kanssa tekemässä yhteistyössä. Henkilöstön palkitsemisjärjestelmät, vaihtoehtoisten palvelujen tuottamistapojen kartoittaminen, kaavoituksen jouhevuus, talouden tasapainottamisen edellyttämät rakenteelliset muutokset sekä yksikkökustannusten nykyistä maltillisempi kehitys ovat kuitenkin asioita, jotka valtuuston on päätöksenteossaan ratkaistava ja otettava vakavasti.

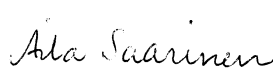
Lohjalla 23. päivänä huhtikuuta 2009

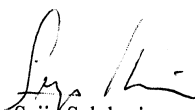
Paal Paikalén
puheenjohtaja

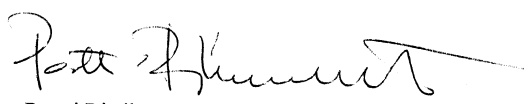
Pentti Järvinen
varapuheenjohtaja

Aila Saarinen
jäsen

Seija Salokari
jäsen

Pentti Ristikartano
jäsen

